

ČASOPIS
MAĆICY SERBSKEJE

1908.

Redaktor:
prof. dr. Ernst Muka,
komtur rjada sw. Sawy atd.

Lětnik LXI.

Zešiwk I.

Cyłego rjada číslo 118.

Budysin.
Z nakladow Maćicy Serbskeje.

ČASOPIS
MAĆICY SERBSKEJE

1908.

Redaktor:
prof. dr. Ernst Muka,
komtur rjada sw. Sawy atd.

Lětník LXI.

Budysin.

Z nakladem Maćicy Serbskeje.

Stawizny basnistwa Łužiskich Serbow.

Spisał Adolf Černý.

Přitomne dźělo započach pisać w l. 1900 při skladnosći jubileja 25 lětnego basniskeho skutkowanja Jakuba Čišinskeho a wozjewjach jo w III. lětniku českého měsačnika „Slovanský Přehled“ (1900—1901) z napisom „Sto let lužicko-srbské poesie.“ Dźělo pak tehdom wšelakich přičinow dla njedopisach. Pokračowach w nim hakle w l. 1906—1907; tehdy při skladnosći 50tych narodninow Jakuba Čišinskeho napisach další dźěl swojego spisa „Jakub Čišinski a nová doba hornolužické poesie“ (Slovanský Přehled, IX. lětník), z čimž běchu stawizny hornjoserbskeje poesije dowiedzene hač do našich dnjow. Naposledku přińdze rjad na delnjoserbske basnistwo, kotrež so nadźeju wozjewić w XI. lětniku swojego „Slov. Přehleda“.

Na žadanje redaktora Časopisa Maćicy Serbskeje a swojego droheho přečela, k. prof. dra E. Muki, podawam nětka stawizny Łužiskoserbskeho basnistwa cyłe w serbskej rěci. Checť tak scinić hakle pozdžišo, hdyž mi budžeše mőžno dźělo přełožić a wudospołnić. Tola dokelž přečel Muka sebi „Stawizny“ hižo nětka přeješe měć, a dokelž ja, bywajo jara zadželany, njemóžu nětka sam stawizny serbscy wobdzéläc, přijach z džakom pomoc młodych pražskich Serbow, kk. Jana Bryla (nětka w Moskwje), Jana Cyža, Mikławša Justa, Jakuba Wjacławka a Kyrila Wjenki, kotrež cyłe dźělo w krótkim času přełožichu. Tak mőžemy prajić, zo je tutón přełožk skutk zhromadneho prócowanja wobeju pražskeju serbskeju towařstwow. Wšitkim mjenowanym knjezam praju za jich prócu najwutrobniši džak.

Přehladawši a zwudospołniwiši cyłe swoje dźělo, přepodawam jo serbskej a słowjanskej zjawnosći měnjo, zo njebudže cyle bjez wužitka. We nim wobrazuje so cyła Łužiskoserbska poesija, kotrejež wobraz hač dotal njemějachmy; dotal bě wobdzélany jenož wobraz dźělawosće H. Zejlerja, wšo druhe dyrbjach hakle sam z prěnjočnych žorłów tworić, hdyž trěbne monografije pobrachowachu.

Z tym położich sebi wobšerniši podłožk za stawizny serbskeje literatury z cyła, kotrež, je-li da Bóh strowosć, so nadzijam w blizkim přichodźe spisać. Mjez tym móže přitomne dźělo tajku wobšernišu historiju serbskeho pismowstwa někak zastupić.

Prěni dźěl.

Basnistwo hornjołužiskich Serbow.

I.

Njedžiwamy-li na přełožki a wobdželanja cyrkwinskih spěwow, kotrychž zběrki počachu so při započatku XVIII. lětstotka jemić, mőžemy spočatki serbskeje poesije połožić na kónc tohosamoho stotka. Su dźě to jara poniżne spočatki, kaž běchu z cyła poniżne poméry, z kotrychž wurosćechu. Ja wšak rozpolominać njetrjebam, zo běše tehdy runje doba najhóršeje womory serbskeje rěče a narodnosće, hdyž so zezdawaše, zo hižo so bliži wokomik dowuhasnjenja poslednjeje škrěcki serbskeho žiwjenja. A na druhej stronje zaso zjewuju so runje w tom času tola tež prěnje njejasne zerja noweho ranja, prěnje slabuške znamješka wozrodženja, docyla podobnje wonym poměram, kiž pokazowachu so při českim wozrodženju, jenož w rozměrach hiše ponižnišich, njenahladnišich, njezwažnišich.

Kak bjeze wšeje nadzijeje je do přichoda swojeho małego naroda hladala horstka tehdyšich serbskich wótčincow, dopokazuje wusłowo *Jana Hórčanského* we spisku „Gedancken eines Ober-Lausitzer-Wenden über das Schicksaal seiner Nazion“ (1782), kotryž so jemu prawdžepodobno připisuje. We tutym spisku, kiž je wulecy zajimawy a za swój čas kaž tohorunja za jeho spisaćela jara karakteristiski, spisař, hdyž je z wulkeju zahorjenosću a wutrobnosću 32 stronkow k zaškitanju swojeje narodnosće popisał, na kóncu z bjeznadžejnymi słowami skorži: „Njeje tomu tak přejara dawno, zo so někotre serbske wosady do cyle němskich přewobroćichu, z čehož mőžemy lohko sudzić, zo skónčenje tež dotalny mały zbytk lužiskich Serbow pomałku so poněmći.“

Z kajkimi začućemi bě wón tute pessimistiske słowa napisał, zrozumimy, wobroćimy-li něšto listnow nazad a čitamy, kak wón na něšto stronkach wopisuje wosebnosće a rjanosće serbskeje rěče. Wón tam dopokazuje, kak je wona po słowach bohata, kak njedžiwajcy toho, zo ze za-

njerodženjom wjele słowow bywa zapomnjenych, ma wona tola njemału khmanosć na příklad nad němšinu (tak hnydom we słowjesu), a praji: „Łužiska rěč nima potajkim druhej wady, hač zo ju rěci mały narod.“ Zo by je bohatosć dopokazał, podawa (str. 14.) serbski přełožk něsto rjadkow ze sławnego tehdy jendželskeho basnika Popea, a to spočatk IV. lista wo člowjeku, započinajceho z hrónč-kom: „Oh, Happines! our beings' end and aim!“

Je to jedyn z prěnh pospytow wo serbske hrono w njecyrkwijskej poesiji. W serbskim hrónčkowanju bě so Hórčanski hižo dawno před tym pospytował, hdyž hiše za čas swojich theologiskich studijow we Wittenbergu na-božne pěsnje přełožowaše. Tute přełožki přida Matej Šołta k druhemu wudawkej swojeje knižki „M. Schustera wutrobne k Jezusej zdychowanja“ (1746¹) pod napismom „Jana Hórčanskeho z Wujezda proba někotrych přełoženych khěrlušow.“²

W času, hdyž so Hórčanski prócowaše khmanosć serb-šciny k basniskemu wutworjenju dopokazać, pospytowaše so wo tosame tež Jurij Mjeń (*Möhn*), farař w Njeswačidle, wubjerny za swój čas znajer serbskeje rěče a horliwy hajeř jeje čistoty. W předsłowje k serbskemu předowanju Jana Rynča³) wón horliwie wuznawa: „Hanibne je wašnje, kotrež so mjez Serbami rozšérja, zo mjenujcy wšitke słowa, kotrež z němskeje, łaćanskeje abo francowskeje rěče znaja, do hromady měšeja. Tak woni přez swój njerozom z krasneje serbskeje rěče žadławu měšeńcu činja. Daj Bóh, zo by tajke hanibne kaženje našeje rěče bórzy přestało.“

¹) Prěni wudawk wuńdže 1736.

²) Jan Hórčanski zemrě 18. hodownika 1799 jako prěni kollega (senior) Zhorjelskeho gymnasia a sobustaw tamnišeho hornjołužiskeho towarzystwa wědomosćow. Wón běše syn khudeho šewca z Wujězda pola Lubija, tola lěto jeho narodenja njeje zapisane. Znate je, zo w lětech 1743—46 studowaše na universiće w Wittenbergu. Jeho přeče, zo by byl z evangeliskim duchownym w serbskej Łužicy, so jemu ženje dopjeliňo njeje. Njepřijomne poměry zadžeržowachu jeho we wuhnanstwje hač do smjerče. Z jeho němskich spisow maju za nas wuznam: „Von den Sitten und Gebräuchen der heutigen Wenden“ (Laus. Provinzialblätter 1782), „Versuch über die Sprache der Wenden in der Oberlausitz. (Laus. Monatsschrift 1796), „Kurze Geschichte der Wendenbekhrung“ (1797), „Kurzgefasste Nachricht von dem verdienstvollen Geschlecht der Frenzel in der Oberlausitz“ (Zhorjelje 1791). Je to jedyn z najpóčiwišich a najzajimawšich serbskich wótincow z časa před-switanja, ke kotrehož postawuje so zawěscie hiše jónu wróeu.

³) Čserske Žubel-Předowanje wot kwaliby wjēzneho Boha 1766.

Z jeho basni a rjadkowanych přełožkow njebu ničo za jeho žiwjenje čišcane. Hakle 20 lět po jeho smjerći wuda jeho syn „Ryčeński khěrluš“ swojego nana a pokazki přełožka z Klopstockowej Messiady.⁴⁾ Krasnosć serbskej rěče a zaslužby evangelskich spisowarjow wo nju a wo serbski narod Mjeń ze šerokimi, dosć wobrótnje zloženymi hexametrami wukhwaluje. We nich z mjenom mjenuje a z mnohimi rjanimi epithetami a z khwalbu wobdawa rjad spisowarjow a wudawarjow nabožniskich knižkow za evangelskich Serbow, počinajo z Mollerom, Warichijom a Martiniom,⁵⁾ wudawarjemi prěnich znatych lužiskoserbskich knižkow a zakónčejo ze swojimi rowjeňkami Radecu, Šołtu, Fabricijom a Lesku. Jich wšitkých apostrofuje ze sčehowacymi zvučnymi hexametrami, za tamny čas spodžiwnje prawje zestajanymi (hač na njeprawe wuživanje předložkow bjez přizwuka):

Budźe mi witani, dostojni mužojo! Hlaj, waše mjena
su kaž saronske róže, kaž z ranja zernički lube
tudy na zemi tym Serbam, tam pak we Knjezowym templu
z błyščatym pismikom zaryte krasnje do marmornych
stolpow.

Wy sće swětło ludži a bójscy wodźerjo dušow,
twarjerjo wěry, wučerjo prawdy, pastyrjo swěrni,
troštarjo zrudnych, lěkarjo khorych, drozy a lubi!
pomharjo k njebju, wěrni a swěrni, kaž njesmjertrnych
Jedyn.

Wo žni wy budźeće najwjacy snopow prawdosće nosyć;
wjesele wyskać, hdyž budźe wam mzda tych wińcarjow data;
spěwać před trónom t'ho Knjeza, we wěćnej radosći krasnje
česć bydź, wysokosć z khwalbu a z modlenjom našemu Bohu
wot wěčnosće, hač k wěčnosći hallelujah a hamen!

Znajeř a lubowař mjehkeje serbštiny, sprawny wótčinc podawa sebi w tutych rjadkach ruku z evangelskim duchownym, přewzatym z poswiatnosću swojego powołanja. Jeho rjadki su połne wobrazow a wobrotow sw. Pisma, jeho dikcija we ważnych hexametrach spodžiwnje rěci

⁴⁾ Sjerikeje Recje Samoženje a Khwalbu w recjerjskim Khylischiu spjewaće Juri Möhn, swojim Čjašu přejenshi Duchowny w Nježwacjidi. 1806.

⁵⁾ Albinus Mollerus abo Moller wuda w l. 1574 w Budyšinje do cyła prěnu znatu serbsku knižku: delnjołužiske spěvařske knili z katechismom a z małej cyrkwińskiej agendu. — Wjacław Warichius (serbski Worjech, w Mjenowej basni Waurich) wuda w l. 1597 prěnju hornjołužiskej knižku, Lutherowy katechismus. Druha znata knižka w hornjołužiskej rěci je přełožk sydom pokutnych psalmow Davidowych z l. 1627 wot Hrjehora Martinia (Marćina).

k našim dušam, k nam džécom kónca XIX. a spočatka XX. lětstotka, kotřiž so my po wšej přesyčenosći a raffinowanoci wróćamy k samsnym žórłam, z kotrychž je pił wón, jednory syn zapomnjeneho narodka na kóncu XVIII. lětstotka, hdyž přihotowachu so wulke politiske přewróty, ale wjetše hišće w dušach a myslach, přewróty, kiž běchu jenož z pósleſtowem tych, kotrež my w spočatku XX. stolěća — zaso jenož předčuwamy. . . .

Zjednočenje hľubokeje wéry a pobožnosće z hnujacej lubosću k rodnej rěci widźimy najjasnišo z tychle rjadkow předkhadžacych wuličenju evangelskich dželačerjow, zaſluženych wo serbske pismowstwo:

Štož ty maš, o pusćina Paran! o daloke Seir!
 štož ty hrózbenišo praji, ty ludy zaržaty Sina(i),
 jako ty w mrokosci, w pari z wohemjom sapajo zhrima —
 štož ty, wulke Moria! a ty, o ēišše Tabor!
 štož ty, rjeňša tych hórkow, Golgata, zbózne a lube!
 štož wy wšitke maće — to serbske čelesna wuča.
 Štož ty swětam a ludam zjewiš, religio bójiska!
 ty, najlepši dar njebja! wučerjo wysokich myslow!
 potajnstown spihelo! bohabojoſće swjećene žórło!
 zbože bože! mér! pokoj! hojata žaļba na rany!
 khorych swědomjow lěkarjo! džéco wěčnego Boha!
 krasna, kaž twój płodzeř, haj wěcne žiwjenje samo!
 Štož ty swětam a ludam zjewiš, religio bójiska,
 to wšo wurěča serbske džasna

Škoda, zo nimo „Ryčeřského kěrluša“ a přełožkow z Klopstocka skoro ničo ze spěwov tutoho nutrneho serbskeho wótčince so njeje zakhowało. Tola wón je pósłanie swojeho časa wukonjal: ze swojimi spěwami wón wubudži zajimanje za serbske słowo, wubudži sebi epigonow, kotřiž buchu předkhadžerjo, pioněrowje woprawdžiteje serbskeje poesije a serbského wozrodženja.⁶⁾

⁶⁾ Jurij Mjeń (Möhn) narodži so 14. meje 1727 w Hrubjelćicach, (w sakskej Hornjej Łužicy) na burskim kuble, studowaše theologiju w Lipsku, bu l. 1750 wuswjeceny a 1770 za ev. fararja do Njeswaciła powołany, hdzež skutkowaše hač do swojeje smjerće (22. žnjećea 1785), wón bě wuwołany serbski předař swojeho časa; znate su jeho předowanja „Palaty Šćepowe, na kotrymž bu Hans Wjenk z Lubjeńca 1772 pola Łahowa žiwy spalený“ a „Tón modlitwy dostoñny Bóh w přihotowaniu žnjow“ (1773, z nowa wudate po 90 lětach l. 1863). Hromadže z Langu (Doži), Böhmerom (Běmař) a Šérachom wón přełoži Lutherowu domjacu postillu, kotrejež serbske wudače wuńdze l. 1751. Léta 1760 wón wuda „Pokutne modlitwy za mér“. Předsłowo k Rynčowemu předowanju bu hižo naspomnjene.

Z jeho wučomcow a nastupnikow je so najbóle wuwił jeho syn *August Theodor Rudolf Mjeń (Möhn)*, swojego časa jako basnik we Łužicę wulcy sławjeny, hačrunjež bu jara mało jeho spěwov čišćanych a z cyła je tež mało z nich so zakhowało. W serbskej poesiji a docyła w historiji serbskeje literatury ma wón snadź podobny wuznam jako pola Čechow Puchmajer. Do Zejlerjoweho časa wón za najlepšeho basnika płačeše. Wot swojego nana wuwučeny we čistej serbščinje, stupi so tež w pěsnjenju swojemu nanej po bok: tež z jeho woblubowanej formu běše hexameter, tež z jeho žorłom běše swj. Pismo, tež z jeho příkladom běše bibliska rěč, a z pismowstwa bě sebi tež wón za swój příklad wuzwolił Klopstocka. Docyła wón, kaž wšitecy serbscy hrónčkarjo před Zejlerjom, z němskeje poesije wuknješe a srébaše — haj samo Zejleř, tak eminentne narodny serbski basnik, je mnoho wusrěbał z němskich příkladow.

Najlepša a najdospołniša z jeho zakładnych wěcow je dlějsa skladnostna baseń, spisana w hexametraх a poswiećena znatemu narodnemu budžičelej E. B. Jakubej, hdyž tón l. 1824 swoje duchowne zastojnstwo w Njeswačidle nastupowaše. Baseń ma po wašnju swojego časa wobšerne napismo: „Přečelný sobudar do hamta knjezej Ernstej Bohuwěrej Jakubej z Budyšina jako wón na njedželu Estomihi 1824 za druheho duchowneho w Njeswačidle postajeny bu, daty wot Augusta Theodora Rudolpha Möhnja, popołdnišeho duchowneho w Lubiju a fararja w Lěwaldzē.”⁷⁾

Basnik wopomina, kak je mjeno Jakub stajnje bylo w česći, a naspomina žiwjenje třoch Jakubow: Jakuba syna Izaaka, Jakuba japoštoła a Jakuba Praweho, syna Alfeowa. Tych przedstawuje jemu za příklad při nastupjenju noweho powołania, napomina jeho, zo by był z wjednikom dorosćených, zo by jich wučil, kak jako cuzbnizy tudy na swěće a přichodni wobydlerjo njebjeskich městow maju hić puć, kiž do raja wjedže, a napomina jeho dale:

Budź ty troštar zrudnych, khorych, hubjenych, słabych,
na kotrychž druhdy ta ruka toh' Knjeza čišćata leži.
Ach, jim husto po trošće pod křižom so wutrobnje styše!
Twoje lubozne słowa, kaž čečata žałba na rany,
budža jim wutroby hojić a smjerće storki jim lóžić..

Potom sćeles jeho do Njeswačidla, elegiscy spomina na

⁷⁾ Časopis Maćicy Serbskeje 1855, str. 18.

tu lubu wosadu dopomina so swojich džěaczych lět a wosebje nanej nutrne wopomnjeńčko poswieća:

Njeswačidło ty lube, tež mi 'šćen drohe a lube —
tam ja (šedžiwc nětk skoro) wohladach žiwjenja swětlo.
Tam na jandželskich křídłach mi zlećihu džěćowstwa lěta,
tam mi někotry blečk na wokole farskeho doma,
Kapłonec row a kěrchowske lipy, a kamjenje čelne
hišće do spomnjenja wjedu tu hru tych mjedowych lětow.
Tam proch dostojoňoh' nana tež tli we spokojnym měrje;
ach, jeho spomnjenje traje hišće we wutrobach wšelkich
starych, sprawnych, dobrých a džakných, kiž hač do kónca
skhowaju swěrnych wučerjow česć a lubosć a znamjo,
hdyž tež dawno hižom jim data je mzda teje wěry.
Wzmi, luby nano, hišćen tu sylzu wobstarnoh' syna,
kiž snadź po krótkich dnjach ēi džakować budže před
trónom
za twoju lubosć a swěrnost, wšu prócu a wučenje mudre —
štož so tudy njem'žeše stać, dokelž daloko preč bě,
jako woko ty zańdželi k dołhemu spanju we rowje.“

K tutomu postrowej přidruža so pohrebne předowanje z l. 1812, přewydżene z džela tohorunja w hexametraх; ale tež jeho njerjadkowany džél je na někotrych městnach jara rythmiski.⁸⁾

W času napoleonskich wójnow pisaše R. Mjeń tež wojeŕske pěsňe⁹⁾ toho runja z duchom evangelija přesyćene, hač runjež nic do hłubokosće, dokelž so tola duch evangelija njeħodží zjednoćić ze zjewjenjom a hrózbami wójny. Starozakoński nahlad wo Bohu, kiž wodzi wójska k zabićiu njepřečelow, wustupuje tež tudy, tak kaž je wón z cyła w nahladach a praksy nad křesćanstwom dobył, cyle přečiwo duchu Khrystusowego evangelija.

Hewak njeje so skoro ničo wot njego zakhowało. Njeje džě wěste, hač pěsňe „Křeizna“, „Žně“ a „Khwalba

⁸⁾ Tohorunja w čišću wuńdze: Psíči Rovi Čneſa Jana Gottloba Marlothha ſserfſteho Předarja w Lubiju reczane wot Augusti Theodor Rudolph Moehnia popoln. Předarja, tom 26 ty Nov. 1812. Z nowa woćišcane wot K. A. Jeněa w Časopisu M. S. 1869, str. 100.

⁹⁾ Jena z nich bu lěta 1806 čišćana pod napismom: „Khěrluš serbskim bratram saxonskeho wójska do pola sobudaty“. Hišće z druzej podobnej Mjenowej pěsňu a z něsto rjadkami do pomjatnika, bu wospijet woćišcana w Časopisu Maćicy Serbskeje 1859 str. 71. Třeća znata pěseň je wospijet woćišcana w Časopisu 1866, str. 398 „Našim serbskim bratram w saxonskim wójsku“.

burstwa“, čišćane w Budysinje wokoło lěta 1843 na jednotliwych łopjenach, pokhadžeu wot njeho abo hižo wot jeho nana. Ale najskerje je wón wjeli wjacys napisal, štož móžemy sudžić z wuwołanoscé, kotruž je pola swojich rowjeńkow wužiwał. K. A. Jenč praji wo nim, zo běše wón „hač do Zejlerjoweho wustupjenja najsławniši serbski basnik a w tutym nastupanju ideal za wšich młodych serbskich basnikow“ (Časopis Mać. Serb. 1873, str. 4).

Wšitke jeho dźela, štož móžemy ze zakhowanych spě-wow sudžić, maju składnostny raz, kiž je mjenujcy typiski za cyłu tutu prěnju dobu serbskeje poesije hač do Zejlerja.¹⁰⁾

Tohorunja pisaštaj tež Michał Hilbjenc a Handrij Ruska składnostne basnje hižo jako kandidataj theologije a sobustawaj serbskeho předařského towařstwa w Lipsku.

*Michał Hilbjenc*¹¹⁾ napisa l. 1782 dlějšu baseń k rozžohnowanju z wotkhadžacymaj sobustawomaj předařského towařstwa, z J. G. Marlothom a H. Mrózom¹²⁾. Tale baseń připomina živje na „Ryčeřski khěrluš“ J. Mjenja, a slawi runje kaž tamny zaslužby lužiskoserbskich přełožerjow sw. Pisma, wudawarjow serbskich spěwařskich a druhich naubožnych spisow. Pisana je za swój čas z khwalobnej rythmiskej wobrotnosću a wuznamjenja so z bohatosću nutrnych wótčinských začućow, hačrunjež jeje basniska dikcija a wobrazy Mjenja njedosćěhuja. Kóždy khwali, štož ma najradšo — tak započina Hilbjenc —, wojak wójnu, rónnik, kiž sprócnje wora wótcowsku rolu, khwali sebi přeze wše kralowske króny swój pľuh a swoje bróny —

¹⁰⁾ Rudolf Mjeň (Mölin) narodži so 18. wulk. róžka 1767 w Nje-swačidle, studowaše theologiju we Wittenbergu, hdžež bě tež ze sobustavom „Serbskeho předařského towařstwa“ (Lausitzer Predigergesellschaft), a bu l. 1793 z evangelskim fararjom w Kotecach. W l. 1808 hač do swojeje smjerće skutkowaše w Lubiju, z woprědka jako archidiakon a z dobom farař za Lěwałd, wot l. 1832 jako zastupjeř wyšeho fararja, po kotrehož smjerći bu sam pastor primarius. Zemré 1. wulk. róžka 1841.

¹¹⁾ Michał Hilbjenc narodži so 4. julija 1758 w Bórkú pola Budyšina, zemré nahle, zajaty na klétey wot Božeje ručki, 4. hodownika 1816 jako farař cyrkwię swj. Michała w Budysinje, hdžež skutkowaše wot l. 1787. Přeloži z J. H. Kapplerjom nowu saksku cyrkwiensku agendu, čišćanu l. 1813.

¹²⁾ Wuńdze w Lipsku z napisom: *Wspomnenie wubernijc̄ Šerſtijc̄ wuc̄jeriow*, z nowa da ju wočišće Jenč w Časop. Mać. Serbskeje 1873, na stronje 7.

a tak tež my, kiž my tu so skhadžujemy,
a zhromadnje so w serbskim prćujemy
k wužitku Serbam, khwalimy tych ludži,
kiž Bóh jim zbudži,

kiž Bože pismo jim w jich rěci dachu
a njewěstosc přez knihi rozehnachu,
kaž słonco, hdyž so w rańšich zerjach šeri,
ému rozečěri.

Na to wopisuje zaslužby wobeju Frenzelow, nana a syna, Matyja (Matthaei), Šlenkarja, Langi (Dołheho), Jokuša, Wawera — a raduje zo nad dobytkami a wuspěchami jich džěla:

Tak sprawnych žadanje bu dopjelnjene
a Serbow duše bychu wokřewjene,
kaž lačny syčk, hdyž wo žni z pola wuńdže
a k žorlu dóndže.

A dale mjenuje Pjecha, Kühna (Khrobłeho), Praetoria, Asta (Hałuzu), Šeracha, Hołbjana, Španka a druhich, kotrychž zaslužby počešćuje z tymajle hrónč-komaj:

Haj, česć budź wšem, kiž Serbam w službje stachu
a wosobnje so po nich horjebrachu,
kiž prjedy nas, kaž dobywarjo mócní
slědžachu spróeni

přez émowe doły. Jim na nahle hory
puć z černjemi bě kryty, běše spory,
my za nimi nětk spěšnišo a lóže
łamamy róže.

Nimo toho je wot Hilbjenca znaty přełožk distichow, złożonych na počešćowanje skónčených Napoleonskich wójnow l. 1815. Toho lěta wuńdże we Wrótsławju z nakładom knihičerja Jana Augusta Bartha zajimawa zběrka přełožkow dweju němskeju rjadkowanej postrowow (hornjoněmskeho a delnjoněmskeho), poswjećenych třem mócnarjam, Alexandrej I., Francej I. a Bžedrichej Wilhelmej. Mjezy 41 přełožkami, a to we wotdželu „Linguae slavonicae et mixtae“, namakamy tež hornjołužiski

přełožk wot Hilbjenca¹³⁾ (pódla ruskeho, póliskeho, českého — a litwjanského, kaž tež lotysskeho přełožka).

Wot *Handrija Ruski*¹⁴⁾ stej dwě skladnostnej basni znatej, wobě z l. 1779. Prénja bu napisana ke kwasej Ketliskeho duchowneho K. B. Braca, bywšeho číleho sobustawa Lipsčanského serbskeho předařského towařstwa¹⁵⁾, druhá k wotkhadej z Lipska tehdyšeho městopředsydy towařstwa, J. B. Mički. Tuttu druhu baseň da sebi hrabja Potocki do pólšiny přełožić (přez tehdyšeho lektora póliskeje rěče při Lipsčanské universiće, Moczyńskeho), njevěm, za kajki zaměr, štož pak njemało spomožeše basniseké čescei autora. Tola na jeho twórnosć njeměješe to žeaneje zamóžnosće, z najmjeňša njeje wot njeho nimo tuteju dweju skladnostneju basnjow ničo wjacy znate. A wonej njepřesahatej po wobsahu druhe wutwory tuteje družiny z woneje doby, hačrunjež móžetej so ze swojej formu a čistosću stajić poruno rjadkowanym wudžělkam wobeju Mjenjow a Hilbjenca. Z kwasneje pěsňe nas, nic wšak z literarneho stejnjišča, zajimuje jenož wone městno, w kotrymž wustupuje čuće serbskeho wótčinca a z dobom wěste słowjanske wědomjo:

„Wójna, kiž Serbam jich njekhmanyh přibohow zahna, nas doda k poddanstwu Němcam, nas wot Čechow při-wjedze k Kursaksonskim“¹⁶⁾.

Lětniki swojeho „Serbskeho powědarja a kurjera“, prénjeho to serbskeho časopisa docyla, započinaše *Jan Dejka*¹⁷⁾ (1779—1853), hewak čěsliski mišter, z wjetša z ponižnej pěsničku. To su wězo tohorunja skladnostne wěcy, ale bjez wuznama; jenož horliwe wótčinstwo Dejki dodawa jim zajimawosće. Tak na čole II. lětnika (1810)

¹³⁾ Z woprědka mylnje připisowany Rudolfej Mjenjej, z nowa wocišcany w Č. M. S. 1866, str. 391.

¹⁴⁾ Jeho prawe serbske jméno je snano Hruzk.

¹⁵⁾ Wuńdże z nakładem tohole towařstwa ze spodźiwnym napisom: »Wójna a mandželstwo, tej dwě kolesey, z kotrymajž Bóh swět wobroća«. — Hl. Čas. M. S. 1868, str. 83.

¹⁶⁾ Handrij Ruska narodzi so 8. novembra 1755 w Budyšinje; bu za čas swojich Lipsčanskich studijow po wobnowjenju tamnišeho serbskeho předařského towařstwa za prénjeho předsydu wuzwoleny a wumře 13. hapryla 1810 w Moskwje jako domjaey wučeř w swójbje hrabje Sołytkowa.

¹⁷⁾ Wo Dejcy hladaj mój nastawk »První lužický časopis a jeho redaktor« (Zlatá Praha 1888, 771, 787), a »Sto let lužického časopisectva« (Květy 1899, I, 211, 289).

skónča pěsničku „Wšem Serbam k nowemu lětu“ z hrónčkom:

Tak zeleń, kćej, rosé našich Serbow syła,
njech k wjeselu syn zaso synej spěwa:
Ach wutwar wšak so wysoko,
o Serbowstwo!

K prěním, kotříž so w serbskim hrónčkowanju pospytowachu pódla přełožowanja a złożowanja cyrkwińskich spěwow, přislušeše tež *Handrij Lubjenski*, w prěních džesatkach XIX. lětstotka najprěniši wótčinc a wubudzowař Serbow. Wjetšina jeho pěsni a skladnostnych basni słusa drje hižo do časa literarneje džěławosée Handrija Zejlerja, ale my dyrbimy jeho z cyjej jeho skutkownoséu zarjadować k předownikam Zejlerjowej doby. Rymowanki Lubjenskeho tež nimaju žaneje basniskeje hódnoty, mějachu jenož we swojim času wuznam jako jeničke literarne wothłosy takrjec z morweho čicha, kiž zezdawaše so byé ze znamjom kónca Łužiskoserbskeje narodnosće. Mjez tym pak bližeše so hižo woprawdžite wubudzenje drěmaceho naroda... Z pěsni Lubjenskeho zalubi so jena ludej tak, zo ju Smoleř zmylnje najprjedy do swojeje wulkeje zběrki hornjołužiskich narodnych pěsni přija a hakle w dodawkach swoje zmylenje poprawi. Tež mi su ju při mojim slědzenju za serbskimi narodnymi pěsnjemi ludžo hišće spěwali. Je to kwasna pěseň: „Lute dobre spodobanje nalěćo nam přinjese“ w 20 wósomrjadkowych hrónčkach. Zo sam autor wo jeje hódnoće wulkeho měnjenja njebě, widźimy z poslednjeho hrona, z kotrymž so pěseň kónči:

Njeje-li pak we wšem radne,
dha je tola něšto žadne,
zo tež maja Serbojo
jene kwasne łopjeno.

Tuta pěseň bu mjenujcy na wosebitym łopjenje čiščana jako „Kwasne łopjeno“, po tehdyšim wašnju němskich „Hochzeitsblätter“. Hewak mamy wot njeho něšto skladnostnych pěsni tež jednotliwje čiščanych.¹⁸⁾

¹⁸⁾ Lubjeńskemu připisowaše so tež »Wandrowski khěrluš«; tak jón na přikl. E. B. Jakub mjenuje w zapisu spisow Lubjeńskiego (w spisku „Džakomne dopomjenje na knjeza Handrija Lubjeńskiego“, Budyšin 1840). Ale J. P. Jórdan je dopokazał, zo běše z jeho autorom kanonik M. J. Wałda (1721—1794); hl. jeho přispomjenje na str. 387 I. zwijazka

Z tym, zo Lubjeński so prócowaše, přibližić so we swojich pěsnjach narodnemu duchej, ludowej pěsni, přislušejo k jeje prěnim zběrarjam, rozeznawa so wón wot wšitkich předkkadnikow a twori překhod k Zejlerjej a jeho dobje.

Jena wěc je nadpadna: wšitcy tući prěni pěsćerjo serbskich spěwov a pěsnjow, kaž daloko njeběchu wone w służbach cyrkwienskeho spěwa, su (z wuwzaćom Wałdy) evangelsey a — z wuwzaćom Dejki — duchowni. Tak evangelsey Serbja, evangelsey duchowni přiwjedźechu lužiskoserbsku poesiju k žiwjenju, podobnje kaž tež z cyła spočatki lužiskoserbskeje literatury nastachu na evangelskej stronje. Jakubica, Moller, Warichius, Martini běchu evangelsey duchowni (k tomu prěnjej dwaj Delnjołužičanaj) — a hakle za sto lět po nich pisachu Tiein, Swětlik a druzy katholsey spisowaćejo.¹⁹⁾

II.

Po jutrach 1 1825 přiby „Serbskemu předařskemu towarzstwu“ w Lipsku, poprawym jeho serbskemu wotrjadej (założenemu w lěće 1814), tehdy „Sorabija“ mjenowanemu, jasna hłowa w młodym studentu, kiž přikhadžeše tam runde z Budyskeho gymnasija na evangelsku theologiju. Bě to *Handrij Zejler* ze Słoneje Boršće (* 1. februarja 1804), małej serbskeje wsy w blizkej nawječornej wokolnosći

Smolerjoweje zběrki. Tuta pěseň bu prěni króć čiščana (w katholskim prawopisu) 1. 1771. Jeje titul mjenuje so hižo we spisu »Serbske Horne Łužicy« (1848) na str. 88, pozdžišo wězo tež w Dućmanowym dízle »Pismowstwo katholickich Serbow« (w C. M. S. a we wosebitym wočišću z 1. 1869). — H. Lubjeński narodzi so w Rachlowje 11. aprileje 1790, zemré 19. měrca 1840 jako pastor primarius při cyrkwi swj. Pětra w Budyšinje. Jeho wuznama połnemu wubudźeřskemu skutkowanju dyrbjało so wosebite pojednanje poswiećie.

¹⁹⁾ K naspomnjenym pěsnjerjam, kotřiž pisachu skladnostne pěsňe, móžemy hiše mjenować *Jurja Raka* (1740—1799), kotryž 1. 1766 za čas swojich prawizniškých studijow w Lipsku napisa serbsku odu k 50-lětnemu jubileju serbskeho předařského towarzstwa, kotaž je wočiščana w „Kurzgefassste historische Nachricht von dem Anfange und Fortgange der jetzt lebenden wendischen Gesellschaft in Leipzig“ (1766). Nimo toho mjenują so w serbskich bibliografijach hiše štyri starše skladnostne pěsňe z lět 1753 (dwě), 1755 a 1759, pokhadzujce wot Lipsčanskich a Wittenbergskich studentow, ale mjenia autorow njejsu znate. Tež tute skladnostne basnje su tohorunja wšitke na evangelskej stronje (tež Rak bě evangelski) nastale.

Budyšina. Do Lipska předkhadžeše jemu hižo powěść z gymnasija, zo wón basni; dwaj z jeho prěnich literarnych pospytow staj so hač do pozdžišich časow zakhowałoj, hdyž jich autor dawno hižo prěnje městno w serbské poesiji zaběraše.

Za cyły čas swojego przebywania w Lipsku (do jutrow 1829) běše Zejler z dušu „Sorabije“. Swojim towarzem běše z wučerjom serbšciny, kotruž bě dospołne pónařl nie jenož přez studium staršich spisow, ale hlownje z pilnym přepytowanjom živeje rěče w ludowych pěsnjach, přisłowach, bajkach atd., kiž wón horliwie zběraše a k jich zběranju tež swojich towarzów namołwješe.¹⁾ Do potajnstwa swojeje ródneje rěče²⁾ zanuri so tak dospołne, zo po swojim nawróće z Lipska wuda lěta 1830 hornjołužisku rěčnicu.³⁾ Wón zestawjowaše tohorunja serbsko-němski a němsko-serbski słownik, kotryž pak zwosta njedoskónčeny w rukopisu. Ze Šafaříkowych němcyc spisanych Stawiznow słowjanskeje rěče a literatury, kotrež bě wón wot Palackeho dostał, nabywaše wón tež wopřijeće wo literaturach druhich Słowjanow, kotrež wón tež pónzawaše z posrđništвom Polaka Andrzeja Kucharskeho a južno-serbskeho basnika Simy Miljutinovića.

Tajke běše jeho přihotowanje k literarnemu díelu: přiswoił bě sebi rěč do wšitkich jeje podrobnosćow a zahibow — a bě so napojuł z duchom narodneje twórby z ludowych pěsnjow, přisłowow, bajkow a powěscow; wšitko to zepjeraše so na šérši poklad słowjanskeho wědomja.

W Lipsku pisaše wón wjele, wosebje wot toho časa, zo na jeho postork serbsey studenći, w „Sorabiji“ stowařeni, počachu z ruku pisane „Serbske Nowiny“ wudawać, ktrychž wuńdže za čas Zejlerjowego przebywania w Lipsku runje 60 čisłow. Wjaczy hač połojea jich wobsaha pokhadžeše wot njeho.

Mjeze hrónčkami, kotrež je tam zapisał, namakamy rjad basni w antikskich měrach (tola z přizwučnym rythmom),

¹⁾ Sam bu najskeřšo pozbudzowany k zběranju narodnych pěsni wot swojego Budyskeho přečela a podpjerarja, kn. fararja H. Lubjeński, wo kotrymž sym na kóncu I. stava pojednał.

²⁾ Pozbudzowany wot Palackeho, kotryž tehdy w Lipsku przebywaše.

³⁾ Kurzgefassste Grammatik der sorbenwendischen Sprache nach dem Budissiner Dialekt Wudače Łužisko-serbskeje grammatiki měješe tehdy wulki wuznam, dokelž wot Matyjowej (Matthaei, 1721) rěčnicy Łužiscy Serbja žaneje druheje njemějachu.

z wjetša składnostnych (a nimo toho přełožki Schillero-wych distichow), w kotrychž po formje widzomnje dźeše za J. Mjenjom⁴⁾ — ale we nich wěje hižo do cyła druhi duch.⁵⁾ Na město bibliskich wobrazow nastupuja wobrazy z přirody, zaklinčuje a wotbiwa so tu wothłos dawneje serbskeje minyłosće, žórli so tu lubosc k ludu — zjewiuje so tu wjetše přesaknenje a napojenie z přítomnym žiwjenjom a ze serbskoséu, kotaž we nim rosée z korjenjow minyłosće.

Najbóle z tutych basni Zejlerja, jeho zaměr a poesiju kharakterisuje postrow „Serbskemu towařstwu w Lipsku, 21. měrca 1827“. Tu drasći swoje prócowanie, zrozumié narodneho ducha w ludowych słowjesnych twórbach, samo do basnickich rjadkow. Basni samej przedstaji něsto słowow ze sc̄ehowacym zawodom: „Zo bychu zbytne kruški serbskich powěstkow a pěsničkow serbscy towařšojo spróčniwje hromadzili, hdyz na lužiske hona su dōšli, přivołam hišće jónu tute słowa z wutrobnej radosću, zo bychu so dopjeliňe.“ — „Stúpmy na lužiske hona, do šedžiwoh zastarstwa džimy“, praji w basni samej, wotewrja swojim towařšam pohlad do pohanskeje minyłosće a skónča z pozbudzenjom, kak by so mělo nowe žiwjenje załožić we Žužicy na domjacym zakładze:

Smérki a mrokota kiwaju Serbowstwu wot štyrjoch
stronow,
Serbska łódź pluwa bjez prawidłow, němski je
nawjednik na njej:
Wo skału budźe so šwiknyć; štó zběha a zběra to
kubło?
Wutrobna lubosc a přečelstwo wjedź ruki za ruki
wšitkich
K swiatnicy serbskeho zastarstwa, našeje rěče a prócy,
To je nam zdobne a nadobne; to budźe ducha a mocy
Zbudzić, zahorić, napjeć, zwjeselić, wotčemnić Serbstwo,
Budźe nam njezwjadne wěncý wěšeć na rowowy kamjeń.

⁴⁾ Zo je wón Mjenja studował a sebi jeho wažił, za to bywa nam z wěstym dopokazmom distichon z lěta 1828:

»Nadobne hrónka we zańdżenym stotku čečechu z pjera Möhnoweho, a hlaj: nětčiši luka na nje.«

Spisy I, 167.

⁵⁾ Tež w rukopisnej zběrcy H. A. Krügarja su so nam Zejlerjowe basnje teje družiny zakhowałe.

Tola formu, z kotrejž bě započał po Mjenjowym přikładze, bórzy spušći a přizamkny so wuzcy k narodnej pěsni; jeho basnje w antikskich rozměrach pokhadžeju je-nož z lět 1826—1828. Z nimi nawjazowaše Zejler ſe na Mjenjowu džěławosć, tola z dobom hižo pytaše a namaka swoju wosebitu pódum a zepjeru w narodnej pěsni. Hnydom w prěnjej dobje jeho přebywanja w Lipsku nastala pěsnička „Skóržba“, ke kotrejž bě Zejlerjej delnjołužiska ludowa pěseň z předlohu. Z toho lěta (1826) pokhadža tež dlějsja romanca „Wěnc“, ke kotrejž poskići młodemu basnikej ludowe wašnje maćiznu.

W scěhowacym lěće nastawachu hižo hódníše, lubozniše wéey, kiž njeběchu prosće po narodnych pěsnjach napodobowane, ale z tak luboznym wuspěchom wzajomne přečečenje a zjednočešenje Zejlerjoveje basniskeje individuality a narodneho ducha ludoweje pěsni pokazowachu, zo slušeju k najlepšim wěcam swojeho autora a zo jeho přetrachu w njezblědnjenej čilosći barbow a čerstwosći wónje hač na naše dny.

„Přisahu lubosće“ sym do swojeho wubjerka Zejlerjowych pěsnjow zarjadowa⁶⁾, pěseň „Na serbsku Łužicu“ (Rjana Łužica, sprawna, přečelna ...) sta so pozdžišo z narodnej hymnu a „Lubka lilija“ je hač dotal stajne číslo serbskich spěvařskich koncertow.

Lěto 1828 bě wosebiče bohate w jeho tworjenju a tež poměrnje mnohostronske. Tu so wón přibliži w mnohich kruchach hišće bóle narodnemu duchej, tak zo wutwori woprawdžite wothłosy narodneje pěsni, kiž su tež bórzy w tajkej mérje so znarodniše, zo je 13 lět pozdžišo J. E. Smoler ſarjadowaše do swojeje zběrki hornjołužiskich ludowych pěsní. Su to pěsni: „Zady našej pjecy“, „Sym Serbow serbske holico“ a „Zezady hunow w zahrodzi⁷⁾“ Wosebje prěnja je z wubjernym wothłosom humora ludoweje pěsni; třeča bliži so narodnym romancam, tola jewi tež stopý Uhlandoweho wliwa (kiž je wězo tež wušoł z ludoweje ballady a romancy a je potajkim měl kužoł do wěsteje měry přiwuzny Zejlerjowemu); druhá skónčuje ma najwjacy ze Zejlerjoveje individuality a sluša toho dla k wěcam

⁶⁾ Handrij Zejler: Výbor písni. Sborník světové poesie, č. 37. W Prahy 1894.

⁷⁾ Zhromadžene spisy I., str. 61, 57, 59. Pódla tych steještej w Smolerjowej zběrey hišće: „Štóż so myslé ženić ma“ a „Holčka, ja ēi radžić chey!“.

za njeho najwuznamnišim, słuša mjenujey k wonym luboznym čisłam, kiž jeho zbližuja skoro napadnje z Burnsom; k nim přišluša z toho lěta hišće piwna pšeń „K wjesořej bjesadźe“ a „Pšeń při winje“, wosebje pak lubosćiwa pšeń „Při rejach“ a něžna parlička „Skhowany luby“:

Přez keŕk lisčaty derje widžu ēe, za keŕk skhowany hladam na tebje.	Ščežki zelene ty sej wuzwoli, keŕčki khłódkojte swědča lubosći.
Ducy, lubčička, derje widžu ēe, ke mni zelena twoja ščežka dže.	Z lóžka stupajo, moja radosć, pój! Luby wjeselo tebje čaka twój.

(Zhrrom. sp. I. 30.)

Tež wótčinska truna zaklinča w pěsnjach z tohole lěta, a to⁸⁾ w styskniwej pěnni „Bože sedleško“ (Zhrrom. sp. I. 27). Bože sedleško je po přiwěrje ludu dobrý duch, kiž so pječa zjewjuje z wjetša w podobje džesća w bělzej košulcy a ze swojim płakanjom wěšći blizke njezbožo, wosebje smjerć. W Zejlerowej basni sedleško płaka na čornym wjeřchu Žmóreč; lěsy so jeho po přičinje płaća naprašuju, pře kotryž tež škraholey wocućichu, a sedleško zrudnje wotmoľwja :

Sym serbske hona wobešlo,
tak šeroke hač su.
Ze zrudnyn smjertnym wobwěškom
wobwiwa Serbstwo so;
ze zwóńcow zwuk „pój dom, pój dom!“
sym padać słyšało.

Kak struchło běše totežto we Łužicy, hdyž tajke njezbožowne wěšćenje połoži dobremu duchej do erta młodostny poeta, kiž džě běše sam najhorliwiši wótčinc!

Tež jenu z njemných jeho rozpominacych a přemyśliwych basnjow nakhadźamy na łopjenach „Serbskich Nowin“ z l. 1828, a to hnydom najrjeňšu z nich; je to z mystiskej soniwosću zbarbjena a z pokojom harmoniskeje duše wodychowaca baseń „Nadžija, lubosć, wěra“. (I. 42.)

Skónčenje pospyta tež z balladu (Běla hora, Njewjesta, Jězdni na wójnu), hačrunjež nic z wulkim wu-

⁸⁾ Nimo krótkeho zdychowańčka „By ch cheyl“, Zhrrom. spisy I. 26.

spěchom; najwjacy hišće balladiskeho razu ma „Njewjestu“ (I. 36).

Tajki běše spočatk literarneje drohi Zejlerjoweje; zapisowaše swoje wěcy do rukopisnego studentskeho časopisa, hačrunjež běchu mjez nimi pěsnje, kotrychž zwuk by byl k sebi připuttał kedžbliosé samo tež we wjetších tehdyšich literaturach. Zejleř móžeše hnydom při svojim zastupjenju do zjawneho žiwjenja l. 1829 spokojnje wudać cyłu zběrku pěsni, koṭraž by byla čestnje wobstała tež před sudom cuzby. Mjez tym pak da jenož dwě pěsni w formje lećakow⁹) do čišća: „Sym Serbow serbske holičo“ a „Zezady hunow w zahrodži“, kaž to činješe pozdžišo z druhimi — z čimž pokaza, zo swoje pěsnje piše woprawdze za lud, zo bychu so spěwaše. Docyla za živo wuda jenož dwě zběrcy, a to hišće dosé pozdže: knižku rymowanych bajkow we wjazanej rěci „Serbske basnje, swojemu wulcy lubemu ludej podate k wužitkej a k zabawjenju“ (1855) a cyklus skladnostnych pěsni: „So zwoni měr“ (1871, potajkim lěto před swojej smjerću). Štož bě hewak nimo časopisow wušlo, bě woprawdze za spěwanje postajene: tak lěta 1842 „Krótke khěrluše a spěwańčka za serbske šule (zběrka pěsni za šulsku młodzinu), w lětech 1845—1849 pjeć „Wěncow serbskich spěwów“, textowych to zešiwkow k spěvařskim swjedženjam, ke kotrymž buštaj tohorunja wudatej w lětech 1860 a 1861 zběrcy „Žně“ a „Nalěćo“ z wobšerňišeho cykla „Počasy“.

Zejleř potajkim njezasahowaše do naroda z knihami — ale dobywaše sebi wutroby bóle njeposřednje. Do lěta 1842, prjedy hač počachu serbske časopisy wukhadžeć („Jutnička“ a po njej „Tydžeńske Nowiny“), rozšerjowachu so jeho pěsnje pak z lećakami pak z wotpisami, hłownje pak z woprawdžitym spěwom (Zejleř sebi skónčnje k někotrym pěsnjam sam naspěwy wumysli); wot lěta 1842 pak přikhadžachu ludej do rukow wosebje w Tydžeńskich Nowinach a rozšerjachu so po wótčinje přez spěwanske swjedženje, wuhotowane porjadne wot lěta 1845.

Přehladamy-li cyłu jeho džělawosé, widźimy, zo njeje móžno ju takrjec na jednotliwe doby rozwića džělić. Njebjjerjemy-li kedžbosé na někotre pospty w antikskich rozměrách, je cyłe jeho džělo tak jednotne, kaž je to jenož pola woprawdze přirodzeńskich basnikow. Pola njeho

⁹ Dwie nowej herſtej Fjebničzjy.

njeje skoro rozwića, wón wustupi takrjec nadobo jako hotowa basniska individualita. My smy widželi, zo hnydom mjez najprěnišimi jeho pěsnjemi su čisla, kiž słušeju k najlepšim, kotrež je wón napisal, baj bjez kotrychž nemožemy sebi jeho fisiognomiju myslić; dosaha jenož na spomnić na př. pěseň „Sym Serbow serbske holičo“, kotař je tak čisce „zejlerjowska“, zo by bjez njeje snadž Zejler njebył Zejler.

Mamy-li pak jeho džělawosć dželić, móže być lěto 1844 z měznikom, hdyž so wón z hudźbnikom K. A. Kocorom spřečeli. Wot toho časa mjenujcy sahaše wón za wjetšimi skladbami, samo tež za dramatiskimi, mjez tym zo prjedy jenož jednotliwe pěsne pisaše. Hdyž pak do tutych skladbow bliže hladamy, widžimy, zo je rozdžel jenož čisce zwonkowny, ležo po prawom jenož w pomjenowanju. Wšitke jeho dlějše, wobšerniše skladby njejsu mjenujcy ničo druhe hač zaso pěsne — nawobłečene jenož na zhromadnu nić myslički. A kharakter tutych pěsnjow je z eyła tón samy, kajkiž je raz pěsni z prěnjeje doby jeho džělawosće. Jenož zo so často jednotliwe te pěsne, čim bóle zhromadna myslička je wjazaše, čím khudše a slabše radzichu. To pónrajemy při bližšim wobkedžbowanju a rozebranju tych dželow. Na kózde wašnje pak so druha doba z plódnosću wuznamjenja jara raznje nad prěnjej.

W prěnjej dobje basnikoweje twórnosće nastawaše hiše cyły rjad jeho lubozných pěsni „zejlerjowskich“, kotrychž kharakterisuje jasny nahlad na žiwjenje a na svět, haj samo číly humor, wopawdžity bratr humora serbskeje ludoweje pěsne. Nastawachu w tutej dobje lubozne a něžne, originalne lubośinske pěsne „Hołbik chcył być“ (I. 93.) „Swojej tola budžem oj!“ (I. 126.) „Najrjeňšo k ēje lilija“ (I. 129.) a wosebje originalna parlička „Što to wšitko pomha?“ (I. 109.) Połne miłego, často do čista originalneho naivneho humora su z toho časa pěsne a romancy „Mjerty nowy kožuch“, (I. 84) „Spokojny lube“, (I. 93) „Zamołwjenje khabławych lubosćow“ (I. 125.) „Činki holičow“ (I. 134.) „Žadna khwalba“ (I. 102) „Wobhladaj so“ (III. 9.) a druhe. W tutej dobje nastawachu tež druhe jeho wótčinske pěsne (kotrychž doeyla w cyłym Zejlerjowym basniskim twórcowstwie nama-kamy jenož někotre); dwě z nich „Hišće Serbstwo njezuhujene“ a „Trać dyrbi Serbstwo, zawostać,“ wužiwatej so jako narodnej hymnje. Wobě pokhadžatej z prěnich

lět štyreecetych (1840 a 1842), potajkim z doby, hdyž so započa nowe žiwjenje we Łužicy, hdyž so założichu prěnje serbske časopisy a buchu wudawane prěnje serbske knihi ważnego razu (kaž Smolerjowe „Pěsnički“), a su hižo połne wěry do přichoda serbskeho naroda. Kajki to postup wot bjeznadžejnych zwukow „Božeho sedleška“! Překhod k nim wot tuteje styskniweje basnje twori pěseň „O mój lubši ludo serbski“, napisana wokoło l. 1835. We njej hižo po słowach dwělowanja a strachosćiwoścē čitamy hrónčko:

Ně, ně! lubi bratřa serbsey,
wótca rěc přez hona, prohi
z wami khodži. Dobýčeřscy
žadyn wot was njebudź wbohi;
štóž sej kraje serbsku pokrutu,
wostań Serb, měj serbsku wutrobu!¹⁰⁾

Lěta 1844, kaž bě hižo prajene, scini Zejler přečelstwo z Kocorom, kotrež pohonjowaše jeho mócnje k intensivnišemu tworjenju. K tomu wězo spomožeš tež z cyła nowe, čerstwe, žiwe hibanje we Łužicy, kiž bórzy za sobu wuwoła k žiwjenju časopisy „Jutničku“, „Tydzeńske Nowiny“ a „Casopis Maćicy Serbskeje.“ Wšitke požadowachu sebi přinoškow wot wuwołanego prěnjeho serbskeho basnika, kotremuž z mócnym pohonjowanjom k basnjenju wot l. 1845 nimo toho běchu tež Kocorowe „spěwanske swjedženje.“ Bywachu to wuznamapołne narodne swjedženje, kotrež maju w stawiznach serbskeho narodneho wubudženja we Łužicy docyla wosebite, prěnje městno. Wukhadžachu z wuradżowanjow Kocorowych a Zejlerowych

¹⁰⁾ Zajimawa a za zróst narodneho a słowjanskoho wědomja we Łužicy kharakteristiska je pěseň z l. 1839: „Što je Serbow wóteny kraj.“ (Zhrom. spisy I. 115.) Hdje je Serbow wóteny kraj? — praša so basnik w prěnjej štučcy; hač jenož tam, hdže Sprjewja běži do Łobja? O nihdy, wotmolwja sebi, naša wótčina je wjèle wjetša. A tak praša so w slědowacych hrónčkach wo Pomorju a bywšich sydlach Połobskich Słowjanow, wo zemjach českich („Ach, Čechow mōc je wotkéčla, jich swobodnosć je spadnyła“, žaruje we tej štučcy), wo Pólskej (kotruž mjenuje ryćeřsku, horliwu za swobodu, ale njepřezednu, njezdnoćenú), wo „Ilyrskej“ a Dalmaciji, wo Serbskej a Slavoniji, skónčenje wo Ruskej, (kotruž mjenuje njeskónčnu, w kotrejž so stónce njekhowa) — ale stajnje wotmolwja, zo wótčina Sertow je hišće wjetša. Tuž, kota wulka zemja je z jich wótčinu? Wotmolwjenje dawa w poslednej štučey:

Wot Łobja dže hač k Dunawje,
wot Čornoh' morja k Łodowom',
wot Baltiskoh' ke Kamčatskom' —
to je, to je nas Serbow wulki wóteny kraj.

— kotrajž za nje tworještaj *ad hoc*: Zejleř pisaše pěsnje a Kocor je komponowaše. Často bě to tež nawopak: basnik pisaše text k hotowej melodiji, kaž bě to na př. při luboznej polonezy „Meja“ („Zelena ta meja“), z kotrejž so hač dotal započinaju rejowanske swjedženje serbskeje intelligency.

Jednotliwe pěsnje rozsywaše Zejleř w tom času z połnej horšeu, tola z tym příndže do manery, tak zo wopravdze dobrych wěcow w přimérje k srěnim abo docyła słabym njeje po prawom wulka ličba. Su to často same rymowanki, njepřesahujce wo wjèle prostonarodne pěśnički, čišcane „tohole lěta.“ Prócowanie wo lohkosć a spěwnosć — a wo přistupnosć tež najproscíšemu ludu bě najskerje Zejlerja k tutym słabym wěcam zawiedlo. Ćim bôle wšak mjez nimi so wuznamjenjuja originalne, wopravdzie pěsnje, wuronjace so z najciscíšeho žórla basnikoweje individuality, kajkež su: „Spěw wjesela“ (Sto lět kaž mi džens je“, III. 42), „Najbohatši člowjek“ („Ja bohaty sym na swěće“, 52), „Poselstwo lubemu w cuzbje“ („Swěci jasne, swěći“, 55), Hałoza, lisicíčko zelene“ (99), „Pod bělej brézyčku“ (101), „Swjateje Marijne sylzy“ (107), „Bur“ (Mój nan je bur a serbski je“, 164), „Spěw přelčow“ („Nawij sej kudzelku, holička“, 166), „Dželenje“ („Wrjós, wrjós, wrjós“ 175), „Wšitke, wšitke moje šesnaki“ (244), „Mjeze mnu a mjez tobū“ (333).

We wšitkých přemnogich pěsnjach z prěnjeje a druheje doby basnikoweje dželawosće, kiž njejsu do cyklow a zběrkow zhromadžene, zjewujuja so zhromadne prěnjotki, kiž su wuznamne za cyłu Zejlerjowu poesiju. Lubosé k serbskemu ludu a jeho žiwjenju, přesyčenje z duchom toho ludu, lubosé k prostej, jednorej přirodze, w kotrejž je tutón lud žiwy, čeřpi a so raduje, pobožnosć, kotraž tohorunja rysuje powahu serbskeho ludu, nimo toho pak tež čerstwy humor překhadžacy druhdy do satiry — to su tak hłowne prěnjoty Zejlerjowych pěsni.

We druhej dobjie basnikoweje dželawosće docpě kóžda z tych prěnjotow k samostatnišemu zjewjenju, kóžda příndže wosebje we wobšernišim džěle abo cyklu k płaciwosci.

Předewšěm słušeu sem wothłosy ludowych pěsni, z kotrymiž so basnik najbóle ludowemu duchu přiblíži. Ludowe byće a žiwjenje, jeho zadžerženje a wjedženje z wjetša poskićowaše Zejlerjej maćiznu k jeho balladam a romancam; z toho sameho kužola wužórli so humoristisko-satiriski cyklus „Hans Wučba“, ke kotremuž so ze žahadłom swojeje satiry združuja „Čmejly a wosy“.

Z wobkedźbowanja žiwjenja serbskeho ludu pak nasta „Serbski kwas“. Ludowemu duchu a wašnju blizke su tež mnohe bajki, kiž ze swojimi přirodžinskimi maćiznami tworja takrjec překhod k Zejlerowym pěsnjam z přiropy. Lubosć k přirodze je basniček diktowała „Wěne hórsckich spěwow“ a najwobšérnišu jeho skladbu „Počasy“, jeho pobožnosć pak wudoby so na zjawnosć we mnohich nabožnych pěsnach.

Wothłosy ludowych pěsni su z runym wudobytkom jeho zběrařskeje džěławosće a z dopokazom, kak dospołnje Zejleř so ponuri do potajnstwa ducha a twarby lužisko-serbskeje ludoweje pěsニー. Přez wzajomne přejimanje a přesakanje ducha serbskeje ludoweje pěsニー z basnikowej individualitu nastachu tajke lubozne originalne džěla, kotrež maju w serbskej literaturje podobne městno kaž w české Čelakovského „Wothłos pěsni českich“. Zejleř je njepisaše z tym zamysłom, zo by z nich wutworił cyklus abo zběrku — ale zarjadowař jeho „Zhromadženych Spisow“ je ze wšem prawom je zebrał pod tutym zhromadnym pomjenowanjom; wě so, zo njesluša do tutoho wotdžela jenož wone 19 čisłow, kiž we nim nakhadžamy (Zhrom. Spisy I.) a kotrež wšitke dohromady pokhadžeju z druheje doby basnikoweje džěławosće, ale tež rjad pěsni z přeňeje doby. K tutym pěsnjam wuzwoli Zejleř sebi rozměry narodnych pěsni, mějo jich hłosy na myсли. Do swojego wubjerka najlepskich Zejlerowych pěsni sym přijał z nich (nimo prjedy hižo mjenowanych) tute: „Hancyny nazymny spěw“ (Zhr. sp. I. 226), „Wjesoły dompuć“ (I. 227), „Při kolebcey“ (I. 230), „Njeswěrna“ (I. 240) a „Přesadžena róža“ (I. 241.)

Swoje ballady a romancy (Zhr. sp. I.) Zejleř, kaž daloko je sam hromadnje wozjewješe (w Časopisu Maćicy Serbskeje), „Powěsće ze serbskeho kraja a luda“ mjenowaše, z čimž woznamjenješe, zo je maćiznu k nim brał z woprawdžitych ludowych powěści. Z wjetša su to tež jenož zrjadkowane powěsće serbskeho ludu, ke kotrychž wumjełskemu balladiskemu wobdželanju njedóstawaše so Zejlerjej trěbneje mocy. Zbožownišu ruku měješe tam, hdžež njeběše wjazany z wěstej episkej maćiznu, kotruž balladisey wobdželać njezamóžeše, ale hdžež při lohkim episkim podłožku móžeše so jeho lyriski talent zjawić — mjenujec w romancach, mjez kotrymiž nakhadžamy tak lubozne čisla, kaž je romanca hižo mjenowana „Tři jězdni a holičo“ (I. 59), dale „Swěrna hač do smjerće“

(I. 182), „Maruška“ (I. 183), „Přepasene haj“ (I. 195), „Muchorjancey a palenc“ (I. 196) we zběrcy „Khory čert“ a „Bjeŕ — njebjeŕ“ (I. 222).

Balladam bliží so satiriski cyklus „Hans Wučba“, (Zhromadžene Spisy II.), kiž je runje kaž „Powěsće ze serbskeho kraja a luda“ wurostł z ludoweho powědanja, z ludowych žortow a směškow. Hans Wučba (tole mjeno je wot Zejlerja a nie z ludu) je podobna figura, kaž česki hľupy Honza, a Zejlerjowy cyklus sluša k posptyam, basnisci tutu zajimawu postawu wobdželać, w kotrejž so khowa pod zweisechom směšnosće zorno ludoweje mudrosće. Zejleŕ sam praji wo swojim serbskim hľupym Hansu w před-słowie k prěnjej a jeničkej pokazcy z cykla, kotryž měješe na myсли (w Časop. Mać. Serb. 1850, 106): „Hans Wučba je serbski čłowjek, nic wučeny za wučenych, ale bur mjez ludžimi swojoh' runjeća. Wón njeje žorta hľuchi a prózdný slinawy pryzlak, ale ludži přečel, kiž z křudom šibałosće čłowjeski njerozom šwika, abo měch morska, ale wósla měni, kotryž jón nješe; kiž po zdaću błazn, tola wěrnostę a nazhonjenja w puzornych příkladach před woči staja a z nimi dowjeduje, wuči a wotwuča . . . Jeho směšne kuski, njejsu-li tež pšeňče zornjata —, su tola hrochowé a teho dla tež hišće zezběranja hódne.“ Tola cyklus zwosta nje-doskóneny; je złożeny wšo hromadže z 12 čisłow (a jenoho načiska), kotrež zwjetša z wučesanosću formy a zhustnjenosću wobsaha wjele bôle wumjełskim požadanjam wotpowědaju dyžli pozdžiše „Powěsće ze serbskeho kraja a luda“. Z wólbu předmjeta pak nas mało čisłow spokoja a nimo toho we mnohich zadžewuje napadnje přepinana a přečepajca didaktičnosć. Rjenje wobdželaće je zetkanje małego hišće Hanska z wopiłcom („Mały Hansk“), jeho hiće na hermank z twarohom, Wučbowe woranje (je to po prawom wobdželanje ludoweho přisłowa) a jeho dar naj-trébnišeje wěcy burej Lidorje.

Tutomu cyklej su jara blizke mnohe čisla pěsni Zejlerjowych zhromadžených spisow (džél I.), kotrež je zběrář připadnje pomjenował „Čmjeły a wosy“¹¹⁾ Wsitke maju widžomny zaměr być z popularnymi srědkami swarow, a nježadaju za sebje wumjełskosće. Z wjetša su přečiwo

¹¹⁾ Někotre z nich mjenujacy wuńdžechu we zběrey, wudatej w swój čas přez wučerja K. Kulmana we dwémaj zešiwkomaj pod napisom: „Bóřcate, kałate a palate čmjeły, wosy a šeršenje. To je satiriski wothlós ze Serbow.“ (Wojerecy, 1860 a 61.)

slabosćam a njepěknosćam serbskeho ludu (palencowemu moru atd.) naměrjene, tola někotre maju powšitkowniše satiriske maćizny a z tym poznošuja so nad druhimi; mam tu na myсли na př. baseň „Přećiwnikam postupa“ (I. 253) a wosebje „Što je so něhdy z wěrnostu stało“ (I. 259).¹²⁾

Znutrkownje so k woběmaj tutymaj cyklomaj přitowařša wjele bajkow (Zhr. Sp. IV.) a te z nimaj hromadze satirisko-didaktisku trunu Zejlerowej poesije tworja. Zejler sam jim pječa wulku wažnosć přiličowaše a wažeše sebi je snano najbóle wot wšitkich swojich basniskich wudžěłkow abo z najmjeńša sebi tola mydleše, zo dopjelnja najwjetši nadawk. Widčeć je to z toho, zo je sam je za živo zhromadžil a wudał w zběrcy „Serbske basnje“, hačrunjež jeho hewak ničo k wudawanju basniskich zběrkow njepohonjowaše. A tola by Zejler bjez tych bajkow (a tež bjez tych jim přiwuznych satirisko-didaktiskich wudžěłkow) byl tón samsny Zejler, tón samsny basniski kharakter, kajkiž je we slowjanskej a swětowej poesiji, bjez nich njebi so ani smužka na jeho basniskim profilu přeměnila — mjez tym zo jeho drobne pěsni, kotrež wón najskerje we swojej džěławosci na nižše městno staješe, z njego sčiniehu zajimawu basnisku postawu nie jenož w serbskej, ale do cyyla we slowjanskej a z njej tež we swětowej poesiji.

Za přirodu měješe Zejler stajnjе wotewrjenu wutrobu, z njej bě dowěrliwie žiwy jako z jednorymi jeje džěćimi, z wjesnym ludom. Wón rozumješe tej čichej přirodze na serbskim kraju wonka, tak tež rozumješe serbskemu ludej; přiroda a wjesny lud běštej jemu tak kruće zjednoćenej, zo zrědka w jeho pěsnjach nakhadžamy přirodu z člowěkom njewožiwjenu. K wobrazowanju přirody we wulkotnym razu (stilu) njedosahachu jemu mocy — tohodla ma tež mały cyklus „Wěnc hórskich spěwow“ (Zhrom. Sp. II.) w jeho džěłach podrjadnu wažnosć; k odam, štož zwjetša „hórske spěwy“ być chcedža, njedostawaše so Zejlerzej dosé wysokokeho złetu a basniskeje mocy.

¹²⁾ Něhdy zajachu Wěrnost. Cheychu ju zabić, ale při tom so katojo sami zrzézachu; sputachu ju, ale Wěrnostě we wokomiknjenju puta roztorha; a chyechu ju woslepic̄, ale Wěrnostě rozswětil so ze swojim swětłom. Tuž kolebachu ju, zo by wusnyła, ale Wěrnostě njewusny; čisnichu ju do blóta, tola njebě móžno, ju wopaneać, blóto so jeje njeprímaše. A wucéręchu ju z kraja — tola wot toho časa njeskhadžese tam słoneco žiwigienja; rozmnožichu so ižě a jebanstwo, rozséri so běda a njekhmanstwo. A tuž zapřahnycu z płačom konje, zo bychu sebi Wěrnostě wróćo do kraja přiwjezli.

Najwjetšu sławu we Łužicy doby jemu wobšérny lyriski cyklus „Počasy“ (Zhr. Spisy II). Nastork k wobdzělanju „Počasow“ su jemu bjez dwěla dałe Thomsonowe „Seasons“; w jeho zawostatych rukopisach namakachu so krótke rozestajenia „Léta“, „Nazymy“ a „Zymy“ Thomsonowych „Počasow“ — hačrunjež njejsu wot Zejlerowej, ale cuzeje žónskeje ruki pisane, bywaju nam tola z dopokazom, zo je Zejler Thomsonowe dźělo, njech dźě tak abo hinak, znał (snadz z němskeho přełožka Schmitthennero-wego z l. 1822). Hewak pak, nimo zakladneje myslíčki, njenamakamy w Zejlerowych „Počasach“ žanoho wliwa jendželskeho příkłada. Zejler poča swoje „Počasy“ wokoło lěta 1845 pisać, ale přenjotnu myslíčku wokoło l. 1860 pušći a swoje dźělo njeskónči. Dospołnje hotowe su jenož wotdžěle „Nalěćo“ a „Žně“, kotrež buchu tež hiše za čas basnikoweho žiwjenja w čišću wudate (při skladnosći jich předwiedźenja w Kocorowym hudźbnym wobdzělanju l. 1860 a 1861); z wjetšeho dźěla k čišću drje přihotowane pak zawosta w rukopisu „Podlěćo“; k „Nazymje“ a „Zymje“ so w jeho rukopisach nic jenož podrobnej disposiciji, ale tež rjada pěsni naděńdze.

Hódnota „Počasow“ jako cyłka na žane wašnje njeje tajka, kajkaž so jim připisuje w basnikowej wótčinje. Je bjez dwěla, zo je zamysł, pisać za hudźbne wobdzělanje, basnika sc̄esnjował a wobmjezoval a zo tajki zamysł wulcy jara wadžeše wumjełskiej hódnoće dźěla. Basniska hódnota „Počasow“ leži w jednotliwosćach (a to w rědkich jednotliwosćach), tola na žane wašnje w cyłku. To hižo hodži so spóznać na dowudzělonymaj dźelomaj „Nalěćo“ a „Žně“: Njejstaj woprawdžitaj cyłkaj, jako tajkaj zestajanaj, ale jeničcy cyklaj pěsni mjez sobu dospołnje samostatnych a wot s̄ebje njewotwisnych, a to pěsňow jara njestajneje hódnoty, w kotrychž so basnik často wospjetuje; horstkou tajkich lubozných, woprawdže zejlerowscy zhłosowanych pěsni je tu trjeba zwuběrać z mnohosće jara srěnich, haj samo docyla słabych wěcow.¹³⁾

Ani druhi cyklus, do wěsteje měry dramatisowany „Serbski kwas“, kiž je w lětach 1845—1846 (Zhrom. Spisy II.) nastał, njeje so poradził, hačrunjež přetrjechi

¹³⁾ Hačrunjež wobrazy tam, hdžež so zjewujuja, překwapija ze žiwosću a plastiskości, bywajec wotkedažbowane a wotposluchowane wot přirody a žiwjenja, a tu zaso wosebje wot žiwjenja jednoreho serbskeho ratarja.

„Počasy“ přez wjetšu jednotnosć w koncepciji. Někotre sceny serbskeho ludowego kwasa dodawaju cyłkej originalneho zbarbjenja — a pokazaju, zo „Serbski kwas“ móhl woprawdze być zajimawy a originalny, hdy by basnik wjacy žiwych barbow z ludowego kwasa na njón nanosyl. Zejler zehra tu w někotrych pěsnjach zaso na zbožownej narodnej trunje, tak zo lud někotre z nich za swoje přija (Khatyržinka, str. 182, Štō to myslí . . . 192).

Hižo „Serbskemu kwasej“ wadžeše přepjaty lyrismus, čím bôle pak hišće Zejlerjowym librettam, wo kotrychž basnik sam derje wędzeše, zo kritiskeje měry njeznjesu. Sam so wuprají, zo njeje dramatiscy wobdarjeny. Woprawdze jeho libretta, nic jenož zo so njehodža za džiwadło, ale nimaju žaneje hódnaty samo jako dramatische džěla za knihi. Dodzélane je jenož libretto „Jakub a Khata“ abo bajka wo „překuzlany maj nosomaj“ (Zhr. Sp. II.), na kotrež je Kocor woprawdze tež operetku skomponował. K druhimaj librettomaj — „Khatyržinka“ a „Hanka“ — namakachu so w basnikowym zawostajenstwje jenož nadběhi, k třecemu „Marja z Drěnowa“ skónčnje jenož disposicija.

Zejler bě čisty, ryzy lyrik, narodny spěwař w prawym zmyslu słowa; pisaše zwjetša pěsňe ze zamysłom, zo bychu so spěwałe. To dopokazują same jeho přełožki: to džěsu skoro takrjec jenož přełožki textow němskich spěwow. Spěwnosć a lohkosć rjadkow a hrónčkow džěše jemu nade wšitko, tak zo zaměr, zo by pěseń była spěwana, často basnika staješe do zady. Rěč jeho je jadriwa, čisto narodna, ale njeje bohata na wobrazach¹⁴⁾; w mnohich pěsnjach sama díkcia njeje basnicka; tež nazwuk (rym) často wuklinča naprzodno, hačrunjež ma z rymom być, mjeztym zo druhdze spěwař wužiwa wědomje a skutkownje jenož assonancy. Ale wšitko to w najluboznišich jeho pěsnjach naší kedžbliwości so zhubi při lohkosći a čerstwości formy a při originalnosći a skutkownosci wobsaha.

Kaž smy widželi, je Zejler do teje měry z lyrikom, zo tež wobšerniše jeho składby njejsu poprawom ničo druhe dyžli cykle pěsni. Rozprawjace rjadki so jemu nje-hodžachu. Jeho lyrika je mjehka, něžna, ale tež čila a połna žiwjenja; žiw humor ju wosebje wuznamjenja.

¹⁴⁾ Do swojego „Wubjerka“ Zejlerowych pěsni mózaeh zarjadować jenož tute pěsňe z „Počasow“: „Pój, witaj, naleéo“ (12), „Duett“ (Zhr. Sp. II. 35), „Spěw holičow na synowych žnach“ (64.), „Srđeža njebjia a zemje“ (124), „Listopad“ (128), „Myslička nazymu“ (133), „Poslednja kwětka“ (134).

Zejler njebě na žane wašnje pessimista: jeho nahlad na žiwjenje je jasny nahlad jednoreho serbskeho čłowjeka, sebi dowérjaceho a Bohu.

Analysa a reflexija stej jemu docyla cuzej; wšitke wěcy přijima wón tajke, kajkež su, z wědomjom, zo so wone njepřeměňa, a njepraša so, čohodla je to tak a nic hinak. A příndu-li jemu snadź myslički wo tom, kak so wšitko pominje a kak ma wšo žiwjenje swój kónc, potom wujedna jeho dowěra do noweho žiwjenja, kiž druhdže so wobnowja. Tak při pohladanju na poslednju kwětku na prjozy zymy, hdžež wša přiroda wotemrěwa, widzi zdobom worarja, a struchłosé a stysk zahanja sebi ze słowami:

Njech k swjatokej tež zwoni
khód lěta spěšniwje:
pľuh nowu pródzu honi
za nowe žiwjenje.

A při spominanju na nazymu swojeho samsneho žiwjenja spokoja so:

Njech spadnu a čahnu kaž lisčička
a njeskoro něhdže tež tlaju:
ze smjerē pak čahnu do žiwjenja,
hdžež edenske palmy tam steju,
mój pućowny psalm je haleluja,
mje přežołmi wěčna ta meja.

Lubosé, přiroda a žiwjenje jednorych přirodžinskich-dzéci su skoro jeničke předmjety jeho pěsni, a potom radosé nad žiwjenjom, kotaž wuroni so z mnohimi luboznymi pijnymi spěwami a z druhimi wjesołymi pěsniami, połonymi humora a druhdy tež satiry. Su to wone čiłe, lubozne pěsňe, w kotrychž kaž tež we wothłosach narodnych pěsni — so najlepje zwobrazuje Zejlerjowa individuallita a kotrež nam nimowólnje Burnsa přispominaju. Su to pěsňe tajkeje miłeje, jasneje a čerstweje myслe, kajkaž stajne wuznamjenješe Zejlerjowu wosobu, z kotrež sebi dobywaše wutroby tych, kotriž jeho póznachu. We tych njeje jeho nichtó doscěhnył, we nich je jeho basniska bytosć najwótrišo wurażena a zwobrysowana, we nich wotpočeje hlowny wuznam jeho poesije. Jich wobsah je rozswětleny z wotblyšcom basnikoweje duše a duše narodneje pěsňe — čerstwosc rythma da jim tohorunja narodna pšeń a potom wuwity basnikowy zmysł za hudžbu.¹⁵⁾

¹⁵⁾ Zejler na př. je sam někotre swoje pěsňe z melodijemi wuhotował.

Zajimawa by była bližša parallela mjeze Zejlerjom a Burnsom, kotremuž stoji we świetowej literaturje najbliže, haj, kotremuž so druhdy napadnje bliži. Sama forma pěsnje, sama čerstwosć žiwjeńskeho nahlada a často tež mačízna pěsnje jeho ze škotskим lyrikом zbližuje. „Duetto“ na př. jara dopomina na pěseń Burnsowu (O were my love you lilac fair), a tak by so wjacy podobnosći w mačiznach a myslach našlo. Podobnosće wšak njeusu tajke, zo by było móžno z nich činić někajke wusudženja wo wliwu Burnsowym na Zejlerja. Wukhadźeju prosto z podobnosćow wosobinskich, přirodzenych, ludej a přirodze blízkich powahow wobeju basnikow. Tuž je ćežko dopokazać, hač je Zejler Burnsowe pěsnje (z němskeho přełóżka) znał a hač je potajkim Burns na njego měl njepośredny wliw; zda drje so, zo to njeje na žane wašnje. Tola by mohł posrédny wliw na njego měć z posrědnistwom němskeje poesije při spočatku 19. lětstotka, w kotrejž su stopy Burnsowych pěsni widźomne; tola tajki indirektny wliw njehodži so poprawom wliw mjenować, a to ćim mjenje, hdyž prěnjoty, kiž Zejlerja z Burnsom zbližuja, nakhadźamy tam, hdzež poprawom tča korjenje Zejlerjowej poesije a bytosće, mjenujcy w narodnej pěsni a we powazy serbskeho ludu. Wobaj basnikaj staj so ćešiloj z nadrow narodneho ludoweho ducha, z kotrehož staj srěbałojo swoje nahlady a mykle — a to jeju tež zbližuje, z toho so zdžela wujasnuja wěste podobnosće jeju fysiognomijow. Ma džět tola ludowa duša zapadnych Europjanow při wšich kharakteristiskich wšelakosćach w zakladze wjele zhromadneho abo podobneho. Zo je Zejler dospołnje swój, originalny, to je runje z wonych rysow jeho poesije widžeć, kotrež jeho jako słowjanskeho a serbskeho basnika kharakterisuja; wón je wo wjele mjekši a passivniši hač twjerdy Škota. Z jenym słowom: Zejler stoji Burnsej we świetowej poesiji najbliže, ale je pódla njego samostatna, wosebita, zajimawa basńska postawa, kotař je ze serbskeje pôdy wurostla a z domjacym duchom syćena.

Z tym wšak njestajimy Zejlerja na žane wašnje na jenajku wyšinu z Burnsom; porunanje z Burnsom znjese jenož mały wubjerk jeho pěsni; ale tež ta wysokosć, kotrež je Zejler dospěł, zbudzuję wobdžiwanje, džiwamy-li na tehdyše pomery serbskeho basnistwa. Zejler džě njemějše poprawom takrjec žanych předkhadnikow; štož staj Mjenej ze svojimi rowjeńkami napisaloj, toho běše njesměrnje mało — a poesije we tom běše hišće mjenje. A tu kaž z džiwom

nadobo wurosće Zejleř, kotrehož poesija njeběše na žanych hotowych wumjełskich zakładach natwarjena, ale sta so sama z róžkym kamjenjom, na kotrymž so wutwari serbska basniska literatura.

Na tutón pozadk dyrbi so połožić jeho wobraz, zo by čím jasnišo wustupiła jeho basniska bytosć a we prawym swětle so zjewił wuznam jeho džěla. Tón je w serbskej literaturje z cyła wurjadny a wosebity. Zejleř je w prawym zmyslu слова z wótcem serbskeje poesije, w kotrejž knješe skoro přez cyły lětstotk.¹⁶⁾

III.

Po wustupjenju Zejlerja w lětach dwacetych zašleho lětstotka hakle nowe narodne a literarne hibanje štyrcetych lět Łužicy nowe basniské mjena přinjese. Wuwoła je wudawanje narodnych pěsni a přede wšem założenie někotrych hornjołužiskich časopisow. L. 1840 wuda *Dr. Jan Pětr Jórdan* maličku zběrku ludowych pěsni: „Serbske pěsnički, zezbérane a serbskim hólecam a holcam k zwjeselenju wudate wot Čěčanskich Wićazec Pětra“, w kotrejž nakhadžamy tež Zejlerjowu pěsen „Zezady hunow w zahrodži“ (pod pseudonymom Boršean), w lětach 1841 a 1843 pak wuńdzeštaj dwaj dželaj wulkeje Smolerjoweje zběrki „Pěsnički hornych a delnych Łužiskich Serbow.“

¹⁶⁾ Zejleř wustudowawši l. 1829, kaž sym hižo prajił, Lipsk wopušći. Z počátkom bě, dokelž njeběše w serbskej Łužic̄y žanoho duchowneho městna, pola starších doma a dokónci swoju rěčnicu. K hodam l. 1830 bu za pomoceneho prédarja do Klukša powołany, hdźež dochaka so l. 1832 kapłanstwa. Léta 1835 bu z fararjom we Łazu, hdźež skutkowaše hač do swojej smjerće l. 1872 (15./X.). W lětech 1842—1848 redigowaše „Tydženske Nowiny“ a lěta 1844 zažoži list „Missionske Powěsće“, kotrež tohorunja hač do lěta 1848 redigowaše. Wot spočatka Maćicy Serbskeje bě sobudžělawy, „Časopis“ přinošeše mnohosć jeho basni, nimo toho bě z hlownym sobudžělačerjom Pfulewym hornjołužisko-serbskym „Słowniku“, wjèle přinošeše k Bukowej zběrej ludowych příslawow atd. —

Wo Zejlerjowym žiwjenju a džele pisaše Čecham M. Hórnik w „Naučném Slovníku“, J. Libš we „Světozoru“ (1882) a A. Černý w předsłowje k „Výboru písni“.

W serbskej literaturje su předewšěm nekrologi wot J. E. Smolerja we „Łužičanu“ (1872) a M. Hórnika w „Časopisu Mać. Serb. (1874), dale nastawk J. Libša w „Almanachu serbskeje studowaceje młodosće“ a podrobny žiwjenjopis wot dra. E. Mukí we IV. zwjazku jeho „Zhradžených Spisow“; přehlad Zejlerjowych spisow je podal K. A. Jenč w „Časopisu Mać. Serb.“ 1874. — „Handrija Zejlerja Zbromadžene Spisy“ we štyrjoch zwjazzkach je wudała w lětach 1883—1891 zjednočena serbska studowaca młodžina přez starosć a pod redakciju dra. E. Mukí.

Jan Ernst Smoler wuda tež l. 1846 přełožk zběrki F. L. Čelakovského „Wothlós pěsni ruskich“, při čimž bě z jeho sobudžělačerjom *Jan Aug. Waško*!¹⁾ L. 1842 J. P. Jórdan swoju „Jutničku“ wudawać započa, přeni serbski časopis wot časa Dejkoweho „Powědarja a Kurera“ a docyła přeni pospyt belletristiskeho serbskeho lojpjena; tutón tydženik drje za poł lěta zaso zasta, tež přesta wukhadžec jeho nastupnik, měsačník „Serbska Jutnička“, tohorunja wot Jórdana wudawany (wuñdžeštej jenož 2 čisle), ale za to so kruće zakorjenichu „Tydžeńskie Nowiny“, přez Smolerja a Zejlerja w druhej połojcy l. 1842 założene. Wšitke tute tři časopisy, hačrunjež měještaj dwaj z nich raz nowinow, „Serbska Jutnička“ pak raz wědomostny, přinošowachu tež basnje a pěsni, na kotrež běchu so čitarjo tak při-wučile, zo hdyž jónu Zejleř w „Tydžeńskich Nowinach“ dlější čas žanych rjadkowanych džělow njewozjewješe, čitarjo sebi jich požadowachu, při čimž so wupokaza, zo sebi mnozy nowiny runje pěsnjow a basnjow dla kupuja.

Z jenym dobom dóstawachu młodži ludžo mnohosć příkladov k basniškej džělawosći pak w zběrkach narodnych pěsni, pak w přełožkach a to wosebje z českeje poesije²⁾, hłownje pak w mnohich Zejlerjowych pěsnjac, kotrychž namakujemy połnu „Jutničku“ a „Tydž. Nowiny“. A tak so w tuthy prěnich lětach číleho narodneho hibanja pokaza něsto młodych ludži, kotriž započachu z mjeňsim abo wjetšim poradženjom pěstować serbske basnistwo.

Prěnju tutu basnišku družinu abo horstku po Zejlerjowym wustupjenju, kotruž wuwołachu hłownje Jórdanowej „Jutničcy“ a „Tydžeńskie Nowiny“, tworja basnjerjo, pokhadzacy wšitey hromadže z rjadow evangelskich Hornjo-łužičanow: Jan Wjela, Křesćan Bohuwěr Pfūl, Jan Bohuwěr Mučink, Michał Domaška a Křesćan Kulman.

Z nich bě hač do l. 1907 džělawy *Jan Wjela*, kiž pisaše we spočatku pod pseudonymom Mrowjan, Nadžan, pozdžišo Žarin a skónčenie a najdlěje pod pseudonymom *Jan*

¹⁾ Tutón serbski přełožk bu w Prazy čiščany z nakładom Čelakovského. Někotre jeho čísla buchu hižo k 4. wudawkej českeho originala l. 1843 přidate.

²⁾ Nimo „Wothlosa pěsni ruskich“ zjewjachu so w lětach štyrećetich tu a tam přełožki z česčiny: z Kollara, Čelakovského, Jablonského, Vinařického, přełožki narodnych pěsnjow a hłownje basnjow Kralodwórskeho rukopisa, kotryž cyły wuñdže w přełožku J. E. Smolerja l. 1852 w Prazy („Kralodwórske rukopis“).

Radyserb. Wustupi l. 1842 w „Tydźeńskich Nowinach“ a je wot teje doby pódla Zejlerja był najpłodniši lužisko-serbski basnjer. Ze Zejlerjom zbližuje so jeho prócowanje za ludowosću, kiž zjewjuje so we wólbię maćizny a w formje, ale njedóstawa so jemu woneje přirodżeneje moccy wosebitych talenta, kotraž pola Zejlerja wuzběhny rjadu wěcow nad poměrnje wšedne basnjenje a sěini jeho z wuraznej, jadriwej postawu we swětowej poesiji. Radyserb-Wjela je předewšém balladista, docyla episki basnik, pře čož so wot Zejlerja rozeznawa. Hnydom přenja jeho čiščana baseń je romanea „Swěrnosté“ (Tydźeńskie Nowiny 1842, 87), wot teje doby pak napisa wulku syłu balladow, romancow a rjadkowanych bajkow a powěscow. Skoro wšem pak wadži njedostatk wumjełskeje měry a díkejia mało basnika, tak zo basnik husto zapada do samoho rjadkowanja prosaiskeho wopowědanja; často ani maćizna sama njeje dosé přihódnia k poetiskemu zdželjanju. Wśitke jeho wěcy skoro widžomnje pokazuja, zo wón ze zamysłom za lud pisaše, jenož zo by so ludej spodobał a jeho żadanjam so zblížił, a zo potajkim njeměješe wumjełskich aspiracijow. To je jasne widzieć předewšém z jeho wjetšich rjadkowanych dželów, kajkejž stej wosebje bajka „Jank a Hanka“ (Časopis M. S. 1880) a sentimentalne romantiske powědańcko „Wobradženka“ (Lužica 1893 – 1895, tež we wosebitym wotčišću), podobna powědańčkam staršeho ludowego čitanja à la „Genovefa“. Někotre zbožowne čisla wšak pokazuja, zo móžeše być z raznišej postawu serbskeje poesije, hdy budžeše zamohl so wuswobodźić wot přejara šerokeho powědařskiego tona, hdy budžeše swoje ballady a romaney bóle přesyći z jadriwym duehom přiwuzneje narodneje pěsnię, abo bóle so přibližił najlěpšim Zejlerjowym wěcam, kiž bě tola hewak z jeho přikładem. Hdzež to zamóžeše, tam wuńdzechu z jeho pjera wěcy, kotrymž jenož mało wotkhadźa, zo bychu so móhle po bok stajić dobrym dželam Zejlerjowym. Mnogo jich njeje, ale móžemy tola mjenować na příklad scěhowace basnje: Maćyna přaza (Tydź. Now. 1844, 19), „Cuznik na rowje“ (Časopis M. S. 1860, 63), „Hońtwar“ (Časopis M. S. 1862, 26), „Trawárka“ (Časopis M. S. 1874, 7), „Swjaty Malin“ (Časopis M. S. 1877, 90) a pěseń „Herc“ (Časopis M. S. 1866, 7), kotraž móćenie dopomina na pěsnię Zejlerjowske a je pisana widžomnje pod wliwom „Serbskeje njewjesty“ (wot kotrejež ma tež metrum). Legenda „Swjaty Malin“ je pisana z humorom a zbožownej formu, tak zo by z někotrymi skróćenjemi

a z přiwótřenjom móhla z njejeastać lubozna wěc podobneje družiny, kajkaž je na př. česka „Legenda wo swj. Zýče.“³⁾ Na pokazku podawamy pšeń:

Mařcyna přaza.

Mařka předže spěwajo bělku kudzel židžanu, wóčko swětle błyskajo swědći mysl radoстnu.	Kajke wčera wjesele, Juřk bě z Mařku na slubi; džensa hórkę rudženje — k wójni su joh' zbrónili.
---	---

Wjeŕć so, čeńke wrjećenko,
Směwkaj mi so, myslička,
čehń so, swětle předženko,
budžeš kwasna suknička.

Mařka předže płakajo
šeru kudzel pačosnu,
wóčko żołmy sylzujo
swědći tyšnu zrudobu.

Wjerć so, čorne wrjećeno,
lubeho su zabili;
šere, zrěbne předženo,
Smjertna budžeš košul mi.

Nimo balladow a romancow napisa Wjela wjele bajkow, pěsni za džěci, skladnostnych spěwow, epigramow, gnomow, ale we tych njeleži jeho wuznam za serbsku poesiju. Tón wotpočuje w balladze a powědařskim basnjenju docyla kaž w ludowym čitanju; škoda, zo so tutón wuznam dotal njeje wobkrućił ze zhromadženjom jeho balladow, legendow a romancow za lud. Hewak Radyserb do serbskeje poesije njeje zanješł nowych mysličkow ani noweje formy. Štož zwonkownu formu nastupa, zwosta za Zejlerjom (kotryž druhdy dosć mało kedžbosće jej poswiećeše) — wosebje pak je wo wjele khudší kaž we wšelakosći rythma a metra, tak tež ryma. Ani k rozwićiu basniskeje rěče njeje přinošował, za čož je zdžela zaso z přičinu wědome prócowanie za zrozymjenjom jednoremu ludej; při tom drje prócowaše so, mjenje znate provincialismy a archaismy wužiwać, haj tež słowa, kotrež sam tworješe, a z tym basnisku serbsku rěč wobohaćeć, ale njeda so rjec, zo je tak zbožownje činił.⁴⁾

³⁾ W rjedże swojich episkich basni je tež maćiznu wo »Husitach před Naumburkom« wobdzěłał (»Česki wotpusk«, Č. M. S. 1876, 65).

⁴⁾ Jan Wjela narodži so 7. januara 1822 na Židowje pod Budyšinom, 1. 1836 příndže na nowozałożenu serbsku praeparandu a po dwémaj lětomaj na wučeřski seminar w Budyšinje. Lěta 1842 bu z wučeřjom w Bóru pola Budyšina a 1. 1852 na Židowje, hdžež skutkowaše hač do swojeho wotkhada na wotpočink 1. 1889. Na 24 lět wuwučowáše na Budyskim gymnasiju serbskich gymnasiastow we wurjadnych hodžiach serbščinu. Nimo rjadkowanych džělow je wón napisał a wudał

Wo lěto pozdžišo dyžli Wjela (l. 1843) a tohorunja w „Tydžeńskich Nowinach“ wustupi *Jan Bohuwěr Mučink*, kiž pisaše pod pseudonymom Horisław. Jeho basni njeje wjele, w lětach pjeédzesatych hižo z cyła basnić přesta — njezamóžeše so potajkim předobyć k samostatnej basniskéj individualiće, k čemuž njeměješe ani woprawdžiteho basniskeho dara. Tola jeho mjeno njeje za serbsku poesiju bjez wuznama. Mjez jeho basnjemi, powšitkownje lyriskimi, nakhadžamy nimo naběhow k wažnišej reflexiji (na př. „Zbože a njezbože“, Tydž. Now. 1846, 116), kotaž pak z wjetša přeñdze do sucheho didaktisowanja (rozwučowanja), tež prěnje čísla serbskeje intimneje lyriki („Tej jenej jeničkej“, T. N. 1849, 294; „Sym stajnje sam“, ib. 313). Wón wšak je přejara mało w basniskich rjadkach napisał, hač zo by so mohlo rěčeć wo jeho poesiji a wo jeje wliwu na serbske pismowstwo. Wjetši wuznam za serbsku poesiju, hač jeho samsna basniska džělawosć, ma jeho wosobinski wliw na wustupjenje a džělawosć jeničkeje serbskeje basnjerki Herty Wičazec, wo kotrejž budže rěč w sc̄ehowacym wotdželu.⁵⁾

Křesčan Bohuwěr Pful, pozdžiši serbski słownikař, wustupi hižo za čas swojich gymnasialnych studijow we woběmaj Jordanowymaj „Jutničkomaj“ z někotrymi basniskimi přeložkami (hłownje z kralodwórskeho rukopisa) pod pseudonymom Łužan.

rjedu powědańčekow za lud: »Powědańčka«, »Nadpad pola Bukec«, »Křiž a połměsac«, »Trójniki«, »Jan Manja«, »Bitwa pola Budysina«, »Nowe trójniki« a »Zabawki«. W posledních lětech swojego žiwjenja podawaše w Časopisu Mać. Serb. přinoški k serbskemu słownikej, zbérki swójbnych mjenow a pokazki ze zbérki přísłowow. Tu tež wuda w l. 1902: »Přisłowa a přisłowne hrónčka a wusłowa Hornjołužiskich Serbow« a po njej w l. 1905 hišće »Metaforiske hrona abo přenoški a přirunanki w rěci Hornjołužiskich Serbow«. Jeho basnje njebuchu hač dotal zromadžene a tuž dyrbja so hromadu pytać w »Tydžeńskich« a »Serbskich Nowinach«, »Lužičanu«, »Časopisu Mać. Serbskeje« a »Lužicy«. — Žiwjenjopisy wot M. Andrickeho we »Lužicy« 1902 str. 3, wot A. Černeho w pražskim dženiku »Čas« č. 26 l. 1907 a w tydženiku »Zlatá Praha« XXIV. 254; wot dra. E. Muki w »Časopisu Maćicy Serbskeje« LX. 138.

⁵⁾ Jan Bohuwěr Mučink narodži so 12. septembra l. 1821, běše z wučerjom w Zemicach, bě potom dolhe lěta živy na wotpočinku w Biskopicach a zemrě w Zemicach 24. januara 1904. Wozjewješe w »Tydžeńskich, pozdžišich »Serbskich Nowinach«, w »Měsačnym Přidawku« a »Lužičanu« sylu popularnych nastawkow a powědańčekow, wosebje pak wuda z nakładem Maćicy Serbskeje tele knižki za lud: »Ribowčenjo«, »Hród na Landskrónje«, »Boža krasnosć we stwórbje« I. II., »Křižne wójny«, »Wěnčk fijałkow«, »Swěrnaj susodaj«.

Za studentske lěta pisaše tež prěnjotne basnje, z kotrechž wšak w lětach štyrcetych wozjewi jenož dwě abo tři. Hakle l. 1853 wočišća 7 pěsni a spěwčkow w „Časopisu Maćicy Serbskeje“, w kotrymž z dobom tež poda krótke „Pěsňeńskie prawidla“. Potom wotmälkný a wróci so k basnjenju hakle zaso w starobje, w lětach wosmadesatych, hdyž wozjewješe někotre rjadkowane ballady a powěsće po ludowych maćiznach, kotrechž wobdželanje pak njeje wumjełske. Z jeho basnjow přežiwi jeho jenož jednora wótčinska pěseń: „Hory módre, ja was znaju, ja sym zaso w serbskim kraju“,) kotař so bórzy znarodni.)

Z dobom z Pfulom wustupi l. 1842 w „Jutnięcy“ *Michał Domański* z małymaj pěsnjomaj („Susodzinka“, Wóčko“), nimo njeju mőžemy ze štyrcetych lět hišće mjenować jeho wótčinskú pěseń „Naše Serbstwo z procha stawa“ (basnjena k hłosej póliskeje pěsňe „Trzeci Maj“), kotař bu prěni króć spěwana při druhim spěwanskim swjedzenju l. 1846, a wot toho časa je znarodniła (porjadnje na př. so spěwa při skónčenju lětnych skhadžowankow serbskeho studentstwa). Po tutych basnjach hakle so w starych lětach swojeho žiwjenja zaso wróci k razu swojich prěních pospytow. We swojich mužskich lětach wón mjenujacy wot założenia Zejlerjowych „Missionskich Powjesći“ (1844), pozdžišeje Imišoweje „Zernički“ (1849) a hišće pozdžišeho „Missionskeho Pósla“ (1854), pisaše nabožne pěsňe, kiž pozdžišo wuńdzechu w třoch zběrkach: „Adventska harfa“ (1864), „Póstna harfa“ (1865) a „Zionske hłosy“ (2 dźelaj, 1868 a 1879).

) Prěni króć předčita Pful swój spěw »Hory módre, ja was znaju« při hośinje po spěwanskim swjedzenju l. 1851; w rozprawje wo tutym swjedzenju w »Týdz. Nowinach« str. 139 bu prěni raz čišcany, druhi raz w Čas. M. S. 1853.

) Prof. Dr. Křesčan Bohuwěr Pful narodži so 28. měrca 1825 w Příšecach; wot l. 1843 studowaše theologiju a filosofiju w Lipsku, bě wot l. 1847—1870 z gymnasialnym wučenjem w Drježdānach a zemré 21. hodowniku 1889 na wotpočinku w Njeswačidle. Wón ze Smolerjom zestaja Łužisko-serbski analogiski prawopis, napisa wědomostnu hornjo-Łužisku rěčnicu (»Laut- und Formenlehre der Oberlausitzisch-wendischen Sprache«, serbski w Časopisu M. S. »Hornjołužiska serbska rěčnica na přirunowacym stejišću«) — wosebje pak doby sebi njehinjacych zaslužbow z wudaćom »Łužiskoserbskeho (t. j. hornjoserbiskeho) słownika«. Wot njeho mamy wjèle pojednanjow z wotrjada domjaceho jazykospisyta. W pozdžišich lětach (wot l. 1870) zhubiwiš widženje (na započatku zdžela, wot l. 1878 dospołne) stwjerdny w starych nabladach a bu pomačku z filologiskim romantikom, tola jeho starše wědomostne zaslužby su wulke.

Hdyž bu „Łužica“ założena, poča do njeje njedžiwajey swojeje staroby jako starc pisać basnje pod pseudonymom Šyman. W tuthy jednorych rjadkach rěci k nam duša, rozhladujca so wróeo na dołhe lěta žiwjeńskich nazhonjenjow, napojena z čitanjom swjateho pisma a hladajca hižo za potajny zawěšk, džélaca naše žiwjenje wot njeznameho. W tuthy rjadkach njeje wumjełstwa, ale maju tola wěstu swjatočnosć; z mnohich hłada nam mutne hižo wóčko naprěco, zadžiwane do dalokosće, a posměwkuje so fałdziejte, poł hižo zmoršcene wobličo, wobswětlene z wotbłyšcom druheho swěta.

O džiwne, swjate mјelčenje,
 Kiž rano zahe přez swět dže!
 So lěsy z łaha zmahuja
 A wětriki tak čiše džeja,
 Kaž by Bóh Knjez přez polo kračał
 A nohu w khłódnej' rosy mačał.
 Sym hišće cyle samotny,
 Ty, Knježe, pak mi blizko sy.

Wospjetujemy, Šyman njebě z basníkom wumjełcom, kiž by był hłuboku brózdu w serbskej poesiji zawostajil; do basnískej anthologije, założeneje na požadanach čisto-wumjełskich, njeby so ani jenička jeho basni dała zaměstnić — a tola dyrbimy wuznać, zo so we swojej jednorosći tak čistych hrónčkow, kajkež je runje mjenowane z basnje „Rano zahe (Łužica 1894, 65), mało pokazuje w cyłym serbskim basnistwem před Čišinskimi.⁸⁾

K tutej prěnej basnískej družinje po Zejlerju dyrbi so hišće přistajić *Křesćan Kulman*, kiž tež l. 1842 w „Tydź. Nowinach“ wustupi. Pisaše pěsnje za džěci kaž tež humoristiske a satiriske rjadki, w kotrychž pak njeje wjele poesije ani wumjełstwa. Pěsnje za džěci wuda pozdžišo zhromadnje w zběrkach „Zahrodka kwětkoja“ (1850) a „Druha zahrodka kwětkoja“ (1854); pěsnje humoristiske a satiriske, wozjewjane přenjotnje w „Tydżeńskich a Serbskich Nowinach“, buchu zhromadżene do zběrkow „Čorny kós a drózna“ (tri zběrki 1857—1863) a „Bórčate, kałate

⁸⁾ Hačrunjež bu hakle napisana w dobie džěławosće Čišinskeho. Michał Domański narodzi so 23. junija 1820 w Komorowje p. Rakiec a bě wot l. 1849—92 farař w Nosaćicach. Zemře 7. junija 1897. Wón wuda zběrku rozpominanjow »Swjaty póst« (1865), bě ze soburedaktorem »Missionskeho Posoła« a doby sebi z cyła wurjadne zaslužby wo serbske nabožniske pismowstwo.

a palate čmjeły, wosy a šeršenje“ (I. 1860, II. 1861), w kotrychž přikhadźeju tež někotre čisła wot Zejlerja.⁹⁾

Z tuteje přeňeje basniskeje družiny abo ērjódki hornjo-serbskeje, kotruž běchu w štyrcetych lětach do žiwjenja powoala „Tydź. Nowiny“ a „Jutnička“, kedźbosće hódnú džělawosć po prawom jenož Wjela a Mučink wuwiastaſt; Pful a Domaška ze swojej intensivniſej džělawosću słuſataj po prawom do wjele pozdžiſeho časa, k lětam wosom-džesatym, hačruniež přez raz swojich džělow zwostawataj w dobach swojego wustupjenja. Wjela a w pozdžiſich lětach tež Pful nawjazujetaj ze swojimi ludowymi powěſćemi na Zejlerja. Wjela k tomu dobru ščipku cuzeje sentimentalneje romantiki přiměſuje. Tež Mučink podlěhuje němskemu sentimentalismu. Domaška na kóncu swojego žiwjenja w lohkich pěsnjach podawa zjewjenje jednoreje česćowneje a wažniweje serbskeje duše, ze swiatym Pismom wukublańeje.

IV.

Łužiske młodostne narodne hibanje stupjenjowaſe so w druhej połojej štyrcetych lět a doęp ſwój wjeŕsk we założenju Maćicy Serbskeje w Budyšinje w l. 1847. Na wšich stronach běše hibanje, zahorjenosć a nadžija. W l. 1845 bu zarjadowany přeni „serbski spěwanski swjedźeń“, z kotrymž bu wotewrjeny rjad kóždolétnych spěwanskich swjedźenjow, kotrež běchu wohnišća, zjednoćujce we ſebi plomjenite pruhi wótčinskeho zahorjenja a wubłyścujce jo ze ſebye zaso po cyłej Łužicy. W slědowacym lěće założichu ſeby katholscy serbscy studenća, přebywajecy hromadźe w Pražskim serbskim seminariju na Małej Stronje, towarzystwo „Serbowku“, kotrehož spisy „Kwětki“ běchu přeňe wuběhowaniſo młodych literarnych debutantow (pospytowarjow), podobnje, kaž za Zejlerjowy čas Lipsčanske „Serb. Nowiny“. W l. 1848 poča wukhadźeć „Časopis Maćicy Serbskeje“, kotryž pódla wědomostnych nastawkow přinošowaſe tež basnike džěla, a w samsnym lěće założi Jakub Kućank swoju „Jutničku“, tydženik za katholskich Serbow.

⁹⁾ Křesćan Kulman narodzi so 14. augusta 1805 w Małej Nydej w pruskej Hornjej Łužicy, zemrě 13. meje 1869 jako cyrkwiński wučeř w Delnim Wujězdze. Wón wuwi znamjenitu džělawosć wosebje po tym, zo jeho bratr Jan, tohorunja wučeř, we Wojerecach čišćerňu kupi. Nimo zběrkow pěsni wuda cylu rjadu přenjotnych a přeloženych powědańčekow a nabožnych a powučenych spisow za lud. (Mjez nimi »Jan Hus abo swjećene budź twoje mjeno«, 1860.)

Tute znamjenite podawizny w narodnym a literarnym lužiskoserbskim žiwjenju wupłodžuje zdobom wšelake literarne skutki w přenjej połojej štyrcetych lět zawałachu do žiwjenja druha hornjoserbsku basnisku družinu abo kupku, ke kotrejž z evangelskeje strony přislušeja Herta Wičacec, autodidakt (samowučenc) Pětr Młóňk, Julius Eduard Wjelan, Jan Bartko a Jurij Ernst Wanak, z katholskeje strony pak Jakub Buk, Mikławš Cyž a Mikławš Jacsławek.

Najzajimawša hlojčka tuteje basniskeje skupiny abo črjódki je *Herta Wičacec*, kotař swoje džěla stajnje podpisowaše z prostym mjenom „Herta“. Je to po prawom hač dotal jenička lužiskoserbska poetka (basnjeřka), wo kotrejž so wažnje rěčeć hodži. Jeje basniska powaha je jara sensitivna, měrjaca so k reflexiji, haj samo k mysticu — a z tym so hižo raznje rozeznawa wot wšeho druheho lužiskoserbskeho basnistwa tuteje doby.

Herta tehdy w literaturje swojeje wótčiny příkladow njeněješe za zaměry swojeje poesije, z čimž so tež hodži wułožić, zo z wopředka němske pěsnje pisaše (kotrež pak ženje njewozjewi), a zo w serbskej rěci wustupowaše bôle we njewjazanej, hač we wjazanej rěci. Jeje literarny wotkaz njeje wulki, hdyž je jich wšo dohromady jenož 12 basni, tež jeje hłos we Łužicy so njepředoby a zahe bu zapomnjeny — ale jeje basniski profil je přeco wo wjele jasniši a razniši, hač wjetšiny runočasných a pozdžišich basnikow, kotrychž mjeno je wjele časčišo mjenowane, dyžli jeje.

Doba jeje tworjenja běše krótka: wona wustupi w lěće 1848 w „Tydzeńskich“ a pozdžišo „Serbskich Nowinach“ (z pěsnju wo lěto pozdžišo) a pisaše do nich jenož hač do l. 1859 z dlější přestawku mjez lětami 1851—1854; po lěće 1859 womjelkny na přeco a tak přińdze do zapomnjenja.¹⁾ Snadź bě so hižo prjedy pospytała w serbskim basnjenju; z najmjeňša J. B. Mučink piše, zo je jemu přinošovala swoje posypy, z kotrychž wón [někotre] do „Serbskich Nowinow“ pósła. Nimo Mučinka měješe na jeje literarne wustupjenje wliw J. E. Smoleř, kotryž ju tohorunja k dalšemu džělu pozbudžowaše. Runjež běše doba jeje tworjenja krótka a jeje basni njeje docyla wjele, je

¹⁾ Tuto zabyče běše tak dospołne, zo ani jeje smjerć kedžbnosć w lužiskim čišću njezbudži, a hdyž sym swoju monografiju wo Herče připravjal, dyrbeše njebohi Hórnik hakle z matriklow zwěstosći, hdy je zemrjeła.

pak toia we nich wobkedać dwoje začuwanje a myslenje, čohožda widżomne do dweju wšelakich dželow rozpaduja, do doby wot l. 1849—1851 a wot l. 1854—1859. Basnje z prěnjeje doby wuznamjenjeju so z jasnym, swětłym po-hladowanjom na žiwjenje, runjež je we nich wobličo autorki měrnje wažniwe tež tehdom, hdyž běše rozjasnjene z tajnym čichim wusměwkem. Wita we wótčinskej zahorjenosći džeń 5. oktobra 1849, djeń to wósmeho serbskeho spěwan-skeho swjedźenja: „Swjedźenjo ty rjany, budź nam po-witany, pycha sy najrjeňša, hałožka najmeňša Serbow přez twój hlós so poswjeći . . .“; wona spěwa wo słodkim zaso-widženju lubowanych wosobow, wita złote nalěco — a jenož kaž w předzačuwanju přichodnych bolosców, abo jako by je cheyła zažohnować, prosy wo čichu ponižnosć woneho „jandžela, kiž je z našim wjednikom w čerpjenjach a nje-zbožach.“ Bolostne wobśudźenje potom woprawdze widżomne nadpadže jeje wutrobu,²⁾ přetož w druhéj dobje zaběra so stajnie jenož z mysličkami wo docpēće praweho měra za rowom, nad hwězdam, dokelž tudy na tutej zemi jón člowjek podarmo pyta; ščežku k wěčnemu měrej a prawemu zbožu pokazuje jeničey wéra a čistota wutroby. Radosć nima traća na tutej hrěšnej zemi, jeničcy na njebju swěća jeje hwězdy: wšitko zeińske je hinite a zachodne — ale tež při tutym wědomju dže měrnje přez žiwjenje, štóż sebi njese njebjo we wutrobje. Z krótka, wona ma nabožne žadanja, jenož w evangeliu pyta a namaka wućek we swojich bolosćach. Wutrobu, rozhorjenu z čerpjenjom, změruje wona z krótkim zdychnjenjom, połnym resignacije:

Wudźerž, wboha wutroba.

Wudźerž, wboha wutroba,
 Krótka je wša zrudoba!
 Bórzy po złym hrimanju,
 Kotrež z błyskom přičahnu —
 Slónčko so zas' zajasni,
 Wšitku zrudźbu překrasni
 A ēe lubje postrowi.
 Z nadžiju k njebju pohladaj,
 Sćeřpliwy ty wočakaj —
 Tam maš prawy wóteny kraj!

²⁾ To nam nětko wobkrujeja zakhowane kruchi z jeje listow, kotrež bě Mučinkej pisała, „z listow Herty Wičazec w l. 1843—1855 pisaných“, Časop. Mač. Serb. 1906, 14. (Podał Jan Cyž).

Najlepša jeje baseń „Měr we wěrnym wótenym kraju“ (Serbske Nowiny 1856, 44) sama jasne nasponja a wopisuje wobrót, kiž bě so stał w tatej něžnej duší, kotraž so wot lubosće k zemi a předewšem k swojej wótčinje wobroći do sebje a so w nabožinskim rozpominanju a wopominanju pozběhny k wyśinam, hdžež jej wěra dawa nadžiu na druhu, prawu domiznu.

Wóteny krajo česny, sławny —
tak so jónu zezda mi;
twój lud bě mi swěrny, sprawny,
rada słušach cyle éi.
Tola nětk sym wohladała
w duchu druhi wóteny kraj,
tutón sym sej požadała,
wón je prawy wóteny raj.

Tudy na zemi zda so wšo połne žiwjenja, ale to je jenož dym a wobšuda; němy scéń wšo zawodźeje:

Njewjedra so přečahuja
wyše twojich krajinow,
pućownika nastróžuja —
měr 'nož skići čémny row.

W jeje bolostnym a próznym žedzenju za zbożom přikhili so jej hłowa Khrystusa a pokaza jej sčežku k druhnej domiznje, dyžli je to njehoséinska zemja:

Podarmo sym dołho stała,
pytała tón wěrny kraj,
hač mi junu hłowa krwawa
pokaza tón wěcheny raj:
z křiža kiwa dele wona,
pokaza na druhi dom,
tam su saronske te hona,
tam kće požadany štom.

Tuta baseń je tež we swojej staromódnej drasće a při někotrych dołhosćach najlepše refleksivne poetiske zjewjenje we łužiskoserbskej literaturje před Čišinskim, je to intimna spowiedź wobśudżeneje a žedzaceje duše, kajkuž we tej hłubokosći, jednorosći a čistosći začućow nichtó před Čišinskim njewědžeše napisać.

Nic jenož po myslach a začućach, ale tež formalnje stoji Herta wyše wśednego stawa přerězkownego serbskeho basnjenja tuteje doby. Nic jenož, zo kedžbowaše na prawosć rythma a na čistozwuk swojich rymow, ale tež jeje basniska

dikcija je individualna, předychnjenia z wodychom jejé duše a z wothłosom swjateho pisma, přewěta z wosebitym pokojom — docyla wotdzelna wot wśedneje rěče wjetšiny tehdyskich rjadkowarjow.

Škoda, zo tuta zawěsće poetiska, poswjećena duša nje-wurosće z připrawnišeje pôdy, zo budžeše so mohla do-społnje rozwić. Tak po prawom jenož začuwamy, što by móhla serbskemu pismowstwu być. W poměrach, w ko-trychz wurosće, běše wona jenož zajimawy nadobny zjew serbskeje literatury, ženje pak absolutnje žadna basniska individualita.³⁾

Z lět Herčineho wustupjenja pokhadźeju tež wótčinske basnje *Emilie Imišowej*, rodž. *Pfulec*, kotrež pak wona we tamnej dobje njewozjewi. Hakle wo tři lětdzesatki pozdžišo, w l. 1878, buštej dwě z nich woćišanej w „Časopisu Maćicy Serbskeje“ (Basni z młodostnych lět. Wot Emilije P.). Wona we nich radostnje postrowja wubudženie swojeho naroda, kotremuž wěšei „w duchow žiwjenju... dołhi, rjany, jasny džeń“, přimnje-li so bróni ducha, dokelž je so dawno minyła doba, hdyž Serb z mječom za swoju samostatnosć wojowaše. Při prěnich tutych pospytach (z l. 1849 – 1853) drje je wostało. Pódla tutych pisaše a přeložowaše nabožin-ske spěwy (kěrluše) za „Zerničku“ a „Missionske powěsće“!)

W samsnym lěće 1848, w kotrymž Herta wustupi, namaka Smoler samorostki basniski talent w čěslí a khěz-

³⁾ Herta Więazec narodzi so w Budyšinje z evangelskeje swójby 4. februara 1819 a skónči swoje wopušcene, wosamoćene, staroknježiske žiwjenje 24. nalětnika 1885 jako śwałča. W l. 1841 zezna so z J. B. Mučinkom, z kotrymž pozdžišo (po l. 1843) sebi dopisowaše hač do lěta 1858. Běše trochu khroma, nalehujajo so na jenu nohu — a to drje běše, hačrunjež bě wona hewak lubozněho wobliča, zaklad jeje njezboža we žiwjenju. — Swoje džela wozjewješe jenož w »Serbskich Nowinach«. Hórník we swojej »Čítance« wotcišea jeje pěseň »Čista wutroba«, kotrež tež Doucha do čěsciny (Fr. Vymazal, »Slovanská poezije«, II., str. 423), přeloži. Nadrobníšu studiju wo Herce napisach do »Lumíra« w l. 1894 (»Lužické spisovatelky«, 209, 220) a serbski do »Časopisa Mać. Serb.« 1900 (»Herta Więazec«, 105), hděz sym tež wotcišał wše Herčine džela (wuñdze tež wosebitý wotcišć). Hl. tež mój nastawk »Lužická básnířka« (Hlídka Času, č. 9. wot 6. jun. 1906).

⁴⁾ Mila Imišowa (nar. 26. měrca 1827 w Přišecach) běše sotra Křesčana B. Pfula a wuda so na H. J. Imiša, pozdžišeho znamjeniteho wótčince a wjednika evangelskich Serbow. Běše to njesměrnje nadobna knjeni, wótčinka najdrohotnišeho zorna. Jeje nabožne pěsňe wuñdzechu pozdžišo tež w »Zionskich hłosach«, 1868, čo. 32 a 44 a w »Domjacym wołtarju« str. 54, po jeje smjerći pak (zemrě 21. februara 1895) buchu wšitke jeje basnje a pěsňe přidate k Wałtarjowej zběrcy »Za dušu a wutrobu« (1897) w přidawku »Pěsňe a spěwy Mile Imišowej rodž. Pfulec«.

karju *Pětru Mlónku*, kotrehož póżna w zhromadźiznach burskeho towařstwa jako jeje pismawjedžerja. W započatku wotčišća někotre z Mlónkowych pěsni bjez podpisa, kaž sebi ludowy spěwař to přeješe, ale hdyž jemu tón wótčinskú pěseň „Nětk wjeselće so Serbo“ pósła, tehdy jeho přinući, zo by wotpoložił anonymnosć a wustupil pod prawym mjenom; wot tuteje doby přinošowachu „Tydžeńskie“ a pozdžišo „Serbske Nowiny“ mnohosć Mlónkowych pěsni hač do jeho smjerće w l. 1887. Smoleř sam wuda najwjetší džél z nich w l. 1879 w samostatnej knizy „Kěrluše a spěwy wot Pětra Mlónka w Dživoćicach“, kotraž wobsahuje dohromady 416 pěsni. Pódla toho wuńdże z nakładem lutherskeho knihowneho towařstwa mała zběrka jeho nabožnych pěsni „Dar poslenjeho zeleneho štěwrtka za lube serbske mótki, kiž swój křčeński slab wobnowuja“ (1866, wospjet 1884).

Runjež běše Mlónk muž z ludu, njetworješe tola w duchu ludu a ludoweje pěsňe; nad jednym mužom z ludu knježeše čitarj swjateho pisma, postillow a nabožnych traktatow, horliwy pěstowař cyrkwinowego spěva, ale tež slědowař wumjełskeje poesije — a tak njebu drje z karakteristiskej postawu basníského autodidakta, kajkiž to běše na př. Kolcow abo tež wjele mjeśni češki Chládek, ale tola přeco zajimawy zjew w lužiskej literaturje, na basnískich talentach njebohatej.

Wobsah mnohosć Mlónkowych spěwów je předewšem Bóh. Krute a wažniwe wobličo pilnego čitarja biblie a nabožneho přemyslowarja skoro ze wšech jeho hrónčkow na nas hlada. Pěsni druheho wobsaha je jenož cyle małe procento, žort pak je we nich docyla rědki. We swojich pěsnjach wobdželuje basnícy dogmata wo bójskich wosobach (wšo dohromady w 36 spěwach), při čimž najwutrobníšo z krutym šwikanjom zapřimuje do wšedného žiwenja našeho swěta, spěwa wo sakramentach, wo wšelakich cyrkwińskich wučbach, wo požadanjach křesćanskeje moralki a wo křesćanskich idealach — wšo z wutrobnosću a často tež z njeprírunajomnej naivnosću, z hľubokim zahorjenjom a ze žadosću polěpšenja a nawróta ke Khrystusej, kaž so to wotblyskuje na př. w tutym hrónčku:

Ty pak, o Božo na njebju,
kiž hidžiš wšitke hrěchi,
wróć wšich, kiž na złym puću su
a z hrěchom maju směchi

a Tebje, luboh' Zbóžnika,
nětk z nowa zaso křižuja
přez zle a čelne lôšty. (Str 19.)

Tež pěsnje, pisane k wśelakim přiležnosćam a podeňdzenjam člowjeskeho žiwjenja, su połne myśličkow wo Bohu a wěčnym žiwjenju. Jenož w poslednej štvrćinje knihi nakhadzamy něsto čisłow druheho wobsaha, mjez nimi pódla mnogich loyalnych a přiležnostnych tež wótčinske pěsnje. Radosćiwe postrowja nowe žiwjenje we Łužicy:

Nětk z nowa skhadža we tebi
a rosće Iuboznje,
haj njese płody bohate,
štož tudy serbscy syte je. (Str. 304.)

A z hnujacej jednorosću wěrjaceho serbskeho člowjeka wobroća so k Bohu: „Ty pak, o Božo na njebju, nam pomhaj temu Serbowstwu (str. 305)!“ Zmuži pak so tež k raznišemu wurazej, hač je prosty wuraz radosće abo próstwa; tak napisa a w „Tydź. Nowinach“ woćišća w lěće 1849 a 1850 dwaj listaj serbskim sejmskim zapóslancam, wot kotrychž serbscy wótčiney wočakuja, zo dobudža serbskej rěci prawo w šulach, cyrkwjach a před sudom. We tym lisće (z l. 1849) čitamy:

Wachujće nětk nad tym swěru,
štož je łoni slubjene;
wjele ma jich mału wěru,
zo to budže dzeržane,
dokelž ci ministerjo,
kiž su łoni wšitko to,
štož nětk pomnju, polubili,
lětsa zaso wotstupili. (Str. 319.)

A tak so mnoho zajimaweho nadeńdze w Młónkowych hrónčkach — poetisey płaćiweho wšak mało. Rozbrojenosć a njesputana rěčniwość, nakhilnosć k moralisowanju a k předowanju njedowolichu Młónkej, zo by so sam sputał a wutworił dokonjanu pěseń.⁵⁾

⁵⁾ Pětr Młónk narodzi so 20. nalětnika 1805 w Dživoćicach, hdžež mješe jeho nan Michał, swojego rjemjesła česla, njenahladnu khěžčíčku. W l. 1825 bu Pětr na wósem lět k wójsku wotwiedżeny a to jako hižo ženjeny muž a nan dweju džesći; hakle w tutej dobie, hdyž běše dželeny wot swójby, zabawješe so z basnickimi pospytami, kotrež sceleše domoj swojim drohim k troštej. Tola zakhwołało nješe so ničo z tutych jeho přeničkow, podobnje kaž tež ničo njebu wozjewjene z dalšich jeho pospytow, kotrež pisaše, hdyž po skónčenym wojeřstwje

W přením lětniku „Časopisa Maćicy Serbskeje“ (1848) wozjewi Julius Eduard Wjelan wósom přeložkow južno-serbskich narodnych pěsni ze zběrki Vuka St. Karadžića. Tute přeložki rozmnōzi w pozdžišich lětach a přizamkný k nim tež originalne (prénjotne) džéla. Je jich jenož něsto, ale přeradžuva dobrý wumjełski slód, tež dawaju začuwać, zo we Wjelanu zahiny wopravdžity poetiski talent. Jeho „Morwy doł“ (Časop. Mać. Serb. 1876, 3—6) je snadź najlepša lužiskoserbska ballada před Čišinskym. Ćim džiwiňo je, zo k prénjotnemu tworjenju jenož přistupowaše wurjadnje. Za to bôle přeložowaše. Hišće w posledních lětach swojego žiwjenja zaběraše so z rythmiskim přeložkom psalmow, kotrež krótka před swojej smjerú wuda w l. 1892 pod napismom „Spěwajomne psalmy“.⁶⁾

Do druheje połojcy štyrcetych lět spada tež literarny wustup J. Bartka, J. E. Wanaka a J. Skopa, kotřiž tohorunja pěsni pisachu, ale dale hač k mjenje wažnym pospytam njedónđzechu. Bartko wustupi w „Tydžeńskich Nowinach“ w l. 1849 z pěsničku „Figowc“ (str. 34); pozdžišo pisaše nabožne pěsni, w l. 1863 wozjewi w Časopisu Mać. Serb.

na džélo khodžeše při twarje Drježdánsko-Zhorjelskeje železnicy. Pozdžišo doby sebi přez svoju pilnosć a džéfawosć nic jenož rjanu žiwnosć, ale tež waženje pola swojich sobuwjesnjanow, zo bu tež za gmejnskeho předstejičera a předsydu šulskeje a cyrkwiskeje rady wuzwoleny, haj doby sebi tež wurjadneje popularity w swojim narodže, kajkejež lužiski spisowacél z rajdu intelligency tak ruče sebi dobyl njeje. Wézo lud takrjee kózdy tydzeń w »Serbskich Nowinach« čitaše jeho hrónčka, kotrež pisaše w wjetšeho džéla „na skazanje“ k tej abo tamnej přiležnosti. Jenož w horjekach spomnjenej zběrey, wudatej wósom lět před jeho smjerú, je na 358 do dweju stolpikow dželenych oktavných stroňach 416 pěsni; ličimy-li w přerězku jenož 60 rjadkow na stronu, je to na 25 000 rjadkow. Tutón zajimawy samowučene zemré tež wopravdžen jako ludowy spěwař; njedželu 6. małego róžka 1887 wokoło připořidňua zaspěwa hišće nad kašćom džésca w Małej Borsći swój „kérliš“ — a krótka po tym na puću za kašćom so zwjeze nahle k zemi, wot božje ručki zajaty. — Hl. mój nastawk »Lužictí pěvci z lidu« w českém měsačniku »Květy« 1894, II. 7.

⁶⁾ J. E. Wjelan narodzi so w l. 1817 w Slepom (w pruskej Hornjej Lužicy), hdež běše tež z ev. fararjom a zemrē 7. apr. 1892. Studowaše hromadže ze Smolerjom na Budyskim gymnasiju a pozdžišo na universitach we Wrótsławju a w Berlinju theologiju a naraňše rěče. Jako farař wažneho farskeho města na rěčnych namjezach doby sebi wuznamnych zaslužbow wo serbsku narodnosć. W Časopisu M. S. 1869 wozjewi wažne wědomostne džélo: »Namjezno-Mužakowska wotnožka serbsciny«, do »Lužičana« pisaše wótre rozmołwy »Čibki a Mudronja«, do Serbskich Nowinow podobne rozmołwy, číšcane w běhu lět pod rubriku »Hans Depla a Mots Tunka«; pisaše tež do »Lužicy«, do nabožnych časopisow atd.

přełožk Körneroweje wjeselohry „Der Nachtwächter“ a wróci so w starobje zaso k poesiji. W poslednich lětach swojeho žiwjenja wozjewi w tydzeniku „Pomhaj Bóh“ (189, 195) dlějšu baseń „Łužiske hory“, kotrejež někotre městna z wosebitym něrom a wopravdze poetiskej něžnosću skutkuja. Tutón hłos wotkhadzaceho starca příndźe pak přezpozdźe a njezměni ničo na wuznamje Bartkoweje literarneje džělawosće, kotaž wotpočuje w jeho druhim skutkowanju.⁷⁾

W tutych lětach pokazuja so w hornjoserbskim pismowstwie prěni króć tež katholscy Serbja. Su to, kaž hižo prajach, Buk, Cyž a Jacsławek. Wupóslała je jich na literarne polo Pražska „Serbowka“, kotrejež założer bě Jakub Buk sam. Poesija tutych młodych katholskich theologow běše skoro powšitkownje wótčinska, wliw českje srjedźizny, w kotrejž běchu živi a so zdžělachu, je na nich widźomny, wosebje athmosphera lěta wósomaštýrceteho na nich skutkowaše.

To płaci předewšěm wo pěsnjach *Jakuba Buka*, kotrež wšak we wjetšinje zawostachu w rukopisach, mjenujcy w „Kwětkach“ Pražskeje Serbowki; z prěnjotnych jeho basni buchu w dobjе swojeho nastaća wotčišcane jenož „Naše Serbstwo“, „Serbske barby“ a „Jutnička“, wšě w Kućankowej Jutničcy l. 1849 (str. 1, 113, 197). K tomu wozjewi Franc Doucha w „Časopisu Českoho Musea“ l. 1847 (džěl II, 225) Bukowy přełožk „Beneša Heranova“, „Ludiše a Lubora“, „Róže“ a „Kwěcela“ (Kytice)

⁷⁾ Jan Bartko narodži so 16. novembra 1821 w Drobach pola Minakała, běše wučeř w Khwaćicach a pozdžišo hač do l. 1890 w Nosaćicach. Zemrě na wotpočinku w Budyšinje 18. meje 1900. Hłownych zaslłużbow sebi doby přez wudače knihow za serbske ludowe šule (»Biblijске stawizny za serbsko-němske šule«, 1880 a 1900; »Prěňa čítanka za serbske šule«, 1872, IV. wud. 1887). Přełoži tež Zejlerjowe basnje do němciny. (Hl. Slov. Přehl. II. 436, Łužica 1900, 46). — Jurij Ernst Wanak (nar. so 7. meje 1817 w Njeswačidle, zemrě 27. meje 1887 jako ev. farař we Wóslinku) hižo w studentskich lětach pisaše pěsnje, wot kotrychž Imiš we swojej posmjernej wopomnjený (w Serb. Now.) napsomni »Młodženc sedžiše při rěcy«. W čišću wšak skoro ničo njewozjewi, a štož wozjewi, to hišće nic pod swojim mjenom. Wot njeho pokhadzā drobnostka »Swojemu lubowanemu nanej k narodnemu dnju wot jeho Emki« (1847), kotruž pisaše za džowku fararja Jakuba w Budyšinje (po zdžělenju K. A. Jenča). — Podobnje napisa w l. 1849 w Serb. Nowinach za swoju njewjestu pozdžiši zapóslanc Jan Keřk někotre pěśnički, podpisane z mjenom »Marja« a druhe, podpisane »Jan« a »Jan II.« (Tohorunja po zdžělenju K. A. Jenča). — Jan Skop wozjewi nimo druhich wosebje odu »Khwalba bójstwa« (Tydž. Now. 1851, 361).

z Kralodwórskeho rukopisa.⁸⁾ Hakle w l. 1896 wuńdże wubjerk jeho basni w „Jubilejnych spisach Serbowki“.⁹⁾ Jeho wótčinske basnje wuroścechu wšě z českeje pody: su we nich widżomne stopy studijow Kollaroweje „Slávy dcery“, tež začišće tehdyśich podawkow w českim žiwenju. Tři sonetty — „Lipa“, runjewon woznamjenjene jako „Dopomnječe na Kollárowu Slávy dceru“, dale „Třeći hapryl 1848“ a „Lipa serbska“ — pokazuja cyle jasnje wliw studija „Slávy dcery“, mějice tež dospołnje formu Kollárowych sonettow. W tutych sonettach kaž w basni „Naše Serbstwo“¹⁰⁾ wěje duch wědomja přišlušenja k wulkemu zdonkej Słowjanstwa, duch słowjanskeje wzajomnosće, žadaneje přez Kollára. W „Lipje Serbské“ pokazuje maćer Sława, kiž z radoséu a nadžiju k młodej lipje we lužiskej zemi hlada; tohodla woła młody basnik swojich krajanow k wótčinskemu dźelu, dokelž mać Sława na nich hlada:

Radosćiwa widzi lipku młodu
Maćer Sława w zemi serbowskej,
Kotruž we lubosći bratrowskej
Płodźichu tam synowje jej' rodu.

Žadosćiwa čaka časnoh' kwěća
K zbožu swojoh' luda serbowskoh',
Nadžija so ducha wótcowskoh',
Kiž by Serbstwu wrócił rjeňše lěća.

Tuž dha, lubi bratřa, z horliwoséu
Serbsku lipu hajmy, pěstońmy,
Zo by rjana kćela z płodniwoséu.

Haj, za narodnosé a wérne zbože
Swojoh' luda móćenie postańmy: —
Njeminje wšak žohn'wanje nas Bože!

Podobnje w basni „Naše Serbstwo“ (Wšosłowjanstwo) pozbudźuje swojich krajanow k dźelu wo pozběhnjenje lužiskoserbskeho luda jako dźela wulkeho Słowjanstwa; za derjemēće cyłeho cěla je wažne, zo by kóždy stav był strowy, ke kraszy zahrody přinošuja jednotliwe, tež naj-

⁸⁾ Dučman připisuje w swojej bibliografiji „Pismowstwo katholskich Serbow“ zmylnje Buķej tež pokazki přełožek z „Oħlasu písni ruských“, kotrež Doucha wućahny z přełožka Smolerja a Wańka.

⁹⁾ Jubilejne spisy „Serbowki“ I. zešiwk: Basnje. Wubrał Michał Šewčik. Budyšin 1896.

¹⁰⁾ W jubilejnych spisach „Wšosłowjanstwo“.

mjeńše kwětki — wjeselmy so na zrosćenju a rozkćěću Słowjanstwa a prócujmy so, zo by naše Serbstwo było, runjež mały, tola strowy staw a młodny njech tež drobny kwět w jeho zahrodze.

Widzomny je rozdžel mjez wótčinskimi basnjemi Buka a wótčinskej Łužiskoserbskej poesiju před nim. Zejleř a druzy po nim nawjazowachu we swojich wótčinskich basnjach na minyłość, pozbudźowachu k narodnej dźělawosći wo pozbudźenje Łužicy w mjenje jeje minyłosće; pola Buka wustupuje druha ideja, kotař tehdy mócnje rozhorješe zahorjene hłowy słowjanske, ideja bóle přitomnosće, ideja, kotař bě po prawom (hdyž tež njewuprajena a njerozšérjena) z nastorkom cyłego hibanja štyrcetych lět: wězo drje běchu tež Jórdan a Smoleř jeje khowancy. Tuta ideja běše znamjenita za cyłu Pražsku šulu, kaž bychmy móhli tutu basnisku družinu mjenować, kotař wuńdže z rjadu katholskich Serbow, studowacych w Prazy w štyrcetych a pjećdžesatych lětach

Pražski powětr lěta wósomaštyrceteho wěje ze sonettow „Třeći hapryl 1848“ a „Jutrownik 1848“. Pohnuće k sonetey běše wotmołwa ministerstwa na studentsku peticiju, čitana studentam we wulkej auli Karolina rano 3. hapryla a přijata z njesmérnej zahorjenosću. Pokazujo na to, zo bě přeni student, kotryž we Winje w tehdyšich wójnskich dnjach padže, Słowjan (kaž sam w přispomnjenju wuswětla), skónča Buk zahorjenje swój sonet, počinajcy ze słowami „Aj Ty naša maći starosławna, dżowka Wulkoh' Karla słowjanskoh'!“:

Puta, kotrež Tebje poslabjachu,
Tute spadnyłe su při zerjach,
Kiž nam z naší' krewje zeskhadźachu.
Sława, Sława! Přišoł je dźeń sprawny!
Čech a Słowjan po pjeć stoletkach
Swjećitaj Twój druhi narod sławny!

Z podobnje wyskacymi zwukami kónči baseń „Hapryl 1848“: Kajke to krasne nalěćo, hdyž stawa podtlóćena narodnosć! A kajke překrasne je naše nalěćo, hdyž nam zaswitachu zerja jasnišeje swobody!

Zadžeržach so dlěje pola Buka, dokelž je raz jeho basnjenja wuznamny tež za jeho towarzów. W zjawnym žiwjenju njemóżachu Bukowe basnje zawostajić stopy swojeho wiwa, dokelž w dobje, hdyž nastachu a móžachu skutkować, wostachu z wjetša njećišcane. Tola bjez wu-

znama tež njejsu, dokelž zawěsće mějachu wliw na Cyža, Jacsławka kaž tež pozdžišich sobustawow „Serbowki“.¹¹⁾

Sobuzałožerjej „Serbowki“ z Bukom běstaj Mikławš Cyž a Mikławš Jacsławk, kotrajž tohorunja kaž wón w Kućankowej Jutničey wustupištaj. Ze zaměrom swojeje wótčinskeje poesije bliži so Jacsławk bóle Bukej, město zo Cyž zawostawa na dotalnym historiskim stejnišču. Wobaj poměrnje wjacy čišćeć daštaj, dyžli Buk, runjež wobaj zahe zemrěstaj.

Mikławš Jacsławk wozjewješe swoje basnje z wjetša pod pseudonymom Milna Delanski abo jenož Delanski w Jutničey. Štož z jeho pjera we wjazanej rěci prěnjotneho wuńdže, je skoro dospołnje wótčinska lyrika, hač na jednotliwy balladiski naběh (Rózmarinka, 1850, 70) a někotre rjadki nabožneho kharaktera (wosebje baseń „Trošt“, kotraž bu prěni raz wotčiščana w „Jubilejnych spisach Serbowki“).¹²⁾ Jeho wótčinska lyrika zjednoćuje wobej zaměraj, dotalny historiski kaž tež Bukowy słowjanski. Basnje prěnjeho wašnja pokazuja widźomny wliw podobnych pěsni Zejlerja; tak baseń „Prašica a Hromadnik“¹³⁾ rozwija myśličku 3. hrónčka Zeylerjowej pěsni „Na serbsku Łužicu“; na dalšíj njerymowanej basni „Sołobik“¹⁴⁾ skorži podobnje, kaž Zeylerjowe „Bože sedleško“ sołobik nad wosudom serbskeho lúda:

¹¹⁾ Jakub Buk nar. so 6. nalětnika 1825 w Zyjicach, studowaše w Prazy gymnasium, filosofiju a potom theologiju. Kaž bu spomnjene, załoži w l. 1846 z někotrymi přečelemi »Serbowku«, towarzstwo studowacych Serbow serbskeho seminara na Małej Stronje. W l. 1850 bu na duchowneho wuswjećeny, skutkowaše w spočatku w Budysinje, pozdžišo wotl. 1854 w Drježdānach jako kaplán při dwórskej cyrkwi a gymnasjalny katecheta. Docpě hódnosć dwórskeho kaplana a spowiednika a zdobom kanonika Budyskeho kapitla; w započatku džewjeđdesatyh lět měješe wuprózdnjeny biskopski stol w Drježdānach přjeć, tola wotpokaza to khorowatosće dla. Zemré 15. augusta 1895. — Pěsni pisać přesta zahe; po nawróće do wótčiny napisa jenož hišće někotre přiležnostne basnje a pěsni, njemějace literarneho wuznama. Za to wěnowaše so wědomostnej džěławosći; redigowaše „Časopis Maćicy Serbskeje“ wot l. 1854—1868, přinošowaše k wudospołnjenju łužiskoserbskeho prawopisa z nastawkom „Zynki našeje ryče“, w Časopisu M. S. wotčiščanym, kotryž tež wosebice wuńdže pod napisom „Zynki hornjołužiskeje serbskeje ryče“ (1852), a wozjewi w tymle časopisu wažnu zběrku łužiskich přísłowow, kotruž pozdžišo rozmożenu wuda w knízey „1000 serbskich přísłowow a prajid-mow“ (1862).

¹²⁾ Njedziwamy-li na njeplaćive žortne rjadki, kotrež někotre wozjewi pod mjenom Bosiej Nyšporec z Delan, abo Šibakec Michał.

¹³⁾ Jubilejne spisy „Serbowki“ I. 22.

¹⁴⁾ Jutnička 1850, 285; Jubilejne spisy „Serbowki“ I. 24.

Njemóžu ja slyšeć skóržbu
 Ludu swojoh' pěkneho,
 Njemóžu jón tyšny widčeć
 W žałosčach a zrudobach.

Jacsławkowa baseń pak njekónči ze styskñm akkordom kaž Zejlerjowa baseń; basnik wotmołwja na zrudny spěw sołobika: Njezhubmy nadžiju, přibližuje so złoty wěk, starosławny lud zbudza so zaso k žiwjenju, wottřase wo-tročtwo a puta — dobudze swjate prawo!¹⁵⁾

W basni „Prašica a Hromadnik“ so hižo k historiskim reminiscenciam přizamkuje tež wědomjo přislušnosće k wulkemu Słowjanstwu. W poslednim hrónčku widži basnik jasnego sokoła nad Łužicu zlétować, strašnego přecívníkam, tuž wobroća so k njemu z próstwu: „Łužicu rozswětlej, Serbowstwo rozsporzej, z myslu nam wótcowsej wutrobu rozhorej!“ W tutej basni runjewon praji: „Bratřa, nas susodža wołaju ze spanja.“ — Podobnu myslíčku wupraja w basni „Serbskim wótčinacam“,¹⁶⁾ kotruž kónči ze słowami: „Nam kwětki njech njezwjadnu, wot Serbow sadzane, a zwiazki njech njespadnu, wot bratrow wjazane!“ — W basni „Wutrobne požadanje“ (Jub. spisy I. 31) so hižo direktnje wobroća k zbožownišim Słowjanam wo duchowne posyl-njenje: „Wěj, wětřiko złoty, wot ranja wěj! Wěj ze zemje nam přečelnej' słowjanskej, wěj złote wšak časy do Łužiskej!“

Škoda, zo podobnje kaž Buk zahe basnič přesta, stu-piwiš do zjawneho žiwjenja; wobaj měještaj dobru formu a poetiski wuraz — widzomnje z čitanja a studijow českich příkladow. Ale wosta při jeničkich pospytach — podobnje jako pola rjada nastupnikow, wuśedšich ze srjedźizny katholskeho studentstwa, doniž njepříndže w Jakubje Bartu-Čišinskim woprawdžity basniski talent, kotryž bu z repre-sentantom łužiskoserbskeje poesije po Zejlerju.¹⁷⁾

¹⁵⁾ Zajimawe je, zo tež Jacsławk napisa podobnu baseń wo šěrokej wótcinje Słowjanstwa, kaž Zejler. Je to baseń „Słowjanow wóteowska“, wotcišcana w Jutničcy 1849, 97, hewak bjez literarneje hódnaty podobnje kaž Zejlerjowa baseń. Zo je ju basnił po Zejlerju, njehodži so prajić, dokelž njebše Zejlerjowa baseń za čas jeho žiwjenja čišcana; wobě basni drje měještaj tusamu předlohu — němsku pěseń wo němskej wótčinje.

¹⁶⁾ Jutnička 1848, 27; Jub. spisy „Serbowki“ I. 19.

¹⁷⁾ Míkławš Jacsławk nar. so 13. małego róžka 1827 w Nowo-slicach, studowaše filosofiju a theologiju w Prazy. Hižo za čas studijow khorowaty bě nučeny je tež na lěto přetorhnyć, a bu tohorunja khorosće dla hakle w l. 1854 na měšnika swjećeny, runjež bě theologiju hižo w l. 1852 skónčil. Běše potom z kaplanom w Njebjelčicach, hdžež 29. julija 1862 wumrě. Pódla basni pisaše tež w njewjazanej rěći do »Jutnički« a »Tydźeńskich Nowinow«.

Jenož naběhi, pospyty powostachu tež po zahe zemřetym *Miklawšu Cyžu*, kotryž swoje pěsnje w „*Jutničey*“ číšeše pod mjenom *Jaroměr*. Su to z wjetša episke, balladiske naběhi, čerpjace wšak na njedostatku koncentrowanego a plastiskeho wobdžělanja mačizny; pódla nich zawostaji tež čistolyriške pospyty. Jeho wotkazanje su wosebje tři dlějše basnje, w kotrychž spytia wopowědač zhubjenje serbskeje samostatnosće (po padže wjeřcha Miliucha za časy čehnjenja Khorle Wulkeho přeciwo połobskim Skowjanam a Čečlam), zrudnu dohru dohru binjenja Serbowstwa, a k tutej minylości připowědžić nowe błyścenje nadžije w přichodźe. Wopisanje zahinjenja serbskeje samostatnosće wón dwójcy wobdžěla. Prěni pospyt z l. 1847, pomjenowany „*Serbja na Němcow*“, zawosta w rukopisu a bu wotčiščany hakle w „*Jubilejnych spisach Serbowki*“ (I, 10). Baseň je rozdžělena do dweju dželow: „Do bitwy“ a „Po bitwie“. W prěnim džele wopowěduja so připrawy k wotraženju nadpada bližacych so njeprečelov, w druhim bitwišco po zhubjenju bitwy a pohreb pječoch serbskich wójwodow, kotriž su po ludowej powěsci pokhowani na horje Lubinje; tuta powěsc̄ drje bě tež z přičinu k cyłej basni. K tej mačizne wróci so Cyž po dwěmaj lětomaj z nowa a w l. 1850 wozjewi wón w „*Jutničey*“ (str. 92) nowy dospołniši wudžělk pod napismom „*Serbów bitwy pod Lubinskej horu*“, kotruž Hórnik pozdžišo přija do swojeje „*Čitanki*.¹⁸⁾“ Tuto wobdžělanje je hižo wjele kompaktniše, zbožownje rysuje začuća wosebje w prěnim džele a dawa začuwaćc, zo móžeše Cyž wurosć na dospołnego pěsnerja balladow. „*Serbów bitwy pod Lubinom*“ su njezmylnje najlepša jeho baseń. Wot prěnjeho wudžělka rozdžěla so w druhim tež kónc: Serbam, pokhowacym na horje do skalneje zemje swoich wójwodow, zaswita jasna hwězda na njebju, kotraž posylnjuje jich wutrobu z nadžiju na zbožowniše přichodne časy. Mjez woběmaj tutymaj basnjomajasta druha: „Tak so časy pominu“,¹⁹⁾ zestajana ze třoch dželow. W prěnim („*Lěčo a nazyma*“) stoji móčena lipa serbska w połnej krasnosći, ale njewjedro so nad njej wot wječora scáhuje; młodženc, kotryž w blyskach žehliwe kłoki widži a w hrimanju ropot z bitwišća slyši, wotkhadža z hory Prašicy ze słowami: „Za Serbow swobodu — wu-

¹⁸⁾ „*Čitanka. Mały wubjerk z narodnego a nowišego pismowstwa hornjołužiskich Serbow.*“ Budyšin 1863.

¹⁹⁾ *Jutnička* 1849, 83; *Jub. spisy „Serbowki“ I. 15.*

trobu, žiwjenje!“ W drugim („Zyma“) je lipa serbska hižo wot njewjedra zničena, wuwróćena z korjenjemi, jenož słaba wotnoška je zwostała; na Prašicy skorži starc nad wosudom swojego naroda, słónco so raz pokaza — ale hewak je njebjo stajnje zamróćene. „Čežki čas to, ćežke horjo, hdýž so zhubi nadžija!“ W třećim džěle („Naléčo“) „wot połdnja płodny bě wětřik so pozběhnył“ a přinješ nalěčo a słónco — a lipka, z małej wotnoški zrosćena, so zaso zelenja; holiče pleče wěnczy z jeje lisća a poslucha na spěw sołobika spěwaceho wo Serbow nadžiji. — Wo jeho dobrym talenē za balladu swěđci tež baseń „Swěrna do rowa“ (Jutnička 1850, 149), kotraž drje wobdželuje předmjet, zjewiacy so w serbské literaturje za příkladom ludowych pěsni w mnohich variantach (luby wotjěcha do wójny a njewróći so wjacy, luba ze żałosću mrěje), tola we wašnju, jara derje so přihodžacym k balladě w ludowym duchu.²⁰⁾

W tych samych lětach, kaž Mikławš Cyž, wustupi tež Michał Cyž, tohorunja katholski Serb, kotryž bě w l. 1850 soburedaktor Kućankoweje Jutnički. Wtočišća wšo do hromady dwě přenjotnej basni, zamysliwy spěvk „Wječor“ (Tydzieńske Nowiny 1851, 38) a pěseń „Starosćiwa luba“ (Jutnička 1850, 20), radženej to pěsni, nimale Zejlerowy wothlōs narodnych pěsni dosćehowacej; wobě basni pokazujetej cunju ruku — woprawdze škoda, zo po nimaj njeslédowachu druhe pospty.²¹⁾

V.

W l. 1858 założy Michał Hórnik při „Serbskich Nowinach“ belletristisku měsačnu přílohu „Měsačny Přidawk“, z kotrejež so po dwěmaj lětomaj wuwi samostatny belletristiski měsačník „Łužičan“, toho runja wot čiļeho Hórnika do žiwjenja zawjedźeny. Wokoło wobequ časo-

²⁰⁾ Mikławš Cyž nar. so 4. decembra 1825 w Bóšicach a studowaše w Prazy w lětech 1840—50. Wuswiećeny w samsnym lěće bu katecheta w Budyšinje, tola hižo po troch lětach swojego zastojnstwa, 1. apryla 1853, wumře. Pódla přenjotnych basni wozjewi tež někotre přełožki we wjazanej kaž tež we njewjazanej rěči.

²¹⁾ Pódla toho přełoži we wjazanej rěči z Karadžićoweje zběrki pěseń „Omar a Merima“ (Časopis Mać. Serb. 1848, 223) a zdobom přewjedze přirunanje tuteje pěsni z narodnej Łužiskej pěsnji „Smjeré wo lubošće“. W njewjazanej rěči napisa rząd nastawkow do »Jutnički«. Narodži so w l. 1824 w Nowoslicach, studowaše prawa a słowjanskú filologiju w Lipsku, hdžež w l. 1847 znowa założi „Słowjanski zwjazk“. Po skónčených studijach bě z assessorom w Budyšinje, potom z aktuarem w Pěrnje a Kamjencu, hdžež w l. 1860 jako advokat zemrě.

pisow zhromadžichu so nimo staršich poetow tež młodši, kotriž běchu pak w njedawnych lětach we „Serbskich Nowinach“ wustupili, pak hakle w tutym nowym časopisu swoje prěnje pospyty wozjewjachu. Wurjadnišich hłowow tuteje basniskeje družiny wuńdze wjetšina z Pražskeho serbskeho seminara abo ze sobustawow „Serbowki“, mjez tym zo z evangelskeje strony k njej jenički Karl August Fiedler słuša. Z katholikow zapisowachu jako prěni swoje basniské pospyty do „Kwětkow“ Handrij Dučman a Jurij Wawrich w lětach Hórníkoweho staršistwa w „Serbowey“ (1852 – 1856) a Jan Česla we počatku lět šesćdžesatych. K nim přidružichu so pozdžišo we lětach šesćdžesatych tež druzy z pospytami mjenie wažnymi.

Wjednik tuteje družiny běše tehdyši młody bohosłowiec a slavista Michał Hórník, kotrehož mjeno pozdžišo tak jasny zwuk kaž Smolerjowe, a na kotrehož je so cyłe Słowjanstwo zwuńcio hladać, kaž na jenoho ze swojich patriarchow. Rědey komu wšak je znate, zo běše wulcy-zasłużbny stražnik a tworjer čisteje spisowneje hornjo-łužiskeje serbščiny a wjednik naroda w prěnich lětach swojeje literarneje džěławosće tež hłowa čileje basniskeje družiny, kotraž so zjewi w lětach pjećdžesatych a šesćdžesatych. Hórník sam wustupi w l. 1852 w „Tydźeńskich Nowinach“ z basnju „Branceley“, wěnowanej wopomnjeću Michała Brancela (Francela), tworjerja prěnjeho hornjo-łužiskeho prawopisa (1628 – 1706).

Prěnjotne jeho basnje, kiž wozjewješe pod pseudonymem Horjanski abo Bjezmjenc, móža so rozdželić do 3 wotdželow: wótčinske basnje, ballady a romancy w narodnym duchu a epigramy. We wótčinskich basnjach zalętuje wón kaž jeho předkhadnicy do dawnych časow, we kotrychž Serbja zhübichu swoją swobodu, spomina na doby womory, hdyz so wot serbskeje Lužicy kusk po kusku zhübowaše w němskim morju, zastawa při přitomnosći, kotraž je z džělom jednotliwcov zadychła mrějacemu narodej žiwjenje, a wubudžuje k nadžiam do přichoda. Woła k džělu pod božim škitom:

W tajkej myсли přisahajmy,
hajić khorhów serbsku sej;
před wrahom ju zakitajmy:
Bóh nam pomoc poskićej! (Swojim.)

Hladajo na Mišno spomina dawnych časow a „serbska jeho wutroba so rudži“. Wšak hród Mišnjanski běše sydło surowcow, kotriž wojowachu přeciwo Serbam a serbski

narod z namocu zahubjachu. Po Kollarowym wašnju kónči potom ze styskom: Hona te hižo dawno woněmichu, serbske holčo tu wjacy njespěwa — jenož we Łužicy slyšiš hiše te miłe zynki. Rowy kryja tu cyłe rody Serbow — k zrudobje wšech wěrnych synow Slavije.

To wšo su potajkim zwuki we wótčinskej serbskej poesije z cyła nic nowe. Z nowym zwukom wšak je baseń „Dub“ (Lužičan 1861, 33), kotraž ma w knizi Pražskeje Serbowki dospołniše prěnjotne mjeno „Dub w Delnjej Łužicy“. Tu wobroća basnik we přewidnej allegoriji kedžbliosć hornjołužiskich wótčinec k narodnemu wotrodzenju a wojowanju Delnjeje Łužicy. Sylny hobrowski dub rózšerjuje nad zemju do daloka mócene haļuzy a pod zemju snadź hiše dale korjenje, z čimž lipku pódla dusy, za to we swojich haļzach poskićeje škit čornym rapakam. Zběha so hrózbný wichor, přinošuje čorne mróče, z kotrychž blysk za blyskom sapa k zemi. Tu z hrózbnym hrimotom blysk roztrěska stary dub a naraz wětra jón z korjenja wuzběže; hdyž słonco po njewjedrje zaso wuswita, rozložuje serbska lipka wuswobodžena w jeho pruhach młode haļuzy. — Tež z jenym epigramom abo připisom („Delnjo-Łužičanam“, Měs. Přid. 1858, 21) wobroća so k delnjo-łužiskim Serbam: My tež smy spali, ale nětk smy wocućili a spěšnišo pokročujemy — póżnajće nas a naše prócowanja, zo byše móhli čestnje khwatać z nami.

Jeho časomérne epigramy a napisy („Žahadla“ a „Kłoki“, Měs. Přid. 1858, 9, 21) njesu so tež předewšem we wótčinskem duchu. Tak ma dobru radu: Njekazaj, njenasadźuj sebi do domu přewjele cuzych, bórzy wućepu će z twojeje domowiny.“ A k poněmčowarjam wobroća so z porokom: Mysliče wozbożownić lud, němčinu łamaći wučo; z narěču wótčowskej rubiće pócćiwosće.

K lubowarjej cuzeho woła z hordoséu:

A Serbam słušeći nochceš, dokelž mały su narod? —
Dzél su Słowjanstwa, naroda milionow!

Wučenemu wotrodžencej so wusměwa, zo je nawuknył jazyki stareho swěta, ale z mačeńneje rěče njeznaje ani alfabet. Z tym wšak nochce wobrěčować, so na wulke a bohate přiwuzne powołać a wobmjezować duchowny horicont na wuzku domjacu přestrjeń, nawopak woła k doktorej Njewědz..., zo by so prócował tež susoda póżnać, a w druhich epigramach porokuje bywšim wótčinskim džělácerjam, zo su wosłabli w dzěle, kotrehož je na wšech stronach doma trjeba.

Z balladow a romancow słušeju někotre k najlepšemu, štož bu w tym dźełe poesije serbski spisane; su to hłownje basnje „Kokulička“ (Tydź. Now. 1852, 158), „Żarowanska rejwařka“ (Měs. Přid. 1858, 5), „Křižeř“ (ib. 13), „Wódny muž¹⁾ a „Wbohe holičo“ (Jubilejne spisy Serbowki I. 41). Přeradžuje njedwēlne wobdarjenje za balladu we prosto-narodnym wašnju. Wosebje druha a třeća baseń pokazuje tež widżomne stopy studija serbskich ludowych balladow a romancow; „Żarowanska rejwařka“ wobdželuje powěsc wo rozžahlej rejwařcy, kotařž njedžiwajcy maćeńeje próstwy njewočaka po lětu hišće wósm njedžel žarowanja wo njeboh nana „po starodawnym přikazu“, a bu khlostana wot samoho zlého ducha, kiž z njej přińdže rejwać; dale „Wódny muž“ je prosta parafrasa jenak pomjenowaneje narodneje ballady wo wódnym mužu, z kotrymž młóńkowa dźowka běše žiwa sydom lět pod wodu. Podobnje kaž tute ballady a romancy je rjany wothlós narodneje pěsni tež basnička „Róza — holičo“ (Serb. Now. 1856, 45).

Hórnik wšak wostaji so zahe basnjenja, skoro wšitke jeho rjadki pokhadžequ z lět pjećdžesatych, z wjetša ze studentskeje doby. Pozdžišo wotwiedźechu jeho wědomostne dźěla wot tuteje dźěławosće. Tola wšak njewostachu jeho basnike pospty bjez wliwa na rozwiće serbskeje poesije: skutkowachu předewšem we wuzkim kružku pražskeje Serbowki a wzbudźowachu pozdžišo wosebje w „Měsačnym Přidawku“ k podobnym posptytam hromadže z bohatymi Hórnikowymi přełožkami ze słowjanskich rěčow.²⁾

¹⁾ Wosta w rukopisu, po prawom we wopisu, kotrehož pozdžišo wuži H. Dučman k swojemu „Wodžanu“. (Hlej niže.)

²⁾ Hórnikowe basnje njebuchu dotal zezbérane. Hórnik sam wozjewi we swojim žiwenju nimo mjenowaneju dweju cyklow napisow („Žahadla“ a „Kłoki“) a basnjow „Brancelej“, „Kokulička“, „Różaholičo“, „Żarowanska rejwařka“, „Křižeř“ a „Dub“ jenož hišće tute: „Żonop“ (M. Př. 1858, 25), „Serbam“ (M. P. 1859, 1), „Njezapomnička na row Wjacława Hanki“ (Serb. Now. 1861, 17), „Swojim“ (Łuž. 1862, 1) a „K česci ss. Cyrilla a Methoda“ (Kath. Posoł 1864, 1). Po jeho smjerći buchu we „Jubilejnych spisach Serbowki“ wotčiscane z rukopisa basnje „Budyšin a Serbowje“, „Mišnej“, „Podtkócene škórcy“ a „Wbohe holičo“. Hewak buchu po Hórnikowej smjerći wotčiscane jenož hišće „Wódny muž“; w rukopisach (w knihach Serbowki) wostachu: „Sołobik a maćeř“ (Serbowka, zwjazk II), „Honač a lastojčka“ (tež tam), „Wóćey“ (VI) a „Předsłowo“ (X). — Michał Hórnik narodzi so 1. septembra 1833 we Worklecach, studowaše w Budyšinje a potom wot l. 1846—1856 w Prazy, běše krótki čas kaplan w Sěrachowje, potom při němskej cyrkwi swj. Pétra w Budyšinje; w l. 1861 bu z kapłanom a w l. 1871 z fararjom serbskeje cyrkwie knježny Marije w Budyšinje, w kotrymž zastojnswje wosta hać do l. 1891. Tehdy bu kanonikus scholastikus Budyskeho kapitla,

Wo něšto mało pozdžišo dyžli Hórnik wustupi *Handrij Dučman* z balladu „Připołdnica“ (w »Serbskich Nowinach« 1856, 212); ale do „Serbowki“ zapisowaše swoje posypy hižo wot l. 1854. W „Měsačnym Přidawku“ a we „Łužičanu“ nakhadžamy rjadu jeho přinoškow, podpisanych z pseudomymom H. Wólšinski.

Su to wótčinske basnje, ballady a romaney, didaktiske a nabožne basnje, ale tež wjesołe pěsnički, satiriski šwiki, epigramy, haj ani erotiska truna njeje Dučmanowej poesiji cuza. We wótčinskich rjadkach poradži so jemu nadyríć něšto nowych abo tola nowje zbarbjenych tonow; po Hórnikowym příkladze sahny tež k satirje a zdokonja motivy, prjedy hižo husto wobdželane, bóle poetiscy wuprajić dyžli jeho předkhadnicy z wuwzaćom Žejlerja. Tež wozjew nadžije do lěpšeho přichoda Serbow, z kotrymž smy so hižo tak často před nim zetkali, wupraji Dučman w basni „Spomjenka“ (Łužičan 1861, 17) wjele połnišo, poměrnišo a we wurazu wjele bóle poetiscy, dyžli na př. před nim Jacsławek, Cyž a druzy. Ballady a někotre pěsnje swědča wo pilnym studiju narodneje pěsnje, ale tež wliw wothłosow a pěsni Žejlerjowych je widzomny. Čisto Žejlerjowa je na př. pěsnička „K wjeselu“ (Ł. 1861, 65):

K wjeselu.

Ćep wutroba, ćep wjesele
tak dołho, hač sy młoda;
sto tworići sej mrócele?
O, żarować je škoda!

ale njewuži tutoho wotpočinka dołho, wumrě nahle 22. februara 1894. Zaslužby jeho wo pozběhnjenje serbskeho naroda a jeho literatury su wulke. Zběraše narodne pěsnje, přisłowa, powědańčka atd., pisaše literarno-historiske přinoški, twarješe w spočatku z Pfulom a Smolerjom, pozdžišo sam system serbskeje rěčnicy a składby, běše tež słownikař swojeje maćeřšiny; założi a redigowaše nimo „Měsačnego Přidawka“ tež „Łužičan“, časopis „Katholski Posol“ a samostatnu přílohu Serbskich Nowin „Serbski Hospodař“, redigowaše wot l. 1868 hač do swojeje smjerće „Časopis Maćicy Serbskeje“; pisaše a wudawaše nabožne, powučne a zabawne knižki za lud; intelligencę a ludej poda serbske wobdželanie W. Bogusławskeho „Narys lužisko-serbskich stawiznow“ pod napisom: „Historija serbskeho naroda, z Jurjom Łusēanskim přeloži „Nowy Zakoń“ a zawostaji z nim swojemu narodej klassiski příklad čisteje spisowneje serbšiny; skutkowaše tež jako předsyda Maćicy Serbskeje, jako woporniwy nakładowař wažnych spisow, kiž bjez jeho pomocy wušle njebudžechu. Běše z cyła wěrny japoštoł a wjednik swojego naroda. (Wobšerny žiwjenjopis jeho je wozjewił A. Černý we „Slovenskim Sborniku“ 1887, podrobnu bibliografiu jeho cyłeje literarneje džěławosće we „Časopisu M. S.“ 1895).

Nětk rjeňšo kiwa žiwjenje
a radosće či kćěja!
Što pomha či wše krjudženje?
Njech blaznicy so drěja.

Štó njechal róže ščipaći,
Kiž při pućiku kćěja?
Wšak časa dosé je žar'waći,
Hdyž nadžije wše mrěja.

Duž, wutroba, do wjeselow
so zanuř njestróžena;
wšak maš tu dobrych přečelow
najrjenišeho mjena.

W balladźe dospě w pozdžišich lětach k dźelu, kotrež sebi žada wosebitu kedžbliosć, tworjace najwobšernišu balladisku skladbu serbskeje poesije. Je to połdramatiska baseń „Wodźan“ spisana jako libretto za spěwohru.³⁾ Maćiznu k njej poskići Dučmanej ludowa pšeń „Wódny muž“ (Smoleŕ, Pěsnički I, 62) a Hórnikowa runje tak mjenowana ballada, w přewjedźenju pak namakamy nic jenož stopy studija hornjołužiskich ludowych balladow a romancow, ale tež balladnych skladbow českého basnika Erbena. Basnik je na zakladźe wobeju przedłohow zestajał dospołne jednajne, dopjeliwši je z někotrymi přidawkami a drobnostkami, na př. z wopisanjom wódneho swěta a žiwjenja, z motivom wo křižiku po maćercy namrětym, wo wodźanowych dźečatkach, přeměnjenych do wódnych lilijow, a wo jich maćeri, žarowacej w khězcy na brjohu jězora. Baseń je rozdželena do štyrjoch wobrazow (Lěsny młyn, Džiwny kwas, Pod jězorom, Wuswobodženje), w kotrychž wustpuja tute wosoby: wodźan, młynk, jeho dźowka Mařka, jeje macocha a wšelke wódne bytosće. Nimo toho je nadawk wujasnjowanja přidželeny rozprawjerjej, po připadźe rozprawjercy (abo chorej), z čimž po prawom z dramatiskeho pospyta nastawa episka baseń. Prěni wobraz so započina ze słowami rozprawjerki, přilěhacymi so zbožownje k ludowej pěsni:

Była je, była knježnička,
wódneho muža njewesta.
Nět' při jězorje žaruje.

³⁾ Wodźan. Spěwohra w 4 wobrazach. Zbasníl Handrij Dučman. Budyšin 1896. — Na text „Wodźana“ zložichu woprawdże tež hudźbu Kocor a Krawc, kóždy samostatnje.

We lěsnym młyńje rodžena,
wot swojoh' nana předata,
wódnemu mužej data je.

Młyń na brjóhu jězora wotpali so z błyskom zapaleny, krupy niča płody na młyńkowych polach; młyńk zadwělujo chce pytać smjerć w jězoru. Přińdze pak wodźan a poskićuje jemu pomoc (podobnje kaž w ludowych pěsnjach), přislubi-li jemu młyńk swoju dźowku; młyńk přizwoli. — We druhim wobrazu je sebi młyńk hižo nowy młyń za wodźanowe złoto natwarił. Mańcy je so wudžał hrózbny son, zo bydli we hrodźe pod wodu; hdyž jón powěda nanej w tyšnosći, njeje-li to złe znamjo, wozjewi ji młyńk, zo je wódneho muža njewjesta. Za lěto a dźeň přijěcha sebi po nju wodźan „na koniku njekowanym, na koniku njesedlonym“. Na Mańcynu próstwu žada młyńk, zo by so z kwasom wočaknyło, doniž so njewróci njewjesčiny bratr wot wojakow a sotra ze služby; na přirečowanje macochi pak sebi ju wodźan wotwiedze hnydom. Před wotjězdom napomina ju podobnje kaž nawoženja w Erbenowej „Kwasnej koſuli“:

Njebjeŕ ničo sobu, wostaj wšo,
a pućik pónďdze rjenišo.

Jěchataj na bělym konju njewjesta a nawoženja na čornym; w pruhach wječorneho slónca błyšći so na njewjesčinej šiji křižik po maćeřcy. „Preč z křižikom! Tón njeje za naš dom“, woła wodźan zaso kaž nawoženja w Erbenowej basni.⁴⁾ Tu dže Maruška:

Na lipku křižik powjesnyła,
hdžež wobraz je Bożej' maćeřje.
K njej krótku próstwu wuzdychnyła,
jej poručiła so w dowérje.

Potom hižo jěchaštaj k jězorej a na nim po mosče z pruhow slóncea a měsaca, kotrejž stoještej z dobom na njebju; wosrjedz jězora móst so přelama a wodźan z njewjestu zhubištaj so we hłubinje. — Třeći wobraz wjedze nas do podwódnego swěta, wódní duchy witaju swoju kralownu, wukhwalujo jej swět pod wodu, hdžež „njeworaja a njesyja, potu ni mozla njeznaja“; jich žiwjenje je bjezstarostne, rajske — ale zo by so zakhował jich ród, dyrbjia so ženić z čłowjeskimi knježnami. Mańcy so w nowym swěće lubi, lubi so jej tež wodźan sam, a spěwa z nim:

⁴⁾ Kotrejž ludowa předloha běše tež znata we Łužicy, ale njezakhowa so; jenož drobne zhytki na nju pokazuja (w zapiskach Rólowych a Černeho).

„Swojej smój a wostanjemoj, što naj' stara swět a Bóh,
hdyž lubosć kraluje.“

A we tym je jeje wina, za kotruž čerpi. Sydom lět přebywaše we škleńčanym hrodze wódneho muža a sydom synkow jemu porodzi — ale zboža njeměješe. Nóc kaž nóc čwelowachu ju hrózbne sony, zo njeběše za nju radosće ani wo dnjo po cylych tych dołhich sydom lětach. Ale z mróčelov swěčeše jej stajnje dwanaće hwězdow. Su to hwězdy maćerje Božeje, ke kotrejž so wboha modli: „Smil so, o smil so, a za mnje proš. Proš Syna swojoh', proš Zbóžnika mojoh', zo by mi pomhał ze wšeho złoh“, — podobnje kaž we „Kwasnej košuli“ knježna we čělowej komorje. Wódni duchojso so při zwuku imjena maćerje Božeje zběhaju přečiwo kralownje, ale kral-wodźan skladzi jich z hroženjom: „Lud zběžkański zatrašu a z błyskami zaražu. — Ja kral sym sam, a žadyn nade mnu!“ — W poslednim wobrazu prosy Marka wodźana:

Zo směla na swět hié pohladać,
bratřička swojeho wohladać,
kwas sotřički wjesele kwasować,
row lubeje maćerki wěncować,
stupié do Božeje swyatnicy,

Bohu so pomodlić kajicy.

Wódny muž drje jej dowoli na swět hić, ale zakaza jej do cyrkwe stupić. Na swěće ju witaju bratr a sotřička — a njedaloko kiwa lipa z wobrazkom knježny Marije, na kotrymž wisa křížik po maćercy. Radostnje sebi jón powěsny wokoło šije a džěše z bratom a sotru do cyrkwe. A tu hižo wódny muž rozzłobjeny skaka před cyrkwu — a w scěhowacym wokomiku zarazy swoje džěci: wšem je hlojčki zwottorhał. Zahrima — mlyn je w płomjenjach a macocha a stary młyńk staj mortwaj; druhi błysk zarazy wodźana w jězoru.

Tam při jězorje khěžčička,
we khěžcy želi Maruška :
žaruje lěta młoduške,
žaruje wbohe džěcatka,
wumrjele zo su njekřcene,
w njebju zo města nimaja.

Na jězorje gingawki běluške
su džěcatka sydom małuške.
Za maćerku płakajo hladaju,
swe hlojčki k njebjesam zběhaju.

A žaruja, zo njejsu wukřcene
a z njebjeskej krónu debjene.
 Tam kóždžičke lětko skhadžea,
 hač k sudnemu dnjej sobu příndžeja.

Dučmanowy „Wodźan“ stoji ze koncepciju, formu a wurazom, kotryž ze swojej plastiku a raznoséu přinošuje k trěbnemu rozvíciu jednanja, wo mnoho wyše, dyžli skladby jeho předkhadnikow w balladze. Wosebje na někotrych městnach je balladny ton jara zbožownje docpety; jenož zaměr, kotryž měješe hasnik na myslí, mjenujcy pisać za hudźbneho składowarja, je z přičinu, zo zasuny někotre džèle, kotrež kaža poměrnosć skladby a balladny spad jednanja. —

Ze swojim nastaćom wšak Dučmanowy „Wodźań“ nje-sluša do doby lět pjeédzesatych a šésédzesatych, do kotrychž hewak hłownje jeho basnika džělawosć pada, najpłodniša wot l. 1858—1861. Potom skoro do čista wotmjelkny.

Dučmanowe basnjenje a jeho basnika rěč na kóžde wašnje wustupujetej nad běžnym rjadkowanjom woneje doby. Dučman běše studovał přiwzwe české rjadkowania a česku basnísku rěč, běše tež studovał jadrowu ludowu rěč, a bjerješe a tworješe z wobeju žórłow słowa a hrona k woživjenju a wobohaćenju serbskeje basniskeje rěče.

Wědome tuto jeho prócwanje jewi wosebje jeho přełožk Schillerowje „Pěsni wo zwonu“⁵⁾ kotryž běše za wonu dobu džělo zawěsće nic snadne.⁶⁾

⁵⁾ Pěseň wo zwonu wot Bžedricha Schillera. Zeserbšena k Schillerowym stolětnym narodnim wot Handrija Dučmana. W Budyšinje 1859.

⁶⁾ Handrij Dučman narodži so 27. februara 1837 w Bozankecach, studowaše na Budyskim gymnasiju a wučeřskim wustawje, potom na małostrońskim gymnasiju a theologiju na université w Prazy (1851—1860). Po swojim wuswjećenju skutkowaše na serbskich wsach, a to w Radworju najprjedy jako kapłan, wot l. 1875—1886 jako farař; jenož w l. 1865 běše krótki čas z kapłanom we Wotrowje. W l. 1886 bu pósłany za fararja do Lipska, a nětko přebywa jako farař na wuslužbje w Dubinje pola Drježdán. W studowanskich lětach běše jara džělawy sobustaw a w lětech 1850—60 starosta Pražskeje „Serbowki“, do kotrejež „Kwětkow“ zapisa nimo rjadu přenjotnych džělow tež přełožk „Labyrintha Swěta“ J. A. Komjeniskeho. Wuda tójsto modlefskich knihow a druhich nabožnych spisow a spiskow za lud (mjeze nimi „Žiwenje swyatych“), kotremuž napisa tež rjadu powučnych a zabawnych knižkow (mjez nimi přenjotne powědańčka „Dwójnik“, „Othilia“ a „Při mačeřnym rowje“). Doby sebi tež zaslžuby wo serbsku folkloristiku ze zběranjom pěsni, bajkow, powěsti a druhich přinosa k pôznaču ludowej tradicije a twórby. Jara zaslžubne džělo wukonja z wudačom podrobnejne bibliografije literatury katholskich Serbow, kotruž wozjewi w Čas. Mać. Serb. 1867 a wuda dopjelnjenu wo žiwenjopisy samostatnje l. 1869:

W Hórnikowym „Měsačnym Přidawku“ wustupi tež Khorla August Fiedler (pseud. K. Pětrowič, Serbowski), pozdžišo pilny sobudželačeř „Lužičana“, kotryž wot l. 1866 — 73 redigowaše. Prěni jeho přínošk w „Měsačnym Přidawku“ je přeložk z Uhlanda; k njemu pozdžišo přistupi rjada přeložkow z Goethe, Heine, Eckermannia a druhich němskich basnikow, kotriž mějachu tež na njeho rozsudny wliwi. Fiedleř je hłownje intimny erotik; we tom leži jeho wuznam za serbsku poesiju. Zejleř ma něžne lubostne pěsne, ale nic intimne, naběhi k intimnej lyriey su pola Mučinka — ale typa intimneho erotika před Fiedlerjom njebyše. Fiedlerjowa erotik (kotruž podpisowaše porjadnje z pseudonymom K. Pětrowič), je přejara mjehka a sentimentalna, njeńdže do hłubin duše, wostawa při hołym wobdžiwanju krasnosée lubowaneje bytosée, žedzenja za njej, při hołych přisahach wěcneje lubosée a swěrnostosée; stajne wobdželowanje samsnych motívow čini skónčnje začišće wospjetowanja (tak na př. wobdžela wón něstokróć po Burnsowym příkladže motiv přeča, stać so z ptačkom abo z kwětku atd., zo by mohł być stajne při swojej wuzwolenej). Hdźež pak je basnik bóle do hłubokosće čuća šoł, njewostawajo jenož na jeho zwjeřchu, tam wutwori wón wěcy poradžene, kotrež słušeu k najlepšim čisłam serbskeje lyriki; su to pěsne „Vineta“ (1868, 113), „Rozlemjena nadžija“ (1866, 17), „Mój měr“ (1871, 1), „Postanjenje“ (ib. 170). Jako pokazka njech scéhuje tu „Vineta“:

Hdyž do wóčka či pohladnu,
dha na Winetu pomyslu,
to sławne město zastarske,
Kiž do morja so přepadže.

Štóž prawe hrónčko wurjeknje,
Winetu zaso wuzběhnje
z najjasnišimi wěžemi
a wysokimi khěžemi.

Praj, kajke hrónčko wuzwolu,
z čimž twoju lubosć wubudžu,
zo kaž Wineta postanje
Mi w éiczej twojej wutrobje?

„Pismowstwo katholskich Serbow“. Dopjelnjenja k tutej bibliografiji poda w Čas. Mać. Serb. 1873, 1874 (tež dopjelnjenja k žiwjenjopisnemu słownikej) a 1889. Poslednje jeho dželo je prěnjotna wjeselohra „Złote-hrody“ (Budyšin 1897).

Nimo erotiki pisaše Fiedleř tež wótčinsku lyriku a mnohe basnje nabožneho wobsaha, wo hinitoséi tutoho žiwjenja a wo nowym žiwjenju pola Boha, něšto pěsni přirodneho začuwanja, něšto balladow atd. Spomnjenja zaslužuja wosebje „Poslednja róža“ (Ł. 1863, 1), „Trošt nocy“ (1864, 81), „Słowjanstwa raniše zerja“ (1868, 99). W lětach sydomdžesatych wotmjelkny a jenož druhdy zjewi so z přiležnostnymi rjadkami; hakle w nowšim a najnowšim času zjewi so zaso we »Łužicy«, »Serbskich Nowinach« a njedželskim łopjenje »Pomhaj Bóh« něšto jeho basni. Na produkciju swojich rowjeńkow měješe njezapřjny wliw ze swojej plódnoséu, z razom swojeje lyriki a ze stajnje starosćiwi porjadnej formu.⁷⁾ Zhromadžene jeho basnje dotal hišće njebuchu; je zhromadnje wudać by byl džaka hódny nadawk wobstarneho, ale hišće stroweho a čile džélaweho basnika samoho.

Jedyn z najzajimawších zjewow w serbskej poesiji je *Jan Ćesa* (pseud. Borančanski). Wot swojego wustupjenja w l. 1862 we Łužičanu (z balladou „Zemrjeta róža“, str. 17) běše wón přez cyły lětdžesatk nimo Zejlerja najplodniši basnik a wot njeho so wjele za přichod wočakowaše. We Łužičanu su wosebje w prěnich lětnikach wotčíšane mnohe jeho wótčinske basnje, na kotrychž město pozdžišo stupichu začuwanja a přemyslowanja z přirody a po nich erotiske pěsňe. Zahoriče khwali krasnosé serbskeje wótčiny a ródneje rěče („Powitanje Łužicy“, Łuž. 1862, 128, „Serbščina“ 1863, 17), z boloséu dawa božemje ródnej zemi, na kotruž myslí tež při pomyslenju na row („Mój row“ 1864, 18): žada, zo bychu jemu na kamjeń napisali „Wosta swérny wótčinje“, zo bychu jemu na njón zasadžili młodu lipu, wobraz serbskeho naroda; njech kaž lipa Serbstwo kćěje a swoje hałuzy rozšerja! „A ty wěnašk z ruty zwity połož, luba, na row mi. Paćeř spěwaj wutrobity za mnje a za wótčinu.“ — W jeho eroticy so nimo rjady słabych basni, njerozzna-

⁷⁾ Korla Aug. Fiedleř narodži so w l. 1835 w Njezdašecach, běše wučeř najprjedy w Kamjencu a w Jitru, wot l. 1858 potom na evangeliskim wučeřskim (krajnostawskim) seminarje w Budyšinje, hdžež bu w l. 1868 z wyššim wučeřjom; lěta 1900 poda so na wotpočink. Sluša k najpopularnišim a najzaslužnišim serbskim wótčincam. Z hudźbnikom a komponistom Kocorom wuhotot w rjadu serbskich spěwanskich swjedženjow, wuda tež „Towaršny spěwník za serbski lud“, w Maćicy Serbskej skutkuje hižo dołhe lěta jako jeje horliwy a wobhladniwy knihowník, pisaše wjele do Łužičana a Łužicy a piše přeco hišće pilnje do Serbskich Nowin, Pomhaj Bóh-a, Časopisa Maćicy Serbskeje atd.

wacych so wot dotalnych tradicijow, nakhadža tež něšto pěšničkow, na kotrychž je jasne widzeć wliw Heinowych a wosebje Hálkowych pěsni, a kotrež słušeju k najlepšim čislam serbskeje erotiki před Čišinskem; su to na př. pěsne »Hdyž džeržu ruku lubeje«, »Najrjeňsi spěw cheyl zanjesé ja«, »Najkhudši sym ja prošeř byl« (Luž. 1870, 89–90). Tu je prěnja z nich:

Hdyž džeržu ruku lubeje,
ju nocheyl pušćić ženje,
mi žiwjenje z njej' wukčeje
a k Bohu mje z njej' čehnje.

A hdyž jej wóčko módrinke
tak lubje na mnje hlada,
tu wěm, to moje njebjo je
a wšo, štož duša žada.

Hdyž pak mje luba wokoši,
na ramjo hłowčku zloži:
tu nječuju so na zemi,
ach, to sym jandžel Boži.

Ale w lyricy wšak njeleži jeho wosebity wuznam — tón mamy pytać w epicy. Njeběše za Česlowu twórnošć bjez wuznama, zo wustupi z balladu (wo syrotcy, kotraž mrěje na mačeřnym rowje). Běše to rozsudnje zbožowne wustupjenje. K „Zemrjetej róži“ přida basnik pozdžišo rjedu druhich balladow a romancow, přez cyło radženych, z kotrychž nimo „Zemrjetej róže“ maju wjetši wuznam ballady „Zabity“ (džěco widži we zezdaeu zabiteho nana, Luž. 1866, 2), „Rowař“ (rowař w lohkowažnošći kaza w kostnicy abo kosćeńcy zemrjetych na bjesadu a mrěje z hrózbu, wobdaty z kosćowcami, kotrež na jeho bohanjace kazanje nastachu z hromady koséi a nopow, Luž. 1860, 49), a „Młodženc dže po lěsu émowym“ (młodženca, kiž na swoju lubu čaka, wjedže bļudnička k jězoru, kiž je póžrěl jeho lubowane holičo, zo by so stało žona wódneho muža, Luž. 1867, 42). Štóž by raz zestajał wubjerk balladow a romancow, njesměl so tutych Česlowych basni minyć, haj dyrbjał jim připokazać wurjadne městno. Wosebje „Zabity“ a „Rowař“ dychataj z prawym balladowym dychom, kotryž brachowaše dotalnym serbskim basnjam tuteje kathegorije.

Česlowy episki talent zjewi so we wobšérnišej skladbje přeni króć w l. 1864. Tehdy wozjewi wón we „Lužičanu“

(str. 81—85) baseń „Serbow kral“, do wěsteje měry při-wuznu episkim pospytam Cyžowym. We njej wopisuje Česla, podobnje kaž je to w Cyžowych pospytach, wojo-wanje Serbow z Němcami pod Lubinom; we njej padzechu wšitecy serbscy wójwodowje hač na najmłodšeho, kiž wjedźe Serbow ke kónčnemu dobyću. W nocy po dobyčeřskéj bitwje rozmysluje wójwoda (kral): „Ach, našich kralow kreŵ džens hona krjepješe za ludy přichodne! . . . Podarmo wy njejsće padli, njejsće hałzy Serbstwa zwjadli — sylniše zas čéri młodna hałzy serbska lipa khłodna!“ Basni je dany romantiski wobłuk: w prěním spěwje bjerje młody wójwoda w měsačnej nocy pod kćejatej jabłučinu božemje wot swojeje lubuje, w poslednim strowi ju pod samsnym štomom radostnje jako serbsku wjeŕchowku (wójwodzinku).

Běše to prěni Česlowy pospyt, wopisać bitwy Serbow za samostatnosć. Tehdy hišće njedospě, ale bórzy přiwabi motiv podleženja połobsko-serbskich Slowjanow basnika z nowa k sebi. Město z čěmnosću wobdateho wjeŕcha w basni „Serbow kral“ wuzwoli sebi wón za hłownego rjeka noweho džěla wjeŕcha Přibysława; tak je pječa po Oertzenowym nahladze po słowjansku rěkał wjeŕch „Crescentius“, kiž so mjenuje za dobu Ludwika II. a kotrehož hród so kładze na Limas, horu njedaloko Kralo-weho Haja (ně. Königshain) pola Zhorjelca; po podawanju króniki bu jeho hród wot Němcow dobyty, wjeŕch sam pak bě so na njeznate wašnje zhubił. Na tutym wuzkim historiskim podkladzeasta lyrisko-episka baseń „Kral Přibysław“, prěni wobšerniši episki pospyt we serbskej poesiji:

Skałow hłowy wułamane
k mróčelam so pinaja;
scěny hołe, rozpukane
rapak, sowa wobydla.
Wětry wěja z cuzoh' kraja,
šumja w zrudnych pusčinach;
wuduwaja, wurywaja
čěmnu drohu w skalinach.

W tajkej krajinje stoješe na horje Limasu hród serbskeho krala Přibysława, kiž knježeše nad šěrokimi krajami při Łobju a Sprjewi mudrje, sprawnje a z lubosću. Měr knježeše w jeho zemi, jeje wobydlerjo běchu zbożowni. Přibysławowa khwalba a sława šérješe to tež do cuzych krajow, z kotrychž přikhadźachu pósłowie, přinośujcy jemu dary na znamjo, zo so dawaju pod jeho škit. A

hromadžeše so na hrodze njesłyšane bohatstwo — ale najdrožsi poklad we hrodowych murjach bě Přibysławowa dżowka Lada. Mać bě ji wumrěla, lědma zo bě dżowčička swětło tutoho swěta wohladała — a tak bu holička jenička radosé nana: wšak běchu bohowje dali čelu nadzeińsku krasnosé a do njeho dychli bójsku dušu. Wo jeje ruku prócuja so mnozy wjerchojo, ale žanoho z nich Lada ze swojej lubosé njewozboži; je džě na hrodze młodostny panoš (panik) Ilko, kotrehož je sebi Přibysław přiwjedł z dobyčeřskeje bitwy. Ranzeneho Ilka wothladuje sotřinsey Lada, a tu nastawa jej u lubosé. — Druhi spěw počina z wopisanim žohnowanych žnjow, ale radosé z nich je zmučena a skażena, dokelž poswiatny krahole wěšći blizke njezbožo wšomu serbskemu ludej. A skhadžuja so pósłowie Bodricow a druhich Połobjanow, Serbow, Pomorjanow, haj tež měšnikowje z Rujany k wěšćeřcy Prašicy, kotař ma swoje sydło we swyatym haju na horje samsneho jména:

Bojosé čeži wutrobu,
mróčel syje zrudobu
na Prašicu dele wysoku,
na Prašicu, swjatu wěšćeřku.
K wječoru so mróčel wala,
słonco zemi zakrywa,
na wšech honach wohnje pala,
škrě z nich wětr rozsywa
k česći Boha čorneho,
k sławje Boha běleho,
zo bystaj zas hněw swój měrnilej
a słowjanske kraje škitałej.

Wěšćeřka wozjewi zhromadženym, zo bohowje wołaju do bitwy. A za krótki čas so wěšćenie dopjelni: wójska njepřečelow kaž „hlódne wjelki“ padžechu do kraja a Přibysław přečiwo nim wučahny — ale poswiatny krahole njewěšći ničo dobre. Njezbožo njeda so zadžeržeć; ničo njepomha Serbam rjekowstwo — wojoywanie skónči so z dobyčem Frankow; jenož mała horstka z Přibysławom na čole so přerazy přez syły njepřečelow na hród Limas. Tu wobaraju so kralowi swěrni, zahorjowani wot jeho rjekowskeje džowki, ale wěšćeřka Měra ničo dobre njepřipowěda. Njepřečel namołówja krala, zo by so podał, Přibysław pak to wotpokaza a wobara so ze swojimi wěrnyimi rjekowscy dale. — W třecim spěwje čeka Přibysław na radu wěšćeřki Měry a na prósty džowki Lady z hrodu,

kiž potom škita Ilko z Ladu; njepřečelske mocy so pardamo rozbijuja wo twjerde skały Limasa a mužnosć jeho škitowarjow, doniž přerada njepřečelov njepřiwiedże do hrodu. Wšo je zhubjene, Ilko z mrějacej Ladu pod pažu přerazy so přez rjady njepřečelov a namaka w lęsu z njej swoju smjerć. Frankowje su w hrodze, ale krala njenamakachu; a njemdrja z hněwom, „serbowskoh' zo kónc njej' tyća, hłowa — zo njej' złamana.“ Baseń kónči z apostrofu Limasa, kiž khowa drohi popjeł, z kotrehož wurosće nowe zbožo potomnikam; njebudže drje tam nihdy wjacy krónowany serbski kral, ale jeho duch wožiwi Serbstwo, wurosće z nowa serbska lipa, zeskhadža nadžija złotych časow.

Baseń ćeŕpi drje z njepoměrnoścu a z městnami z njejjasności, jeje wosoby su dosć mhłowojte hač na Ladu, kotraž je nawobrazowana nanajstarosćiwišo a nanajplastičnišo, tak zo bywa prawa rjekowka basnje — ale baseń nad produkciju rowjeńkow wustupuje wysoko. Je přewěta z woprawdžitej poesiju, z formu přesčehuje wšitke rowjeńskie basniskie wupłody, ma też rjane lyriske kruchi a radžene episke městna (na př. wopis wobaranja po Přibysławowym ēknjenju). Ćim bôle dyrbí so wobżarować, zo je basník bórzy po jeje wudaću wumjelknył. Wot započatka sydomdžesatych lět je dospołnje přestał pisać.⁸⁾

Z dobom z Dučmanom a Česlu běše w Pražskim seminaru *Jurij Wawrik* (*Wawrich*), kotryž do Hórnikoweho „Měsačnego Přidawka“ pod pseudonymom Milčan z wjetša powědańčka pisaše; prěnjotnu baseń nadeńdžemy tu jenož jenu. W „Jubilejnych Spisach Serbowki“ stej hišeće dwě druhej basni wotčišcanej, swědčacej wo Wawrikowym něžnym lyriskim talenē. Škoda, zo je čélna khorosć jón podusyła.⁹⁾

We „Łužicau“ zjewi so we šesédžesatych lětach a při započatku sydomdžesatych lět cyły rjad nowych pěsnerjow, z kotrychž wšak sebi žadyn wuznamnišeho města w serb-

⁸⁾ Jan Česla narodži so 16. hodownika 1840 w Boranecach, studowaše w Prazy na gymnasiju (1855—62) a potom na universiće medicinu a je wot lěta 1870 lěkař w Neveklowje w Čechach. Pódla basni pisaše tež w prosy, wosebje přeložki z čěštiny. Mjez druhim přefoži Klicperowu wjeselohru »Rohowin Štyrirohač« (Čas. M. S. 1862), z kotrejž buchu docylá serbske džiwadłowe hry zawjedźene a započane (přirunaj moje »Různé listy o Łužici« str. 27) a Pravdowe powědańčko »Nawożenia ze štyrjomi stami« (Budyšin 1864).

⁹⁾ Khorosć dla njebu ani wuswjejeńy (nar. so 1835 w Miłoćicach) a wustupiwsz ze seminara přebywaše jako wukublař džěći něhdže na Morawje, hdzež tež zemrě.

skej poesiji njewudoby; mnozy wuwostachu po jeničkim naběhu abo po něšto mało pospytach, druzy pisachu drje wjacy, tola njedospěchu k samostatnej basnískéj individualiće. Tak nadeńdžemy w tamnych lětnikach „Łužičana“ tute mjená: Jan Kochta (1860), K. Jawrich (1861), Mich. Langa (1862), A. Sykora (1863), H. Šala (1864), E. Hatnik (1866), K. H. Wařko (tež), Jur. Aug. Kubaš (1868), Michał Róla (1869), H. Jórdan (tež), Jan Aug. Kapler (1870), Jan Kubaňk (Kubaňka, 1871), E. Keřk (1871) a dr.

Z nich rozwištaj wjetšu činotosć Šala a Wařko. H. Šala, wučeř w No. Jonsdorfje, wozjewi w lětnikach 1864—1866 mnoho lyriskich basni, wosebje erotiskich a wótčinskich, z kotrychž pak so žana nad zwučene basnjenje tamneho časa njepozběha.

Wjacy samostatnosće pokazuje w někotrych rjadkowanjach K. H. Wařko,¹⁰⁾ kotrehož basnje so we „Łužičanu“ w l. 1866 pokazować počachu. Su to zwjetša didaktiske pěsnički za džěći, njemějo poetiskeje hódnaty, štož tež wo jeho pozdžišich erotiskich pěsnjach płaći. Za to bě Wařko w balladě na dobrym puću; pokazujemy wosebje na baseń „Karanč sylzowy“ (Łuž. 1868, 17), w kotrejž je ludowy příwěrk wobdzělany wo zemrětych džěčoch, wuzamknjených z njebjeskeje radosće tohodla, dokelž mać pře nje přejara płaće. Kedžbyhódne su jeho přirodu wopisowace basnje, w kotrychž so wopravdžita deskriptivna basníska wobdarjenosć zjewja; baseń „Kruta zyma“ (Łuž. 1868, 5) swěđci bjezdwlénje wo tajkim daru. W njej namaka so wobkedžbowanie a poměr we wólbiſe srédkow, k wubudženju čućiwosće a pomyſlowanja skutkuje w njej tež sobu wubrana forma, rěč je wopravdže nadobna, wuraz plastiski — to wšo pozběha ju nad tehdomem powšitkowne basnjenje. Ale basník njeje po tym puću dale a wyše kročił, tuta baseń, kotař při chronologiskim scéhowanju jeho skutkownosće prěnja zajim za autora zbudžuje, běše tež najlepši jeho wupłód. Nadžiju, kotruž snadž su tuteje basnje dla rowjeńcy na njeho kladli, Wařko dopjelníl njeje.¹¹⁾

(Skónčenje přichodnje.)

¹⁰⁾ Tehdom wučeř w Dževinje pola Mužakowa, potom wučeř wučeřského seminara w Rychbachu, pozdžišo wučeř w Myšecach w pruskej Hornjej Łužicy. Pisaše tež delnjoserbsey.

¹¹⁾ Ze zbytnych mjenowanych debutantow zaslužujetaj naspomnjenja K. Jawrich (dla pěsni „O njeplač“, Łuž. 1861, 66) a A. Sykora („Ave, Caesar, morituri te salutant“, Łuž. 1863, 86), wobaj evangelskaj. M. Róla (kath. duchowny) njeje za živjenje ze swojich rjadkowanjow skoro ničo wozjewił, wěše autokritiki dla; hakle pozdžišo po jeho smíjeri († 1881) wotčišča so wjacy jeho basni w „Jubilejnych spisach Serbowki“.

W o b s a h:

Stawizny basnistwa Łužiskich Serbow.

Spisał Adolf Černý str. 3.
(Pokračowanje a skónčenje přichodnje.)

Č A S O P I S
MAĆICY SERBSKEJE

1908.

Redaktor:

prof. dr. Ernst Muka,
komtur rjada sw. Sawy atd.

Lětník LXI.

Zešiwk II.

(Cyłeho rjada číslo 119.)

B u d y š i n.
Z nakładom Maćicy Serbskeje.

Stawizny

serbskeho homiletiskeho seminara Lipsčanskeje
university w Hodžiju.

Zestajał farař *Jan Křižan-Hodžíjški*.

Wat starych časow sem je přeco tójšto serbskich młodzencow gymnasije wopytowało. Čile so na université z wjetša wšitcy študiju duchownstwa přiwobročachu. Študować rěkaše tehdy tak wjele kaž theologiju študować, a štóż by so na něsto druhé zložili, wo tym bychu, njech by tež wysoke zastojnstwo docpěl był, lohko sudžili, zo z njeho „ničo njebu“. Tuž pak tež na duchownych pobrachować njemόžeše, haj, někotryžkuli je po dokonjanych študijach lěta doho na serbske zastojnstwo čakać dyrbaļ abo je tohodla do Němcow šoř. Dokelž běchu w prjedawšich časach z wjetša wšitcy serbscy študowacy z połnoserbskich domow a bě jim maćeńna rěč derje znajomna, njebě jim tež čežko, po dokonjanych študijach serbske předowanje zestajeć a džeržeć. Čisće bjeze wšeho wuknjenja wězo tež pola nich wotešlo njeje, a jich wučerjo su byli: serbska biblija, serbske spěwaŕske a te druhe po něčim čišćane serbske nabožne knihi. Druhich wučerjow njemějachu. Tole pak so lěto a bôle za nje-dosahace pokazować počinaše a to čím bôle, dokelž bu z lětami tajkich młodych Serbow wjacy, kiž w staršiskim domje serbsku rěč dosć nawukli njeběchu. Što so nětko k lěpšomu rozwučowanju Serbow w jich serbskéj maćeńnej rěči sta? Po prawom jenož to jene, zo buchu w lěće 1848 na gymnasiju w Budyšinje serbske hodžiny naprawjene. Te pak, runjež běchu jara wužitne, dospołnu pomoc njedawachu, dokelž běchu fakultativne a so toho-dla někotryžkuli na nich wobdželiť njeje. A při tym mějachu wselacy starši swoje džěći na druhich gymnasijach, w Mišnu, Zhorjelu, Žitawje atd. Wjetša pomoc bě hižo předy ze študowacych samych wukhadžała. W Lipsku założichu 10. dec. 1716 študowacy Serbjia „Serbske předafske towafstwo“, zo bychu so w serbskéj rěči wudokonjeli a w Lipsku k swojemu wuwočowanju serbski předowali. To su tež činili, runjež wšak nic přeze wše lěta jenak pilnje. A hišće džensa so w serbskim wotdželenju

**Centralna seřbska šula
Minakat**

zapis knihy č. 87142

tutoho towarzstwa Serbja we swojej maćeřinje wobtwjerdzua. Serbske předowanja pak su tam dawno wotmjelkłe. Poslednje wotměwachu so we Warinskej cyrkvičey (Warin = ně. Wahren) pola Lipska před serbskim duchownym Mrózom, kiž by předowanja serbskich študowacych w jeho cyrkwi před nim džeržane potom kritisował. Ale tež na Budyskim gymnasiju so serbske towarzstwo założi, štož so 25. febr. 1839 sta. Tak sebi študowacy sami pomhać pytachu. Lipsčanska universita pak, kiž by na přenim měscé powołana była, młodym Serbam do wulkeho pokłada jich rěče puće wotewrjeć a jich za jich pozdžiše za-stojnsta połnje wuhotować, wučeše po zwučenym wašnju dale-te rěče, kiž žadyn čłowjek wjacy njerěči, kaž tež te, kiž pohanjo w Arabiskej a Indiskej rěča, ale na serbsku rěč swěrnych serbskich krčesánskich poddanow sebi nichtó njemysleše. Něsto lět drje je privatny wučenc dr. phil. Herman Lotza před nětko něhdžé 50 lětami Serbow w serbśinje dobrowólnje rozwučował. Ale to bě tola něsto snadne.

Tak džě bě bjez džiwa, zo předowanja wšelakich młodych serbskich duchownych počinachu w rěčnickim nastupanju njedosahace bywać.

Tuž wobroći so w lěće 1875 hlowna konferenca serbskich duchownych, kotrejž so tež Lipsčanska theologiska fakulteta přizamkny, z próstwu na sakske ministerstwo, zo by tutej nuzy wotpomhało. Wysoke ministerstwo kulta bě hnydom k tomu zwólniwe a powoła professora Dr. Pfula na universitu do Lipska za lektora serbskeje rěče. Dokelž pak tón runje tehdy čežey skhori, wosta tuto wobzamknjenje njewuwjedzene. Sakska krajna synoda, w lěće 1876 zwołana, wuradžowaše na to wo dotalnym njedostatku a kak by so jemu najlepje wotpomhało. Při tym wupraji synodala prof. D. Luthardt, zo by drje najlepje bylo, hdy by serbski duchowny w času wulkich prózdnin serbskich studentow a kandidatow někotre njedžele w swojim domje rozwučował. Wysoke ministerstwo bě toho sameho měnjenja a położi tajke rozwučowanje a z tym wodżenje serbskeho předaſkeho seminara do rukow fararja Jaroměra Hendricha Imiša w Hodžiju. To pak so tak sta. Dňa 22. dec. 1876 wobroći so Imiš ze slědowacym pišmom na kultne ministerstwo w Drježdžanach.

„Zo by so akademiskemu njedostatku na Lipsčanskej univeršite študowacych serbskich theologow, kotrychž nichtó k pozdišemu prawemu trjebanju jich maćeńeje rěče njenawjeduje, wotpomhało, je so minister w poslednej audience za to wuprajił, zo bych ja na dalše w mojim domje we wulkich prózdninach praktiski kursus za tutych theologow naprawił a zo by so mi za moje při tym trěbne wudawki z kultneje pokladnicy 600 hr. wu-plashiło. Hdyž bu při tej samej skladnosći mi nawdate wučeński plan wotmysleneho rozwučowanja podać, ja to z tutym činju. Chcu wšednje: 2 hodžinje so z nimi rozrēčować a při tym na serbsku synonymiku a cyrkwinsku terminologiju džiwać. Při tym chcu te wudželane a džeržane předowanja a kotechezy po-ředzeć.“

Na to wotmołwi pod 16. jan. 1877 kultne ministerstwo, zo Imišowe poskićenje, na Lipsčanskej univeršite študowacym theologam serbskeho rodu we wulkich prózdninach praktiski kursus w jeho domje naprawić, zo bychu woni nawjedowani byli k pozdišemu praktiskemu zastojnskemu trjebanju swojeje maćeńeje rěče, na pospyt a na dalše přiwozmje, zo ma so jemu za to wot nětka hač na druhe postajenje 600 hr. plaćić, zo ma so wo wu-žitku seminara kóžde lěto rozprawa ministerstwu pósłać a zo je so tole wšo theologiskej fakuléce w Lipsku wozjewiło a so jej nawdało, wšěch w Lipsku theologiju študowacych, saskemu statej přislušacych Serbow na přisprawne wašnje kedžbliwych činić, zo maju tu skladnosć wužić, so w swojej maćeńej rěci wudokonjeć. Tak bě nětko wustaw, po kotrymž běchu naši wótcojo žedžili a kotryž bě D. Luthardt we synodže „cyrkwinu nuznotu“ mjenowať, přikazany, dowuradženy a postajeny. Nětko rěkaše, jón do skutka stajić. Zo so to tež stanje, to bě wšem tym, kiž Imiša zna-jachu a wědzachu, zo bu wustaw pod jeho ruku stajeny, wěste.

Běše w juniju abo w spočatku julija 1877, jako so Imiš do Lipska přivjezy, zo by młodych študowacych serbskich theologow na założomny seminar přeprosył a z nimi hromadže jeho započatk postajił. W hosćencu „Město Drježdany“ bě wotstupił, a tam so či přeprošeni młodži theologojo a z nimi študentaj phil. Muka a Holan, kaž tež dołholětny wěrny přečel a spě-chowař towařstwa Sorabika, knihikupc Pjech, z Imišom zeń-

džechu. To bě radostny wječor. Imiš wědžeše swojich młodych přečelow zahorić za jich pozdžiši nadawk a jím nuznotu wotmysleneho seminara rozestaja, tak zo wšitecy z radosću jeho přeprošenje do seminara přijachu, kotrehož započatk bu na 27. aug. postajeny. Hakle wokoło połnocy so či študenta z Imišom, kiž bě wšech tutón wječor za swojich hosći měl, rozžohnowachu.

Pónďelu, 27. aug. 1877, so či młodži študowacy jedyn po druhim Hodžíjskej farje bližachu, přečelnje wot Imiša a jeho lubosćiweje, nadobneje mandželskeje witani. Do domu zastupiwsí začuwachu so z dobom jako domach a domjacy: tak rozymještaj Imišec mandželskej so študentam kaž za nana a mać scinić. Bohusłowcy pak, z kotrymiž so Hodžíjski seminar wotewri, běchu čile: kandidataj theor. Khorla August Nowak z Rakec a Marćin Renč z Ketlic, študenéi theor. Jan Renč z Ketlic, Khorla Křižan ze Sćijec, Jan Křižan ze Sćijec, Herman Wjacka z Barta, a Pawoł Wjacka z Barta; woni wšitecy, mjez kotrymiž běstaj trójcy bratraj, namakachu hač do jenoho, Nowaka, kiž dla njedosahaceho městna na šuli nocowaše, na wobsaźnej farje bydło a połne, bohate zastaranje. Dnjowy khód wšě te štyri njedžele a kóždy kursus bywaše we wulkim a cyłym tónle: Rano něsto do 7 hodž. bě na korridorje, kiž nimo sparnych stwów, w kotrychž študenéi lěhachu, wjedžeše, Imišowy nic łahodny stup a z dobom jeho hłuboki a mócný, a tola mjehki hłós słyšeć: Moji lubi knježa, stawajće, stawajće! A či wołani so prócowachu, so ze swojich słódkich sonow zwuwić, sebi spař z wočow zetréc a so skónanje z čopłych poslećow zezběhać. W pačeřskiej stwě na nich snědanje čakaše. Po raňej modlitwje, kotruž mějachu wučomcy po rjadu čitać, naliwaše farařka kofej a Imiš dósta swoje mloko, kiž bě jeho wšedne snědanje. Nětko so w delnjej wulkej stwě wučba započa. Wučeř sedžeše za blidom horkach a z bokomaj blida wučomcy. Z wjetša so do serbščiny z někajkich němskich nabožnych knibow přełožowaše; jedyn po druhim by sadu přełožił, na čož by Imiš porjedzomne porjedził a potom bychu wšitecy sadu napisali, štož by Imiš nazajtra skorrigowane wróćo dał. Tole džělo, ze swačinu přetorhnjene, traješe z wjetša hač do wobjeda, kiž so w znatej pačeřskiej stwě wuži. Po wotpočinku hač do kofaja so wšitecy

zaso do džela dachu, při čimž by kóždy swój nadawk činił, pak předowanje dželał, pak mjeňsu němsku knižku přełożował, zo by so potom w serbskej rěci wudała, abo něsto podobne, hač by wječeř zaso wšitkich w paćfskej stwě zhromadžila. Po wječeri wšitey hišće w fararjowej stwě, cigaru kurjo, w živej rozmołwje z nim, khwilku sedžachu. Wěste dny bychu rano w 7 hodž. serbske džéci Hodžiskeje šule přišle, a jedyn ze študentow by z nimi w přitomnosći wšěch druhich katechesu džeržał, kiž by so wězo pozdžišo kritisowala. Te džéci pak bychu, kóžde wot farafki swój pražeńk dostawši, wjesołe zaso z fary na šulu běžałe. Sobotu dopołdnja bychu stawy seminara, nawjedowani wot swojego wođerja, po wsy horje do rjaneho Božeho domu čahnyli; a dwaj mjez nimi byštaj měšnisku drastu woblečenaj byłaj: tón mjeńcy, kiž měješe nazajtra předować, a tón, kiž měješe wotspěwać, měještaj wobaj před seminarom to swoje na pruhu prajić abo spěwać, zo by so Boža služba nazajtra derje radžila. Imiš měješe wótre wuchu a by to, štož by njedosahace było, porjedał. Njedželu by ta sama črjodžička do cyrkwe čahnyła, a hroza jimaše a traseše drje toho, kiž měješe předować, hdyz ducy po puću kemšerjow widžeše, kiž běchu přišli, džensa na njeho posłuchać. Ale Imišec knjez měješe čisće wosebity dar, z krótkim, jadriwym słowčkom struchłemu bojość wotehnać a jemu wutrobu khrobłu scinić. Při njedželskim wobjedże dosta předař z pokhwacym słowom wot wođerja seminara sławu, kiž tež zaso k dalšemu radosćiwemu dželu honješe. .

Štož pak je so wučilo, najlepje z přeňeje rozprawy spóznaješ, kotruž je Imiš wo přěnim kursu kultnemu ministerstwu podał. „Wšědnie sym“, tak wón piše, „sobustawy seminara 4, haj husto hač do 6 hodžinow rozwučował, zo mohli swoju maćeńu rěč za zastojnstwo prawje trjebać, při čimž sym wosebje na dogmatiske termini technici džiwał. Nimo toho sym wšědnie 2 hodžinje na přehladowanje jich pisnych dželov nałożał a sym při tym wšědnie hišće so z nimi rozrèčował kaž wo theologiskich, pastoralnych a cyrkwinskih prašenjach, tak tež wo serbskim pismowstwie. Někotre stawy lista na Galatiskich buchu z hrekskeho do łaćanskeho přełożowane a serbscy wułożowane. Kóždy měješe jene předowanje wudželać, kiž bu wot jenoho za to postajeneho re-

cenzenty a wote mnje kritisowane a přede wšemi sobustawami zwuporjedzane. Tajke bu to předowanje z hłowy wuknjene a před wosadu na klętce dzeržane. Dokelž pak ma kóždy serbski du-chowny tež němsku Božu służbę za swoich němskich wosadnych dzerzeć, je kóždy swoje serbske předowanje tež na měsće před němské wosadu němski dzeržał. Nimo předowanja je kóždy serbsku katechezu wudżelał a před džecimi dzeržał, při čimž sta-jenje praweho prašenja wjèle prócy činješe. A tola měješe so runje tole z džiwanjom nic jenož na pozdžišu pačefsku wučbu a na katechismusowu wučbu z dorosćenej młodzinu, ale tež na pozdžiši dušopastyrski wobkhad z wosadnymi połnje a dokładne nauwuknyć“.

„K tomu mam biše wosebje wuzběhnyć, zo su wšitcy, kiž su so na seminarje wobdzélili, so wysokemu ministerstwu za naprawjenje serbskeho kursa přez to džakowni wopokazali, zo su tu poskićenu skladnosć, so w swojej maćeřśinje wudokonjeć, z wopravdze intensivnej pilnosću a njesprócniewej wutrajnosću wukupili. Jich prózdniny buchu jim tak čas prówcow połnego študija. Nimale cylički džeń su džělali. Za to pak pokazowachu so jich postupowanja djeń wote dňa zjawnišo. Jako dopokazmo toho njech so tu to jene wuzběhnje: Tón w serbščinje najsłabši mjez nimi měješe we swojim prénim ekstemporalu 41 rěčnickich zmylkow a we swojim poslednim jenož 5.“

Z tuteje rozprawy je widzieć, zo so na Hodžijskej farje pil-nje džělaše. To pak nikomu wobčeźne njebě. Wèdzeše tola Imiš swoju wučbu tak zajimawu činić, zo so wšitcy jenož na nju wjeselachu. A dokelž by wón, njech by ze swojimi wučomcami za blidom sedžał abo z nimi cigaru kurił abo so z nimi w zahrodze abo po puću wukhodzował, přeco nadawk seminara we wočomaj měł a w rozmołwje wučił, bjez toho, zo by to štò prawje pytnył, rosćeše znajomość serbskeje rěče w seminaristach kaž sama wot so. Wosebje wažne bě w tym nastupanju tež to, zo bě knjeni farańka, Mila Imišowa, serbskeje rěče nic jenož móćna, ale zo ju tež rěčniscy a po pismje połnje wobknježeše, tak zo či młodzi knježa tež z jejneho rta samu dobru rěč slyšachu. Iniš pak jenož na hłowu swojich wučomcow njeskutkowaše, ale tež na jich wutrobu. Jara derje wèdzo, zo zwjertliwy jazyk jenož zymne

słowa rěči, kiž so nikoho njepřimnu, hdyž je wutroba zhrěla njeje, płodžeše wón na seminarje swojim posłucharjam lubosé k zastojnstwu, k cyrkwi, k Božemu słowu, ale pak tež lubosé k serbskej rěči a k serbskemu ludu do młodeje wutroby. Sobustawy prěnjeho seminara jara derje wědžachu, što činjachu, jako jemu hody 1877 jako wopokazmo swojeje džakownosće swoje na hałozy rysowanego štoma zestajane podobizny darichu, nad kostrymiž běchu słowa napisane: „Lubosé k narodnosći zahorjena njech płomjenja přec' wjetše dobudźe!“ Štyri njedžele rozwučowanja trajachu. Po swjedčeúskim poslednim wobjedźe, po kostrymž sebi wšitcy strowe zasowohladanje na farje za lěto přejachu, so seminar rozpušći. Z tym pak zwjazki mjez wučerjom a wučomcami na cyłe lěto rozwiazane njeběchu. Mějachu študentci něhdžé w Serbach žane předowanje džeržeć, bychu jo předy Imišej připóšali, zo by jo přehladał, a w prózdninach bychu husto k njemu pohladali, so jeho za to a tamne wo radu prašeli a přeco na farje lubje witani byli. Wosebje pak ma so tu wuzběhnyć, zo je Imiš z nimi wšemi we wobšernym listowanju wostał. Tři wulke fascikle, kiž ze samych listow tutych seminariestow wobsteja, su toho živy swědk. Wsë swoje wulke wopory na pjenjezech a na prócy je Imiš njesł za to, zo bychu serbske wosady předarjow měle, kotřiž bychu khmani byli, je wopravdze cyrkwinscy zastarać. Džaka wón při tym žanoho bladał njeje. A tola je jón měł. Zo bu Imiš po rjadu najprjedy z wysokim saskim rjadom, potom z titulom *licenciata* a pozdžišo samo *doctora theologiae h. c.* wuznamjeneny, je so z wulkeho džela z džiwanjom na wustojne wodženje jeho homiletiskeho seminara stało. Ale tež študentci sami a jich starši su jemu swój nutrny džak wobswědčeli. Jedyn nan piše: „Mój syn njemóže dowukhialić, kajku wopravdžitu nanowu a maćefnu lubosć staj Ty a Twoja knjeni mandželska wšem wopokazałoj, a ja so Tebi a Twojej mandželskej njemóžu dowudžakować atd.“ A jedyn študent pisaše mjez druhim takle: „Wy sće mje z tajkej přečelnosću witali a tajku lubosć mi wopokazali, kajkaž so hewak jenož synej wot nana a wot maćerje dostawa. Waš dom je mi druha domowina był. Z radosćowej wutrobu cheu so ja Wam, kaž nětko ze słowami, tak něhdy ze skutkom džakować! atd.“ Živy wu-

znam tutoho džaka namakamy tež w tej rozprawje, kotruž by starši seminaristow kóžde lěto po skónčenju tych 4 njedželi wo swojim a swojich towařšow wuknjenju na Lipsčansku theologisku fakultetu pósłał, kaž tež w tym swjedžénskim darje (poslèbornjeny kofejowy service), kiž jemu w lěće 1886 při skladnosći 10lětnego seminaroweho wobstaća wšitcy, kotriž běchu na seminarje pobylí, darichu z pismom, kiž měješe so, wot tehdomnišeho kaplana Křižana-Hodžijskeho zestajane, takle:

„Džesaty króć je so lětsa serbski předařski seminar w Hodžiju, wot krajneje cyrkwineje wyšnosće do Wašeje wustojneje ruki położeny, we Wašim domje wotdžeržał. Wjele prócy a džěla je so wot Was nałożowało. Wjele dobreho symjenja je so wot Was zwusywało, kiž nětko w lubych serbskich wosadach skhadža. Wam so džakuja serbske wosady. Wam so z hnutej wutrobu džakuja podpisani, kiž mějachu to wulke zbožo, pola Was přihotowanje za zamołwjenja połne, čežke džělo w Knjezowej wiñicy mjez Serbami dostać. Bóh zdžerž Wam móc, zo mohli hišće dołho skutkować k zbožu Božeho kralestwa!“

Zo tutón nowy wustaw, kajkežo hišće w Serbach ženje měli njeběchu, daloko a šero ko kedžbliwosć wubudžowaše, na tym so džiwać njemóžemy. Serbscy a němcy duchowni přikhadžachu, sebi jón bliže wobhladać. Ale tež druzy pobuchu ze swojim wopytom na farje w seminariskim času swědyc jeho džělawosće, kaž na př. Smoleř, Hórnik, biskop D. Wahl a druzy. Ale tež serbske wosady běchu bórzy wo tym zhoniłe, zo so w Hodžiju študená na serbske duchownske zastojnsta přihotuja. A tole njeběchu jenož sakske, ale tež pruske hornjołužiske serbske wosady słyšałe, hdžež bě runje tehdy tajki wulki njedostatk na serbskich duchownych, zo bě tam tehdy mjez 24 serbskimi farami runje 12 bjez serbskeho duchowneho a zo běchu někotre tütých wosadow hižom lěta dołho bjez duchowneho byłe. Tuž so tute wosady nětko na Imiša wobročachu, zo bychu z jeho seminara duchownych dostałe. W aktach seminara khowaju so listy, w kotrychž stawy cyrkwineje rady wosebje pruskich wosadow na hnujace wašnje swoju nuzu skorža a wo pomoc proša. Haj w lěće 1879 30. augusta, přińdze na radu Wojerowskeho superintendenty Karasa pod nawjedowanjom kublerja Wažnika 8 sobustawow

Sprječanskeje cyrkwinskeje rady do Hodžija na faru, zo bychu sebi tu za swoju wosyroćenu wosadu serbskeho fararja dobyli. Na wutrobu hnajace wašnje woni wo swojej duchownej nuzy powjedachu a woni tež swój daloki puć podarmo činili njeběchu. Rannež wšak tehdy tón wot nich dobyty kandidat Wjacka z Bartaskhori a tohodla k nim čahnyć njemóžeše, je tam něsto lět pozdžišo druhí serbski duchowny, mjenujcy kand. theor. Dobrucký z Mošowca, tež wot Imiša wuwučeny, čahnył. Tole wšo bě pak Imišej porst Boži, kiž jeho kročel dale pokazowaše, Hodžijski seminar bě tola samón saksi wustaw. Pokladnica sakskeho kultneho ministerstwa a, wot lěta 1887, pokladnica sakskeho konsistorstwa za njón płačeše, na ministerstwo a, wot lěta 1887, na sakske krajne konsistorstwo měješe so wot Imiša lětna rozprawa słać, a sakskim wosadam měješe cyłe naprawjenje služić. Tehdy pak runje w pruskich Serbach najbóle na serbskich duchownych pobrachowaše. Tuž so Imiš wo to prócować poča, zo bychu tež pruscy Serbia tajki wustaw za sebje dostali. Najprjedy ze superintendentom Karasom jednaše. Tola bjez wuspěcha. Ale Imiš so dale wědzeše. Jako runje na sakskej synodze přebywaše, poda so z Drježdán 21. meje 1881 do Barlinja, hdjež bu tón samy džen k wyšsemu presidentej ze Seydewitz přeprošeny, kiž jemu wozjewi, zo chce jeho nazajtra minister z Puttkammer přijeć. To so sta a při tym rěčeše minister tež wo założomnym předařskim seminarje za pruskich Serbow a wopraša so Imiša, hač by wón tež tón do swojeju rukow wzać chcył. Imiš wotmołwi, zo by to činił, hdy by minister z Gerber to dowolił. „To cheu wo tym ze swojim sakskim kollegu jednać, pósčeče mi jenož te pisne podlōžki“, rjekny minister. Tak bě wšo na hač nanajlepšim puću. We tom přeńdže z Puttkammer z kultneho ministerstwa do znutřkowneho a krótki čas pozdžišo přinjesechu „Šlezynske Nowiny“ te znate jědojtě a šćuwace nastawki přeciwo Serbam, a tak z wotmyslennego seminara za pruske serbske wosady ničo njebu. Imiš pak njebě žadyn muž, kiž by so ze žanym poraženjom na swojim puću zadžeržeć dał. Wjele študentow a kandidatow z Pruskeje je wón za hosći w swojim seminarje abo tež zwonkach seminarskeho časa we swojim domje měl a rozwučował a jim tak puć na serbsku faru twarił, na př.

kand. Lenika, pozdžišeho fararja w Klětnom, a dr. Haj jeho woči bladaštej hišće dale. Štyrjo młodzi Słowakojo su dlějši čas na Hodžíjskej farje wukli, Dobrucky, Hriwnak, Lauček a Dérer. Prěni je nětko serbski duchowny we Wojerecach, Lauček, kiž je lěta doho z pomocnym duchownym w Serbach byl, je nětko słowakski farař w Americy, druhaj dwaj běstaj tež hižo za serbske fary wuzwolenaj; Dérer pak dosta runje tehdy powołanje za fararja do Čornowic a jo přija, mjez tym zo Hriwnakowe postajenje za Wochožanskeho fararja spomnjene jědojte nastawki „Šlezynskeje Nowiny“ zadžewachu.

Wotmyslene bě, zo maju so na Hodžíjskej farje Serbja wuwučować, kiž hižo jako rodženi Serbja swoju mačeřnu rěč znaja, jeno zo maju so we njej wudokonjeć a prawu cyrkwinsku rěč nawuknyć. Z wjetša běchu tež wšitcy wučomcy serbsey. Tola pak zaso druzy, dokelž mějachu němsku mać, jara mało znajomstwa serbskeje rěče sobu přinjesechu, haj jedyn. stud. theol. Wałtař z Burkhardswały, bě rodženy Němc. A tola su tež éile serbski nawukli a posledniši nětko serbsku rěč tak wobknjeuje, zo jeho do nětčišich najlepších pěsnjerjow serbskeho luda ličimy. Sobustawy 1. kursa hižom horkach injenowachmy. K druhemu kursem w lěće 1878 zeńdzechu so zaso na 4 njedžele 27. augusta: Jan Renč, Herman Wjacka, Pawoł Wjacka, Handrij Měto z Wysokeje pola Rakec a Augustin Neufus z Čech, kiž pak je pozdžišo z duchownstwa wustupil.

Tuto lěto běše Imišowy swak, gymnasialny wučef emer. prof. dr. Pful, sobu na farje a je ze svojim bohatym rěčnískim wědzenjom stawam seminara jara spomožny byl.

Na 3. kursu, wot 20. aug. — 18. sept. 1879 wotdžeržanym, wobdželichu so: Pawoł Wjacka, Jan Křižan, Handrij Měto a Ernst Matek z Wajic.

Tež na nim bě prof. dr. Pful pomocny.

Sobustawy 4. kursa wot 19. aug.—18. sept. 1880 běchu: Jan Křižan, Ernst Matek a Handrij Měto.

W lěće 1881, wot 22. augusta — 17. sept. běchu přítomni: Handrij Měto, Ernst Matek a jako hósć Theodor Wičaz z Rychwalda.

W lěće 1882 wot 24. aug.—22. sept.: Ernst Matek, Jan Wałtař z Burkhardswaldy, Jan Handrik z Kubšic a jako hósć Theodor Wićaz.

W lěće 1883 wot 22. aug.—15. sept.: Jan Handrik, Jan Wałtař, Pawoł Jenč z Palowa a Pawoł Rjeda z Barta.

W lěće 1884 wot 1. sept.—27. sept.: Jan Wałtař, Jan Handrik, Pawoł Rjeda, Pawoł Jenč, Jan Golč z Rakec, Khorla Sykora z Wujězda a Kurt Henčka z Budyšina.

W lěće 1885 wot 31. aug.—26. sept.: P. Rjeda, P. Jenč, J. Golč, Kh. Sykora, K. Henčka a Ota Jurk z Łaza.

W lěće 1886 wot 16. aug.—12. sept.: P. Jenč, P. Rjeda, J. Golč, Kh. Sykora a K. Henčka.

W lěće 1887 wot 29. aug.—26. sept.: Golč, Sykora, Henčka a Matej Handrik z Jamnoho.

W lěće 1888 wot 20. aug.—15. sept.: M. Handrik, Moric Domaška z Nosaćic a Jan Mrózak z Hradšowa.

W lěće 1888 wot 22. aug.—20. sept.: či sami a August Dub z Wulkeje Zubornicy.

W lěće 1889 wot 24. aug.—19. sept.: Jan Mrózak, Moric Domaška, August Dub a Gustav Zahrjeńk z Hrodźišća.

W lěće 1890 wot 25. aug.—20. sept.: Moric Domaška, J. Mrózak, A. Dub a Marćin Domaška z Nosaćic.

W lěće 1891 wot 24. aug.—19. sept.: Moric Domaška, A. Dub a Zahrjeńk.

W lěće 1892 wot 22. aug.—17. sept.: A. Dub, G. Zahrjeńk, Moric Domaška a A. Mikela z Kumšic.

W lěće 1893 wot 21. aug.—16. sept.: G. Zahrjeńk, Moric Domaška, Jan Mikela, W. Nowy z Bórkowow, Arthur Sykora z Delnjeho Wujězda a W. Tyšeř z Mješic.

W lěće 1894 wot 20. aug.—15. sept.: A. Mikela, W. Tyšeř a Bogumił Šwjela ze Skjarbošca.

W lěće 1895 wot 19. aug.—14. sept.: či sami a Ota Wićaz z Khwaćic, Bjarnat Jurk z Łaza a G. Voigt z Klètnoho.

W lěće 1896 wot 24. aug.—28. sept.: Tyšeř, Wićaz, Rychtař z Krjebje, Wanka z Manjowa a Alfred Ryčeř z Delnjeho Wujězda.

W lěće 1897 wot 16. aug.—14. sept.: Tyšeř, Wićaz, Ryćer, G. Mrózak z Hrodzišća, Gerhard Golč z Rakec, kiž pozdžišo na juristisku fakultetu přestupi, a Rjeda ze Slepoho.

Kaž běchu wobdželerjo seminara přez najstaršeho kóžde lěto při wobzamknjenju swojich serbskich študijow rozprawu wo swojej wučbje na theologisku fakultetu do Lipska pósylali, tak so to tež tón króć, w lěće 1897, sta. Hdyž běchu w tutym pismje wšo nadrobnje zrozpisali, wobzamknychu swoju rozprawu z tuym přećom: „Bóh wšehomócy chcył dostojnemu wodžerzej našeho seminara, wysokočeśenemu knjezej far. D. Imišej, wšu jeho njesebićiwi lubośc k'nam bohaće zarunać! Wón chcył jeho, toho swérneho wučerja a zarađerja mlodych serbskich theologow, nam bišće prawje wjele lět zdžeržeć!“

Tak běchu w septembru 1897 pisali a 15. dec. samsněho lěta bižo stejachu při Imišowym rowje a přivołachu jemu poslednju dobru nóc do rowa. Z jeho smjeréu přesta seminar na Hodžíjskej farje, za to pak je so wot lěta 1898 na Hrodžišćanskej wotměwał.

Džesać lět je so po Imišowej smjeréi minylo, a hižo je tych, kiž běchu na seminarje jeho wučomey a nětko wjacy mjez živymi njebywaju, mała črjódžička. Khorla Křižan ze Sójec, kiž kermašnu njedželu 1877 we Hodžíju jako sobustaw seminara předowaše, bě z tym swoje prěnje a z dobom tež poslednje předowanje džeržał. Wón w starsiskim domje 11. meje 1878 wumře. Runje tak su swój zeński běh hižo dokonjeli: Marćin Domaška z Nosaćic a młodsi Sykora z Delnjeho Wujězda jako študentaj, Nowak jako farař w Klětnom, Měto jako farař w Husce a Ota Jurk jako farař w Mužakowje.

W Hodžíju, 22. jan. 1908.

J. Křižan, farař.

Přinosk z dolnoserbskieje phraseologije.

Zebřerał a pôdał *G. Šúčela.*

We swójom rozwijańu pyta rěc za rědnosciami we słowach a zukach, wóna zestajajo pódobne słowa, aby wótmyslone grono se pódawało we pšíjaznej formie. Take formalne kublańe rěcy se stava ze strony ludowego hulicowanja, wósebińe pak ze strony rozmysliwego spisaśela. Dolnoserbska

rěc niejo doněta wéle spisařow měla, kótarež znajuce pólnošć a bogatstwo ludoweje rěcy tež by rozníeli z wuňelskeju ruku rěc hobželaš a stvariš. Pſiduca zbérka hobpsiňojo pak z luda pak z pismow nazbérane pśinoski, z kótarychž se huznajo, kak jo rěc ze stroweje mócy rědne kwětki spložila abo kak su spisaře z hobmyslenim rědnou rěc huželali. Což se tudy pódawa niejo nic dospołnego, tež nedej wšykno ako dobre plášeš, ale pokazka dej to byš a zakładk, na kótaremž mózo se dalej žělaš.

Wat pśispomněniow hoznařeniju same licby, na pś. 53, 13 lětnik (1853) a licbnik (13) Bramborskego Casnika; T. = Tešnařowe autorstwo, P. g. = pobožne głosy z bratšojskeje gmejny (wót Tešnařa); pśp. = traktat pšešiwo paleūca (wót Tešnařa); bg. H. = bogi Heinrich; St. = Starkowe módlarske knigły; Ko. = Kósykowa serbska swajžba; Dk. = Duchowne kjarliže; ld. = z ludowych hust zapisane; hugrona bźez zisanego źrědla su wětšy žěl tež z Casnika, ale dokulž we swojich prědných zapiskach źrědlo běch zabył pśistajiš, tež tudy jo námogu daš.

I. Pódobne słowa z jadnakim zachopéníkom su k jadnej myslí zwězane.

pla teſe byš a bydliš bei dir ſein
und bleiben, 54, 30.
k dalšej a dlejšej wójne žur wei-
teren Fortſetzung des R., 56, 2.
z domu a z dwóru von Haus und
Hof, P. g. 12, 2.
z wélikim grimanim a grimota-
nim mit Poſtern und Donneru,
57, 10.
grozny a grëšny ſchrecklich und
jündhaft, 55, 31.
groznoscí a grëchy ſchreckliche
Sünden, 54, 6.
do hušwu a do hutšoby ins Øhr
und Herz, 54, 10.
k huebe a k lužytku zu Nutz
und Frommen, 59, 4.
chamorný a chripaty klapprig u.
wackelig, 53, 41.
wón jo kichaš a kjachaš ſchrecklich
gehuſtet, ld.
kléb a kulki Butter u. Brot, 55, 28.
kóza a kósei Haut und Knochen,
56, 48.
wón niejo nie ako kóžka a knožka,
ld.

wót knězow a kněžkow von hohen
und geringen Herren, 54, 36.
za krala a kněza, 53, 13.
kšiwa a škoda Schaden und
Leid, 56, 24.
lutosć a lubosć mitleidsvolle Liebe,
54, 36.
lutosciwy a lubosciwy, 54, 47.
móć a mudrość Macht und Weis-
heit, 56, 11.
z mócou a z mjacom mit Feuer
und Schwert, 56, 38.
kaž mloko a mjud wie Milch und
Honig, 53, 41.
plac a plišć, plišć a płac Weinen
und Heulen, T. ld.
pokorńe a spokojně ſtill und zu-
frieden, 56, 25.
lēc pól abo pólny ob ganz oder
halb voll.
pfeki a pódlu kreuz und quer,
53, 30.
proch a poſek Staub und Asche
55, 43.
maš rědnus a rypnuš = du müſt
dich anstrengen, ld.

słobro a złoto Silber und Gold, pssp. 10.	węfocy a węsty fest überzeugt, 53, 36.
stachu se statki es wurden Taten getan, 54, 44.	z wójnskeju a wójnafskeju mu- drosciu, 54, 20.
tešnica a tužycia Jammer und Elenč, 53, 34.	wójafske a wójnske nazgońeňa, 57, 15.
těachota a tešnica Angst und Ge- fahr, 55, 37.	zachadowaš a zachapinaš ver- fahren und vorgehen, 54, 43.
wěra a wójna Glaubenskampf, 53, 20.	zamotaš a zamoliš ganz verwirren, ld.
wěstosć a wěrnost unbedingte Wahrheit, 54, 26.	zmęšane a zmušone ganz konfuš, 58, 40.
wězés a wičeš durch Augenschein wissen, wězecy a wičeey, wě a wiči, niewěze a niewiže, 55, 2; 55, 16.	wón zo a żarzy na měr er wünscht aufrichtig Frieden, 54, 4.
wóna je to wězela a wěrila, 58, 31.	żony a żowki Frauen u. Mädelchen, 53, 43.
	žraša žrěš freſſen u. faufen, pssp. 19.

II. Słowa z jadnakim huzukowanym su mjazy sobu zwęzane.

běšo a zěšo zlě es ging in allen Stückien ſchlecht, 56, 1.	se gibaš a zwigaš ſich muruhig erheben, 60, 19.
wóni se biju a ryju wó něco ſie ſtreiten und ſchlagen ſidj, 54, 9; ryše a biše, pssp. 13.	glaški a flaški Gläſer u. Flaſchen, Ko.
na wšyknie boki a rogi Ecken und Winkel, 57, 35; 60, 1.	grabaj a ſkrabaj gründlich aus- harken, 93, 3.
bórkotańe a piſpotanańe Murmeln und Brummen, 55, 1.	graſe a smjaſe, smjaſe a graſe, luſtiges Spiel, eitel Frohsinn, T.
wójna něbužo wěcej žednych hoprow braš a žraš, 56, 20.	gubki a zubki mykocu = man iſt eifrig beim Eſſen und Er- zählen, pssp.
eyneńe a žyweńe Tun und Leben, 53, 16.	gubki a zubki by jogo chudego hujědli, 57, 42.
žyweńe a cyneńe Leben und Treiben, 53, 34	hawkane a kjawkańe Bellen und Kleffen, 59, 14.
daloko a šyroko weit und breit, ld.	wón jo jekotał a mjakotał, až žeden člowek ſejo tomu roz- meł er hat zusammengestottert, . . . , ld.
dalej a ſyrefj viel weiter, 54, 15.	klaskańe a praskańe Knallen und Klatſchen, 54, 39.
dłypaś a klapaś hämmern und flöpfen (ſejcowańe).	krotke a ſłodke cowanie ein kurzer angenehmer Traum, 59.
drapaś a ſkrabaś traſeu u. kneifen;	z krotkim a ze ſłodkim kurz und gut, ld.
drapjo a ſkrabjo, ſkrabju a drapju, Ko.	
dychaty a kjachaty, asthmatisj,	
ld.	

- luže a muže du hokoło verdächtige Leute gehen umher (agiterend), 55, 2; kake to muže a luže su, 56, 48.
- morkoču a borkoču murnelni und brummen, 55, 36.
- nerodniki a ňegodniki Nichtsmühe und Unnichtsgute, 53, 33.
- nuzkańe a tluskańe Drängen und Drücken, 55, 30.
- nuza a hobuza Not und Elend, 56, 16.
- pališ a smališ brennen und sengen: pale a smale, 53, 9; palachu a smalachu, 53, 45; palecy a smalecy wětš ein glühend heißer Wind, 58, 29.
- plodny a gódnny fruchtbar und günstig, P. g. 13, 8.
- pšechytaču a pšeptyaču sie durchwühlten und durchsuchten, 93, 14; pšechytał a pšeptytał, 93, 43.
- pśichodny a zachodny der fünftige u. der vergangene, ld. pśimety a zawfety ergriffen und eingesperrt, 58, 9.
- pśinasc a pśiwjasć auf jede Weise herbeischaffen, 57, 4.
- rěšco a mešco, reinigt gründlich, 52, 9.
- rogi a brogi eine große Fülle, 54, 39.
- se rozpyriš a rozgóríš (rozgryiš), sich ganz erbittern, 54, 41.
- slězy a přezy hinten und vorn, 55, 2, wěcej naslědk ako napředk, 54, 38; ňewězechu wěcej napředk a naslědk, 56, 12.
- spapaš a slapaš vernaschen und verzechen, 07, 5.
- zož ned stogow a bfogow ňewiži wo er keinen greifbaren Nutzen sieht 53, 43.
- to jo bylo swari a warı das war unverständliches Zeug, ld. šklicki a lžycki Teller und Löffel, Ko.
- tak a znak, so und entgegengeſetzt. tkachu a zachu webten und wirften, 93, 41.
- tluste a guste dic und fej, 57, 24.
- wón twari a žari er spart und baut, Ko.
- aby wižela a wěžela damit sie aus eigner Auschauung wiſſe, 58, 33; aby joho ňewiželi a ňewěželi, 56, 51.
- mój humožnik a huzbožnik mein Heiland und Erretter.
- dajmy se wjasć a pasć wir wollen uns führen und leiten lassen.
- zaryty — zabyty begraben und vergessen, ld.
- zažyte a zabyte geheilt und vergeßt, 58, 31.
- zablužony a zasužony verirrt und verdammt, 53, 26.
- złosći a groznosci greuliche Schandtaten, 53, 33.
- Bog pyta zmilne a pilne tatańow Gott sucht gnädig und eifrig, 92, 32.
- zwěrina a perina Wild und Geflügel 58, 31 (32?).
- zož a což wo und wie, 53, 7.
- żywotk a dobytk Gut und Blut, bg. H.
- wele šarowaňa a mało carowaňa viel Arbeit, wenig Lohn, 55, 36.
- se poweda a hórkoco, se šumi a řepoco man munkelt und flüstert, 55, 1.
- nuza starosc, boli a žalosć, T.
- žišo a wólažšo, pšosćo a póräjšo, T.
- myslachu se, až budu kšasne a glucne a su žalosne a mucne, 55, 36.

swójo wojnstwo su na drugu drogu a na drugu nogu spó- rali sie haben ihr Heer von Grund aus reorganisiert, 56, 10. což (w) Woškalaſe abo na Knoraſe se jo stało was hier oder dort geschehen, 57, 43 (Wóškalawa jo wjas pla Wětoſowa, Kno-

rawa pla Chóſebuza, hobej wsy ſínamej dobreje chwalby). cogodla howacak togodla až 54, 19. wóna jo wězela dobru radu a drogu ku mne ſie hat gewußt, daß es bei mir guten Rat gibt, und da hat ſie auch den Weg gefunden, Id.

III. Slowa pódobneje mysli su zwězane.

wón bawri a ſlenči er ſchwaſt und quaſſcht, Id.

cyste a bytſe rein und klar, 54, 34.

chóroſe a bóloſc ſchmerzvolle Krankheit, 55, 12.

wón náma hukusyš a hułamaſ (hułomiſ) er hat nichts zu beißen und zu brechen, Id.

huklaſe a hupokazaſ zeigen und beweisen, 57, 1.

jo chopilo gluraſ a ſagaſ es begann zu gießen und zu donnern, Id.

wšykne husoke a wónake alle hochangefehnen, 58, 6; te wé-like a husoke a hucone, 55, 14 (T.).

wóni drapju a grěbocu se dalej, 55, 7.

hoblico zdrapane a skusane, 55, 47. bratš pšeſiwo bratšu stupa a se zwiga, 54, 19.

za cymž se južo dawno stoj a pleſi wonach man ſchon lange trachtet und ſich ſehnt, 59, 7.

jomu se módri a pisani pſed wócyma ihm wird's blau und grau vor den Augen, 57, 36. tseriſ a jochtaſ jagen und traben, Ko.

wabiſ a góniſ treiben und locken. na nogo mrocyš a zmyrkaſ finſter und vorwurfsvoll bliſken, 58, 12.

mierweſe a ſemſeſe dichtes Ge-wiuniel, 59, 9.

úeběſo za nim daniž smuga daniž cera es war keine Spur von ihm vorhanden, 60, 18.

rubaki a wójaki draufgehende Soldaten, 55, 14.

stukotaſ a wónozeſ jämmerlich ſtöhnen, 58, 9.

služobnik a komornik, Kammer-dieneſ, pſp. 7.

pomocnica a služabnica, 54, 36. wójaki a brodaki verwildert aus-ſehende Soldaten, 58, 9.

smarkawa a kichawa Schnupfen und Huſten, pſp. 10.

bludne a hopacne irrig und ver-ſehrt, pſp. 25.

nuzne a tužne traurig und jämmer-lich, 58, 36.

rad a lube herzlich gern, 54, 33. marsny a ſpěſny höchſt eilig, 55, 39.

hušy budu klincaſ a ſwerbeſ die Ohren werden klingen und jucken, 53, 42.

wóstajaſ a ſpuſčaſ ganz und gar aufgeben, 53, 51.

ſe ſtaſjaſ a zapěraſ ſich ſträuben und ſtemmen, 54, 22 (5).

pódtlocyſ a pónižyſ unterdrücken und demütigen, 54, 22.

kiſo ſe a gibjo es gärt allenthalben, 54, 31.

pšosyš a pšegraňaš inſtändig
bitten, T.
pšosony a póžedany herzlichſt
eingelaßen, 54, 33.
se pisaniš a sčaniš glänzen und
funſeln, 57, 24.
zežraš a póžrěš ganz verſchlingen,
56, 20.
ńerod a ńestatk llart und llntat,
54, 47.
ńestatk a ńepocynk llntat und
llnsitte, 55, 31.
ńamaju a ńeznaju ſie haben und
fennen ničt, 54, 31.

ńeznaju a ńewěfe ſennen über-
haupt ničt, 55, 7.
šarmuju a ſepocu a zogole a
wółaju (sc. zběžkafé), 54, 19.
wójujomy a kopjomy a drapjo-
my a ryjomy a ſarmujomy
(sc. wójaki pšed twardnicu),
55, 2.
zagraňaš a póškaš a mjawkaš a
chwališ a cesciš, 54, 44.
wón (der Demokrat) se jerešy a
šeperi a pluwa (swóju górní-
wośc pokazujacy), 57, 42.

IV. Wšakorake komposita jadnakich słow su zwězane.

hugrono a zagrono Auſtrede und
Entſchuldigung, pšp. 6; zagrono
a hugrono, 54, 34; hugroniš
a zagroniš, 53, 15; se hugra-
ňaš a zagraňaš, ld.
hukazowaš a pšíkazowaš an-
ordnen und befehlen, P. g. 12,
3; won hukaza a pšíkaza,
56, 24.
hugnany a zagnany mit Schimpf
vertrieben, 53, 14.
huznał a póznał gründlich er-
kannt, 53, 43; genau wieder-
erkannt, 58, 8.
huklaš a rozklaš eingehend er-
klären.
wón ńehuňejo a ńerozňejo to
er verſteht das garnicht, 55,
47.
hucuš a zacuš, ausſpüren, 55,
22.
hobstaš a wóstaš gut beſtehen,
ld.
hobstojańe a zastojanje Besorgung
und Verwaltung, 55, 10.
žiši su pšišli a hujšli Kinder ſind
gekommen und gegangen, ld.

se psihucyš a nahucyš ſich ganz
gewöhnen, 56, 11.
zapsinieš a hupſinieš erfolgreich
angreifen, 55, 2.
pokaž a pšíkaž zeige und weife,
Ko.
pomožco a wymožco mě helft mir
und rettet mich, 54, 28.
rozchytaju a zachytaju verwerfen
und zerstreuen, 55, 2.
rozinet a huineł recht verstanden,
54, 19.
schowaš a hobchowaš ſorgfältig
bewahren, 56, 8.
wótstupeńe a hustupeńe Abfall
und Austritt, 56, 23.
zaplašíš a huplašíš alles bezahlen,
58, 8.
zachada a huchada nimmt ab
und vergeht, 56, 8.
zakšyš a pokšyš recht verdecken,
55, 14; pódobne: pšíkšyš a
zakšyš.
zbity a do sińeri zabity zu Tode
geföhlagten, 57, 25.
za se a na se für ſich und an
ſich, 54, 31.

V. Jadnake komposita ušakorakich slow.

dobyś a dostaś sicher gewinnen, 54, 43; 59, 8.	rozpoznanie a rozpominańe Unterweisung und Ermahnung, 53, 39.
dopuszcenie a dowózne Treu und Glauben, 52, 13.	se wótwzaś a wózeliś sich trezen, 58, 22.
granica jo hobstajona a hobsaj- żona beſeht und gesperrt, 49, 47.	zabity a zadušony gebrängt voll, ld.
hubojany a hustarany voll Angst und Sorgen, 57, 35.	wójna jo zachopjona a zapalona iſt entbraunt, 53, 47.
hugnas a huchytas wegſchreßen. huzgomiš a huznaš erforschen und erfemien, 54, 42.	aby se zakopało a zagrębało da- mit es vergraben und vergeffen werde, 53, 41.
naglēd a nalog Sitte und Ge- wohnheit, 53, 43.	zaręzaś a zabijaś töten und schläg- ten, 54, 28.
nalubēne a nachwaleńe Verspre- chen und Anpreisen, 58, 25.	zaslužyś a zaželaś sich verdienet und erarbeiten, 53, 37.
ńam'zo a ńoco łamū und will nidt, 53, 48; pódobne: ńekše a nebudu, 53, 52, ńok a ne- budu, 54, 4, niejed a ńamožo, 54, 23.	zawęzony a zaslępjony verführt und verbündet, 54, 15.
se pšebiś a pšeryś sich durch- schlagen, 54, 48.	zawity a zamęsony verwickelt, 60.
psegłedany a psegptyany durch- ſucht und durchforscht, 55, 4.	zawity a zaplešony verwickelt, 56, 15.
pšiscynijo a pšidawa er gibt Zu- lagen und Geschenke, ld.	zažewowaś a zapocynaś Mat und Tat hindern, 50, 2.
	nikomu napśelubo a nikomu na- pśesivoleinem zu Freud und leinem zu Leid, 54, 38.

VI. Simplicia su ze swójimi kompositami zestajone.

wóni su se bili a zbili sie haben sich geprügelt und sich dabei kurz und klein geschlagen, 55, 29.	bōže kazni a pšikazni Gottes Ge- bote und Sätzung, 57, 10.
du-li pojdu-li ob sie gehen oder noch gehen werden, 54, 20.	kup a pšekup Handel u. Wandel, 53, 24.
mjasoce du a pšejdu, die Monate kommen und gehen, 55, 14.	kupce a pšekupce Käufer und Verkäufer.
cakaś a docakaś glücklich erwarten, 59, 21.	jadność a zdjadność feste Einigkeit, 57, 31.
se hobrośi a rosiś sich gründlich bekehren, 56, 18; se hobraśaś a rośaś, 56, 20; z rośenim a hobrośenim k Bogu, 55, 34.	mōć a pomoc Macht und Hilfe. wón móžo a pšemožo er łamū es wirklid, 54, 20; 56, 8. pytaju a hopytaju bitten alle Mittel auf, 53, 19.

wěra a dowěra Glaube und Vertrauen, 59,
wěriš a dowěriš glauben und vertrauen, 56, 23.
wójnu wjasć a huwjasć führen und beendigen.
zo paleńc wězo a zaćezo zu welchem Ende der Brannthein führt, 55, 30.
wóni ksę gromaze se žywisi a dożywiſ sie wollen bis an ihr Ende zusammen leben, 56, 17.
z błota a z niebłota aus dem Spreewald und allen umliegenden Ortschaften, 59, 40.
te wšake brodaki a niebrodaki die Klugredner aus Stadt und Land, 59, 44 (?).

brodate a niebrodate witkaře Kammegeſſer, Windbeutel, 57, 42.
loganow brodatych a niebrodatych Tagediebe mit und ohne Bart, 55, 36.
kenž swój wjazym a newjazym góne die ihr Wesen oder vielmehr Unwesen treiben.
kumpanow hobrytych a niehobrytych mehr oder weniger fragliches Gefindel, 55, 36.
coś abo niccoś, ksę abo nieksę nolens volens, 55, 7.
wěrnost abo newěrnost takiego słowa ob das Gerücht wahr ist oder nicht, 54, 27.

VII. Pširownosći.

wón jo hopity ak' skóck, psp. 15.
hogramny ak' drapawa, psp. 16.
słépy kaž drémota, 54, 44.
ta jo chuda ako žabka na lopéniku, ld.
Casnik jo jim kaž wóslonašk (we) wóce der 3. ist iñnen ein Dorn im Auge, 57, 43.
wónej stej ako law a wójca sie siud wie Hund und Kähe, ld.
ja som ako ptašk na galuzi iñ din innumer auf dem Sprunge, ld.
(zeleznica jo za wěstu wjas) ako krowa pó šelešu wie eine frisch-melfende Kuh (dokulž fiskus wele zakladka dawa), ld.
te zísi tam su wše ako žyži (dodulž nikomu wót Boga niegrońe), ld.
kóne a krowy stoje w grozi ako sliniki, 58, 20.
ty stojš kaž słup do zeńe zabity, 54.

wón stoj pódla pšiglědujuec kaž byk z kónopjow, 58, 12.
hokolo gaňaš kaž rokitowe kře (t. j. nícesany a nírešny lieberlid), 54, 37.
ten chójzí ako zywawa pó lúzach (t. j. wón nic niezela), ld.
Francozariki se wjasele nic hynacej ako zísi na jatšy, 59, 33.
wón jo se tšešl ako pšezeno 53, 10.
wóni glědaju hokoło se kaž bruki, 54.
jim źo guba kaž ſapotawa (t. j. námogu chylki změrom byš).
někogo do měcha zatkaš kaž huļojetego kóta, 55, 2.
město dobys kaž z twarogom skibu (t. j. tak lažko), 55, 2.
wóni kidnu se dołoj kaž muchy, kótarež su muchoraza hobežrali, 55, 7.
wójaki mogu hutšobu měš kaž zbórk (t. j. kšute byš), 56, 10.

we paleńcu se kupaś kaž kacka
we wóze, 57, 20.

wón se póra ako chudy kral do
wójny, 57, 42.

ty sejžiš ak tlusty Dytšo (Dutšo)
bu jiſt wie ein Fettwanſt da,
57, 41.

to se třasa ako žísele na duſe,
ld.

to rězo ako sřeslo (t. j.: wóno je
tupe), ld.

wóna muſi ako riſ we wóze, Id.
wóni běchu ako něpſawe pě-
něze: wóni pſízechu pſece zas,
59, 43.

tak aby nocny jagař ſek, 54, 40.
tak aby z ruku hobroſit, běchu
prozne ſie waren im Handmu-
drehen leer, 56, 47.

to běſo jej tak wele, gab něchten
do starego gjarnca deril (t. j.
wóno běſo jej wšo jano), 57, 12..

Ležownostne mjena w Serbach.

Ze zapiskow kr. st. archiva podał dr. Jurij Pilk.

Našemu njezapomnitemu Hórniķej mamy so za tu službu-
džakować, zo je jako prěni a to hižo w lěće 1864 na to pokazał,
kajku wažnosé ležownostne mjena našeje domizny maju, a zo-
je prěnju zběrku tajkich mjénov w Časopisu M. S. XVIII, 336—
344 wozjewił. Jeho sčehowaše na tutym puću Dr. Muka a to
najprjódey z małym nastawkom: „Abraham Frencl jako serbski
topograf“ (Čas. M. S. XXXIV, 117—121), w kotrymž so na le-
žownostne mjena, kiž pak tam w přewulkej ličbje njenakbadžamy,
w dosahacej měrje džiwa. Z wosebje wuspěcha połnym nastor-
kom, zo bychu so ležownostne mjena hromadžowałe, bu to, zo
Dr. Muka, swoju Statistiku Serbowstwa zestajujey, knježich du-
chownych w sakskej Łužicy nawabi, zo bychu ležownostne mjena
zapisowali a jemu sħali.*). Što so při tym nabromadži, bywaje-
za pozdžiše přepytowanja wulecy wažne, je wotcišcane w Časop.
M. S. XXXVII, 3—110, 125—159; XXXVIII, 3—120; XXXIX,
3—224 a IXL, 36—53. Mjez tym bě naš wučeny Rostok,
kotryž z wotwrijenymaj wóčkomaj a wuchomaj přez svoju do-
miznu pućowaše, swoju wulku zběrku ležownostnych mjénov
skónčit. Zo so wona w Čas. M. S. XL, 3—50 wozjewi, bě něsto-
jara wažne. K tutej wobšernej zběrcy so pozdžišo tež dodawki.

*.) W Delnjej Łužicy je wón sam a w pruskej Hornjej Łužicy z po-
mocu Mateja Handrika (tehdy stud. theol.) zběrał.

Red.

wozjewichu, wot Muki Čas. M. S. XL, 54—56, a wot Rostoka samoho XL, 136—138 a XLI, 32, 33. Zda so, zo maju Serbja nadawk, ležownostne mjena hromadźeć, za dopjelnjeny, přetož nimo dweju nastawkow, wot Hórnika: „Wjesne mjena z l. 1534, Čas. M. S. XLV, 58—62, a wot Muki, Čas. M. S. XLVII, 127—130, njebu wo tutych wěcach ničo wjacy wozjewjene. Wěsće směmy tež my Serbja z cyłym prawom na to hordzi być, zo smy bižo jene džělo dokonjeli, z kotrymž so Němcy našeho kraja hakle zaběrać počinaju.*). Wulka kniha ležownostnych mjenow sakskeho kraja, kotruž chce kralowska komissija za stawizny wudać, započina so hakle přihotować. Tola my njesměmy při tym hač dotal doeptym zawostać, so dale njeprócujo, ldyž chcemy woprawdze džěl měć na tutym džěle wótceho kraja. Su-li so wše w ludu hišće žiwe mjena wusłedžiłe a zapisane, dyrbimy za druhimi žórlami za tuto džělo slědžiće. Najmjenje drje jich wě, zo bu hižo w l. 1835, potajkim dołho do Hórnika a Rostoka, wjele ležownostnych mjenow serbskeho kralestwa nahromadženych. Sta so to po postajenju kral. sakskeho knježerstwa. Wosoby, kotrež na jednotliwych městnach sudniske prawa wukonjachu, mějachu so z jich napisanjom zaběrać a zhotowjene zapiski přepodać. Z nich je so nam ličba zdörperzała a khowa so w kral. błownym statnym archivje**). Z tuteje zběrki dowolamy sebi to zdželić, štož naš serbski kraj nastupa. Při tom my, dokelž so jenož na dokumenty złożujemy, na to njedžiwamy, hač so hižo spomnjene ležownostne mjena, jednotliwe abo tež we wjetšeji ličbje, w zapiskach, w spočatku tutoho zawoda naspomnjenyech, namakuju.

Prjedy hač tutu zběrku tu w Časopisu dach wozjewić, je ju na próstwu redaktora Časopisa kn. stud. theor. Karl Wyrgač

*) A to na nastork ze strony Serbow, kaž bu tež sakske narodopisne towarzystwo „Verein für Sächsische Volkskunde“ w l. 1897 na nastork a pohonjowanje ze strony Serbow założone.
Red.

**) Locat 42070 „Bautzen“. — Tež znaty němski wučenc Paul Kühnel je ležownostne mjena cyłeje (sakskeje a pruskeje) Hornjeje Lužicy hromadźił a pod napismom: „Die slavischen Orts- und Flurnamen der Oberlausitz“ w „Neues Lausitzer Magazin“ zw. LXVI sll. a we wosebitých wotcišcach (Lipsk, Köhler, 1891 sll.) wozjewił.
Red.

z Delnjeho Wunjowa na to wašnje přehladał a rekognosćirował, zo je do wšitkich tu přikhaćacych wsow so podał a so tam pola nawědzitych ludži naprašował, hač tam te we mojim zapisku podate ležownostne mjena hišće maju abo kotre ležownosće to džē su a kak so džensa serbski abo tež ta a druga němski woznamjenujo pomjenuja. Za tutu pomoc a prōcu sym jemu ja z knjezom redaktorom wutrobnje džakowny a cheych jemu tež tu zjawnje swój džak wuprajic.

Jurij Pilk.

1. Błowašecy: a) Na Bolborčanskim: Bolborčanska pastwa, Bolborčanski puć, Bolborčanski hat, Kalnišće, Błowašowski hłuboki puć, Bolborčanske lěski, Zady wsy, W zahrodze, Husitska hora. — b) Na Debrikečanskim (Debričanskim): Při pastwištu.

2. Brěza: Das Kostfeld (Hosćinske polo? — nětko njeznate), Husčanski puć, Njezdašowski puć, Cokowske keřki, Pola cyhelńče, Wowča kupjel, Die Brächer, sing. (nětko njeznate), Cokowska šćežka, Łuka pola hata, Wulke polo, W dubach, Čorna woda, Mordański doł, Linjana hrjebja, Seńchowski puć, Seńchowska šćežka, Pastwišća, Pola Handrikec keřekow, Žičanski puć, Zady Kridlec, Sucha Łuka.

3. Debrikecy: Bóšorowska šćežka, Jančanski puć, Khójnowy lěsk, Róžk, Hodžíjski puć, Hłuboki puć, Wowča pastwa, Nowiny, Lady, Čorna hora, Zemičanska hora.

4. Bolborcy: a) Ryéeřkubło: Hodžíjski puć, Klin, Při Błowašowskim puću, Linjane jamy, Pola běleho kamjenja, Mały hat = Hatk, Pola Typelšenki, Za wětrnikom, Pod wětrnikom, Khróstý. — b) Gmejna: W Zasonkach, Při małej měšćanskej drózy, Hunjowski (Wunjowski) kemšacy puć, Mały klin, Při kemšacym puću, Při Hornjo-Wunjowskej mjezy, Hunjowski dwórski puć, Měšćanska droba, Zady kowańje, Při hatku, Kamjeńčanska droba, Wojerowska droba, Lešawski puć; Mały papruš, Hela, Purcik (?), Wulke polo, Wulki klin, Hora, Prěnja hora, Druha hora, Šěroki zahon, Wódnik, Łučka, Zadne polo, Poslenje polo, Wulki jězor, Wińca (lěs), Sucha Łuka, Gmejnska Łuka, W haće, Zahončik, Zady wsy, Při Pawlikec Dubje, Mały Zahončik, Při Praskowskim puću.

5. Kamjenjej pola Rakec: Stróżanska śčežka, Wulka hrjebjja, Mała hrjebja, Stróżanski puć, Pastwiščo, Pěskowe jamy, Stary hat. Stara droha, Stary puć, Kruwjaca pastwa, Stare haćenje, Rožkowč (hat). Paćic hat. Pachmanec hat. Farski hat (w Nowej wsys), Čecheč bat. Pěščank (hat), Mały Cyhelńci hatk.

6. Koslow: Kruwjaca pastwa, Dobroščanski puć, W kamjenjach (polo), Liščan-hat. Njeswański puć, Šešowski puć, Šešowska hora, Liša-hora, Dobroščanska hora, Sernjanska hora. Na dubrawach (polo), Wjesny hat, Nowoščan-puć, Schorinch (polo, nětko njeznate), Würg-Bolle, ein Feld (nětko njeznate; snano wjeŕchne polo), Lady, Dzělošča (lada). Stara Kulowska droha, Jitčan-hat, Podkhójny (pola), Jězor. Na dołach abo tež Milina, Hajk (pastwiščo z keŕkami), Klin (polo), W Rokošinach (łuka z lěsom), W Nakowach abo tež Jabluńka (polo), Nakowa (łuka), Suche łuki, Kosy hrjebja (keŕki), Nowa łuka, Křižna łuka, Rakečan-puć.

7. Komorow pola Rakec: Na Ždžarowskej mjezy, Hórki, Šibač, Trupjanski puć, Trancy. Dołhi zahon, Mały zahon, Kutlank (hat), Kulowski puć, Čerwjeny zahon abo čerwjene polo, Koćanski puć, Nowy hat, Pola wětrnika, Łuh (hat), Ždžark (hat), Pola Trupina, Při drohowym haće, Gmejnska łuža, Hajn, Wólšowy hat = Wólšank, Za korčmu, Haćicy, Wotrowcy, Linjana hrjebja, Kowarny kóne, Slowča hrjebja, Rozpuć při puéniku, Za dworam. Rybańja, Podlěsy, Mjez ławami, Ze wsys puć, Linjane polo = Na linach, Nowa hrjebja, Wulke łuki, Nowe łuki. Rěka. Pod přěrowami, Hutowa (tymješčo), za Frejhrjebju, Pjeńkač (hat), Gmejnski hat, Wólšank (hat), Bělač (hat).

8. Hnašecy: a) pola: Zeleny puć, Křemjeń, W křemjeñjach, Zahony, Dubjo, Pod ladami, Ronołcy, Na dołach, Za džěloščemi, Při Dzěchorowskim puću, Pola Słónkec, Na skałach, Pola kruwjaceho puća, Wódnik, Na Hórkach (ze Słónkencami so mjezujo), Jězory, Hoščina, Němšicy, Kliny (na němski Keile). — b) łuki: Za hunami, W dubjach, We ławkach, Lipiny, Pod Hoščinu, Pod hrodom, We łubach, Delnje łuki. — c) keŕki: W brodach, Buk, Po (pola) łuhow, W Barownach za horu, Čeleńcy abo Na horje (z Bělymi Noslicami so mjezujo), Pola buka, Na přěrowach abo w přěrowje, Pola běleho

kamjenja, Wósliča hora (z Bělymi Noslicami so mjezujo), Sed-
lašenc (k wječoru z Bělymi Noslicami mjezujo), Na ladach, Na
Hošćinje, Při Šprjewi (pastwišće).

9. Hornja Hórka: a) Na hamtskim: Domjaca zahroda, Wulki zahon, Při Budarjec boku, Wosrjedź, Budarjec pola, Při knježim boku, Při īuci, Pola hory, Brylec Nowina, Při zabrodže, Při Budarjec muri, Šenkec hora, Mlónska hora, Habšec īuka, Při pólonym puéu, Dołhe zahony, Heja, Iěsna īuka, Srjedźna lěsna īuka, Delnja lěsna īuka, Pola Debsčanskeho puća.
— b) Na knježim: Delnje polo, Haj, īuka w Haju, w Haju (mjezujo ze Čornymi Noslicami), Delne zahony, Sucha īuka, Pod lěsom, Při wowčej horje, Pod wowčej horu, Za bróžnu, Pody wsu, Kupa, Bastaj (nowe mjeno, drje wot wobsedžerja ležownosće, papjernika Fischeria nałożene). — c) Na Ryérjec kuble (k ranju wsy): Konjaca īuka, Pěskowa hórka, Hluboka īuka, Hora, Wulki zahon, Mokra īuka, Wuzki zahon, Při kefkach, Małe polo, Polo při kefkach.

10. Delni Wunjow: We wólsinkach, Pola Smochćic, Na Lešawkach, W Čězkach, Za īukami, Pod Stróšćom, Na Němcu, Na liškach, Na buzkim, Za hatom, Kalna zahroda, Podwosty, W Khrostach, Pod mjezu, Pola Lešawy, Za zahrodami, Na wińcę, W klonach, W Hajkach.

(Pokračowanje.)

Serbske Metaforiske Hrona.

Dozběrka † Jana Radyserba - Wjele.

We wulkej syle zawostajenych pismow našeho njezapomněteho wótčinea Radyserba-Wjela namakach mjez druhim tež dodawki k jeho wubjernej zběrcy „Metaforiske Hrona Hornjołužiskich Serbow“ w Časopisu 1901, str. 5 sll. a 1905, str. 3 sll. a str. 106 sll. a we Łužicy lětniku 1905 kaž tež we wosebitej knižcy wozjewjenej. Na moju próstwu běše kn. farař emer. Martin Urban w Budyšinje tak dobrý a je tute dodawki swěru přehladał a z hižo wozjewjenej ztěrku přirunovał a pódla wšitko, štož je tam hižo wotčisane, wumaznył, za čož jemu redaktor tu swój najwutrobiši džak wupraja. Tak přehladane a hdjež bě trjeba sporjeđzane so tu nětko Radyserbowe dozběrki

wozjewjeju. Też wonie swědča jasnje za bohatosć, wobraznosć a wuraznosć našeje lubeje serbskeje maćeřščiny. Redaktor.

I. *Prěni džčl.*

Bać. Kóčka basničku baje. — Bać so. Na přazach so ba-
bjace basnički baja. — Bać so. Tón woheńč so zasparnje baje.
— Bachtać kormjene łzè. — Bajaty kaž stara basnička. — Bar-
bić. Čerta běleho barbić. — Barbić někomu nós. — B. Slepemu pyšnje barbié. — B. Wsě swoje nječinki barbić. — Bě-
dny kaž Hiob. — Běhać. Jejna česé za njej běha (tež: woła). —
B. Wón po korčmach běha. — B. Wón k rěčnikam běha. —
B. Wona do Krupki běha. — B. Wona na wotpuski běha.
— Běhaty kaž kóhlica. — Běla a hladka kaž kobjel. — Běle kaž
zakécta třešen. — Bělić z wuhlom. — Bělić někomu jejka. —
Běrtlować so hač do rowa. — Běrtlować so z enzym brěmjenjom.
— Bězeć. Jemu do tyła běži. — B. Jemu židki brjuch běži. —
B. Ji sylzy z čurami běžachu. — B. Jim woda do rče běži. —
B. Wo šiju po babu bězeć. — B. Za tři pjenježki hač do Urjež-
džan bězeć. — Bić. Do keřka bić. — Bić slepeho kokota (hra).
— Bić. To bij čert do škórcow! — B. To do nosa bije. — B.
To do pjenjez bije. — B. To do wušow bije. — B. Jemu Němc
na hubu bije. — B. Ju wšak módrú, ale nic mudru bić. — Bić
so na wutrobu. — Bić so z pjaséu do duri. — Bić so za swojim
prawom. — Bić. To budža so (po wójnje) štyri žónske wo jene
mužace kholowy bić. — B. Wón wšitko na jene kopyto bije.
— Bić wósla a wóslíčerja měnić. — Bity wšudże kaž pos. —
Bjakać na wužitne wučby. — Bjez posleńcy kaž rača džera. —
Bjez winy w kłódze kaž japoštoł Pawoł. — Błaznić so z kuntku.
— Błysknyć na teho pjerska. — Blěda, jako by so sydka wu-
stróžała. — Bližić so. Z nim so k swjatojek bliži. — Bluwać
jèd na dušnych ludži. — Bojeć so za żonu. — Bolić. Jeho wsě
włosy na hłowje bola. — Bosć. Wón z nosom mróčele bodže.
Bosć so. Wón so z cělcami bodže. — Brać kože (muž, kiž kože
bjerje). — Brać sebi khwile. — Brjodaty kaž Hiob. — Brodžaty
kaž dundak. — Być čisteje wutroby. — Być čěsnjenym k radže.
— Być čežkeje myслe. — Być kachlicy přilěpjeny. — Być ka-
pon w kurjencu. — Być maćeřne wóčko (ta holčka). — Być na-

nowe złotko (tón synk). — Być dżewjećoch rjemjesłow a z dżesatym slěpc. — Być. To bě babilonska měšeńca. — B. To by djas (był)! — Być na sebi z knjezom. — Być sam swój knjez. — Być. Temu je Hadam kmotr hył. — B. To widzeć je twoja żałosć. — B. To był śwjerč! — Być wowcyne spodobańcko. — Być. To je tajki nócný hawron. — B. To je tajki płowaś. — B. To je za tych lepe (nic slepe) dosć. — B. To je wjelkej mucha. — B. Tón je pjate koło we wozu. — B. Wón je na rybarnjach młody. — B. To je temu bězmanej runjewon strowe. — B. To su drjewjane kachle. — B. Wón je na bożej prawdze. — B. Wón je tajki twjerdy suk. — B. Wón je z tej wècu na prěnim kóncu. — Być. Wón je na wšech hasach a kwasach. — B. Wón je tež tón prawy swjate. — B. Wón je na wšech hozdžikach. — B. Wón je tam pječeny a warjeny. — B. Wón je wšón zajětřeny. — B. Wón je we džedowskich lètach. — Być. Wón je z Kukec. — B. Wón je hišće pod nosom mokry. — B. Wón je z Khudowa. — B. Wón je za wušomaj hišće syry. — B. Wón je z pakostnicy. — B. Wona je jara k ludzom. — B. Wona je lědy z pjeluchow. — B. Wona je stara basnička. — B. Wona je tajka swinjaca měšawa. — Być za psy dobre. — Być. Z tym je swjatok. — Bydlić. Ze zmijicu w jenym přebytku bydlić. — Bydlić po dwémaj skhodomaj. — Bydlić. Wón tak we srěnich woknach bydli.

Capać na holcy. — Cofać przed zaměrjenym čělcom. — Cycać. Rancu přez lěpjeńcu cycać. — Cydzíć lubočinki. — Cyganić po cyłym swěće. — Cyrkać hnójnicu na dobre mjena.

Čakać bjez kónca časy. — Čerpać pokoja z Božeho słowa. — Čerpać předowanje z hľuboka. — Čerwjene kaž brusnicy. — Čerwjene kaž zrałe šipki. — Čerwjene nohi kaž na mrózu husy. — Činić křiwe koleska. — Činić lišče khawzy. — Činić milske kročele. — Činić před sudníkom kwakle. — Činić sekle z rěčemi. — Činić sornjace kročałki. — Činić rjeńko před wočemi. — Činić so słodkeho pola knježich. — Činić sebi prawo. — Činić so cuzy (drohi). — Činić so muža. — Činić wulkej woči (na tu wèc). — Činić. To ludzom wulke woči čini. — Činić. Wona nórty z pjenježkow čini. — Čisćić so. Wčera wječor so-wjèle hwěžkow čisćeše. — Čislić bože hwěžki na njebjesach. —

Čiste kaž nowe spěwańska. — Čiste kaž slěborne žórleško. — Čornić sobučeladnych. — Čorny kaž móras. — Čorny kaž wuhlef (wuchlowy holan). — Črjewić so do džěla. — Čumpać so. Kralowske tróny móza so tež čumpać.

Čahać černje někomu z riče. — Čahać druhim khlěb ze šije. — Čahać kocora ze susodom. — Čahać knjezej do wina. — Čahać padnjenych za włosy z błota. — Čahać po hermankach. — Čahać robočanam kožu přez wuši. — Čahać swój wšedny khlěb z wody. — Čahać z hatow wulke měchi pjenjez. — Čekać. Před njej wšitke šerjenja čekaju. — Č. Wšitke włosy su jemu z hłowy čekłe. — Čeknyć. Jemu je pos z měru čeknył. — Čicha kaž kwětka. — Čisnyć klumpać do hołbjow. — Čisnyć někomu kamjeń do wokna. — Čišinko kaž hwězki éahnu. — Čma, jako by kołmazu kidał. — Čma, zo by motyku powěsnyć móhl. — Čma, zo by sekera wiśała. — Čmowić so ze zawisću. — Čmowić so na sydne džělo. — Čopłe kaž lišče rukajey. — Čopło kaž za pjecakom.

Dać bamboru słyšeć. — Dać dobro prosyć. — Dać. Kokoš za jejo dać. — Dać kóždej snadnej wècy rjane lico. — Dać lučwo na sebi khastwić. — Dać pjeńki na sebi kałać. — Dać. Daj hólcej krošik a potom dži sam. — D. Daj zwadnym wěcam spać. — Dać sebi pře wić rěpu sadžeć. — Dać so do někoho. — Dać so do hića (dešća, sněha, krupow). — Dać so do pića. — Dać so na prečki. — Dać so někomu do włosów. — Dać so pijalcam wucycać. — Dać so pře ničo wo ničo do pukow. — Dać so wołam bosć. — Dać (na klětcy) wotprošować. — Dać šesé bjez nórta. — Dać wjele dobreho prajić. — Dać wjelkej do wowčeńje. — Dać wšemu prawe toporo. — Dać žonje wotešku. — Dajic. Z cuzym njech so cuzy daji. — Dakać. Wona po kóždym dariku daka. — Dawać. Někomu božemje dawać. — Dawać sebi ptače mjena. (Hra.) — Dawać z wjesełej ruku. — Dawać z połnymi pažemi. — Dawać. Žito lětsa zboha derje dawa. — Dejić kruwu za rohi. — Doběhać. Wón je na swěće doběhał. — Dobić. Pjenjez dobić njemóžeš. — Dobri sej su, kaž psy a kóčki. — Dobri sej su, kaž wjelki a psy. — Dodać. Wón je sebi ze Židami dodał. — Dohnać kubło z čelcom. — Dokhodžić. Wona je samadruha dokhodžiła. — Dołušćić so jadra.

— Dolemić nałamanu wutrobu. — Dóńc. Hilžiny čas je dōšoł. — Dóńc so. Wona je so dōšla. — Dorazyć. Doraž tu škleńcu (piwa). — Do wočow zdrjeny, jako by w rowje poležał. — Dra-paé so za wušomaj. — Drěć na ludži rić. — Drěć sej hubu na ludži. — Drěć so přez černje. — Drobne kaž mjetlowe hnidki. — Dué do wólnja. — Duć zezady. — Duchać. Džensa ze sněba ducha. — Dusyć. Jeho khodojta dusy. — Dyrić. To jemu do nosa dyri. — Džakować so z towařstwa. — Džeć so. Jemu so wo wulkich hrodach džije. — Džeć so. Ji so wo zelenym wuchačku džije — Džeć so. Jim dyrbi so wo čerći džeć. — Džěćiskam kiprej kaž tón stary Eli. — Džědžíć prózdny kolč. — Džělać wot šěrho ranja hač do slepej nocy. — Džělać wotawu prjedy syna. — Dželić. Wón z hłódnym poslenju krjeňčku dželi. — Džeržeć. Cyła wjes na nju džerži. — Džeržeć njehornu khlamu. — Džeržeć. Džeržeć mi to k dobroće. — Džeržeć potajne złoby. — Džeržeć so k božemu domu. — Džeržeć wjelka za wuši. — Džeržeć. Wón mało na so džerži. — Dž. Wón ruku nad syrotkach džerži. — Dž. Wón wulke kruchi do so džerži. — Džeržeć so. Wón so božich slabjenjow džerži. — Džeržeć so. Ji so hišće škorpawka wopuški džerži. — Džeržeć so. Pjelcha so ji hišće riče džerži. — Džeržeć so k božemu domu. — Džeržeć wuhora za wopuš. — Džiwać něčejich njezrałych lětkow. — Džiwać so wuwalši (wuwalwši) woči.

Gramny, zo wohryzki eyca.

Hajić staru serbsku sprawnosć. — Haćić. Jemu so na jazyku haći. — H. Mi so w žilach krej haći. — Hanibować so do šije. — Hanjeć za swětnej česću. — Harować dla pjenježka. — Harować. Džensa wětrec hólcý haruja. — Hasnyć. Jemu je swěca we čornej čmi hasła. — H. Wbohemu poslednju škričku nadžije hasnyć. — Hašeć woheń ze słomu. — Hašeć zwadny woheń z piwom a winom. — Hašeć. Jemu zerničcy hašatej. — Helćić so z bězmanskim prakom. — Hercować na lik a škorodej. — Hibać so. Često so hiba. — Hić. Dži čělcej že nazdala z puća. — H. Dži kroško; polak dže sem! — H. Dži do šiškow! — Hić lěnjemu wołej na kožu. — Hić na nabočnu khěžku. — Hić na prěki. — Hić na přesčěhu. — Hić na, raniše (scil.

kemše). — Hić na rozkhad. — Hić na rozpušć. — Hić na slepe zbože. — Hić na slepu nadžiju. — Hić na swoju potrjebu. — Hić na wèste (wo njewjesćinske słowo). — Hić po słónčku do hribow. — Hić po bożej šćežcy. — Hić. Ta jèdž jemu k mocam dže. — Hić. Tatkich kadlow kopa na masku dže. — Hić so wupoćić. — Hić. Słónčko w boži doměk dže. — Hić w prostej mérje. — Hidžié česak a šćéc. — Hinyé. Ji róže na ličkomaj hinu. — Hładkować wše škropawizny. — Hładžić hłowu z wochnièku. — Hłodny kaž w kapałcy myška. — Hłodny, zo mohł z wjelkami wuć. — Hłodžić za knježim blidom. — Hłupa a při tom tak wušna kaž husyca. — Hłupy kaž woselske žrèbjo. — Hłupy, zo móhli hłupych z nim łożić. — Hłupy, zo móhli słomu khmutać a kamjenje přikusować. — Hładać hosći na kermušu. — Hładać sebi na kóněk nosa. — Hładać synoweje hnady. — Hładać so pře woči. — Hładać. To je złe a hrozno hładać. — Hnuć sebi žiłku. — Hnućić z dubowym retlom. — Hnojić k zbožu. — Hnić z lénjotu. — Hnojić kraje z čłowjecej krvju. — Hódny njeje, zo by joh' z wózhorom zarazył. — Hodžić so. Jemu so kóžda hila hodži. — Hojić křiwdy z móšnju. — Hojić njepřečelam bolace rany. — Hojne kaž jórđanska woda. — Hojne kaž woda ze studnje swjateje Marje. — Hołdować brjuchnej. — Homlkować. Njebo so homlkuje. — Honić. Džensa so wonka kocory honja. — Honjeny kaž mucha ze šklè. — Hordžić so z čepčeřskej hubu. — Honić bože džéco. — Honić njetopyrja někomu z hłowy. — Honić pačeřki. — Honić rumpodicha. — Horbate kaž knoteščata łuka. — Horda kaž pastyrjec holea w swěatych črijach. — Horić so ze žahlej žadosću. — Hórkę kaž z połonom żołę. — Hórsić so na kóždy próšk. — Hotować jèzdyny kwas. — Howić. Jemu brónske hozdze howja. — H. Jemu kóžde wjedro howi. — H. Temu pod rukomaj howi. — Hrabać. Za nami tak hroza hrabaše. — Hrać čorneho Pětera (z khartami). — Hrać kbudu babu. — Hrać z dobrackom slepeho. — Hrać z překlepanej kóstku. — Hrèć so při susodžic pjecaku. — Hrëšić na Božu hnadu. — Hrëšić so na někoho. — Hrimać na njepokutnu wosadu (pop). — Hrjebać. Jeho w swědomju hrjeba. — Hrozyé. Jemu čorne njewjedro hrozy. — Hrubby kaž konjacy drač. — Huntorić so na kóždy byzdžik. — Husćić so na pje-

racha. — Hwèzdzić so. Jich émica so hwèzdzi. — Hwizdać. Wón wjele hwizdow hwizda.

Jachlić za piwom a winom. — Jakotać před wosobnymi. — Jankować ćelace żatko. — Jasne kaž jutrowne słónčko. — Jasne kaž na słónčku rosa (rosowe kapki). — Jasnić so w mhłowejcej hłowje. — Jebać z wjelčimi sylzami. — Jebać z hładkim jazykom. — Jebać z liščimaj wočomaj. — Jěć na někoho. — Jěć za zwadu. — Jědojte kaž na jětra nôhće. — Jere kaž ścehel. — Jězdžić po dyrdomejach. — Jednać z blešemi wina. — Jednać so z hórkim dyrbjenjom. — Jednać so. Tu so w hłowu jedna. — Jednać so z božim křižikom. — Jěscé cuzy khlěb. — Jěscé kołbasu bjez khlěba. — Jěscé mèd z lapawu. — Jěscé kralowy khlěb (komisny khlěb). — Jěscé pècnu dań. — Jěscé wšèdne z widličkami (a mało ze žlicu). — Jěscé pimpus z jehličku. — Jěscé z korchom. — Jěscé sylzacy khlěb. — Jěscé z wisatymaj wušomaj. — Jěscé ze swojej šklički. — Jěscé z pròzdrojne šklički. — Jětřic so na njekrasnika. — Jězdžić po dyrdomejach. — Jimać so. Jeho so bože dary jimaju. — Jimać so. Jeho so dobre słowo jima. — Jimać so. Jeje so mačeŕne swarje jimaju.

Kać so z Judašom. — Kać so z Pěterom. — Kadžić někomu do wočow. — Kadžić z woruchom. — Kałać. Jeho wšelke černje kałaja. — Kałać. Mje w boku kała. — Kałać do šeršenjow. — Kałać do wočow z pawjacej pychu. — Kałać do wušow z kóncojtej rěcu. — Kałać na někim drjewo. — Kałać psy dwór wot dwora khodźo. — Kałać. Wósty jeho we wtrobje kałaju. — Kapolić winnikej balsam do ranow. — Kawkać wudżerawski woči. — Kazać někomu na pěc. (Lěz mi na pěc!) — Kćéc. Ji ličcy z róžemi kćejetej. — Kćéc někomu puki. — Kćéc. Ji rójojta myslička kćejje. — Keklować z wóhnjom. — Kidać połona do mjedu. — Kipić z lutej swjatoséu. — Kipić ze salomonskéj mudroséu. — Kipry, zo móhł wožni na słónčku zmjerznyé. — Kiwać z mjedowej pomazku. — Kiwać ze słódkim wóčkom. — Kłasć ćežke brémjo na łahodku. — Kłasć krwawne dawki na poddanow. — Kłasć młodym holcam kosyďla. — Kłasć próstwu na wutrobu. — Kłasć rucy do klinu. — Kłasć winu ze sebje na drubich. — Kłasć zadżewki do puća. — Kłóć. To jeho

do nosa kłó. — Klečeć z modlitwami pod swjatym křižom. — Klepać. Wón budźe šće z twojimi koścemi krušwy ze štoma klepać. — Klijieć złamane přečelstwo. — Klinić swój pľuh njelepje. — Kludžić ječibjela. — Klinkać ze starym kožuchom na wulku kołbasu. — Kobjelkuja so mróčałki. — Kocorować so z pódlanami. — Kołkaty kaž jěž. — Kopać so za tajnej wěcu. — Kopić zahle wuhlo na něčeju hłowu. — Kopić wětrikowe hory. — Kopnyć někoho do hwiždzele. — Kormić z pluwiznami. — Kować bosy konje na woškrot. — Kózdy dzeń hinajki. runje kaž kóždu nóc měsačk. — Krać čeleďzi čeńke tašałki kołbasy. — Kralować wo wsy. — Krěnić nós na kóždu prócku. — Křewić wutle duše z božim słowom. — Křipić zuby na kóždy njerjádk. — Křiwić poddanam prawo. — Křiwić prawdu za połnu móšeń. — Křiżować swoje chcyćiwe čelo. — Křižować. Tam so puće křižuja. — Krjepić maćeńny row ze sylzami. — Krjepić ze swječenej wodu. — Krótšiē wostudu ze štyrjom i klankami. — Krutnyć. Jemu wutroba krutnje. — Kruty kaž kowany muž. — Kruty kaž spytany wójnař. — Krwawić. Ji wutroba z rozkaćem **krwawi**. — Kryć swoje njepočinki z rjanej płachtu. — Kubłać so z pilnymaj rukomaj. — Kubłać wopušcene syrotki z miłotnej ruku. — Kudžerić. Mi so myslе kudžerjachu. — Kuknyć do susodstwa. — Kulić. Jemu je so nimo kulilo. — Kulojte kaž bróžne wrota. — Kulojte kaž tačel (tarčel). — Kupać so w palencu. — Kupić sebi w korćmje kuražu. — Kupić za krošik a za toleř předać. — Kupować za pjeć porstow. — Kusać so na prošerjow. — Kusać sylzacy khlèb. — Kusnyć do hórkeho jabłoka. — Kusnyć. Ju je někajka čmjeła kusła. — Kuši kaž małušk. — Kuši kaž palc. — Kuši kaž stawčk porsta. — Kuši kaž wudyšk. — Kutlić zhnidličene šipki. — Kwěkać so. Jejny pozłotk so kwěka. — Kwikać. Jemu kwikawa (sowka) na mary kwika. — Khablać so. Jemu so kubleško khabla. — Khablać so: wěra a nadžija. — Khawzować za hračkowskim blidom. — Khětrować djasowske činki. — Khileć wuši k poniżnej próstwie. — Khileć so na sudny dzeń. — Khmjelić brěčku z wowčim bahnom. — Khmjelić zabawu ze směškami. — Khmutać na stary dzeń plěśniwe skórčički. — Khodžić často po droždze. — Khodžić. Mi tak w brjuše khodži. — Kh. Na nju złobicy khodža.

— Khodžić na paćerje. — Khodžić na žeńtwu. — Khodžić porstach. — Khodžić po pěnej dani. — Khodžić. Wona w ślewejku khodži. — Khodžić zbrinkotana. — Khodžić z móšničku w cyrkwi.

Łakać w kuće za twjelku stejo. — Łamać sebi błowu. — Łamać. Teho hólčka róst łama. — Łamać Němca na jazyku. — Łamać so do domu. — Łazyé knježim do zadka (też: do-rče). — Łazyé na samu kromu. — Łazyé uěkomu pod kij. — Łazyé spochi na šiju. — Łbać sebi do móšnje. — Łojić na słowach. — Łojić liški z liškami. — Łojić ryby na pěsku. — Łojić so na tykancy.

Lahnyé. Jeho kury złote putki labnu. — Leć do so tu helsku juchu. — Lěhać na žnjach w khłódku. — Lěhać. Wona sama lěha. — Lěni, zo so lehnyć boji stawanja dla. — Lěni, zo so wječor jutříšeho ranja boji. — Lězé z riću na stóm (kol). — Ležeć mi spochi we wušomaj. — Ležeć we posledních tutach. — Libotate kaž żabjacy njerk. — Lišćić so k bohatym holcam. — Lizać so pola někoho. — Lizać knježim rucy. — Lózkeje mysle kaž za pjecu wětřik. — Lubozna kaž tujawka. — Lubozna kaž młoda njewesta w borée. — Lutować prut na hólčiska.

Masnyć na bolace z mjechkim porstom. — Masnyć. Wón je tam na wótre masnył. — Mazać do huby. — Mazać někomu miedowe cały. — Mazać khribjet z kijom. — Mazać sudnika ze slěbornej ruku. — Mazać z butru połč. — Mazane klachi, zo móhł rěpu na nje syé. — Měć barjacej stopje. — Měć. Wón ma błudne džéci z džowku. — Měć cyrkwinske tolerje w zaku. — Měć čežki jazyk. — Měć dobry spad. — Měć hišće twarohowe kosće. — Měć husto saznu (popjelnu) srjedu. — Měć jeleńske nohi. — Měć koło. Wcera měješe měsačko koło. — Měć Judasowu smjeré. — Měć. Kóždy ma swój wužat. — M. Kóždy ma swoje wósty a černje. — Měć kraholči nós. — Měć krawče stawčki. — Měć kriwe puće a ščežki. — Měć łoskočiwej wuši. — Měć lědy suchi khlèb. — Měć mjelčacy jazyk. — Měć padušne kluče. — Měć po křiznach hakle kwas. — Měć psowu čubawu. — Měć pyřnu šćepu w khribječe. — Měć roboćana so stepć. — Měć selenu a khmjelenu rěč. — Měć Serba za cygana. — Měć

so tak we srěnich woknach. — Měć so w stronu. — Měć so z wětra. — Měć. Wón ma spochi horjacu šiju. — Měć sykorku na nosu. — Měć sydne džělo. — M. Wón ma wjele šule. — Měć w nohomaj wěčneho Žida. — Měć we wutroby žurka. — Měć wokoło wutroby škrutu. — Měć wulkerozynki w myslach (we hłowje). — Měć wysoke hrody we hłowje. — Měć za donoški z posledka myto. — Měć zhniły (też: smjerdzacy) kónc. — Měć žehliwe jatra. — Měrić złotki na klobuki. — Měwać někomu poslednju česć. — Miłko kaž meje njedželu wječor. — Minyć so z wětrom. — Mjechke kaž moškowe lěhwješko. — Mjechki kaž linak. — Mjerzaca kaž čmjeła. — Mjerzacy tak, zo sebi włosy z korjenjom torha. — Mjesć puće ze suknju. — Mjesć před cuzymi durjemi. — Mjetać kamjenje knježim do woknow. — Mjetać konja. — Mjetać na rwački. — Mjetać pjenjezy z woknami won. — Mjetać so přez hłowu. — Mjetać tolerje za kroškami. — Mjetać z haru do wopornej šklički. — Mjetać z hłowu. — Mjetać z tolerjemi wokoło sebje. — Mjetać złemu duchej do khlamy. — Młóćić lěniczej khribjet. — Młóćić ričizny. — Młóćić hłuche woklepje. — Młóćić włóžnu pšeńcu. — Młóćić z kórca. — Młóćić z psowymi cypami. — Mocować so zaso brjoha. — Módruske kaž lenowe kćewk. — Módruske kaž njezapomnički. — Modžić so za kaponjacym jejom. — Modžić so za zajęćim twarožkom. — Motać na kliboru. — Motać na kuše motedło. — Motać so kurjeny z korčmy. — Motać. Wona jeho mota. — Mózlować. Spochi we wuśach mózluješ. — Mrěć hłodu. — Mrěć zymu. — Mróćić so na někoho. — Mrowić so z kemšerjemi. — Mućić čistu wěru z błudom. — M. Jemu so za čołom mući. — Mućić so. Mi so w hłowje mući. — Mudrować ze slepej dušu. — Mudry kaž Salomonowy móť. — Mudry, zo jemu mudrosć ze wšěch pótnych džerkow kipi. — Mumlić suche skórčički. — Mutna kaž kruwa, hdyž je rěznik po čelko pobyl. — Myć. Mazine nohi z prutom myć. — Myć sebi swědomje z pokutnym skutkom. — Myć so. Wona so w sylzach myje. — Mydlić někomu woči. — Myslić sebi spochi na swój sudny džen.

Na pódnože sadženy. — Na šmotawe kopyto bity. — Načinić lěkaſtwo z jěda. — Načinić. To wulkich wočow načini. — Načinić ženiczej lubočinkow. — Načinić staršim šedžiwu hłowu.

— Načahować džělawe dny. — Načahować džělačerjam piwo a palenc. — Načahować. Ta na kózdy próšk šiju načahuje. — Nadostać so. Ji je so wot cyganki nadostało (też: „so stało“). — Nadpjerać. Kotry čert je tebje na to nadpjerał? — Nadrjebić sebi pola někoho. — Naduwać so z kowtom. — Nahnać nuznu kopicu pjenjez. — Najęć sebi poł kraja smjerćow. — Najěsc so do syteje wole. — Nakazać so w émowych časach. — Nakładować so z padzjerjom. — Nakopić wulke hory lžow. — Nakupić sebi swědkow. — Nakhileć wuši na pokorne próstwy. — Nakhilić so. Dženj je so nakhilił. — Nalězć. Wón je wulkich pjenjez nalězł. — N. Z tym člowjekom nalězeš wšow. — Nalubić mjedowych dnjow. — Namakować njezhubjene wěcy. — Namasać. To slepy z kiješkom namasa. — Namazać smyk z łojowej swěčku. — Namleć bělých wosuchow ze snjećojtej pšeńcy. — Namołwjeć wowcku na wjelka. — Na-mrěć so. Jemu je so złota majka namrěla. — Namydlíć. Tebi su woči namydlili. — Namyslić. Wón je sebi paradizow namyslił. — Nańc. Něhdy sněhi nańdu. — Nańc sebi. Tam sebi bolacu hłowu nańdzeš. — Nańc sebi. Što měniš sebi w Němcach nańc? — Napasć swoje lawske deno. — Napić so. Jich woł je so něhdy z našeje īuze napił. — Napinać poslednje truny. — Napinać. Truny prošiō napinaj — Napjec sebi bruskow. — Napraskać bjez měry dôłha. — Naprascić pyšnych bajkow. — Naprascić. Wón je mjierzankow napřadł. — Naprawjeć błudzacych na prawy puć. — Narěćec. To je čert narěčał. — Narodzić so. Wón je so za hunami narodził. — Nasadžeć někomu wšow do kožucha. — Nasadžeć sebi. Tón je sebi běkhov do łoża nasadzał. — Nasadžeć. Wón móže sudnikiej sadžakow nasadžeć. — Nasadzować so z cyganskim ludžiskom. — Naskiwlić nam połnej wuši. — Natykać so na wulkej kołbasy. — Nawalić so: błyśk a hrom. — Nawarić. Temu su makojców nawarili. — N. Te su jemu lubočinki na-warife. — Nawoblec pó-ćmje jehļu. — Nawrócić skét a wóz k sebi. — Nawuknyć pod křižom rucy stykować a kolena zhibować. — Nazymnić so psowje dny. — Nězna kaž kwětka na młodej jabłoncy. — Nězna kaž rózowy pupk, hdyž hubku wočinja. — Nimo, jako by miknył. — Nimo kaž łożnše lěto. — Njebyć. Jim žane dorče njejsu. — Njebyć na jazyk khro-

my. — Njebyć. Na tej polijoncy ani škrička njeje. — Njebyć nihdy žana dosaha. — Njebyć po dobrom. — Njebyć při sebi. — Njebyć selene a khmjelene. — Njebyć. Tam njeje nic rada nic hnada. — Nje wjele ducha. — Njebyć. Wona jemu wjacy hódz njeje. — Njebyć. Wona wjacy sama njeje. — N. Wona žane młodzo wjacy njeje. — Njećeknyć. Kara tebi njećeknje. — Njedać khudemu wujej do jstwy. — Njedać piwej wokisnyć. — Njedać sebi do móšnje pohladnyć. — Njedać słužobnym powodychnyć. — Njedać so za Janka měć. — Njedać wjelkej do wowčeńje. — Njedać wot so ni křik ani pik. — Njedawać. Ta kruwa džensa njedawa. — Njedótkliwy kaž knjezowy nós. — Njehladać. Smjerć njehlada na ničeje lěta. — Njechać. Jemu žana wučba do nypicy njecha. — N. Ta jědž jim do šije njecha. — Njejětrić so. Wot toho so za štyri lěta žana šija jětriła njeje. — Njemasylna, zo sej njewě jehły nawlec. — Njemasylna, kaž džěćo, kiž pomazku do pěska pušća. — Njeměć w nopje žanych mozhow. — Njemóc ze šklě do huby trjechić. — Njemóc sebi fajfy (trubki) tobaka natykać. — Njemóc. Sej njemóžu za to, zo žaby njemóža rěčeć. — N. Wón njemóže na žitnu ūbju. — Njemóc žaneje škleńcy połneje widzeć. — Njeć. To rozpismo na žane bróżne wrota njeńdze. — N. Tón žebrak nam ze šije njeńdze. — N. Wona jemu z pjatow njeńdze. — Njepłodne kaž pěsknica. — Njepopřaty, hač tak wšón do wočow žoltnje. — Njepopřeć. Wón jim wóćkow njepopřeje. — Njeprińć. Njeprińdż so při našim pjecaku wohréć. — Njerodzić wo šewsku brunu jušku. — Njerodzić. Woklepanca wona za ženicha njerodzi. — Njesć. Ty swoje stawy w brěmješku domoj ponjeseš. — Njesć kisale brěmjo. — Njesć. Jich kury jeja z dwěmaj čworkomaj njesu. — Njesłodžić. Jemu ani najlepši kus njesłodži. — Njesměć pjaty wotwlac. — Njesměć so hrjebnyć a rypnyć. — Njesměć ni piknyć ni miknyć. — Njestarać. To was ničo njestara. — Njetrěbny kaž někajki přismyk. — Njetrěbny kaž štěrky kmótr. — Njetrěbny kaž pjate koło za wóz (we wozu). — Njewědzeć. Či ženje žadyn wo ničim ničo njewědža. — Njewědzeć so. Baba so k nim njewě. — Njewědzeć so. Wón so z kefka njewě. — Njewěrjacy kaž Domaš. — Njewobstajny kaž płowaš. — Njewohladnyć. Wón so tež za najrjeńšej ani njewohladnje. — Nje-

wustaty kaž célc. — Njezaspěwać. Temu žadyn skowrončk wjacy njezaspěwa. — Njeznate kaž sudny džeń. — Nocować ze zwěrinu. — Nochować před wolacymi widłami. — Nosyć džěci na wutrobje. — Nosyć. Ty drje sy mučeńki nosył? — N. Wona plicy a kleski po dworach nosy. — Nosyć pačeřki. — Nosyć wodu do rěki. — Nosyć wodu z wokowej křidu. — Nosyć. Wona swoju staru maćeř na rukomaj nosy. — Nosyć škrutu we wutrobje. — Nórić so do dwělow. — Nućić. Jeho cézki křiž k pokuće nući. — Nuzne kaž jědž a piće. — Nuzne kaž khlěb a woda. — Nuzne kaž za džěda kožuch.

Padać na němske. — Padać na nós ducy z piwa. — Padać. Rosa pada. — Padać na runym při bělým dnju. — Padać. Tam sylny wotzynk pada. — P. Tam su kachle padłe. — P. To do wjelčej jamy padnješ. — P. To do pjenjez pada. — Padnyć do womory. — Padnyć. Wona je ze swojich njebjesow padła. — Paćić z jědojtym jazykom. — Pachorić so z rjanymi kónjemi. — Palić kuzłarniče (khodojty). — Parić z lodzanej wodu. — Pasć běkhi. — Pasć hač do slepeje čmy. — Pasć. Jemu kral swinje pase. — P. Wonaj staj za młode hromadze swinje pasło. — Pasć lěnjeho. — Pasć mudreho. — Pasć psy. — Pasć za někim. — Phiać na njehorný jazyk. — Pić přez wucho (šalcyne wuško). — Pić. Šewču brunu jušku pić. — Pić. Wón rady z cynowej kanu pije. — Pić z mokrymi bratrami. — Pić so na mary (do rowa). — Pić so pod blidowu ławu. — Pić so. Wón so slěpca pije. — Pihawa kaž kokulinda. — Pikać někomu. — Pim-plata kaž kipre pilko. — Piskać na poslenjej trunje. — Piskać někomu wěrnost. — Piskorić so ludžom za tyłom. — Pjec někomu hołbiki. — Pjec so za kachlemi ležo. — Pjec. Ta sebi poč na butře pječe. — P. Temu dyrbja žabjace sčehnješka pjec. — Pjec. Wón sebi wotruby pječe a muku do weměška sypa. — P. Z teje muki so tež žadyn khlěb njebudže pjec. — Pjec zjědzony khlěb. — Pjec za khudźinu sobu. — Pjelić. Wón by čeledzi rady ze sykanjom kołbasy pjelił. — Pjeňkować so: bože słowo we wutrobach. — Płaćene rad kaž knježe dawki. — Płaćić knježu worciznu. — Płaćić křiwdu z dobrotami. — Płaćić. Naše pjenjezy tež płaća. — P. Wón z jejkowej škorpirznu płaći. — Płaćić na stare za młode hrěchi. — Płakać bjez błosa. —

Płakać krewne sylzy. — Płakać za něhyše směchi. — Płakać z hłosom. — Płatać dżery z dżerami. — Płatać kožuch z błkhowymi kóžkami. — Płatać pačos ze židu. — Płatać susodam třechi. — Płodzić wěru w pohanach. — Płokać z čłowskimi kosćemi. — Płokać. Tam so pjelchi dawno do kwasa płocha. — Płonić horbatu łuku. — Płostać šaty we nadowsnej łuži. — Pluwać. Ji łožo w sylzach pluwa. — P. Mi tak myśle pluwachu. — Pluwać we zradowanjach. — Placać ze štyrjomí kralemi. — Plesć so po mudrym nanje. — Plesć so za rjanej holec. — Pobožna kaž jandžel. — Pobožny kaž w kurjencu tkhór. — Pobyć haperlejku. — Pobyć mjez wjelkami. — Pobyć. Wón je tam zlě pobył. — P. Wón je za jedyn tydžeň na sedmjoch służbach pobył. — P. Wón njeje zady pjecy pobył. — Pobyć w złych šćipalcach (klęscach). — Počasna kaž haperleja. — Počinać čertowske kusy. — Počahać so z někim. — Poći so mjenje hač pos. — Poći so krewny pót. — Podać so do bożej mocy. — Podawać čertej (čert „ból“!). — Podjimać so wulkeje móšnje. — Podrznyć jazyk. — Podtyknyc někomu nohu. — Podtykować porsty do pěstow. — Podtykować so. — Pojimać džiwje požady. — Pokazać čwilerzej pjasće. — Pokazać hólcej brězowskeho šołtu. — Pokazać rohi. Tam či bórzy rohi pokaža. — Pokazać zadžeraké durje. — Poklonjeć so před złočanej jałojcu. — Pokutna kaž hrěšnica Madlena. — Pokutny kaž slakaty wjelk. — Połny modlenja kaž Baruch. — Połny starosćow, hač joh' tak włosy na hłowie bola. — Połožić hłowu na wěčny pokoj. — Poležeć. To je něhy pola zlota poležało. — Polizać so. Tón so z kóždej lizawu poliza. — Pomazać někomu do pažow. — Pomhać někomu na nohi. — Pomhać susodej na horu. — Pomhać wotpalenym z bróžnje a łubje. — Pomhać z bahna. — Pomhać z luže. — Pomhać z lěwicu. — Pominać pěcnu dań. — Pomnić Noachowu lijeńcu. — Popadnyć koče zbože. — Popadnyć sebi ročka na nós. — Popadnyć lišku. — Popadnyć. Teho je wódny muž popadnył. — Popušćić wotežku. — Porucić něsto do bożeje ruki. — Póslać moškowe lěhwješko. — Póslać. Tebje k starej wjerbabje pósćelemy. — Pospěšić swoju wěc z pjenježnej ruku. — Postorcić so. Woni běchu so postorčili. — Powaleć hrody a tróny. — Powalić młodu holec. — Powedać. To sebi

wroble na třechach powědaju. — Powědać na někoho. — Powědaty kaž przedzenak. — Powěsnyc srocy na wopuš. — Powěšeć. Ludźom wšitko na nós powěšeć. — P. Woní budźa tam skoro njedzele powěšeć. — Powodzeć kraje ze krewju a sylzami. — Powołać. Ju je khodojta powołała. — Pozłoćeć wohidne węcy. — Požcić na wěru a swěru. — Požiwać. Temu brónske hozdze požiwaju. — Prać so z pjatami (pjatomaj). — Přahać zahe a pozdze jěć. — Přahać jałocu do čežkol' pluha. — Přahać žonu do brónow. — Prahnyć. Ta kruwa prahnje. — Prajić. My-slička mi praji. — Prajić. Prajēc wjele dobreho. — P. Wón je swětej dobru nóc prajił. — Přasc limporne rěče. — Přasc kisałe štučki. — Přasé. Wona za syroty předže. — Přasé židu z pazdžerjow. — Přasé židzane słowčka. — Prawować wo šerje-patku. — Prawować ze zasadké dušu. — Přeběhnyć. Mje tak mróz přeběhny. — Přečepać. To na němske přečepa. — Předać. Wšako sym tola wows předała. — Předać žonje kholowy. — Předać swoje prawo za horstku trukow. — Předać spowiednu suknu za półku palenca. — Předawać njeznjesene jej. — Předawam, kaž kupuju. — Předować dubowym wušom. — Předować zerzawym wucham. — Předżewać brjody z rypakom. — Překlepać njechaćkej kholowčki. — Překhadzować so dželawy dźeń. — Překhwatać so z jazykom. — Překřivić syrotne pjenjezy. — Překupić so na Kulowskim hermanku. — Přelamać winikej rjap. — Přelězć černjowu huscīnu. — Přelězć z nuzu a z horjom. — Přemasnyć so. — Přemierić pjecharej khribjet. — Přemoc sebi ruku. — Přemokać do kosći. — Přemrć zymy. — Přenć. Jemu woči přeńdeštej. — P. Wón je so na njebožatkach přešoł. — Přepadnyc so do hele. — Přepasć čahawe ptački. — Přerazyć so. Jemu je so krej přerazyła. — Přesadzić. Bóh je ju do paradi-zowej' zahrody přesadził. — Přešcipać někoho z wótrymi sło-wami. — Přewisać. Wón hišće jenu zymu přewisa. — Přewodzić. „Přewodz Bóh.“ — Přibarbjeć k pyšnej barbje. — Přicahnyć sebi bolacu hłowu. — Přihnać so: njewjedro. — Přijeć tu syrotu do swojej' swójby. — Přikładować na druhich. — Přiklepać holcu na piwnym wječorje. — Přimać so džesća. — Přimać so grata. — Přimać słabym pod ramjenja. — Přimać za njebjom. — Přimać. Ta khorosć so stroweho přima. — Přimać

z rićemi. — Přimnyć so brjoha. — Přimnyć so wutroby. — Přińć do čornych knihow. — Přińć do černjow. — Přińć do słodža. — Přińć do šedžinow. — Přińć na bozowe lěta. — Přińć na přidawk. — Přińć na Wósmużowu horu. — Přińć na wótre z tej wěcu. — Přińć na zelenu hałozu. — Přińć někomu prěki. — Přińć po štyrjom domoj. — Přińć w slěbornych stupničkach na swět. — Přińć. Wšitey su na jene přišli. — Přińć z kopora do slěbora. — Přińć z pastyfňje na nuknicu. — Přińć z tajnosće na słónčko. — Přinjesć někoho do ludžacych hubow. — Přinjesć zeleneho štvortka. — Připinać slěborne wotrohi. — Připołožić lubom' darej lube słowčko. — Připołožić na někoho třesku lučwa. — Připołožić rady na někoho ščepku. — Připowědać z ponoška. — Připrěć někoho k scěnje. — Přisadźić lube słowo na luby dar. — Přisahać so při wšěch swyatych. — Přisłodźeć so pola knježich. — Přistupować sebi brodu. — Přitřihać džiwej luciji (= łucyji) křidła. — Přisydrić cyličke herbstwo. — Přiwjazać psa za kołbasu. — Přiwjesć. Wón druhdy kunčika domoj přiwjedze. — Přiwjesć hunčo z dwěmaj nohomaj domoj. — Přižrać so. Nam su so te bjez kónca skiwle přižrałe. — Prochnawe kaž džédowa kolebka. — Prochnyć. Jemu kosće z lětami prochnu. — Proscíć so z pumpatej móšnu. — Prosta, jako by hrabišćo pózrěla. — Prosto ludži, zo wšo kipi. — Prosty, jako by šcěpu (sochor) w khribječe měl. — Próšny a mučny kaž z daloka putnik. — Prosyć sudnika wo rjane wjedro. — Pružny kaž jědlowy korjeń. — Pukać so z hordosću. — Pukać so z nadutej dušu. — Puknyć so. Mróčel je so tam pukla. — Puknyć so. To móhk so z hněwom žołć puknyć. — Pukotać wutroba z radosću. — Pušćeć. Tón kłoskařki do mjeŕwy pušća. — Pušćeć předowanje (bože słowo) nimo wušow. — Pušćeć jebawu barbu. — Pušćeć ze zadne wětry. — Pušćić kozu do zahrodki. — Pušćić piwařca do słoneho żołdka. — Pušćić so maćeŕneho šorcucha. — Pušćić so na nohi. — Pušćić so za někim. — Pyrić so do wočow z wi-nom. — Pyrić so z hněwom. — Pyrić starymaj ze křiwdu. — Pyrić. Wona wbohimaj starymaj pyri. — Pyrić ze syrym drjewom. — Pyrić z knježim drjewom. — Pyšna a jědojta kaž muchorizna. — Pytać. Pytaš konja a na nim sedžiš. — Pytać kołbasy pola psa w hěče. — Pytać marhle na hłohoncu. —

Pytać sej prawdu pola Pilatusa. — Pytać spokoj w božim słowie.
— Pytać swojego runjeća.

Račkate kaž zawrjene mloko. — Račkować. W tym leńčku so račkuje. — Radlubje, jako dyrbał so do błkhoweho łóża lehnyć. — Radlubje, jako so do šćónow wulehnyć měł. — Radny kaž w dželosćach kał. — Radozna kaž mejska njedzelka. — Radozny kaž skhadzace słončko. — Rady měty, kaž na měrcu próch. — Radžić so. Jeho znaći so radžili njejsu, potajkim dyrbi sebje sam khwalić. — Ranić z kóncojtym jazykom. — Rěčeć čorne a běle. — Rěčeć čělcam. — Rěčeć do jamy. — Rěčeć do wětra. — Rěčeć k woli. — Rěčeć. To wšitko do jamy rěčiš. — Rěčeć sebi do móšnje. — Rěčeć sebi pucherje na hubu. — Rěčeć. Wona židzane słowička rěci. — Rěčeć za tyłom (za khribjetom). — Rěčeć z wočomaj. — Rědnyć. Jemu šesnaki rědnu. — Rědnyć. Jemu na hłowje rědnje. — Rejwać na čeńkim lodze. — Rejwać na woškroće. — Rejwać. Młyńkec hólycy rejwaja (rejki hraja). — Rejwać. Tehdy budu ja w pincy rejwać. — Rejwać. Wón je ze Stojanec a Kućanec holcami rejwał. — Rejwać sćeřpliwemu na hłowje. — Rejwać po žoninych huslach. — Repuchaty kaž rohiznak. — Rěkać. Kak do domu rěkaće? — Rězać do domu. — Rjana a po nižna kaž ta Esterka. — Rjana kaž kćějata jabłoń. — Rjane kaž pisany sónčk. — Rjebłaty kaž pasmo wobrućow. — Rojić so. Jemu so zamożenje roji. — Rokoćić so. Ji so swědomje rokoći. — Rosć. Jim pšeńca na pěskach rosće. — Rozbězne kaž džiwy slěboro. — Rozčahać sej pjenjezy. — Rozdajeć. Wona na wšo hubu rozdaja. — Rozdrjebić kubło na drobne. — Rozkazać wšě drjebuški. — Rozkwěkać so. Ji je so wutroba rozkwěkała. — Rozkwěkane kaž stara murja. — Rozleć so. To je, zo móhl so žołć rozleć. — Rozliwać po krajach čłowjesku krej. — Rozmjascé winnika. — Rozmjetać pjenjezy. — Rozmokać na planc. — Rozpačić mandželstwo. — Rozpalić so na njedočinka. — Rozpić so z čertowej juchu. — Rozpjersić (ludzo) ze strózelemi. — Rozplodźować křescánsku wěru. — Rozplesć helske zapletki. — Rozpukle kaž storčera scéna. — Rozrunać zašmatanu zwadu. — Rozsypać. Wón je sebi pola knježich rozsypał. — Rozseršenić so na njeplěka. — Roztać. Jemu

je lód we wutrobje roztał. — Roztać. Kurom su zadne durička roztałe. — Roztřasć. Teho pjerska na zrěbje roztřasć. — Rozwalić so. Pola nich je so rozwaliło. — R. Wona je so rozwaliła. — Rozwjazać zasakłe suki. — Rubać. Jemu budža skoro třesku rubać. — R. To maš sebi přez husčinu puće rubać. — Rubać ze złym pyskem do wutroby. — Rubić knježnje čestnu krónu. — Rubjaty kaž wjelk. — Rubježny kaž kraholec a sokoł. — Ruć z lawskim krkem na wbohe džecí. — Ruče, kaž by pjero wosmalił. — Runać. Nichtó či njebudže puće runać. — Runać zawadźne křiwizny. — Runać ze smějatej hubu. — Rypać. Što spochi do našej' jednoty rypaš? — Ržeć a třepjetać před tej bělej plachtu.

Sać so. Sněh so saješe. — Sadžeć. Ta rada přemřetych za káckle sadža. — S. Wón słowa pomałku (z mylemi) sadža. — S. Wón swojej žóncy róze a lilije sadža. — Sadžeć wulke sadžaki na blido. — — Sadžić někomu bělku do wucha. — Sadžić někomu pawka do tyła. — Sadžić. Wón je sej žonu do moška sadžił. — Sahać raki. — Sanić. Džensa surowje ze sněha sani. — Sapać na khude žatka. — Sapać. Tón za bohatej njewjestu sapa. — Scinić po přečelstwje. — Scinić woheń na muža. — Sćerpyń kaž Hiob. — Sedlać zahe, ale pozdže wetjěć. — Sedžeć na božim klinje. — Sedžeć na kokodačku. — Sedžeć na swojej móšni. — Sedžeć nahi w kopřivach. — Sedžeć na zelenej hałozę. — Sedžeć w Abrahamowym klinje. — Sepić hrěchi na hrěchi. — Sepić hromady pjenjez. — Skačita kaž šera pliška. — Skazać sebi. Wón je sebi brašku skazał. Wona je sej bortu skazała. — Skazyć sebi připowědanje. — Skićić zjednoćiwu ruku. — Skidać jědź do pomyjow dla jeneje muchi. — Skiwlić spochi nuzu do wušow. — Składować smjertnu radu. — Skludžić. Tón wše njemudre konje skladzi. — Skmótřić so ze slepym zbožom. — Skobnyć so rady z luboznej holčku. — Skočić zadžerakej na šiju. — Skomorić. Što je so či zaso skomoriło? — Skhadžeć. Jemu po čornym času zaso słónčko skhadža. — Skhmurić so do wočow. — Skhrobły kaž jařoł. — Slać morwe hunčo susodam. — Slać. Ta skoro po babu póscele. — S. Wón babu do hrodow sécele. — Słódka kaž truskalča hubka. — Słódke kaž malenowa wón. — Słodžić. Dajće sebi khroble słodžić. — Slyšeć

jandželov spěwać. — Slakać za swětnej khwalbu. — Slěkać. Tón wudowy a syrotki slěka. — Slěpcowski tak, zo spowědnu suknu zastajeć běha. — Slepic ze swětlymi tolerjemi. — Slepic z liščimaj wočomaj. — Slepjate kaž bľudnička. — Slepý a hłuchi kaž tokaty hľuchař. — Sliznyć so z wostudlnej bjesady. — Slubić dušu na dušu. — Smějaty kaž Lubin, hdyž słónčko nad nim steji. — Směwkać so. Baba so hižo dawno na nju směwka. — Směwkata kaž młoda družka. — Smjeć so dočepakej. — Smjeć so do horšće. — Smjeć so na pječeń a winu. — Smjeć so někomu za khribjetom. — Smorkać so do horšće. — Smorkać winnikam na row. — Smyknyć jenu za wuši. — Smyknyć přimara wo zemju. — Snować njedotkane płotno. — Sobubrać ducy ke mši wuši a wutrobu. — Spěwać Jeremijasowe kērluše. — Spěwać Judašowu pěsničku. — Spěwać. To móhł přeco němski spěwać. — Spěwać w kemšach z hłowy. — Spinać. Jeho spink na wutrobje spina. — Splochnyć z wětrom. — Spłosiwy kaž młody kón (žrěbc). — Splesć kwasnych štučkow. — Splesć pjenježnu ženitwu. — Splesć so. Ta žeňtwa je so při kmótrenju spletla. — Spoćić. Jeho kosa a motyka ruče spocítej. — Spokojny kaž wosoł z wóstami. — Spowróćeć wšitko na ruby bok. — Spožić. „Spožę nam wuši wotewrjene!“ — Sprać so z jamy. — Spraskać dźělo. — Sprostnyć. Jemu je darniwa ruka sprostla. — Spuštić z mysłow. — Spuštić z wočow. — Spytać so z někim. — Stawać na hłowje. — Stajeć so. Džensa so wjedro staja. — Stajić krej ze zarjeknjenjom. — Stajić zymny woheń. — Stajić wěchu. — Stary, zo lijeńcu pomni. — Stejeć. Jemu smjertnica při hłowach steji. — Stonać kołbasy. — Storhać. Tebi bórzy rohi storhaja. — Storhać sebi. Wón je sebi ruče rohi storhał. — Storkać někoho do kuta. — Storkać. Tón wšech do łuze storka. — Stradać so z hłodom. — Stróžić so sydka. — Stupać. To do wočow stupa. — Stupać. Wona jim přeco na pjaty stupa. — Stupać so. Ta so rada do kućika stupa. — Stupać so. Tón so rady na swoje tolerje stupa. — Stupić so pod skap. — Stupić. To rěka, bosy do škleńcow stupić. — S. Tón chce bosy na ješćerja stupić. — Stykać. Wona wšo do njoh' a na njeho styka. — Stykować. Naša wowka rad rucy stykuje a kolena zhibuje. — Stykować rucy

k' blidu a wot blida. — Stykować rucy při džesowym łóžku. — Stykać cyłu mzdu na so. — Styskać so. Ji so živej styska. — Studzić horce žadosće. — Studzić sapaty hněw. — Stejeć. Za twjelu łakajo stejeć. — Strojena kaž pychowata měščanka. — Stróżby kaž ryba. — Stróżeny, zo wšitke koscé rža. — Stróżeny, zo so mozhowk syduje. — Stróżeny, zo wšitke stawy hraja. — Stupić někomu do šklički. — Sucha kaž drzewowy kózlik. — Sudzić. Wone tebi zahrodzu sudža. (Hra.) — Sukać postronki ze sykanja (z pěska). — Sukać so. Tón so tak z ramjenjomaj sukaše. — Sunyé tajnostku někomu. — Sušić sněh na pjecy. — Sutać. Jemu sutawka před woknom suta. — Suwać pliški. (Hra.) — Suwać winu na druhich ruku. — Swaći za kočim blidkom. — Swarić. Bóh tón knjez swari. — Swarić za tyłom (khribjetom). — Swěcu někomu zaswěćić. — Swěćić sebi hišće z nosom. — Switać po čmowych nocach. — Switać za česú. — Switać za kroškom. — Swjaty kaž Boži wołtař a dupa. — Swjećić dobru póníželu. — Swjeřbjeć. Swjeřbi ēe khribjet? — Swlec so. To je so had kožu swlekł. — Swlěkać nahich poddanow. — Swlěkać wudowy a syroty. — Syć a syc. Rožku je sył a micu syče. — Syć satanske symjo. — Sydać po nocach čertowe placki w horšci. — Sydać so. Wón so wšudze z kónc blida syda. — Sydać. Tam dań sobu za blidom syda. — Sydać. Wón pod blidowej ławu syda. — Syoać. Wona na dwěmaj stołomaj syda. — Sydać. Wona na khěžnym prozy syda. — Synyé so do mrowišća. — Synyé so do róžowej zahrody. — Synyé so na poscěn. — Synyé so na wuměák. — Sypnyé kurotwje na wopuš sele. — Synyé so do lěpšiny. — Synyé so někomu na šiju. — Synyé so za scěnu. — Synyé so z nahim posledkom do černjow. — Sypać. Ji pajdžerje pod wokno sypaju. — Syty hary, zo móhl z kuskom jěsc. — Syty, jako by šklu woblan-kow zjědl.

Šmały kaž zaportk. — Šeuwać na prošerjow psy. — Šeu-wać jehnjo na wjelka. — Šepjerić so na zadžeraka. — Šepjerić so w šiji. — Šerić srjedź běleho dnja. — Šic hrubjany kabat ze židzanej niću. — Šic sebi prošeński měch. — Šic sebi kožuch z knotacych kóžkow. — Šic sebi. Wón sebi měch za skibki šije. — Škarać do kóždeho hnoja. — Škerać do šeršenjow. —

Škréć wuměńkarja. — Šmatać so wodnjo na runym puću. — Šmórać někomu z pjerkom pod nosom. — Štapać dešćikej džérki. — Šwarna kaž wobélene jejko. — Šwiknyć škeraka na smjeće won. — Šwiknyć so na pjelzkiem.

Tać. Jemu lodžana wutroba taje. — Tajić za nadrami. — Tepić stwu z měsačkom. — Tepić skóržbu z winom. — Tepić ze slabjenym drjewom. — Tepić z drjewom, na kotrymž wčera ptački spěwachu. — Teptany kaž stepc. — Teptaty kaž njemdry kapon. — Tkać. Džensa wjedro tkaje. — Tkać na čertowych krosnach. — Tlać hižo dawno pod dornom. — Toćić čerwjene patoki z nosa. — Toćić piwo do džérkawca. — Toćić z jeneje pičołki dwojake piwo. — Toćić. Džensa so mižata toča. — T. Wón so pod křižom toči. — Tołc so rady z holcami. — Tołc. Wón Motska tołče. — Tołkać krupy. (Hra.) — Torhać sebi plampu na ludži. — Torhać so na roboćanow. — Torhać zuby z kopołom. — Trać hač na swjatu Čerlicu. — Trać hač na staru Wałporu. — Trać. To traje wěki a lěto. — Třasć z hłowu na někoho. — Třaskotać. Jemu so z lětami stawy třaskotaja. Trěć hólčiskej wózhriwy nós. — Trěć pješcy wózhriwy pysk. — Trěć. Spochi wuši trěć. — Trěć włóżny len. — Trěć z porčmomaj kulki. — Třepjetać na njehornu tlamu. — Třikać boble (kulki). (Hra.) — Trjebać hišće pěstońcu. — Trjechić runje do srjedźby. — Trjechić. Jemu je so slepje trjechiło. — Trjechić. To ma so trjechić. — Trjechić. To tam do šeršenjow trjechiš. — Trjechić. Wšitcy nimo trjechichu, naš nan pak při samom trjechi. — Trojić so wopicu. — Trubić piwo do so. — Truhnyć překlepanca. — Truhnyć so. Tón je so slě truhnył. — Trundlaty kaž Ratarjowski kozoł. — Tuleć so za kefk. — Tuleć so za twjelku. — Tupe kaž nožowe tyłko. — Tupy, zo by so na nim do Drježdžan jělo. — Twarić hołbjam wrota. — Twarić na božu hnadu. — Twarić na syna wulku nadžiju. — Twarić wysoke hrody. — Tworić slěboro z błota (z hliny). — Tykać. Měrc hišće brodu přez wokno tyka. — Tykać nós do wšěch hornýčkow. — Tykać so do cuzych překorow. — Tykać. Wón druhim spochi pjasć pod nós tyka. — T. Wón rady wosuški tyka. — Tyknyć. Za jenu plistu dwě tyknyć. — Tyknyć za kóžde lico kruch a do srjedža klin. — Tyknyć. Teho su (do

džery) tykli. — Tyknyć. Wón jej jenu tykny resp. wot-tykny (scil. funu). — Tyšić starych do rowa.

Waleć khlěb. — Waleć šaty. — Waleć so za kachlemi. — Walić so do někoho. — Walkać pisane jejka. — Warić husto babydušku. — Warić so. Na tebje so wjećenje wari. — Warić so. Na njebju so tam njewjedro wari. — Warić so. Jeho hněw so z kužolom wari. — Warić so. Njewjedro so na was wari. — Warić so. Ta wěc so w njeprawym hornyku wari. — Warić. Tón potajne złoby wari. — W. Wona sobu za khudych wari. — Wažić. Wosada sebi teho duchowneho wysoko waži. — Wěčnje khmurny kaž Žmórc. — Wěrować woheń a wodu. — Wěšćic sodomski kónc. — Wěšeć so do wysoka. — Wěste kaž Bože słowo (slubjenje). — Widzeć a słyšeć trawu rosę. — Widzeć row před sobu. — Widzeć widziny. — Wisać na židzanej nitcy. — Wisać. Džensa wšo k Rakecam wisa. — Witać někoho z khoścom. — Witać někoho z lěwej ruku. — Witać z čestnym posledkom. — Wjazać druhim wšitko na nós. — Wjazać suki do črjewow. — Wjazać. Wjazaj sebi brěmješko. — Wjazać. Wón (wona) sebi wšitko k rići wjaza. — Wjerćeć hribam džérki. — Wjerćeć so. Mi so hłowa wjerći. — Wjerćie do kelena z njebozom džéru. — Wjesć. Kak so wam žiwjeńcko wjedze? — Wjesć swój ród wot serbskich panow. — Wjesć. Mjelčo mydło wjesć. — Wjesć. Tón móže swoje žně na karje wjesć. — Wjeseła kaž łaſtojčka. — Wlac holcam kosydła. — Wlec. Ji so suknja zady wleče a předku krótči. — Wobarać. Wobaraj mje psa! — Wobčahować so. Njebjo so tak wobčahuje. — Wobdarić k zelenom' štvörtkej. — Wobjedować kapalcu a kaťsicu. — Woblizować wšě wohryzki. — Wobmasać kokoš na zadku. — Wobmasować. Ta kóždu kokoš wobmasuje. — Wobnowić swój křčeński slab. — Wobodrēć sebi. To sebi nós wobodrješ! — Wobradžić. Wobradź Bóh! Bóh je jimaj wobradžiš. — Wobroćeć słowa na ruby bok. — Wobstupić někoho ze wšech bokow. — Wobtykać swědka ze złotej ruku. — Wodžewać. Dyrbjachmy so z hołym njebjom wodžewać. — W. Wona te syrotki wodžewa. — Wodžewać Wona so płachčíčku wodžewa. — Wodžić na Božu zelenu pastwu. — Wodžić někoho za nós. — Wodžić slepych za ruku. — Wokisnyć. Jim je piwo wokisło. —

Wokhmjelić so rady. — Wołać na někoho něsto bjez hłosa. — Wołać. Ta wšo z woknom do wsy woła. — Womačeć so pola Korčmarjec. — Wonjeć za pjenjezami. — Wopojić z lubowóčkom (z lubopitkom). — Wopojić z mjedowymi słowčkami. — Woselić. Tebi bižo woselimi. — Wostać wisajo za piwnym blidom. — Wostajić wusnjenu zwadu na pokoj. — Wostudzić so. Dzédej je so na swěće wostudziło. — Wotběhać sebi nohi hač do koleń. — Wotbić. Wona budže starymaj jeju tołste połče wotbić. — Wotbosć sebi rohi. — Wotbyć. Tam bórzy dybu wotbudzeš. — Wotbywać. Jeho słyšeńko je wotbyło. — W. Ji sukna przedku wotbywa. — Wotehnać z dračowym khošcom. — Wotmręć swětej. — Wotkazać do khudoby. — Wotkusnyć sebi nos. — Wotlèzć khoremu łożu. — Wotmęć. Jemu su dawno pusty wjechor wotmeli. — Wotmywać. Wona bližsim wopluski wotmywa. — Wotsedzeć pakostnej rucy. — Wotkryć tajne złe wopletki. — Wotwjerdnyć. Jemu su rohi wotwjerdłe. — Wotwlac. To ani pjatow njesmjeś wotwlac. — Wożenić so. Z nim je so zboże wożeniło. — Wożenić. Wona je wows wożenila. — Wrócić. Njeklepawši příndzeneho wrócić klepanoh'. — Wrócić so na pokutny puć. — Wrócić zekřiwdne rěče. — Wubosć někoho z dwora. — Wubywać. Měsačk nětko wubywać pōcnie. — Wucycać. To tebi kózde dzéco z palca wucyca. — Wučesciē mazucha (iron.). — Wučahnyć pjaty ze jstwy. — Wučahnyć. To tam němski jazyk ze zaka wucehni. — Wučahnyć ze zaka serbsku hubu. — Wučisnyć. Jemu je so jetro wučislo. — Wudać holeu na nuknicu. — Wudać so na nadows. — Wudać so. Wona chce so na cyły swět wudać. — Wudobrić płone štomiki. — Wudobyć so z putow. — Wudrēć kózlika. (Hra.) — Wudrēć poddanow. — Wudréješ sej próšk a zadréješ sej špak. — Wuduć někomu kujrawu z hłowy. — Wudychać wjele na mjerzace dzélo. — Wudzychnyć zady. — Wudzérny kaž žiwa studzeń. — Wuhladać sej woči z hłowy. — Wuhać tej skupej hospozy skomlu. — Wuklepać. Jemu su tam kholowčki śwarnje wuklepali. — Wukleskać zazłobjenemu trukej ritu. — Wukorjenić z prochom a z mochom. — Wukrawać pōły. — Wukřić. Tebje su tam krasnje wukřili. — Wukhodzić wše wysoke šule. — Wulěhać sebi khudobu. — Wulizać wše kućiki. — Wulišćiē sebi čope

hněžko. — Wumjesć. Jemu su prawje wuheń wumjetli. — Wupadnyé. Wón je nanej z wočow wupadnył. — Wupikana, zo so mucha na njej drje. — Wuplacać piskorej ritku. — Wupoći so do zadneho kuta. — Wupowědžić požčeny kapital. — Wuprać so z čésna. — Wupyrić někomu zymnu pěc. — Wurazyć kusakej jědojty zub. — Wurazyć škleńcu piwa. — Wurazyć zuby z kusatej huby. — Wurosć. Temu ruka z rowa wurosće. — Wurubać sebi čaru. — Wurunać horbatu wěc. — Wuskočna kaž wjewjefčka. — Wuskočić. Ta wěcka z dołhim dypanjom wuskoči. — Wusmjeć so čepčeřskim bladam. — Wušne kaž złamane koło. — Wusnyć na posledni spar. — Wusuwać jazyk za khribjetom. — Wusydać bazyliksowe jejo. — Wutepjeć. Wona džedej stwičku wutepja. — Wuteptać woči wšem lužam. — Wutorhnyć. Wona rada kóždej pjeŕko wutorhnje. — Wutrásć so na njekrasnika. — Wutrěć sebi. Smjerć je sebi z horďakom rić wutrěla. — Wutykować słabemu twarohowe kosće. — Wutykować. Wón sej pót derje wutkyuje. — Wuwaleć woči na lica. — Wuwaleć přećiwnika. — Wuwěć. Mi su tam woki wuweli. — Wuwinyć so na sudnistwje. — Wuwisać. Wjedro wuwisa někak. — Wuwjazować. Wona wšo na cuze woči wujzajuje. — Wuzwonić. Jemu su wuzwonili. — Wužiwać rozuma. — Wzać běle z wóčka. — Wzać smjerdzacy kónc. — Wzać nohi pod pažu. — Wzać so. Wonej stej so skóněnje wzałoj. — Wzać słowo někomu z huby.

Zaběhować. Wón ji puć do zboža zaběhuje. — Zaběhować so na někoho. — Zabjerać so z hłuchimi worjechami. — Zabjerać so z wopłočkom. — Zabyć. Ći rad wody zabydu. — Zabyć. Wón je šestu kaznju zabył. — Začinjeć. Ta kał trójcy začinja. — Zadajić. Jeho je wo žni připołdnica zadajiła (zadusyla). — Zadrěć sebi špak do čestneho posledka. — Zadžeraty kaž stary wrobl. — Zadžernyć. Jeho móšnička je ritu zadžerla. — Zadžernyć. Wón je sebi štryk za šiju zadžernył. — Zahę ze spaňa kaž čumprwopuška. — Zahnać někoho do myšacej džérki. — Zahrimać. Knjez na pohonča zahrima. — Zajeć. Jeho je wódny muž zajał. — Zakhadžaty kaž jičibjel. — Zakhadžeřski kaž džiwi hepjel. — Zalěpjeć kwěkańcy na šečkach z twarohom. — Zalěpjeć. Wona wě jemu woči zalěpjeć. — Zalězć někomu za kožu.

— Zamjerznyć. Putam su posleńcy zamjerzłe. — Zapłatać. Tam sej kožuch pěknje zapłataš. — Zaplacać hubu ze smolanej lapu. — Zaprajić zymnicu. — Zapřisahać so na přesčěharja (na tyrana). — Zaplesć puće z černjemi. — Zapokućić při suchim khlěbje a zymnej wodźe. — Zapołożić prawo. — Zapowědzeć. To moje husle zapowědza. — Zaprähnyć. Ta kruwa je zaprahnyła. Ta naj-lěpsa dójka je zaprahla. — Zaprahnyć móšeń. — Zaprasć. Jemu je pawk hubu zaprǎdł. — Zapyrić někomu złe. — Zaraćować (lěpie: zahradzować) někomu puće. — Zarjekować krej a zymny woheń. — Zarunać křiwdu ze slěbornej ruku. — Zasedzeć winojuť dań. — Zaskakować ženťwjeſski puć. — Zaspěwać sebi ze škowrončkami. — Zastorkować z jazykom. — Zastupować. Či mi ščežki zastupuja. — Zaswěćić. Tebi budža ze zakonjom zaswěćić. — Za-smolić swětej woči. — Zatykać hubu ze slěborom. — Zatykać kleskam hubu z pjenjezami. — Zakałać přazu. — Zakćec. Ji je wutroba zakisla. — Zakisnyć. Jemu je wutroba zakisla. — Zakleć někoho do zemje. — Zakopować so na runym. — Zakry-wać z płachtu lubosće a želnosće. — Załožić woheń do słomjanej trěchi. — Zalězć do myšacej džerki. — Zamajkać hněw. — Zaměrić so na trapjerja. — Zaměrić so na wysoke hory. — Zaňć měć někoho z česéu. — Zaňć kónc swěta. — Zanjechać. Jemu je so z cyła zanjechało. — Zanjechować swoje zastojnство. — Zanjesć njemandželske džéco. — Zanošować pokutne psalmy. — Zapalić helsku zwadu. — Zapiwać wšě čežke starosće. — Zawdać z lubočinkami. — Zawjerćić. Mi bě so hłowa zawjerćiła. — Zaworać staru překoru hļuboko. — Zažohnować šerjenje. — Z bělym ranjom za gratom přimać. — Z bróžnje a łubje wot-palenym słužić. — Z bubonom khodźić (žónska). — Z cwoľbu so bosć. — Z čeňka so žiwić. — Z čežkim životom khodźić. — Z čelcom so bosć. — Z čoplej škličku rada khudzinki křewić. — Z dobrej služby wukałać. — Z dwora wukadźić. — Z džerkawcom čerać. — Z džiwinu nocować. — Z hłodom suchnyć. — Z hłosom pła-kać. — Z hłowu wić. — Z hłowy cyłe spěwafskie spěwać. — Z holcami na rosu khodźić. — Z horda, jako by rjekł, zo kral k njemu zajimać khodži. — Z hordoscu so pukać. — Z hro-chatkom w pucherju někoho zahnać. — Z hrodu na pastyňju přinć. — Z hrona přinć. — Z huslemi a piščelu so žiwić. —

Z Jeremiasom spěwać. — Z Judašom košić. — Z kijom njechačkej nohi činić. — Z keŕkow do lěsa trjechić. — Z knježkom so dónć. — Z kobjelu khodžić (žónska). — Z kóčkami (falšnymi) so lizać. — Z kołmazu woči zamórać. — Z kolije sej zajěć. — Z konja na psa přińc. — Z koštej ruku so džakować. — Z kóždej starej kozu so potołc. — Z kože wulězć. — Z kroškow norty zhospozyć. — Z kupnej kudželu so živić. — Z kuskom jěsc. — Z kuzłom hólcow błaznić. — Z khodženja mučny, jako by w Romje na wotpusk pobyl. — Z khorej tujawku skoržić. — Z khošćom (dračowym) z města wuhnać. — Z khribjetom na swoje kubleško hladać. — Z łochćomaj sebi rum činić. — Z luže do błota trjechić. — Z lužički na morjo přińc. — Z lapawu měd to so tykać. — Z liškami so pleńćić. — Z lubočinkom wobkuzlić. — Z lubořjenkom wuši łoskotać. — Z marami někoho wotnjesć. — Z měchom na hlowu dyrić. — Z měchom šěsnaki měrić. — Z měrcom wotkapnyć. — Z měsačkom warić a pjec. — Z mikami mjez sobu rěčeć. — Z miłkim wóčkom wutroby dobywać. — Z mjeđowej pomazku kiwać. — Z młodymi holcami so tołc. — Z mokrymi bratrami sydać. — Z móšnju připřahować. — Z móšnju rady klinkać. — Z móšnju wo blido bić. — Z mydłom woči namazać. — Z nahej ruku ješerja přimać. — Z nizka kaž holanski mužik. — Z nuzu a horjom zymu přewisać. — Z paduchami jěsc. — Z pastyrskiej hwěžku swjatok činić. — Z padžerjom so nakładować. — Z pěska štryki plesć. — Z pjedžu hory měrić. — Z pjenjezami swědka wobtykać. — Z pjenjezami ženichow wudžić. — Z pjeńkom a korjenjom zničić. — Z połneho jěsc a pić. — Z połnymi pažemi dawać. — Z ponožka připowědać. — Z prědkom wstawać. — Z prózdneho pić. — Z ramjenjomaj sěahować. — Z ramjenjow čisnyć. — Z ričemi přimać. — Z rjutom pôžerać. — Z roboćanow potom hejsować. — Z rukami so běrtljnijow dótkać. — Z ruku do zaka njemóc. — Z rypakom do wutroby kałać. — Z tachantom so wujować. — Z tołstym hlosom spěwać. — Z tolerjemi wokoło so mjetać. — Z tonidla so dobywać. — Z tupej radlicu worać. — Z Turkami z jenoho lehnidla być. — Z trubu a z lebiju khodžić. — Z tyšenjom stareju škréć. — Z wětra hić. — Z wětrom swój khlěb dobywać. — Z wětrami so wjertolić (wobroćeć). — Z wobužnej waku so

bědić. — Z wočomaj ludać. — Z wody swoju žiwnosć čahać. — Z wóhnjom keklować (kuklować). — Z wochličkow khlěb cybać. — Z wopičkami so wodzić. — Z wostudu po scénach łazyć. — Z wopječicu witać. — Z wótčenašom do džěla a z wótčenašom z džěla. — Z wowęj drastu ludać. — Zběrać hriby po słoncu. — Zbrojić sebi w žiwoće. — Zdać so. To so jemu dobro zda. — Zdać so. Jemu so šečka křiwa zda. — Zdrapać so. Wón je so z jamy zdrapali. — Zdrapać so. Wón je so tam hroźne zdrapał. — Zdrēć. Tam cí kožu zdręja. — Zdžělać po połojey. — Zdžeržeć njepokutnym hréchi. — Zdžeržeć we džakownym pomjatku. — Ze słódkimi słowčkami zbłaznić. — Ze smjetanu twardoh roztworjeć. — Ze snjećojeje pšeńicy bělych tykancow na-piec. — Ze starym kožuchom na kermušu zwonić. — Ze susodom kocora čahać. — Ze swětnej džěceru skakać. — Ze swojich nje-bjesow padnyć. — Ze sykanja postronki sukać. — Ze sylnej ruku pod ramjo přimać. — Ze šije njeńć. — Ze šije střasé (wot-trasć). — Ze štyrjomi klankami hrać. — Ze štyrjomi kralemi zabawu měć. — Ze wšemi štyrjomi so wobarać. — Ze zaka serbsku hubu wučahnyć. — Ze zbóžnym wusnjenjom wudychać. — Ze zbožom so zetkać. — Ze złotej ruku křiwdu zarunać. — Ze zrudžinami so jednać. — Ze zymnej wodu woparić. — Ze židžanymi słowčkami z knježimi rěčeć. — Zedrēć. Ji su bortu zedrěli. — Zejhrać někomu broźne. — Zejhrawać. Jemu myslíčka zejhrawa. — Zejhrawać na konju z mječom. — Zejmać klobuk před Božim cělom. — Zelenić so. Nad nim so dawno dorn zeleni. — Zemleć. Wona rada mlynčk smudženkow zemlę. — Zenć so. Jemu je so tam błoćanje zešlo. — Zewréwać. Ji so mozby zewréwaju. — Zhibnjeny kaž piliny wobłuk. — Zhibo-wać. Wona rad kolena zhibuje. — Zhladać sebi přihódneho časa. — Zhrabać so zaso po čežkim času. — Zhubić měru. Tón hólčk je měru zhubił. — Zhubjuje so kaž mjez porstami woda. — Zhubjuje so kaž wolij z horšće. — Zjěśc. Wona je serp zjěđla. — Zjěžić so na njekhmanika. — Złamać někomu rjap. — Złamać sebi porsty we wusmužu. — Złamać sebi. Z tak čežkej sta-roſću sebi rjap złamaš. — Zlěhać so. Wonaj staj so złehałoj. — Zlećeć. To jemu do nosa zleći. — Zmazać so do kholow. — Změrny kaž Abraham z Lotom. — Zmjerznyć. Wón chce na

Ławrjenca zmjerznyć. — Zmoknyc hač do kosćow. — Zmotać na dołhe motedło. — Zmužić. To chce so myška na wjelka zmužić. — Znać so ze wšemi korčmarjemi. — Znošuje so kaž na kwas pyšeny kón. — Zrała kaž Michałska husyca. — Zratarić. Wón wudowje za „zaplać Bóh“ zratari. — Zrawić. Jemu jědlowe puki zrawja. — Zrawić. Mjez kralemi na wójnu zrawi. — Z. Ta do čepca zrawi. — Z. Jich džed zemi do klina zrawi. — Z. Tebi puki zrawja. — Zrěčny kaž dybawy braška. — Zručny kaž toporčko bjez brjeńka. — Zrudna kaž syrotka w czubje. — Zrudny kaž Jeremias při skażenym templu. — Zrudny kaž Pětr, hdyž běše zaprěł. — Zwadna kaž sroka. — Zwadzić so wo zhniły wohryzk. — Zwěšeć cyłu mzdú na lubki. — Zwjazać so z pjeršćenjom. — Zwotběhać sebi nohi. — Zwróćić do blóta. — Zwróćić do luže z njeprawym kubłom. — Zwuchać. Jeje rjane lička su jom' mozhy zwučahače. — Zwutorhać. Tam su jemu włosy zwutorhali. — Zyboli so kaž jutrna hwězka. — Zyboli so kaž njewjesće wóčko. — Zyboli so kaž rosa w naranšim słónčku. — Zybolić so, hač so před wočomaj wšo měrkota. — Zyma kaž we wjelcej jamje. — Zyma kaž na třoch kralow. — Zyma kaž swěčk Marje. — Zyma, zo liški šcowkaja a wjelki wuja. — Zyma, zo so wjelkam styšće. — Zyma, zo wózne kolesa křipja a wuja. — Zymzori so, zo móhl so bojeć. — Žynčeć. Wostudle zynči kaž na brjóžku šwjerč. — Zywa wótře, zo so spicy muchi stróža. — Zywa, zo móhl jemu z karu do rta zajēć.

Žadne, kaž proch wokoło hód. — Žahać. Ju kóžde słowěcko žaha. — Žałosći kaž Bože sedleško. — Žałostny kaž tón wbohi khudy Lazarus. — Žarować. Ta nawożenu pisana žaruje. — Žarować wo zhubbenu bortu. — Žehlic so z hněwom do wočow. — Ženić. Ju je rjanosc ženiła. — Ž. Ju slěborna křinja ženi. — Ženić so na staru kólňu. — Ženić so. To so ženitej stary měrc a młoda mejka. — Ženić so z hołymaj rukomaj. — Židnyć. Jemu mozhy židnu. — Žimać. Ta jim rad połona do mjedu žima. — Žimać. Wona sylzy z rubješkow žima. — Žiwi so cycajo z druhich kaž jemjelnja. — Žiwić. Chceš z tajkej njewjestu hlód žiwić? — Žiwić kćějatu (zelenu) nadžiju. — Žiwić so wot wětra. — Žołmić so. Žita so žołmjia kaž jězor. — Žolty kaž

čichimichał (mihula) — Žórlić njewjesćinske kěrluški. — Žuje kaž kocor kołbasu. — Žwać, zo móhł celata wjazać. — Žwać, jako by woł do wody škerjedźił.

II. Druhi džél.

a) Prěni wotdžélk. Babki džědžić. — Baćona stejeć. (Hra). — Bajki totolić. — Barbu pušćeć. — Basnički pŕasć. — Běda wołać. — Błoto měrić. — Bortu zedrěć. — Butru lěpić.

Cokor cycać. — Čapawku jězdžić. (Hra.) — Čapawka se-džeć. — Činki činić. — Činki khětrować (kuzłować). — Čoło morsćić. — Črjewa puscic. — Črjewa wumjesć. — Ćelata přahać. — Ćešenka wostajći.

Dań jěsc. — Dny wuzwoleć. — Dripu čiskać. (Hra.) — Durje pokazać. — Dušu na dušu slubić. — Dušu zajědojćić. — Dych lutować. — Dym činić. — Dym wuduć.

Fawcu smyknyć. — Fidle wuknyć. — Figle spěwać. — Flintu čisnyć.

Hada čahać. — Hadriju naškarać. — Handrički sadžeć. — Hanibu přikryć. — Haperlejku pobyc. — Herbstwo přisydryć. — Hłowu powěšeć. — Hłowu rubać. — Hněw zapalić. — Hněw zwuhašeć. — Hočki čahać. (Hra.) — Hody sej wzać. — Hoł-biki pjec. — Holcy přiklepować. — Hrajku khodžić. — Hrody powaleć. — Hrody twarić. — Hubje hołdować. — Hubku kradnyć. — Hubu hudlować. — Hubu powěšeć. — Hubu rozdajeć. — Hubu sej dręć (torhać). — Hubu sej woparić. — Hudylalc (huzelc, khudylalc) njesć. — Huno zběhać. — Hwizdy duć (bachtać).

Jałojčku přahać. — Jejka walkać. (Hra.)

Klaki přepasć. — Knježnu wonječeścic. — Koło lětać. (Hra.) — Kolesa jězdžić. — Kopyto zhubić (šewc). — Kosydła wlac. — Košlu přehrać. — Krala mištrować. — Krupy tołkać. (Hra.) — Kubło zabić. — Kubołcika měć. — Kuntworki cydžić a pawki póžerać. — Kurjatka wołać. (Hra.) — Khłeb waleć. — Kholowčki wuklepać. — Khoreho hladać. — Khribjet přemłóćić. — Khwile sebi brać.

Łharja sebi sparić (też: spalić). — Łobjo zahaćić. — Łzě lahnyć. — Łzu wotkryć. — Lěpšinu brać. — Lica naduwać. —

Lidorow dawać. — Liški tajić. — Lišku dręć. — Lišku měć. — Lubočinki wotwarjeć. — Lubomjenka šukotać.

Mandželstwo łamać. — Mandželstwo rozpačić. — Mězniki přestajeć. — Micu hładkać (hładkować). — Misu popadnyć (dobyć). — Mjena njeměć (holca bjez lena). — Mjezu přesyc. — Młoko dżeržeć (kruwa). — Módrjeńcow naměć. — Morchej škra-bać. — Mydło lutować.

Ničku dobyć. — Njekazanstwo zworać. — Nohi činić (hólcej). — Nós barbić. — Nós trć (někomu).

Paćerje spěwać. — Paćeřki honić. — Palenc trubić. — Pa-zory pokazać. — Pazory sej wótřić. — Pazory tajić. — Pišcele hrać. — Pjaty pokazać. — Pjaty wotteptać. — Pjenki dobywać. — Płuh klinić. — Plampu powěšeć. — Plincy stonać. — Połeć wotbić. — Porsty překlepać. — Překlepanca truhnyć (zawjertnyć). — Přerowy zběhać. — Prjapotawu krydnyć. — Psy pasć. — Puće pokazać. — Puć zaskakować. — Puta rozłamać.

Radu wotwarjeć. — Rjap wotbyć (złamać). — Robotu wot-wjazać. — Rohi sej wotbosć. — Rucy zwjazać.

Serp zjěsc. — Sławu wunjesć. — Słowa łamać (stammeln). — Slepich wodźić. — Slěd zamjetać. — Stareju pražić. — Sta-rym wuhojić. — Strózele wotležeć. — Swěcu dżeržeć. — Swědka pozłoćić (sej kupić). — Sykorku popadnyć. — Šabernak zejhrać. — Šalku lubować. — Šaty waleć. — Šcipki (przy) brać (da-wać). — Šerjenje zažohnować. — Šiju zwinyć (druhemu abo sebi). — Šipy čiskać. (Hra.) — Šišku wědzeć. — Škraholca čahać.

Třesku póžrēć. — Tručki šcipać. (Hra.) — Tył zezhibować. — Wěru přestupić. — Wětry pušeć. — Widzeńja widzeć. — Wjelka łożić. (Hra.) — Wjelka sebi nać. — Woči wuwaleć. — Woči zaslepić (zamydlie). — Woki wuwěć. — Woklepanca nochcęć. — Wodu zmućić. — Woheń zarjec. — Wopicu trojić. — Wopluski wotmyć. — Wowcki třihać. — Wreginy měć. — Wuheń wumjesć. — Wuši trēć.

Zapletki rozplesć. — Złoby warić. — Złoby wusypać. — Zmiju zateptać. — Zrudobu žiwić. — Zuby zakusować. — Zymu přemrēć. — Zymu (zymawu) zarjec. — Žaby kašlować. — Žerdź snować. (Hra.) — Žišku sej hnuć. — Žito zběhać. — Žonu přahać.

b) Druhi wotdzélk: Běha kaž kóhlica. — Běži kaž pocpula (skulej, kurotwa etc.). — Běži, kaž by smudził a smalił. — Bić někoho hač wolij pušća. — Bije sej na wutrobu jako tón člonik. — Bluci so kaž zamora. — Błyści so kaž ryzy złoto. — Bledzi kaž hłuchi wo huslach. — Bledzi kaž myšacy prēdař. — Boji so, hač jom' kholowy smjerdzja. — Boji so dźěla kaž běla ručka. — Boji so wo to, kaž kibut wo swoje jeja. — Być. To bě, kaž by krop na njeho linył. — Byé. To je, jako by kokoš do hromadu žita zaklepał. — Być. Jemu je, kaž by joh' z měchom na hłowu dyrił. — B. To je, kaž by ze sazami płokał. — B. To je kaž jena kosa za třoch syckow. — B. To je kaž żlička mjedu na kopu całtow. — Bydli rad wysoko kaž baçon.

Cydzi kaž zelowa žona. — Čarosći so jako drohe časy. — Čerći so na nich, kaž by jim mozhy wutoćié cheył. — Čini, jako by ani krvě ani wody we себi njeměł. — Čini, jako by rjekł, zo złotki na kłobuk měri. — Čini, jako cheył knježi hród kupić a cyłu wjes sobu. — Čini jako ničo z toho. — Čini so mudry, jako by rozum warił. — Čini so wulki, jako by mudrość na łochée měrił. — Činié tak rady, kaž zlěhańcy kmótrié. — Čahnu z črjódami kaž po Michale hawrony. — Čeri kaž spłošeny zajac. — Čisny so kaž zajac po horje dele.

Dawa so hakle z wječora widzeć kaž sowa. — Dumpa joh' do khribjeta, zo so rjap łama. — Dycha kaž fifonka wón. — Dźěla, hač jemu rjap pukota. — Dźěla, hač cyła wjes za potom smjerdzi. — Dzerži kaž z pyrjom přišita pódus. — Dzerži so maćeńce suknje kaž mamla. — Dzerži wjele do so kaž hupak. — Džiwa so, jako by z měsačka na zemju padnył. — Džiwa so jemu kaž kałdobej (kadołbej) kótlik.

Fuka so kaž mały kralik přez płyt. — Fukny so kaž wudra pod lód. — Fukny so na bok, kaž zajac khortej.

Hanja, zo móhl kholowy zhubić. — Hapota, kaž by hroch z měcha sypała. — Haruje na nich, kaž rjećaznik na cyganku. — Hibać so. Često so hiba, jako by z woknom won cheyło. — Hić. Ji łlowa dže kaž празне koło. — Hidza ju kaž drobne ptački sowu. — Hlada jeho kaž jandžel-pěston. — Hlada kaž měsač na pobożne dźěćo. — Hlada kaž młyńk, hdyž škruty kólnicu bodu. — Hlada kaž rybak, hdyž wudra w rybniku pobý.

— Hlada kaž škórc ze starej krušwiny. — Hlada skhmurjeny kaž kožany Pēter. — Hlada, zo jemu woči na lica stejitej. — Hlada, zo by sebi móhl woči z hłowy wuhladać. — Hlada z nutrnym wóćkom kaž młoda kmótřička. — Hladaše hižo za holcami, hdýž bě hišce w prěnich stupničkach. — Hněwa so, zo móhl so žołč rozleć. — Hodži so kaž horbač do wojakow. — Hodži so kaž slaknjena koza za kermušnu pječeń. — Horbi so kaž kóčka na psa. — Huza so, kaž by rjekł, zo so běkhow wobroć njemóhl. — Hwizda kaž na lipje škórc.

Jědže, kaž by z njezbožom wjeráł. — Jě kaž kórcář. — Jě kaž stara mumla. — Jěži so kaž kocor. — Juska kaž na lipje škórc.

Klesnyć jeho, zo jemu čeŕwjeńka wuskoči. — Klinči kaž jutrowne zwony. — Klinči, jako by kožane kholowy po skhodze šmóriał. — Klinči, jako by ze starym kožuchom zwonił. — Korjeni so kaž pyř a pyrica. — Křipi kaž čert, kiž modleŕku słysi. — Kukoli kaž młody hołbik. — Kurić so. Žita so kurja kaž kermušna wjes. — Khodži kolebajo kaž kačor. — Khodži pozdze sem a zahe wotsal kaž kokula.

Łaka kaž liška na huso. — Łaka kaž na żabu sćuka. — Łazy pójmje kaž nócný hawron. — Łazy wokoło kaž črjewo. — Łazy před knježimi pó štyrjom kaž pos. — Łazy wokoło kaž zywianje. — Łhać. Do wočow łże kaž zelene bahno. — Łhać. Łże kaž Jakub slepemu nanej. — Lačnju, zo so mi jazyk dźasnow lěpi. — Lehnyć. Pozdze lehnyć khodži kaž carž. — Lehnyć. Zahe lehnyć khodži kaž kury. — Lětać. Na ludzi lěta kaž žurk. — Lětać. Z wočomaj lěta, jako měl běkhi pasć. — Ležeć. Leži doma kaž jěž w džerje. — Ležeć. Leži kaž waleny dub. — Ležeć. Leži pěknje kaž na šćernisku. — Leži tam bědny, jako tón hubjenc při haće Betesda. — Lije do so, jako by žurki lał.

Macha, jako by muchi z woknami honił. — Měć. Ma čeŕwjenej woči kaž stara khodojta. — Měć. Ma do wočow znamjo kaž Kain. — Měć. Ma hańbu kaž pos pod wopušu. — Měć. Ma na polecy połničko knihow kaž Gelanski. — Měć. Ma nuzne, jako by tykancy pjekł. — Měć. Ma nuzne kaž myš w njedzéalach. — Měć. Ma nuzne kaž žona z droždžemi. — Měć. Ma pakostničanske porsty. — Měć. Ma za wušomaj kaž české kozy

łój. — Měć. Ma so dobro kaž wrobl w pšeńcy. — Měć. Ma so dobro kaž zaječk, hdyž w dčećelku sedźi. — Měć. Ma so k ludzom kaž wroble. — Měć. Ma tołstu hłowu a šiju kaž žurk. — Měć. Ma wjertliwy jazyk, zo móhł pobraška być. — Měć. Ma wustoj kaž huso na abejcej. — Měć. Ma židźanu kóžku kaž zeleną żabka. — Měć so. Ma so dobro kaž koza w kale. — Méri so na njeho, jako chceył jemu črjewa pusćić. — Minje so, jako by miknył. — Minje so kaž tučałka. — Mjeta z hłowu kaž knježi kón. — Mórči kaž pos, hdyž so jemu wo wjelku džije. — Móže wśe rěče kaž njeboh Gelanski. — Mysli sebi, zo jemu kral swinje pase.

Namołwja kaž rubješkowy žid. — Narosće za jenu nóc kaž Jonasej kymps (banja). — Nastaja wuši kaž spłóšiwy kón. — Nawali so kaž hórski zliwk. — Nawali so kaž wulka woda. — Nawali so kaž z mjećelom sněh. — Njemdri so kaž kawdron na čerwjeny lac. — Nosy sej domoj kaž žurk. — Nosy, zo móhł sebi rjac złamać.

Pada kaž bosy kón na lodżanym puću. — Pali so kaž suchi pruc. — Pali so kaž tučne lučwo. — Pali so kaž Wałporu kołmazny kónk. — Papota kaž całtowa żona. — Piska kaž z Pravoćie wowčeř. — Pišći (płače) kaž twarohowy měch. — Płaka ćicho kaž hołbik. — Podarmo rěciš kaž w pusćinje předař. — Pokazać. Pokaż jemu tak puće, zo by so namakał, a měl-li 'nož położęku wóćka. — Porska, hač so scény zhibuja. — Poskakuje kaž pachołk ze zelenym štvortkom. — Poskočić. Wutroba ji poskoči kaž Boże słónčko jutrowničku rano. — Posměwkuje so kaž młoda družka. — Powěsa hłowu kaž by rjekł, zo je jom' woda kopjena wzala. — Powěsa hłowu kaž rybak při rózdrjenym haće. — Pózera slény kaž małe džéco. — Prasny jeho hač zasmierzdi. — Přibywa, kaž by rjekł, zo ma zmija. — Přiměrja so kaž raki k lětanju.

Rěci jako by z khilopom kopał. — Rejwa kaž klěśniwa koza. — Rostu jim pjenjezy, jako by kubołécik nosył. — Rozprají tak, zo by so slepy domasać móhł. — Rudzi a tyši, hač so wśe kosče łamaju. — Ruje na robotnych ludzí kaž čělc.

Saha, zo dyrbiš porno wusunši jazyka hnać. — Sakruje kaž francowski wojak. — Skakota kaž żołta pliška na pasćach. —

Skorži kaž džéco, hdyž je pos pomazku wzał. — Skhowa so kaž mały kralik do myšacej džerki. — Směje so kaž měsačk, hdyž čužka na njón blawka. — Směje so kaž jabłońka, kiž prěnički njese. — Směwka so kaž mejske ranje. — Směwka so kaž róžička, hdyž hubku wočinja. — Smjerdži kaž hadzaca zda. — Smjerdži kaž hupak. — Smorči kaž dundyr w płonuchach. — Spěwa kaž dybawa wróna. — Spěwa bižo z přenim ranjom kaž kapon. — Spěwa kaž na wjeŕšku drózn. — Spěwa kaž žółty wroblik (= kanarik). — Spěwa, zo so jandželkam lubi. — Spěwaju kaž hodowne jandželki. — Spěwaja swjate wótčenaš kaž po roboče. — Spjera so kaž njemudry kón. — Spłochny kaž z wichorom wzaty. — Spodoba so kaž džécom całtowa khězka z po-prjaneom kryta. — Stać. Stejeć. Steja kaž Stołpnjanske stoły. — Stawa z předkom kaž spjećiwy kón. — Steji hladajo jako hdyž baćony áhnu. — Steji kaž při puću kamjentny stołp. — Steji kaž muž w měsacu. — Steji na prěki kaž bidmo. — Steji kaž we wichorach dub. — Steji na jenej nozy kaž baćon (husyca). — Steji łukajo kaž Lotowa žona. — Stejiš a podarmo hladaš kaž módra knježna na boku puća. — Stupać. Stupa rad na zwjeřech kaž smjetana. — Stupa prosta kaž knježa horjeńca. — Swěci kaž betlehemska hwěžka. — Swěci, kaž by sej měsačk tam swětleško zabył. — Switać. Wón za česću swita kaž Haman. — Swjeŕbi w porstach, kaž by šipki kutlił. — Sydać. Wona rad wysoko syda, kaž sroka. — Sypny so kaž zesušena dóńca. — Šćerkota kaž wójniki. — Šepjeri so kaž na lišku pata. — Šeri kaž wobwěšenc. — Šeri tam kaž w Njeswačidle w starem hrodze. — Šešeri so kaž znjemdrjeny kón. — Škrje so kaž butra na słoncu. — Šlapny kaž wjelk myšku (žabu). — Šmóra so kaž liška wokoło hus. — Štypota kaž stolětny džéd. — Šuwa so kaž wo murju swinje.

Těi twjerdze kaž zakwačeny špak. — Tepta kaž znjemdrjeny kapon. — Tepta kaž při batku pata, hdyž jeje kačata do wody du. — Trapi to žatko, kaž kočisko myšku. — Třase ju, zo so ji móža črjewa zašmjatać. — Třepota kaž wosowy lisé. — Tupota kaž wowka na kiješku.

Wabi kaž pocpulef z piščalku. — Wali so, zo by sebi črjewa wuklustnyć móhl. — Wěšci kaž stolětna protyka. — Wjerći so

kaž tóčne koło. — Woblizuje sej hubu, jako by mjedowu pomazku poměl. — Wočakuje na smjerć kaž wěčny Žid. — Wočinja wutrobu za Bože słowo kaž ta Lidija. — Wosta tam stejo kaž woł při wale syna. — Wostanje zasakły kaž wěčny Žid. — Woščerja so kaž čečor. — Wotbywa kaž škruta na słónčku. — Wothladuje kaž jandžel, kiž syrotki pase. — Wottorhnje či hłowu kaž kuchařka hołbjej. — Wudźera woka kaž šubut. — Wuka (*lěpje: Łuka*) prosće kaž zaměrjeny čělc. — Wuknje bač hłowa wša bunči a brunči. — Wukusa z domu kaž stary žurk syna. — Wupjera so kaž naduty měch. — Wustoji so kaž čelo na sčeńskie knihi. — Wusyny so kaž kral Bruncygař. — Wuwala weči kaž sowa.

Zadweluje kaž Judaš. — Zadžeraju so kaž wroble w zymje wo konjace dulki. — Zakhadža (wichor) kaž zwottorhane złe duchi. — Zakusny so kaž žurk do rólneho konja. — Zbinje kaž makowe kčenje. — Zhubi so kaž błudnička we wółsach. — Zhubi so kaž wudra do rěki.

Wěnašk dolnoserbskich pěśniow.

Basnił F. Rocha-Tuřański.*)

1. Łokašinka.

Łokašinka	Łokašinka	Kwětki zblédnu,
Zasej kwišo!	Hobkwituj;	Lěta zajdu,
Mała Minka	Ale Minka	Na pleš rědnú
Z gumna pšizo,	Wótrostujo	Ropki najdu;
W swójej gluce	Ako Bóža	Žělo jano
Pólnej ruce	Cysta roža:	Zawóstaňo
Žołtych kwětkow	Ruce stej ak	Nam a procenosć
Pšináseca,	Lelujatej,	Wó te swóje;
Žož je z grédkow	Licycce pak	Ale pōnosć
Juskoccea	Rožovatej. —	Jo to dwóje
Natergała	Žinsa Minku	Pilnej Mince:
A na blejše	Družki wedu,	Tud ga graju
Nejrědnejše	K swajzbe jedu,	W rědnem maju
Kronki wót nich	Hupyšnone	Jeje źizi
Nawijała.	Z Łokašinku.	W Łokašince.

*) Tutu zběrku pěśni Fryca Rochi, wučerja a kantora w Tuřeju (lěpje: Tuřej) pola Picnja, nam za Časopis pôsla naš delnoserbski pilny wótčinc Bogumił Śwela, faraf w Khoćebuzu. My ju z džakom přijachmy a tu rad wozjewjamy, dokelž so nam z tym skladnosć poskiča, dalše kruhi

2. Serbski rod.

W dolnoserbskem rědnem kraju
 Bydli hyšći kšuty rod,
 Serby, kenž se k Bogu znaju,
 Kenž jo šćit jim a jich gród;
 Zwěrnost pyšni jich ku tronu
 A za lubu wóscosku,
 Móć jich rosćo ned za bronu,
 Gluka zo pí chólju.

W Serbach how kaž duby stoje
 Muže hyšći rdženite,
 Slupy, kenž se nerozkloje
 Hyšći nejsu sprochnite:
 To su syny z twójog' klina,
 Z twójog' ducha rožone,
 Łužyca, tym zmysl se spina,
 Te su k Serbstwu zbužone!

3. To buži!

To buži! zasej žejo
 Bog Zebaoth, naš Kněz;
 A slyńcko milne gréjo
 Na błoře šerň a wěz:
 Se zrazom wšykno puka
 A kšasne rozkwita
 A z kuždeg' rožka kuka,
 Wót kwětkow pokšyta
 Nět k něbju pyšna zemja,

Kaž młoda něwesta,
 A z jeje diadejma
 Do wsow a na města
 Du ščeni glucnosci
 A tšugi lubosci,
 A z towzynt jězykami
 Nět k něbju zaklincy
 Žék, chwalba ze psalmami:
 Kak dobry, Bog, ty sy!

4. Serbska zwězba.

(Narodny głos.)

Bratši serbske, powdawajśo
 Ruce sebe k twardem' zwěstku,
 Z hutšobu se pšichylajśo,
 Žaržco w cesći serbsku „gwězd-
 ku“:
 Což te wóscy zwarbowachu,
 Což nam kšasne hobspiwachu,
 Žaržco, bratši, husoko,
 Lubujšo!

Lubujšo, wy pšijašeles,
 Serbsku rěc we serbskem kraju,
 Serbske głosy pše-wšo wéle,
 Žož se kuli zaspiwaju,
 Serbske žowćo lube jasne,
 Serbske Błoto rědne kšasne,
 Hušej wšog' pak Łužycu
 Nejlubšu!

serbskeje a słowjanskeje zjawnosće na tukhwilu jeničkeho delnjoserbskeho
 basnika kędzbne scinić, štož sebi wón pojnje zasluža, a z dobom w našim
 Časopisu přenje zwiſne teksty w definitivnej znormalisowanym a powšitkow-
 nje přijatym delnjoserbskim prawopisu (přir. Čas. 1903, str. 3 sll.) předpežoži.

Redaktor.

5. Na nieżelu zamfetych.

Kak zas te zwóny głušne du
N'ieżelu zamretych
A jak zas z nami żałuju
Dla našych humarłych:
„Wóść nas, kenž sy na niebju!“

A dłużka smuga namſałow
Zas k cerkwi pśichada,
A swěty zuk tam piścelow
Zas k niebju rozlęga:
„Huswēsone buzi twójo mě!“

Na kjarchoře su zežnête
Wše snopy łońskich žnow,
Ak zernka zasej wósete
Do Bózych zagonow:
„Twójo kralejstwo pśisi!“

Ja stojm pśi rowe góleša
A ronim wéle lđzow —
»Och, mója luba żowcycka!« —
Do jeje strusackow:
„Twója wóla se stani, ako
na niebju, tak tež na zemi!“

Žyn stope boge syrotki
Pśi swójej maſerče,
Stykuju swóje rucycki
A žebfe płakuce:
„Naš wsědny klěb daj nam žinsa!“

Chto toś se kšicy pśichyla
A hužera na row?
We gniwe stej šlej roztyla
A roztyl stej tež how:
„A wódaj nam naše winy, ako
my wódawamy našym wini-
kam!“

Na rowe roža smaleta
A spózy młoda kšeji;
Nježli jo lěbda rozkwitla,
Ga zajšpi stafejšej:
„A niewéz nas do sptyowańa!“

Na kij swój zechylony žo
Tam starki z gmejnskich ſpow,
Žož jogo luba rownia jo
A pyšni jeje row:
„Ale humož nas wót togo
złego!“

A z razom huſej kjarchoba
Se niebjo rozbytšni
A Bóžeg' słyńca gloriјa
Jen ceły rozkšasni:
„Pšeto twójo jo to kralejstwo
a ta mōc a ta cesć,
do niémernosći! Amen.“

6. Zbuźeńe nalęta.

Pód sněgom se gibju juž pót-
tajmne mócy
A gófej zas k swětlu se góne,
A sněgulki stanuli su juž žins
nocy
A k bužeńu nalęta zwóne:
Kuk, kuk! nět zemja stawa
Wót spaňa zymskego,
Mōc nowu zas dostawa
Wót Boga zmilnego.

Se fijałki šćańe a wónajú
kšasné
We tšawce na zelenej luće
A promeńa słyńcka grēju tak
jasnie,
Wšo bužece k wjasolej gluce:
Kuk, kuk! nět stwórfba stawaj
Zas k nowem' žyweńu
A wjasel se a dawaj
Žěk Bogu na niebju!

A wětšyki glěwke se lagože
zjawne
Ze struskami w pólach a gółach
A deščiki milne šacaju stawne
Ku kóryškam w dolach a górách:
Kuk, kuk! nět rosć a kwitaj,
Se pšešasň, zemja, zas,
Nět, nalěto, k nam witaj,
Ty rědny, złoty cas!

A zemja se hobleka zelene ruby
A kwišo a bincy wót gluki,
A chwalba zas rozlěga z kuždeje
guby
A wšudy zně wjasole zuki:
Kuk, kuk! tak klincy z góle,
Kuk, kuk! we glušyne,
Kuk, kuk! we kuždem dole,
Kuk, kuk! we hušyne.

7. Dwě ruce.

Dwě ruce třeba na roli,
Chtož sewo husewa,
Dwě ruce tež, chtož na pólí
Zas sewo zežněwa.

Dwě ruce pšosaf pôderbi,
Gaž žebri Boga dla,
Z jadneju klapjo do žuri,
Z drugeju pomina.

Dwě ruce! — luba hutšoba,
Maš twójej gótowej?
Wša gluka z ňeju pšichada;
Kakej to ruce stej?

Lej, wěra jo ta pšawica,
Kenž ňebo wótamka,
A módlitwa jo lěwica,
Ak pomoc dosega!

8. Serbske powołańe.

(Ma stary serbski głos.)

Słyš! kak nowe głosy du, jo głosy du,
Pšež celu rědnu serbsku Łužycu.
Kak klince tak spěšne a wjasole, jo wjasole,
A wótgłos rědny wšuder hubuze.

Wiž! kak z górow, z doliny, jo z doliny,
How bratšow, sotšow serbskich witamy;
Nas zwězujo wšyknych jadnaka kšeji, jo jadnaka kšeji,
A lubosć jadna wšych hopšímeš dej!

Cuj! až serbski Serb ty sy, jo Serb ty sy,
A serbska rěc ma zuk najluboznějšy,
A Łužycia serbska twój narodny kraj, jo narodny kraj;
Sy hyšći Serb, ga pótom nedrémaj!

Cuznik wšak se žiwijo, jo žiwijo,
Gaž serbsku rědnosć skóro póznajo.
A ty kšel se sromaš tych rědnosćow dla, jo rědnosćow dla?
Ně, Serbskosć ňejo žedna sromota!

Dajšo chwalbu zaspiwaś, jo zaspiwaś,
Na Serbskosć sława! sława! zagrimaś!
A Bogu a kralu se žékowaś, jo žékowaś,
A pšosyś, ab' kšelej nas hoplěwaś!

9. Łucyja.

Na wólszy niži sejžešo
 Łucyja a se hympašo
 Tam zwercha na galuzy,
 A wšake seše skjaržašo,
 Až tak a wšak se žins jej źo,
 Což wélgi ju hobuzy.

Pšipodla burik wórašo
 A take pši se myslašo:
 „Co ta jan tak tam świcy?
 Pši mójej starej bobrawe!
 Ja póraš hows cu do broźne
 A seno na kopicy!“

Juž k wjacoru se lejašo
 A z mrokow jan tak glurašo,
 Až wéle wšog' se stama. —
 Za hucho bur se pódrapnu
 A šybale se husměwknu,
 Až škodu žednu náma.

Chtož stwófbny póréd huzbada
 A ma jo tež za hušyma,
 Ma kléb a cesć na swěše;
 Chtož se na drugich dopušča,
 Ten wóstaňo pak drémota
 A bejt jo kužde lěše.

10. Krony.

Kronu deře comy
 Wše raz dobydnuš,
 Žeńmy, až něb'zom
 Pšawej krony tšuš.
 Zachadna něj teše,
 Duša, pšistojna,
 N'ezachadnu seše
 Huzwol do něbja!

Krale maju krony
 Droege dejmantne
 A wélike strony
 Su jim pódejspne;
 Pšed smeršu sezejma
 Kužde krajejstwo,
 Kšasneg' diadejma
 Bytšnosć zgasujo.

Bogaśc wšak ma brogi
 P'eńez na swěše
 A wót wšyknog' stogi,
 To nějrědnejše;
 Raz pak stupi prozna
 Duša pšed Boga
 A niňernosć grozna
 Tam ju hobojsma.

Młogi se zas gjarži
 Z cesću zeńskuju
 Hutšobu pak twarzi
 Wšomu dobremu;
 Cesć b'zo dana jomu
 Slědna pši kašeu
 Až po rowa kšomu —
 Pón jog' zabydnu.

Młode lěta kwitu,
 Wšykno smějo se,
 Kronu jich hobpletu
 Rože majowe;
 Młode lěta zajdu
 Rože hobkwitu;
 Gaž se sněgi najdu,
 Te wšo zakšyju.

Mudrosc, kšasna gwěz-
 da
 Zeńskieg' cławestwa,
 Pšed tobu źo z gnězda
 Noc a pšiwěra;
 Ale wšykna radnosć
 Źo raz do kusow,
 N'ama nězachadnosć
 Bózych myslēfiow.

Hyšći wéle kšeli
 Kronu dobydnuš,
 Gaby casa měli
 Jan se k tomu zgnuš;
 Swět jich celo śiska
 K droze šyrokej,
 Smírš tež łaka blizka,
 Ab' jich skazyjeſ.

Wěrna bogabojosć,
 Lubosć, nažeja,
 Te su Bóza třojosć
 Swěta, něbjaska;
 Swětlo jich ma dostaň
 Zbóžnu niňernosć,
 N'erěch pak ma wóstaň,
 Žož jo zachadnosć.

Gaž raz stupiš mamę
 Pšez ten śamny doł
 A wše spšíchadamy
 Tam pšed sudny stoł:
 Kakuž pótom změjoš
 Kronu stawjonu,
 Take myto žnějoſ:
 Cesć ab' sromotu.

11. Lubosć.

Hanka jasna,	Wšykne cuša,	Wšo se miňo,
Roža kšasna,	Wšykne gnuša	Wšykno zgiňo
Lubosć twójja	Pšislušaju	Pšed twójeju
Zbóžnosć mója	Jano naju	Husokeju
Na swěše!	Lubosći!	Lubosću!
Kak se swěsi	Kuždy kwětašk	Hanka jasna,
A se pleši	Jaden swětašk,	Roža kšasna,
Wóćko twójja	Kenž mě zjawi,	Lubosć twójja
Na to mójo	Pomnik stawi	Zbóžnosć mója
Lubosńe!	Lubosći!	Na swěše!

12. Mój Tuřej!

Bratš, spinaj te tšuny a husoki zgłos
 Nět kjarliž na domowní lubu,
 Mój Tuřej, mój Tuřej we hutšoře nos
 A spiwaj nět cesé jomu klubu;
 Co pšašam wó stronu tam za góru,
 Co rožim wó žwału tam na mófu:
 Mój Tuřej, ty sy mě luby!

Žo mogała niži dře wótera wjas
 Se měriš wšak z tobu we kraju,
 Žo stoji juž žedna tak dļužucki cas
 Kaž ty we serbojskem kraju?
 Pšed Krista narodom dwatowzynt lět
 Juž glědaš ty gjarda na ludy a swět:
 Mój Tuřej, ty sy mě luby!

Zas nowa se strějoš na daloku dłoń.
 Sřež góle a zelenych ūkow,
 A wót tých se zmawa k nam stroweca wón
 A statki zélabnych rukow.
 Kak jasni a smějo se hokoło wšo,
 Gaž Wóćcowy duch pšez domowní žo:
 Mój Tuřej, ty sy mě luby!

Na gófe žyn wětšnik žo šuflaty,
 Ni žen ni noc náma měra;
 Na ňeželu zwónašk pak bincaty
 Do cerkwé nas gromadu zběra;
 A dalej žyn kjarchoř, žož mašerka spi
 Wót žela a starstwa pód strusackami:
 Mój Tuřej, ty sy mě luby!

A góla ty, kšasny ty zeleny dom —
 Kak hutšoba mója se smějo! —
 Do góle, do góle, kak rad ja tam žom,
 Žož dobroš wšu Bog na mňo lejo!
 Móć nowa mě w góli zas nastawa
 A hušej duch Boga tam póżwiga:
 Mój Tufej, ty sy mě luby!

A zmakam ze žowćom se Tułańskim,
 Kenž z wóckowu cesnie mě wita;
 A pšiglédam gólcam ja serbojskim,
 Kimž jasnosć wót hoblica swita;
 A zazněju zuki mě pšíjazne
 Wót mójeje lubeje domowne:
 Pón, Tuſej, sy pšecej mě luby!

How stoj mójich wóscow narodny dom,
 W nimž gólesi grajachmiej, spachmiej;
 Žož glucny ja běch a šerpel ja som,
 Ak do czuzby ruku se dachmiej. —
 Och, kak jo to južo tak dļujacki cas!
 A zas graju žisi hokoło nas:
 Mój Tuſej, ty sy mě luby!

13. Kronprincoju Friedrich-Wilhelmu k joho swajžbe pširucone wót dolnołužyskich Serbow.

Z półudnia chwata gluskata tšuga,
 Běžy pšež rědny, lubosny raj,
 K boku se šyfa struskata smuga:
 Dolnołužyski serbojski kraj.
 „Spřewja ty serbska, nět pšež ten maj
 K městu tam głownem' se pšížwałkotaj,
 Kněžych wót Serbow tam strowit!“

Nět pak we duchu sami se zgńomy
 Pšed swěty holtaf domacny Twój,
 K ňebju my ruce póżwigujomy,
 Kuždy, zož bydli, kuždy, zož stoj:
 „Bog daj Ší gluki a wjasela dosć!
 Collafe deje nam kwitaś a rośc,
 Móćnejše bywaś na swěše!

Łužycia naša bogajstwa nama
 Žednog', ak Blota zelene jan',
 Złota a slobra pôscis tež Wama,
 N'ejo nam dane, Husoki Pan!

Což my pak mamy, to pśinasomy:
 K hutšobe Telje se pśilagnomy
 Z lubosću zwěrňe wše Serby.

We wšyknych barwach Bloto se kšasni.
 Hobleka psec se pyšnejšy rub;
 Wšykno tam kwišo, wšykno se jasni:
 W dole how strusack, w góli tam dub;
 Sylojik spiwa nam kjarližack swój,
 Huchwala poklad ten mańzelski Twój,
 Wětšy jo zíasu až k Wama.

Błotam smy sebe wótglědowali,
 Kak pyšnu drastwu my comy měš;
 Sylojku smy se wótłuchowali,
 Kak pšecej kjarliž kšasne dej zněš;
 Lubosńej zuk pak mašeſki zni,
 Gaž my nět z dowěru pšosymy Ši:
 Hoplěwaj Serbstwo nam šcđfe!

14. Kralowski princ a serbska matka.

Našom kraju kwišo gluka:
 Kral se nowy naroži!
 Gnadnie sypaj Bóža ruka
 Radosć jomu na drogi!

Łužyca, ty pózwiżona
 Z razom k cesći husojej,
 Sy dostoijna, huzwolona
 K matce rědnej kralojskej:

Serbske nadra jogo seše,
 W serbskem kliñe wón nět spi,
 Serbske wócy jomu swěše,
 Serbska móć jog' napołni.

Serbske hutšoby ga biju
 Wjasole za kronprinca
 A za kněni Cecyliju,
 Kenž jo Serbam pšijazna.

W serbskem kraju hyšci stoje
 Słupy twardo krajeſtwa:
 Serby, te se Boga bóje,
 Zwérne su až do rowa.

Tym tšom kralam sława, sława,
 Wósebnie pak kronprincu!
 Což jom' Bóža ruka dawa,
 To kwiš z Bózej' pomocu!

15. Glińany rěd.

W glińanem rědu chowamy
 Wšu našu zeńsku gluku
 A celo hyšci snowamy,
 Kak by z pilneju ruku
 Ten kružack lěpej pólnili,
 Až zrazom se nam rozwali
 Do drobnučkich škorpinow.

W glińanem rědu pšewoži
 Si wša mańzelska gluka;
 Si rowna zísi póriozi,
 Ma licy kaž jabluka:
 We jednom hoko-zmyrkńeňu
 Sy zgubil swóju mańzelsku —
 Twój kružack jo se rozbił.

Glińany rěd, co howac su
Też twóje lube źiśi?
Lubosne ši rozkwitaju —
Glich jan na śańkej niši
Jich wisy młode žyweńie,
Až namaš nic ak starańe,
Twój kružack mogł se złamaś. —

Glińany rěd som teke ja
Wót Boga humyslony,
Za jogo wólu z nińerstwa
Wót gliny hustwofony.
A ducha, dušu jo mě dał,
Do kružka rědne zescyňał
Za swójim spódobaním.

Nět we tom kružku gromaze
We žyweńu jej nosym
A jano wo dopołneńe
Ja lubeg' Boga pšosym;
A dyż se kružack spólnijo,
Mój Bog jen pótom zrobzijo
A moju dušu zbóžni.

16. Matoju Kósykoju.

We Błońskańskich lěsach zaspíwał jo
Nam sylojik pěsni raz rědne,
We serbojskich zukach je spiwašo,
Před dlejšym juž zněchu te slědne.

Aj, běšo to rědny a wjasoły eas,
Žož lětachu spiwы do swěta,
Kak słuchašo mlogi tak mlogi raz
Na zuki Kósykoje Měta:

»Kak pychaju jagafe nocne pšež kraj
A rice a świce pšež gólu —
Kak Hancyna lubosć rědnę' kaž maj
Za struskami pyta we pólū.

Toś tšampjo maruška w buternicy
Tu zmjatanu žydku tak dlužko —
Tam pšíbliža wójak se k sínertnicy —
Tud zdychujo pobědny hujko.«

Do cuzby sylojik jo hulešek,
Za mótom gnězdko seb' stvarił,
A domoj wěcej jo něpšíšel,
Ab' basnicki serbske nam zwarił.

»Gaž huńelknut zuk dře mašeriny
Jożz hustow Kósykoje Měta,
Jog' duch pak z nami jo zwězany
A zwěrny až do noweg' swěta.

Ši hoplěwaj dalej, ty drogi muž,
Naš Kněz a Bog ten nejhušy
A žognuj twój a tych twójich puś,
Mér Twójej a zbóžnosć daj dušy!

My nikula zabýś ší ūocomys,
Naš bratš ty wót serbskeje zeińe,
Na módlitwach našych ší ūasomy —
Nět, spiwaf ty serbski, bóžemé!

17. M ó j o g ó l e.

Gdyž wjacor do póstole	Gaž zajtša zasej rano
Na swójo glédam góle,	Mě góle strowe staňo
Kak rědnie změrom spi;	A ruce styknijo:
We zbožnej styknom gluce	»Wósc-nas« swój hubjatujo,
Ja k ňebju swójej ruce:	Se k šuli pšigotujo,
Bog, góle, zdžarž a zwarnuj ši!	Mě swěta stysnosć hobojožo.

A gaž pón we dño grajo,
We gumné zajuskaju,
Kaž roža rozkwita:
Se cujom zas ak góle,
Ned zajdu wšykne bóle —
Och cas ty złotneg' źísestwa!

Prašenja wo hrodžišcach.

Wo hrodžišcach w našej serbskej Łužicy a w přiležacych krajinach hišće dołho wšitko zapisane a wujasnjene njeje; tuž sym sebi wotmyslił, tutu tak wulecy wažnu starožitnosć nadrobno přepytać a dokladnje za Časopis Maćicy Serbskeje wobdžělać, przedewšěm pak najprjedy wšón hišće přistupny material zežběrać. K tomu trjebam nuzno pomoc dobrych přečelow a nawjedźitych ludži, kiž so za tajke wěcy zajimaju, a tohodla wozjewjam tu scěhowace prašenja z naležnej próstwu na wšitkých, kiž to čitaju, zo bychu so za tu wěc zahorili, mi maćiznu hromadžić pomhali a swoje zběrki připósłali; wobkedžbować pak maju so pódla wosbję tele dypki:

1. Geografiske položenje hrodžišća: bližša wjes, wokrjes, mjeza wsy, přerow atd.
2. Wobsedzeř. — 3. Nětčiše mjeno.

4. Historiske žórła: Hdže je hrodžišče prěni króć naspomnjene, pod kajkim imjenom? Castrum, Burgwall?
 5. Bajki. Hač je tam hród stał? Podzeński khód do wsy? Hač je poklad we nim abo hač su tam lutki bydlili?
 6. Wupřestrjenje. Kak wysoke je hrodžiško na wjeŕšku? kajki ma přerézk wot pólnoći k połodnju, wot ranja k wječoru?
 7. Kak nahle spaduje (Böschungswinkel)?
 8. Wysokosć hrodžišća.
 9. Nětčiše wobsteynosće. Hač je zdžeržane abo z džela wotnošene, hač je ze štomami wobsadžane abo do role zdželjane?
 10. Na kajkej pódze leži? hač na horje abo hórcy? hač je podłożk drjewo abo kamjeń. hač je twarba z kołow (Cölln atd.)?
 11. Pozdžiše wuživanje. Su tam powostanki wot murjow; su cyrkwe abo hrody natwarjene, su slèdy twjerdziznow (Landskróna); su tam twarby z historiskeho časa?
 12. Wokolnosć. Su tam łuki, bahnišća, tonidla, rola, hola abo lës? Je tam přerow wokoło? Je tam předhrodžiško abo dwójne hrodžišće? Z kajkimi nasypami je wobdate? Su w blízkosci žórła, haty, wopalnišća z kamjenjem wusadžane?
 13. Přistup. Ze zemje abo z drjewa? Su tam rjady kołow přez tonidla? Ma přistup wosebite přimjeno, na př. swjata ščežka, cyrkwiny puć? Je wjacy přistupow?
 14. Twarby na kołach. Kajke su te koły abo koliki?
 15. Rowovišća. Kak daloko su pohrebnišća wot hrodžišća a kajke su te pohrebnišća? Kajka nadoba je so we nich namakała, horcy, popjelniče, nopaški?
 16. Idele. Woprowna nadoba? Znamjenja, pjenjezy?
 17. Nasyp. Z čoho je: ze zemje, z drjewa, z popjela, z hliny?
 18. Je nasyp z hlinu wobćiskany? Wot wonka abo znutřkach?
 19. Cyłe sudobja. Kajke su a hdže so khowaju?
 20. Kosáce zbytki: što je w popjelničach? popjeł, kosće abo nadoba?
 21. Črjopy. Hdže leža? Wšelaki drubi grat z kamjeñtneho, broncoweho, železneho abo pôzdnisheho časa, pjenjezy abo hewak što?
- Tute prašenja su wobsaźne a hdyež so mi na nje dosahace wotmołwjenja dadža, zamóže so wjele zajimaweho za našu

serbsku zemju ze zańdženosće zestajeć. Tuž njech moje prašenja tu podarmo stajene njejsu!

Matej Handrik, farař w Slepom.

Wućahi z protokollow M. S.

1. Zhromadne posedženje předsydstwa a wubjerka M. S., džeń 4. měrca 1907 w „Serbskim Domje“. Pritomni: Križan, Kapleř, Sommer, Renč, Kubica, Smoleř, Cyž, Andricki, Čeć, Fiedleř, Skala, Šewčik, Žur; zamołwjenaj staj Herrmann a Muka. Předsyda je druhí džel Wjelowych „hódańčkow“ přehladawši jón Smolerzej do čišće dał, zo by k jutram hotowy był. „Předženaka“ nima so wjacy hač 5500 eks. čišćeć. „Časopis“ ma na namjet redaktora samsnu papjeru měć, kaž w lětach 1900—1904, zo njeby porto njetrjebawši wysoke bylo. Wot poslednjeho zešiwka je 280 eks. zbytnych. Tohodla smě so přichodnje jenož 450 eks. čišćeć. Wo „koncessiju“ za hoscēncarjeuje w „Serbskim Domje“ ma so z nowa prosyć, a to jenož wo dowolnosć, piwo a wino w bleškach předawać. Porjad hłowneje zhromadźizny ma być: rozprawy, nekrologi, wólby, namjetny. Wólby maju so lětsa tak wotměć, zo so połojca z předsydstwa a wubjerka wulosuje a nowi so na 6 lět wuzwola. Cita so připismo ministerija wo zakhowanju historiskich starožitnosćow. Dar k. seniora Skale, „wolijowy wobraz † Łusčanskeho“, so z džakom přijima. K. akademiski moleř Ludwik Kuba, kotryž je Maćicy Serbskej Hórnika molował a darił, pomjenuje so za sobustawa na čas žiwjenja. Po namjeće dr. Muki maju so kóžde lěto duchowni, wučerjo atd. listnje namołwjeć k zastupej do Maćicy. K. předsyda je to tóni hižo činił — bjez wuspěcha. Chce to lětsa hišće raz spytać. Ze „Zemským archivom kralovství českého“ njech so po jeho přečeu naše spisy wuměnjeju.

2. Hłowna zhromadźizna (60.) M. S. 3. hapryla 1907 w „Serbskim Domje“. Wotewriwiši zhromadźiznu wita předsyda wšitkich zhromadźenych a wosebiče kk. dwórskeho radžicela prof. dr. Jakuba, kanonika Herrmanna a delnjołužiskich bratrow a čita postrowy dr. Muk (z Opatije), Parczewskeho (z Pětrohroda) a A. Černého (z Prahi). Hłownu rozprawu podawa sekretar J. Šewčik. Spomina na dejmantny jubilej, kotryž M. S. džensa swjeći. Jenož 2 sobuzałożerjej M. S. staj hišće žiwaj: farař monsignore Wornař w Khróścicach a wučeř em. Kral w Radworju. Posledniši je přitomny. Po lětach sobustawstwa najstarši je naš njesprócnwy spisaćel H. Dučman w Dubinje a po nim k. wyš. wučeř em. K. Fiedleř, kotryž džensa swjeći złoty jubilej sobustawstwa. Předsydstwo a wubjerk mějeſtej w zaſlým

lěće 6 wuradzowanjow. Konjemcy móžachu so skónčenje přenajeć, tak zo bě z wuwzaćom sala cyły dom we wšech městnoścach wužiwany. Kofejownja je přešla do rukow dobreje serbskeje swójby. W číšeu je M. S. wudała 2 zešiwkaj „Časopisa“, „Předzénak“ na l. 1907 a „Zapis předajomnych serbskich knibow“, přeni naš katalog. Deputacija M. S. přewodžeše čestneho sobustawa M. S. a nestora serbskich spisaćelov Jana Radyserba-Wjelu k rowej, druba deputacija přeješe Jak. Bartej-Čišinskemu zbozo k 50. narodninam a rozšerjena deputacija khwataše do Drježdān w mjenje Serbow witać młodeju mandželskeju prynca a prynesnu Jana Jurja. Kralej Friedrichej Augustej je so přepodał wumjełski album serbskich drastow wot dwór. fotografa Rich. Klaua z Khoćebuza zhotowjeny. Wotrjady M. S. su po swojich mocach pilnje džělałe. Zamoženje towarzstwa a Doma je přiběrało a móžemy bjez stracha hladać do přichoda. Wo „Domje“ rozprawja zarjadnik M. Cyž. Dokhodow běše 14 984,82 hriwnow, wudawkow 14 803,43 hr., zbytka 181,39 hr. Wo džěławosći wubjerka rozprawja jeho předsyda Kubica. Protokol wubjerka, do wosebitej knihi zapisany, čita Žur. K. kaplan M. Andricki ma nekrolog wo † Radyserbu-Wjeli, kotryž ma so w „Časopisu“ wotčišćeć. Wo † sanitatnym radžicelu dr. med. Pětru Dučmanu rěci Skala, kaž tež wo † krajnym sudniku Janu Kralu. K počešenju wotemrětych sobustawow zhromadźizna postany. — Za nowe sobustawy so přijimaju: P. Ambrož Smékal w Mělniku, Rich. Bojc, duchowny w Buděstecach, Jan Kapleř, duchowny we Łupoj. — Wo knižnej pokladnicy rozprawja Čeć, wona měješe 3537,26 hr. dokhodow, 1831,26 hr. wudawkow a 1706 hr. zbytka. Do knihownje je so 122 a 49 čisłow dariło (rozprawnik Fiedleř), z knihisklada pak je so 7076 knihow wudalo, 200 wjacy hač loni (rozprawnik Kapleř). Wo delnjo-serbskim wotrjedze rozprawu podawa kantor Jórdan, wo pröcowanjach tamneho filologiskeho wotrjada rěci farař Šwjela. Na to so zběrka za „Serbski Dom“ zarjadowa a wuda 44,10 hr. — W ólbý: Wułosuja so z předsydstwa: Křižan, předsyda, Cyž, zarjadnik, Čeć, pokladnik, Kapleř, knihiskladič, Fiedleř, knihownik; a z wubjerka: Smoleř, Herrmann a Renč. Wšitkich wulosowanych wuwzoli hł. zhromadźizna z akklamaciju z nowa do jich zastojnstw. Skónčenje scéhowacbu rozprawy wo historiskim (Renč), belletristikim (Andricki), hudźbnym (Rječka) a wumjełskim (Herrmann) wotrjedze.

3. Posedzenje předsydstwa a wubjerka M. S. 1. julija 1907. Přítomni: Křižan, Fiedleř, Kapleř, Žur, Cyž, Šewcik, Smoleř a Sommer. Syrizna na scénje w salu je so wotstroniła. Kluc do museja nima wjacy domownik měć, ale kofejownik.

Dwór ma so ze šćerkom posypać. 10 % čisteho wunoška z „Doma“ ma so kóžde lěto do „železneho fonda“ zapožoći, doniž tutón na 3000 hr. njezrosće. Mantle pjenježnych papjerow M. S. ma k. notar Cyž khować. W běžnej knižnej pokladnicy nima wjacý hač 300 hr. być, druhe pjenjezy njech so na kontokorrent na daň dadža. Maćićn. sobustawej missionarej Frankej ma so za jeho wulkotne dary diplom darić.

4. Posedženje předsydstwa a wubjerka M. S. 6. nov. 1907 w „M. D.“. Přitomni: Križan, Skala, Kubica, Fiedler, Andricki, Čeć, Renč, Šewčik, Smoleř, Kapleř, Cyž. Za kn. fotografa Klana ma so pisomne wo titul „dwórskeho fotografa“ prosyć. Jako nowaj sobustawaj buštaj přijataj: kk. kaplán Hugo Cedzich w Kulowje a fabrikant E. Merzinger w Drježdach. „Předženaka“ rozesčeľe sobustawam zarjadnik Cyž. Do Wochoz dari so 30 protykow k rozdawaniu mjez khudžinu. „Jednoće“ w Budyšinje přizwoli so 20 eks. towařsneho spěwnika po zniženej płačinje. „Nowolětne zbožopřeća“ njech so tež lětsa wobstaraju. Zagrijebscy molerjo su zwölwiwi, nam někotrych wótčincow za dom darmo molować. Maju so jim připósłać wobrazy Smolerja, Imiša, Kocora a Zejlerja.

5. Zhromadne posedženje předsydstwa a wubjerka M. S. dźeň 24. małego róžka 1908 w „Serbskim Domje“. Přitomni: kk. Križan, Skala, Fiedler, Žur, Smoleř, Sommer, Čeć, Kapleř, Cyž, Kubica a Šewčik. Zamołwjeni: Herrmann, Muka a Andricki. Najprjedy jednaše so wo wšelakich dom nastupacych wěcach (plun, woda, konjemc atd.) a wobzamkný so, zo maju wotnajerjo přichodnje 2 % wotnajenskeho pjenjeza jako přinošk za wodu a wobswětlenje skhodow płaćić. Po listnym namjeće prof. dra. Muki ma M. S. wobsażny wot Radyserba-Wjele za-wostajeny rukopis wo serbskim rostlinarſtwje zrjadowany wudać. Namjet so přija, tola z tym přidawkom, zo ma tole wažne dźeło w „Časopisu“ wuńć a zo maju so někotre wosebite wotčišće zhotowić za serbske šule. Postaji so dale porjad za hł. zhromadźiznu. Nekrologaj mataj so měć wo † wučerju Šołće-Radwośkim a † lěkarju dru. Blažiku-Bukečanskim. Z Monsec čišćeńju ma so wujednać, zo zešiwk „Časopisa“ z wobwalku njesmě čeži być hač 92 gr. „Worjeſħli“ maju so na hł. zhromadźizne sobustawam rozdželić, z póstom pak so žane rozesłać nimaju. Zo by so lud bóle za Maćicu zahorił, dyrbjała tasama tu a tam na wsach wosebite zhromadźizny wotměwać. Kak by so to najlepje wuwjesć hodžało, ma so rozklaś. Kn. předsyda chee tež lětsa wšelakich hišće w stronu stojacych Serbow na hł. zhromadźiznu a k přistupej do Maćicy z wosebitymi listami přeprosyć.

Wučahnył Jakub Šewčik, sekretar M. S.

Rozprawa wo knihiskładze M. S.

W lěće 1907 buchu z knihisklada tele knihi a knižki wudatez: 563 exx. Čitankow — 486 exx. Biblijskich stawiznow — 250 exx. Spěwneje radosće — 121 exx. Worješkow — 111 exx. Bratra a sotřički — 55 exx. Towařšnego spěwnika — 16 exx. Křiža a połměsaca — 16 exx. Małego gratulanta — 15 exx. Genofefy — 11 exx. Hroda na Landskrónje — 11 exx. Nadpada pola Bukec — 10 exx. mužskich quartettow wot Kocora — 10 exx. Jutrownych jejkow — 9 exx. Pfuloweho hs. Słownika — 8 exx. Bohusława z Dubowina — 7 exx. Wustawkow — po 6 exx. Trójniki, Nowe Trójniki, Jan Manja, Zabawki, Bitwa pola Budyšina — po 5 exx. Oberlin, Wěnk fijałkow, Robinson, VI serbskich spěwów wot Kocora, XV narodnych spěwów wot Kocora, Narodne hłosy wot Černeho — po 4 exx. Zahrodnistwo, Slovanstvo ve svých spívech — po 3 exx. Boža krasnosć w stwórbi I, Křižne wójny, Jezus w domje pobóžnych, Sadowa knižka, Wumjeňka, Zeleńska — po 2 exx. Boža krasnosć w stwórbi II, Jakub, Serbska rěčnica, Gloger — po 1 ex.: Přislowa, Kral Přibyslaw, Za dušu a wutrobu, Zapiski, Kubowe narodne hłosy, Wosobny dar, J. E. Smolejowy wobraz — k tomu 736 exx. Časopisa M. S., 68 exx. Protoky 1907, 5400 exx. Protoky 1908 = do hromady 8004 spisow.

W Budyšinje, 12. małego róžka 1908.

J. Kapleř, knihiskladnik M. S.

Dary za knihownju M. S.

W lěće 1907 podawachu dary do Mačičneje knihownje:

1. K. prof. A. Černý w Prazy: a) La Revue Slave. Tome I.; b) Slovanský Přehled. Ročník IX., č. 5—10, R. X., č. 1—6.
2. K. far. em. Dučman w Dubnje: a) Hoffmanni Scriptores rerum Lusatianarum. 1719.; b) Euchologion der orthodox-fathol. Kirche. 1861.; c) Biblia czyl Pismo Święte. 1891.
3. K. literat Dvorský w Prazy: Počátky kalicha a artikule Pražské již l. 1417.
4. K. prof. Džordžewič w Belgradže: W Budyšinje 1902.
5. K. prof. Florinski w Kijewje: Slawjanskoje plemja.
6. K. farař Jakub w Budyšinje: a) Dopomnjecje na požohn. živjenje a sbōjne skončjenje našheje mamki atd.; b) Prědowanje, 13. junija 1905 na bibl. ſvjedženju w Buřezach džeržat Š. Jakub; c) Woſčalne prědowanje, 2. adv. 06 w Dražbjanach džerž. w. Š. Jakuba.
7. K. literat Kalužnickij w Petersburgu: Nowějšia putešestwija po Germanii J. T. Keisslera atd. 2. wudawk.
8. K. kom. radž. Moškau-Oybin: Alte Gerichts- u. Richtersymbole.

9. Zawostajeni k. prof. Moyna w Eislebenje: a) Aus der Wendenmission. Von Rottrott; b) Laut- und Formenlehre der Polabischen Sprache v. Schleicher; c) Die Formenlehre der Kirchenflawischen Sprache v. Dr. Schleicher; d) Handbuch der Altbulgarischen Sprache v. Leskien; e) Popliński's Grammatik der Polnischen Sprache; f) Das Reich Gottes unter den Slaven. 1. Heft: Die Wenden. Von R. Urban; g) Zur Geschichte der Nominalen Declination im Russischen. Inaug.-Dissertation v. Vetter; h) Die Sprache des Florianer Psalters. Inaug.-Diff. v. Leciejewski; i) Das Leben der Wurzel dē in den slav. Sprachen. Inaug.-Diff. von V. Jagić; j) Beiträge zur slav. Dialectologie. Inaug.-Diff. von Malinowski; k) Die Sprache und Litteratur der Wenden. Von L. Hoffmann; l) Slovenska Grammatika wot Sellenkowa. 1791; m) Powěsti i Razskazy J. N. Potapenko. Tom. II.; n) Ewangeliye Luki (ruthenska knižka); o) Uvedení do mluvnice české. Sepsal Dr. Gebauer; p) Popis království Českého. Wydal Fr. Palacký; q) Nazwy miejscowości Polskie atd. Zest. Dr. Kętrzyński; r) Něšto doubletton, drobnostkow a časopisow.

10. K. prof. Dr. Muka w Freibergu: 111 číslow woserbskich a druhosłowj. knihow. Njeličene su při tym doubletty, wšelake časopisy a drobnostki.

11. K. red. M. Smolef w Budyšinje: a) Serbske Nowiny a Pohmaj Bóh na l. 1907; b) Zbož. hody. Džiwadlohra wot Rachlowca.

12. K. kantor Šwjela w Skjarbošeu: Š Bóžego králeſtwa. Šjaſteńia Bóžje mój a jesťi ujásy Ššerbami, ſ Bažnička ſestajane.

13. K. Dr. Ułaszyn w Lipsku: Lusatica w polskich časopismach z 1904—1906 r.

14. K. faraf em. Urban w Budyšinje: a) Křiž a króna; b) Přichidawč t řerbškim „Spěvářskim“; c) Wokšewne wonjeſchko; d) Stavíſna cjerćenja a pſcheſtaſenjenja Jeſom Křiſta.

15. Podpisany knihownik M. S.: a) Evangelij w Mařukſkej — ſcház w hlinjaných ſtudobjach. Prědonanje, 15. oft. 1903 w Krjebi džeržane wot Dr. Selle; b) Prěnje 20 lét Tow. Pomocy za stud. Serbow; c) Jan Herman Mróſak, bywſhi farař w Budeſtezach. Šo-pjena dopomnjenja na jeho živjenje a wumrječe; d) Čestny bónček abo Hornjo-Wósličanscy wotpóslancy. Žort w 1. jednanju wot M. A.; e) 30. Bericht über die Landwirtschaftliche Schule in Bauzen.

16. Serbske luth. knih. towarzſtvo: a) Bibliſki pucznik ſa l. 1907 a 1908; b) Domajšča Kempenskeho ſchitwore kniži: Kho-đenje ſa Křiſtušom. 2. wudawč.

17. Tow. ss. Cyrilla a Methoda w Budyšinje: a) Kath. Posoł na l. 1907; b) Krajan za l. 1908.

Swoje spisy z Maćicu Serbskej dale wuměnjowachu tele wědomostne towarzſtwa a wustawy:

1. Přirodospytne tow. Isis w Budyšinje: a) Šíigungſ-

- berichte und Abhandlungen der naturwissenschaftl. Gesellschaft Isis zu Bauhen 1902—1905; b) Wetter-Kalender v. Guido Lamprecht, 1905.
2. Luž. předáfske tow. w Lipsku: 32. Jahresbericht.
 3. Jablonowske tow. w Lipsku: a) Dr. Mukowy zynko- a twórboślow delnjolužisko-serbskeje rěče; b) Jahresbericht 1908.
 4. Kral. bibliotheka w Berlinje: Jahresbericht der Kgl. Bibliothek zu Berlin für das Jahr 1906/07.
 5. Tow. za pom. staw. a starožitn. w Šečinje: Band 10.
 6. Hornjo-hess. tow. za stawizny w Giesenje: Mitteilungen, 15. Band.
 7. Praesidium rady král. hl. města Prahi: „Dějiny obecní správy král. hl. města Prahy za léta 1860—1880.“ Díl první. Léta 1860—1870. Prvý svazek. V Praze 1903.
 8. Kral. České tow. wědomosćow w Prazy: a) Počátky Husitského zpěvu; b) Věstník. Třída Math.-přírodonědecká; c) Věstník. Třída filosof.-hist.-jazykozpytná; d) Vyroční zpráva za rok 1906.
 9. Museum království českého w Prazy: a) Časopis 1907, svátek 1—4, 1908, sv. 1; b) Bericht über das Museum des Königreichs Böhmen für das Jahr 1906.
 10. Krajsky archiv král. českého w Prazy: Zprávy zemského archivu kralovství českého. Svazek 1.
 11. Česká akademija kejž. Franca Jozefa w Prazy: a) Rozpravy. Číslo 20—22, 34—36; b) Sbírka pramenů. Číslo 5—8; c) Bibliografie České Historie. Díl III., Svazek 2—3; d) Historický archív. Čo. 25—29; e) Archiv pro lexikografiu a dialektologii. Čo. 6 (Čáš 1—2), III. Třída, čo. 4; f) Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v 14. a 15. století. Sepsal Zikm. Winter; g) O poměru předlony Hartmanova Gregoria k starofranc. legendám o sv. Rehoři. Napsal Dr. Křepinský; h) Dodatek ke spisu „Šek ve vědě a v zákonodárství“. Napsal Dr. Pavlíček; i) Filosofická bibliotheka. Rada II. Čo. 1; j) Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Čo. 11—14.
 12. Matice Moravská w Brnje: Časopis Moravského Musea zemského. Ročník VII., čo. 1, Ročník VIII., čo. 1.
 13. Akademija Umiejętności w Krakowje: a) Sprawozdania Kom. hist. sztuki. Tom VII., zesz. 4. Tom VIII., zesz. 1—2; b) Indeks do t. 7. Spraw. Kom. hist. 52; c) Scriptores rerum Polon. Tom 19 i 20; d) Rozprawy. Wydział filologiczny. Ser. II. Tom. 27. Og. 42; Wydział historiczno-filozoficzny. Tom 24; e) Materiały Kom. językowej. Tom II., zesz. 2, Tom III., zesz. 3; f) J. Karłowicz: Słownik. Tom V.; g) W. Sobieski: Henryk IV. wobec Polski i Szwecji; h) Biblioteka pisarzów polskich. Nr. 54; i) Bulletin internat. 1906, 4—10, 1907, 1—8; j) Katalog literatury nau-

kowej Polskiej. Tom VI., zesz. 1—4, Tom. VII., zesz. 1—2; k) Corpus juris Polonici. Vol. III.

14. Ethnografiske tow. we Lwowje: Lud. Tom XII., zesz. 4, Tom XIII., zesz. 1—3.

15. Matica slovenska w Ljubljani: a) Zbornik, 8. zvezek; b) Slovenske nar. pesmi, 10. snopič; c) Letopis slov. Matice za l. 1906; d) Zabavna Knjižnica, zvez. 18.; e) Knezova Knjižnica, 13. zvezek; f) Spomini. Drugi zvezek; g) Prevodi iz svet knjižnosti, III. zvezek; h) Hrvatska Knjižnica, 1. zvezek.

16. Slovenska Šolska Matica w Ljubljani: a) Pedagoški Letopis, VI. a VII. zvezek; b) Nazorni nauk. Prvi del, 2. snopič; Drugi del, 1. sn.; c) Zgodovinska učna snov za ljudske šole. 6. snopič; d) Didaktika. 1. del, 1. snopič; 2. del, 1. a 2. snopič; e) Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere.

17. Khorwatske archaeol. tow. w Zahrjebe: Vjesnik. IX.

18. Južnosl. akademija znanosti i umjetnosti w Zagrebu: a) Rad. Knjiga 165—169; b) Ljetopis. 21. zvezak.

19. Matica Hrvatska w Zagrebu: a) Kolo Hrvatskih umjetnika, I.; b) Glas Matice Hrvatske, I.; c) Hrvatsko. Naučno-književni zbornik. Knjiga II.; d) Poučna knjižnica „Matice Hrvatske“. Kn. 32; e) Cvieće slovenskoga pjesništva; f) Najnovije doba hrvatske povijesti; g) Slavenska knjižnica. Kn. 14.; h) Zabavna knjižnica „Matice Hrvatske“. Svezak 293—298; i) Mala knjižnica „Matice Hrvatske“. Sv. I. & II.

20. Matica Srpska w Nowym Sadu: a) Letopis. Knjiga 241—248; b) Knjige za narod. Svezka 118, 121—123; c) Knjige Matice Srpske. Broj 14—15, 17, 19—23; d) Kalendar Matice Srpske za godinu 1908.

21. Historisko-filologiski institut knjeza Bjezbrodka w Něžinje: Izvěstija. Tom XXIII.

22. Dobroćeński komitet w Petersburgu: Slawjanskija izvěstija, 1907, 2—4.

23. Kejž. ruske geografiske tow. w Petersburgu: Žiwaja starina, god 16., wypusk 1—4.

24. Ministerstwo narodnago proswěščenija w Petersburgu: Žurnal 1906, zwjazk 5—12; 1907, zwjazk 1—5.

25. Kejž. ruska akademija wědomosćow w Petersburgu: Izvěstija. Tom 21, č. 5, T. 22, č. 1—5, T. 23, č. 1—5, T. 24, č. 1—5, T. 25, č. 1—2; 1907, No. 1—18; 1908, 1—4.

Horječnym česčenym knjezam, towarzstwam a wustawam wupraja w mjenje Maćicy Serbskeje najwutrobińiši džak

W Budyšinje, 17. měrca 1908.

K. A. Fiedleř, knihownik M. S.

Přínoški sobustawow M. S.

Swój lětny přinošk zaplaćichu w času wot 1. měrca (1. III.) 1907 hač do 10. měrca (10. III.) 1908:

Na lěto 1809: k. direktor Pohonč w Lipsku.

Na lěto 1808: kk. direktor Pohonč w Lipsku, assistent E. H. Kubjeńc w Drježdžanach (tež na 1907), překupce MJ. Domš. w Moskwje (tež na 1906 a 07), wokr. lěkař dr. Šimek w Českim Brodze (tež na 07), prof. dr. J. Laras w Tešinje (tež na 02—07), farař Jurij Křižan w Seitendorfje (tež na 07), farař M. Domaška w Buděstecach (tež na 07), prof. dr. Edw. Bogusławski we Waršawje (tež na 06 a 07), bohosłowie Frant. Rímek w Hradcu Kraloveje (tež na 07), farař Dr. th. Příkryl w Týnje na Mor. (tež na 07), prof. dr. Konvalinka w Mlodej Bolesławi (tež na 06 a 07), hrđowski farař Mikł. Jawork w Neudecku (tež na 05—07), kaplan Cedzich w Kulowje (tež na 07), farař kanonik Jakub Herrmann we Wotrowje, lěkař dr. med. z Boetticher w Budyšinje, finançeny assessor dr. iur. M. Imiš w Kamjenicy (tež na 05—07), knihupc J. B. Pjech w Lipsku, prof. un. Wl. Francew we Waršawje (tež na 05—07), prof. H. Merczyng w Pětrohrodze (tež na 06 a 07), kantor Šwela w Skjarbošeu, Buķečanske serbske towafstwo.

Na lěto 1907: kk. wučeř J. Słodeńk w Pančicach (tež na 05 a 06), farař Mrozak w Hrodžišču (tež na 05 a 06), stud. theol. W. Mrozak w Lipsku (tež na 06), farař Matek w Hučinje (tež na 05 a 06), knjeni vyš. ingen. Marja Kirchschlagerowa w Ljubljani (tež na 06), farař J. Vrhovnik w Ljubljani (tež na 06), dr. phil. Boehme w Barlinju (tež na 06), rentier Smola w Małym Wjelkowje (tež 06), pastor G. Voigt w Hodžiju, farař Jan Wałtař w Njeswačidle, farař Jurij Wingeř w Lubiju (tež 06), tach. wučeř Wjerab w Budyšinje, stud. theol. Wyrgač w Lipsku, farař Jan Křižan w Hodžiju, direktor Nowak w Budyšinje, Hana Cyžec w Drježdžanach, překupce Gračev w Moskwje, rěčník dr. iur. J. Rychlík w Prazy, kand. phil. Jan Bryl w Moskwje, knihupc Barvič w Bernje (tež 04—06), hajnik Lorenc w Dinslaken (tež 05 a 06), wučeř em. Jenč w Kluči, duchowny ryčeř Halabalá w Rajhradze, kubleř Renč w Čornecach (tež 06), rentier Mjeřwa w Budyšinje, farař Sykora w Minakale (tež 01—06), kantor Hila w Khróścicach (tež 01—06), farař Hejduška w Reichenawje (tež 02—06), farař Krušwica we Wjerbnje (tež 01—06), lěkař dr. med. Rachel w Pančicach (tež 03—06), archidiak. Jan Dobrucky we Wojerecach (tež 02—06), kaplan Rejda w Njebjelžicach (tež 06), kantor em. Zahreňk w Budyšinje, sem. direktor Lehmann-Rašik w Aurichu (tež 01—06), sem. zapošlanc kubleř A. Soba w Čornowje (tež 04—06), farař em. Handrik w Budyšinje (tež 02—06), stud. th. Pěter Žur w Prazy.

(tež 06), stud. th. Jaceławek w Prazy (tež 06), stud. th. Mikł. Just w Prazy (tež 06), měšć. wučef Polan w Budyšinje (tež 06), spěw. tow. „Jednota“ w Khrósćicach (tež 06), faraf em. Jurij Jakub w Budyšinje (tež 06), rěčnik Walther Wičaz w Budyšinje, wučef H. Jordan w Gólbine, faraf Wencko w Sprjewicach, rěčnik dr. iur. Herrmann w Budyšinje (tež 05 a 06), faraf Handrik w Huscy, wučeř Holan w Budyšinku, kaplan Andricki w Žitawje (tež 06), P. Ambrož Smékal w Mělniku, faraf em. J. Bart w Pančicach (tež 06), Kath. Bjesada w Ralbicach, duchowny Boje w Budestecach, kand. th. Jan Cyž w Prazy (tež 06), wučer em. Jušk w Budyšinje, faraf Kubaš w Njebjelčicach, wučef em. Kral w Radworju, faraf Jan Kaplef we Łupoj, kaplan Mič w Radworju, faraf Mikela w Malešecach, faraf Nowak w Radworju, pastor W. Nowy w Ketlicach, faraf Rejda w Budyšinje (tež 06), faraf Renč w Ketlicach (tež 06), tach. wučef Rječka w Budyšinje, faraf Ryčef we Wochozach, faraf Žur w Budyšinje, senior J. Skala w Budyšinje (tež 04—06), kantor Šewčik w Ralbicach, kaplan Žur w Ralbicach, redaktor Marko Smolef w Budyšinje (tež 06), měšć. wučef Sommer w Budyšinje (tež 05 a 06), chemik dr. ph. Schneller w Křížewcach, faraf P. Rom. Domaška w Vysocoňach (tež 05 a 06), prof. Frant. Tajrych w Táborje (tež 06), knježna wučeřka M. Kramattova w Prazy, faraf J. Libš w Bačonju (tež 05 a 06), faraf em. Dučman w Dubinje, spisovačel Stefan Ramułt w Krakowje (tež 06), registrator Holka w Budyšinje, fabrikant Ed. Merzinger w Drježdžanach, faraf Zahrjeňk w Khwaćicach, kantor Smola w Budestech, dr. phil. Am. Vozárik w Styr. Hradcu, prof. un. dr. Jan Baudouin de Courtenay w Pětrohrodzie (tež 05), prof. dr. Pastrnek w Prazy (tež 06), měščanosta dr. iur. Ivan Hribar w Ljubljani (tež 06), překupce Čeč w Budyšinje.

Na lěto 1906: kk. prof. Svoboda w Rokycanach, faraf Riese w Janšojcach (tež 04 a 05), san. radžíčel dr. med. E. Szablewski w Drježdžanach, kantor H. Jordan w Popoječach, cyrk. wučef Šolta w Radworju, kantor Hanka we Wjelečinje (tež 05), faraf Mrozak w Budyšinku, wučef Nawka w Ždžeri (tež 05), faraf Kubica w Bukecach, faraf Jušk w Mužakowje, korrektor Anton Novák w Prazy, faraf Kratochvíl w Popowicach.

Na lěto 1905: k. wučer M. Hajna w Konjecach (tež 04).

Na lěto 1903: k. sacr. Hicka w Radworju (tež 02).

Dary za „Serbski Dom“ M. S.

Za naš „Serbski Dom“ w Budyšinje darichu w běhu lěta (wot 1.I.—31.XII.) 1907 po briwnach:

Nowolětna zběrka **300**, Kapitola swj. Vita w Prazy 85, prof. dr. Muka jako čestny wěnc na row našeho nestora knj. Wjele 6, Towarstwo „Lipa“ w Rakecach 21, kantor H. Jordan w Popojcach jako čestny wěnc na row našeho sławnego Radyserba-Wjele 3, Freibergska „Syrotka“ jenička hišče živa a dželawa komisija $0,75 + 1,41 + 4,70 + 1 = 7,86$, bisk. Paw. Gugler w Zahrjebje 84,85, měščanosta dr. Milan Amruš w Zahrjebje 35, kanonik Felix Suka w Zahrjebje 16,97, Matice Moravská w Bernje 21,12, spisačel Raušar we Winje (zběrka) 50,88, Matice Česka w Prazy **100**, Banka Slavia w Prazy 21,22, zběrka při 60. hłownej zhromadzijne Maćicy Serbskeje 44,10, na Wowčekowym slubje w Poršicach 3, statny radžícel Holan w Nižnim Nowgorodze 5, farař Betlejewski w Tilicach 4; přez prof. dr. Muku wot jeho znatych: J. J. hrabja Jan Harrach we Winje **200**, Maćica Serbska wo Nowom Sadže **210**, měščanski lěkaf dr. Frant. Šimek w Českim Brodze 10, Frant. Procházka, direktor zeňskeje banki w Prazy 50, dr. med. Landr w Opatiji 8,50, dr. med. Kohout ze Žleb 4,45, překupc S. N. Gračev z Moskwy 8,50, farař Vrhovnik w Ljubljani 4,25, prof. Rajko Perušek w Ljubl. 8,50, J. J. wjeſch Anatol Gagarin w Oknje 30, prof. J. K. we Warn. (Němc) 8,50, privatny docent dr. Beitzke w Barlinju 6, knjeni prof. Truda Weberka rodž. Rychtarjec w Freibergu 20, zeňski zapóslanc Ernst Bjar ze Zwikawy 6, seminarski direktor Leník-Rašík w Aurichu **100**, zběrka při přednošku dra. J. Karáska w towafstwje „Svatopluk Čech“ we Wienie 12,75 a zběrka knjenje med. radoweje dr. Anny Krbcowcje w Kolinje 12,70; — serbski kofejownik Hajnca za dopisnicy 4, dr. K. G. w P. 84,84, M. D. w S. 16,93, přez redakciju „Missionskeho Pósła“ w Hodžiju 2, serbske blido w českich Janskich Łaznjach (Herrmann, Muka, Pětranc) 11,75, zběrka serbsk. přečelov při zetkanju w Drježdananach 12; přez redakciju „Kath. Pósła“: chemikař Michał Hórník w Kolonji-Nippes 3, cyrkw. wučef Šołta w Radworju 2, tro bohosłowcy w Kr. Hr. 3, hamtski sudnik Mikławš w Zhorjelu 2, farař Kratochvíl w Popowicach 2, Marja Formńec z Lutowca 0,50, towafstwo „Meja“ w Radworju 32, bohosłowcy Franc Rimek z Lib. 5, zběrka na skhadzowancy serbskeje štud. młodžiny w Bukecach 27,85, stud. V. Lenk ze Žch. 1, farař kan. Jakub Herrmann we Wotrowje **100**, prof. Konvalinka w Młodej Bolesławi 5, zhytk z lěta 1906 11 = 1829,02 hr̄iwnow.

Zličbowanje M. S. w 61. lěće (1907).

A. Dokhody.

I. Zbytk w pokladnicy.		Transport	324. —
Wot łożnego lěta . . . hr. 1696. —	Wot 101 sobustaw. na l. 1907	404. —	
II. Domoj wzate kapitale.	" 21 "	" 1908	84. —
Vacat.	" 1 "	" 1909	4. —
			1016. —
III. Daň z wupoženych pjenjez.		V. Z předawanja knihow.	
Z krajuostawskeje nalutowo-warnje kn. č. 54600 wot 1./10. 06 — 30./9. 07	30. 39.	Z cyła	1742. —
Z krajuostawskeho rukowan-skeho lista po 500 hr. 3 $\frac{1}{2}$ %	17. 50.	VI. Wšelake drobnosće.	
Z 3 listow Lipsčanskeje hyp. banki po 200 hr. 4 %	24. —	Dobrowolny dar kn. far. P. Halabale z Rajhrada	2. 80.
Z legata Łahody z Bozaukec	20. —		
Z legata Tyburowskeho	40. —	Wospjetowanje.	
	131. 89.	Staw I.	1696. —
IV. Přinoški sobustawow.		" II.	
Wot 66 sobustawow na 131 zastatych lět	524. —	" III.	131. 89.
Latus 524. —		" IV.	1016. —
		" V.	1742. —
		" VI.	2. 80.
		Do hromady	4588. 69.

B. Wudawki.

I. Za čišć a wjazanje Časopisa.		V. Wšelčizny.	
Časopis 1906, II.	365. —	Za rukopis	30. —
1907, I.	325. —	Za wšelake čišće	38. 80.
Za wjazanje a rozesłanie	89. 80.	Za knihi dla zapisow wubjerkowych posedzenjow	1. 90.
	779. 80.	Za debjenku	2. 55.
II. Za protyku.		Na knižki Lubijskeje banki è. 205!	1000. —
Za papjeru 1907	170. —	Pokladnikowe wudawki	6. 44.
1908	153. —		1079. 69.
" čišć 1908	302. —		
" kalendarij a klišeje	18. —		
" klišeje	71. —		
" wjazanje	82. 50.		
	796. 50.		
III. Za knihownju, knihisklad a museum.		Wospjetowanje.	
Za hospodowanje w Ma-čičnym domje	150. —	Staw I.	779. 80.
Za zawěszenie	15. —	" II.	796. 50.
Za słane knihi	2. 70.	" III.	167. 70.
	167. 70.	" IV.	565. —
		" V.	1079. 69.
IV. Za čišć a wjazanje knihow.		Do hromady	3388. 69.
Za "Worješki", čišć a papj.	248. —		
Za "Zapis serbsk. knihow"	35. —		
Za wšelake wjazanja	282. —		
	565. —		
		Přirunanje.	
		Wšitke dokhody	4588. 69.
		Wšitke wudawki	3388. 69.
		Wuzbytk w pokladnicy	1200. —

Zamóženje knižneje pokladnicy.		Transport	4136. 30.
W krajuostawskej lutowarni na knižki č. 54600	1000. —	3 listy Lipsč. hyp. banki ze	
Na Lubiskskej baney na knižki č. 2051	1000. —	zawost. Wjelanoweho	591. —
Na Maćien. domje fondaj kk. Łahody (500) a Tyburowskego (1000)	1500. —	Zbytka w pokladnicy	1200. —
Awstriska statna papjera č. 384706 k. Halabale	166. 60.	Z cyła	5927. 60.
Krajnost. rukow. list ze zawost. Jakuboweho	470. —	Pódla toho ma Maćica Serbska w swojim wobszeźstwie: 1) wopismo žiwenje zawěscaceje banki w Gotha, čo. 290839, na 5000 hr. a knj. professore dr. Mucey, wyš. gymn. wučerzej w Freibergu swědcace, 2) Knižku Budskeje měs. lutowarneje čo. 64441, z 99 hr. & np. na Badařowy pomnik.	
Latus 4136. 30.			

W Budyšinje, 1. wulkeho rózka 1908.

A. Čeć, pokladnik.

Zličbowanje domu Maćicy Serbskeje wot 1. januara 1907 hač do 1. januara 1908.

A. Dokhody.

I. Wunošk z přenajeća bydłow a rumow:

Wot kujeza Smolerja	1330. —
" " Gläsela	1370. —
" " Fritše	1450. —
" " Thomasa	650. —
" " Angermannia	560. —
" " Florenca	440. —
" " Hartmannia	200. —
" " Werneria	550. —
" Lubiskskeje banki	2360. —
" knjenje Klemmowej a knjeza Hajney	620. —
" Wurrowej	2000. —
" knjeza Krawzy	650. —
" Billerta	200. —
" knjenje Sürethowej	480. —
" kn. pokł. veća za knihownju a musej	150. —
	13010. —
	13010. —

II. Dobrowólne dary w „Serbskich Nowinach“ kwitowane (wot

1.I.—31./XII. 07) 1829. 02.

III. Zbyt w pokladnicy 181. 43.

Sa. 15010. 45.

B. Wudawki.

I. Daň.

1. Daň pola Budyskeje nalutowańje za 160000 hr. po $3\frac{3}{4}\%$	6000. —
2. " knjezej Kaupej za 24000 a podzela 13000 hr. po $3\frac{3}{4}\%$	1356. 51.
3. " za fond knjeza + biskopa Łuscanskego	105. —
4. " knjezej seniorej Skali	105. —

Latus 7566. 51.

	Transport	4136. 60.
5. Dań knjezej fararjej Križanej	105. —	
6. " " far. dr. Renčeji	105. —	
7. " " far. can. Herrmannej	105. —	
8. " " Alfousej Porákej	105. —	
9. " " san. radzicélej dr. Pětrancej	105. —	
10. " " ryceřkublerjej Šrybarnej	105. —	
11. " " dr. Jenčeji	105. —	
12. " " wučerjej Sommerek	105. —	
13. " " redaktorej Smolernej	105. —	
14. " " direktorej Nowakej	105. —	
15. " " kom. radzicélej Šoće	105. —	
16. " " sau. radzicélej dr. Szablewskemu	105. —	
17. " " rěčnikoj Cyzej	105. —	
18. " " tach. prědarjej Šewčikej	80. —	
19. " za 1000 hr. Tyburowskoho a 500 hr. Łahodoweho fonda	60. —	
	9071. 51.	

II. Dawki.

1. Wotpaleńska pokładnica	159. 68.
2. Dokhodny dawk	77. 28.
3. Leżownostny dawk, statny a měšćauski	294. 20.
4. Za plun	93. 25.
5. Za wodu	162. 24.
6. Za zawsēczenie domu	20. 62.
7. Wśelake druhe dawki na radnej khěži	23. 60.
8. Honorar zarjadnika a zarunaję za wśelake wudawki	300. —
	1130. 87.

III. Porjedzenja a nowe džela.

1. Zamkarjej Šiersandej za wśelake porjedzenja	114. 55.
2. Blidarjej Šmiłtej za podźelný pjeniez za elektr. swěcu	80. —
3. Blidarjej Šmiłtej za nowe wrta a jene wokno	219. —
4. Molerjej Krawcej za wśelake porjedzenja	105. 10.
5. Twarskemu mištrey Kaupej za kólinju a druhe džela	193. 85.
6. Klampuarjej Rösenthalarej za wśelake porjedzenja	113. 95.
7. Škleńcerjej Měcy za zarunowanie 7 wobrazow	44. 75.
8. " " za wśelake porjedzenja	9. 30.
9. Knjezej Grosszej za 2 jalousinje	27. 40.
10. Knjezej Billertej podźelný pjeniez za 2 jalousinje	20. —
11. Molerjej Opitzej za někotre małe džela	2. 50.
	930. 40.

IV. Nadoba w kofejowni a sali.

1. Knjezej blidarej Walterej za 4 nowe blida w sali	104. —
2. Za 61 nowych stóleci w sali	213. 65.
3. Knjezej Měcy za špíhel w kofejowni	10 —
	327. 65.

V. Za porjad a čistotu w domje.

1. Za mjećenje wuhnjow	48. —
2. Za rjedzenje juchowejé jamy	48. 90.
3. Za rjedzenje popjelneje jamy	24. —
4. Za dwaj wozaj pěska	4. 80.
	125. 70.

VI. Wšelake druhe wudawki.

1. Knjezej Smolerej za 50 khartkow	4. 50.
2. Za připόslanie wobrazow z Prahi	4. 45.
3. Za připόslanie stólcov z Bienenmühle	8. 90.
	17. 85.

Wšě wudawki.

I. Daň	9071. 51.
II. Dawki	1130. 87.
III. Porjedzenja a nowe džela	930. 40.
IV. Nadoba w kofejowni	327. 65.
V. Za porjad a čistotu w domje	125. 70.
VI. Wšelake druhe wudawki	17. 85.
	11603. 98.

A. Wšě Dokhody . 15010. 45.

B. Wšě Wudawki . 11603. 98.

Čisty wunošk 3406. 47.

Čisty wunošk je so wužil:

1. K wotplačenju twarskeho dołha	3000. —
2. K założenju železneho kapitala	300. —
3. Zbyt w pokladnicy	106. 47.
	3406. 47.

Zamoženje Maćičnego Domu.

1. Płaćizna leżownosće	60000. —
2. Płaćizna twarjenjow	296800. —
3. Nadoba w kofejowni a w sali	2900. —
4. Železny kapital	300. —
	360000. —

Dołh Maćičnego domu.

1. Hypothekarski dołh na Budyjskej nalutowańi	160000. —
2. Hypo'heka twarskeho mištra Kaupa	24000. —
3. Hypotheka 15 solustawow M. S. a jeje přecelow	45000. —
4. Ručny dołh pola knjeza pismawjedźorja Šewčika	2000. —
5. Zbyt twarskeho dołha pola knj Kaupa	10000. —
	Sđ. 241000. —

Přehlad.

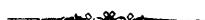
Activa 360000. —

Passiva 241000. —

Zamoženje M. S. na Serbskim Domje 119000. —

W Budyšinje, 12. februarija 1908.

Michał Cyž, zarjadnik M. S.

W o b s a h.

Stawizny serbskeho homiletiskeho seminara Lipsčanskeje university w Hodžiju. Zestajał farař Jan Křižan-Hodžíjski	str. 65.
Pśinosk z dolnoserbskej phraseologije. Zezběrał a podař G. Šwela	" 76.
Ležownostne mjena w Serbach. Ze zapiskow kr. st. archiva podař dr. Jurij Pilk	" 84.
Serbske Metaforiske Hrona. Dozběrka † Jana Radyserba-Wjele	" 88.
Wěnašk dolnoserbskich pěśniow. Baśnił F. Rocha-Tuťański	" 122.
Prašenja wo hrodzišćach	" 131.
Wučali z protokollow M. S.	" 133.
Rozprawa wo knihiskladźe M. S.	" 136.
Dary za knihownju M. S.	" 136.
Přinoški sobustawow M. S.	" 140.
Dary za „Serbski Dom“ M. S.	" 141.
Zličbowanje M. S. w 61. lěće (1907)	" 143.
Zličbowanje Domu M. S.	" 144.

→ Wo zaplaćenje lětnych a wosebje tež zastatych přinoškow (kóždolétnje 4 M. abo w cuzych pjenezach po kursu) a wo dary za dom M. S. najpodwólnišo prosymy. Lěto so bórzy minje! Pokladnikowa adressa za póst je: Kaufmann August Zetsch, Bautzen (Sachsen), Reichenstrasse 8.

Tež prosymy, zo bychu naše česčene sobustawy swojich znatych k přistupjenju do našeje Mačicy Serbskej namołwjeli.

→ Dale naležne prosymy wo dary do Mačičnej knihownje a do našeje serbskeho museja. Dary za knihownju prosymy słać z adressu: Sem.-Oberl. em. K. A. Fiedler, Bautzen, Moltkestrasse 16, a dary za musej z adressu: Domprediger J. Schewtschik, Bautzen, Domkapitel.

→ Dla zmóžnenja porjadneho připosylanja „Časopisa“ a spisow M. S. je trjeba, zo česčene sobustawy wšitke přeměnjenja swojich adressow prawje bórzy redaktorej Časopisa wozjewujeju.

Rozeslanje Mačičnych spisow stava so porjadne dwójcy za lěto a to stajnje po jutrah a po hodžoch. Hdy by něchto wozjewjeny spis njedostał, njech sebi žada z lisćikom pod adressu: Prof. Dr. Ernst Muka (Mucke), Freiberg (Sachsen).

Protyska „Předzenah“ pak so sobustawam, zo bychu ju hnydom po jeje wudaću dóstali, stajnje w měsacu novemburu direktnje z Budyšina scele.

